

Jaarlijks evaluatieverslag

2018

Mensenhandel en mensen- smokkel

Minderjarig,
in hoogste nood

Federaal Migratiecentrum

Jaarlijks evaluatieverslag
2018

Mensenhandel en mensen- smokkel

Minderjarig,
in hoogste nood

Inhoud

Inleiding	5
Deel 1: MYRIA IN ACTE	7
1. Institutionele situatie	8
2. Rekeningen en financiële toestand	8
3. Myria en netwerken: op nationaal niveau	9
4. Myria en netwerken: op internationaal niveau	12
5. Publicaties en tools	14
6. Mensenhandel en mensensmokkel	15
Deel 2 : FOCUS : MINDERJARIG, IN HOOGSTE NOOD	19
Hoofdstuk 1	
Algemeen overzicht	21
1. Profielen van minderjarige slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel	21
1.1. Mensenhandel	22
1.1.1. Seksuele uitbuiting	22
1.1.2. Economische uitbuiting	24
1.1.3. Uitbuiting bedelarij	25
1.1.4. Gedwongen gepleegde misdrijven	26
1.2. Mensensmokkel	27
1.2.1. Niet-begeleide minderjarigen van smokkeltransporten	28
1.2.2. Gezinsmokkel	30
1.2.3. Minderjarigen in smokkelkampen	31
2. Slachtofferstatuut en opvang van minderjarige slachtoffers van mensenhandel	35
2.1. De bescherming van minderjarige slachtoffers van mensenhandel in de internationale en Europese instrumenten	35
2.2. Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen in België	36
2.3. Het slachtofferstatuut mensenhandel voor minderjarigen	37
2.4. Moeilijkheden bij de bescherming van minderjarige slachtoffers van mensenhandel	41
2.5. Voorstel plan van aanpak	46
Externe bijdrage: Esperanto, een gespecialiseerd centrum voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen die slachtoffer zijn van mensenhandel of mensensmokkel	48

Hoofdstuk 2

Nigeriaanse minderjarige slachtoffers van mensenhandel 52

1. De historiek en het ontstaan van Nigeriaanse mensenhandel 52
2. Nigeriaanse minderjarige meisjes 55
 - 2.1. | Minderjarige Nigeriaanse slachtoffers in dossier Madam J. 56
 - 2.2. | Minderjarige Nigeriaanse slachtoffers in dossier Mama L. 58
3. Aanpak van problemen bij slachtoffergroep van minderjarige Nigeriaanse meisjes 61
 - 3.1. | Nigeriaanse netwerken bemoeilijken detectie van minderjarigen 61
 - 3.2. | Detectieproblemen politiecontroles 61
 - 3.3. | Voodoo bezweringen en vertrouwen wekken 62
 - 3.4. | Opvangstructuur 63

Externe bijdrage: Jonge (minderjarige) Nigeriaanse slachtoffers van mensenhandel 65

Deel 3 : EVOLUTIE VAN HET FENOMEEN EN VAN DE STRIJD TEGEN MENSENHANDEL EN MENSENSMOKKEL 71

Hoofdstuk 1

Recente ontwikkelingen van het juridisch en politiek kader 72

1. Evoluties van het Europese juridische en politieke kader 72
 - 1.1. | Verslag van GRETA inzake toepassing van het Verdrag van de Raad van Europa inzake bestrijding van mensenhandel door België 72
 - 1.2. | Opvolgingsverslag van de EU-strategie voor de bestrijding van de mensenhandel 73
 - 1.3. | Andere maatregelen 73
2. Evoluties van het Belgische juridische en politieke kader 74

Hoofdstuk 2

Dossieranalyse 76

1. Mensenhandel 76
 - 1.1. | Seksuele uitbuiting 76
 - Nigeriaans netwerk van Mama M. en Madam J. in Brussel 76
 - 1.2. | Economische uitbuiting 84
 - Champignonwekerij Kortrijk met minderjarig slachtoffer 834
2. Mensensmokkel 88
 - Brussels smokkeldossier Albatex 88

Hoofdstuk 3

Hoe het businessmodel van de smokkelaars doorbreken?94

1.	Strafrechtelijke aanpak smokkelaars	94
1.1.	Start onderzoek	94
1.2.	Sociale media	95
1.3.	Internationale samenwerking	97
1.4.	Financieel onderzoek en internationale ketenaanpak	97
2.	Smokkelstatuut	98
2.1.	Belang van slachtofferverklaringen	99
2.2.	Medewerking smokkelslachtoffers	99
2.3.	Vertrouwen wekken	100
2.4.	Loyaliteit met de smokkelaar verbreken	100
2.5.	Weinig smokkelslachtoffers in het smokkelstatuut	101
3.	Nabehandeling smokkelinterceptie structureel anders organiseren	101
4.	Sensibiliseren, expertise opbouwen en beter overleggen	102
5.	Openbare ordehandhaving	102

Hoofdstuk 4

Overzicht van rechtspraak 2017-begin 2018104

1.	Tendensen	104
2.	Mensenhandel	105
2.1.	Europees Hof voor de Rechten van de Mens, arrest V.C. tegen Italië, 1 februari 2018	105
2.2.	Seksuele uitbuiting	105
2.2.1.	Nigeriaanse netwerken	105
2.2.2.	Chinese privé-prostitutie	110
2.2.3.	Loverboytechniek	111
2.2.4.	Thaise escortes	112
2.2.5.	Gemeenschappelijke onderzoeksteams (JIT)	113
2.3.	Economische uitbuiting	114
2.3.1.	Bouw	114
2.3.2.	Horeca	118
2.3.3.	Nachtwinkels	119
2.3.4.	Tuinbouw	121
2.3.5.	Kippenkwekerij	121
2.3.6.	Transport	122
2.3.7.	Maneges	123
2.3.8.	Naaiatelier	124
2.3.9.	Huishoudelijk werk	125
2.4.	Uitbuiting van bedelarij	129
3.	Mensensmokkel	130

Deel 4 : STATISTIEKEN 137

1.	Mensenhandel.....	138
1.1.	Inbreuken mensenhandel (gegevens van de politie).....	138
1.2.	Processen-verbaal van de sociale inspectie.....	140
1.3.	Bij de parketten aanhangig gemaakte zaken voor mensenhandel	141
1.4.	Slachtoffers van mensenhandel die in de procedure zijn gestapt (gegevens Dienst Vreemdelingenzaken).....	144
1.5.	Nieuwe door de gespecialiseerde centra opgestarte begeleidingen van slachtoffers van mensenhandel.....	148
1.6.	Veroordelingen voor mensenhandel (gegevens van Justitie).....	150
2.	Mensensmokkel	151
2.1.	De inbreuken mensensmokkel (gegevens van de politie).....	151
2.2.	Bij de parketten aanhangig gemaakte zaken voor mensensmokkel	152
2.3.	Slachtoffers van mensensmokkel die in de procedure zijn gestapt (gegevens Dienst Vreemdelingenzaken)	153
2.4.	Nieuwe door de gespecialiseerde centra opgestarte begeleidingen van slachtoffers van mensensmokkel	154
2.5.	Veroordelingen voor mensensmokkel (gegevens van Justitie)	154
3.	Focus: Transmigratie	155

Deel 5: AANBEVELINGEN 159

Bijlage: Overzicht van de aanbevelingen 166

INLEIDING

Minderjarigen beschermen, koste wat het kost

Voodoo connection

Eind mei sprak de correctionele rechtbank van Brussel zware straffen uit voor een grootschalig Nigeriaans netwerk dat meisjes seksueel uitbuitte. Mama Leather, een in het milieu welbekende madam, werd samen met haar medeplichtigen veroordeeld voor mensenhandel.

De feiten wogen zwaar: meer dan dertig slachtoffers, vaak minderjarig, werden met geweld gedwongen zich te prostitueren. Myria stelde zich burgerlijke partij in de zaak die misschien nog een vervolg krijgt. Het dossier kreeg veel weerklank en is tekenend voor een onderbelichte realiteit: de macht van de Nigeriaanse netwerken in het prostitutiemilieu. Jonge, vaak erg jonge meisjes worden in hun thuisland 'op bestelling' gerekruteerd en een rad voor de ogen gedraaid. Tijdens hun levensgevaarlijke reis naar Europa worden ze vaak mishandeld of verkracht. Ze eindigen hier in circuits van gedwongen prostitutie en voelen zich daartoe gebonden door een schuld – zowel financieel als psychologisch – die ze in hun thuisland maakten. In zijn aanbevelingen ijvert Myria voor een beter begrip van dit onaantoonbare fenomeen in het Europa van de 21ste eeuw. We pleiten ervoor om de slachtoffers de nodige psychologische ondersteuning te bieden om de voodoobezweren te doorbreken. Nigeriaanse ex-slachtoffers die hen dat voordeden, kunnen daarbij helpen. We bevelen ook aan dat politiediensten gesensibiliseerd worden dat ze de meerderjarigheid van die jonge meisjes in vraag mogen en kunnen stellen en ze kunnen aanmelden bij de Dienst Voogdij als niet-begeleide minderjarige vreemdelingen. Niet gespeend van enig cynisme eisen de netwerken vaak dat hun minderjarige slachtoffers zich uitgeven voor meerderjarigen of sporen ze hen aan om een asielprocedure op te starten om een legaal statuut te bekomen. Op die manier wanen ze zich beter ingedekt voor de gedwongen activiteiten. In 2017 waren de Nigeriaanse slachtoffers van seksuele uitbuiting goed voor een derde van alle personen die dat jaar in de slachtofferprocedure stapten.

François De Smet, directeur

Minderjarig, in hoogste nood

Typisch voor Nigeriaanse netwerken is het gebruik van voodoo-rituelen en veel geweld. Een ander sinister handelsmerk is dat ze zonder scrupules een beroep doen op minderjarige slachtoffers. We focussen in dit rapport op minderjarige slachtoffers van mensenhandel en

mensensmokkel. Het groeiend aantal minderjarige transmigranten dat door België trekt maakt het onderwerp bijzonder actueel: in 2017 werd bij 17% van de aanhoudingen in het kader van transmigratie een signalement van niet-begeleide minderjarige vreemdeling overgemaakt aan de Dienst Voogdij. Terwijl het aantal aanhoudingen in het kader van transmigratie lichtjes daalt tussen 2016 en 2017, stijgt het aantal aanmeldingen van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen bij de Dienst Voogdij

naar aanleiding van die aanhoudingen: van 1.108 in 2016 tot 1.582 in 2017. Ook al geldt België als een model in de strijd tegen mensenhandel, er is nog ruimte voor verbetering op het gebied van minderjarigen zoals GRETA aangeeft in zijn rapport van 2017. De expertengroep moedigt de overheden aan om proactief minderjarige slachtoffers te identificeren, met name door eerstelijns werkers beter op te leiden. GRETA beveelt ook aan iets te doen aan het probleem van de verdwijning van niet-begeleide kinderen door te zorgen voor voldoende veilige overnachtingsplaatsen.

Het is bovendien betreurenswaardig dat mensen zonder verblijfspapieren die worden aangehouden, eerder beschouwd worden als 'illegalen' dan als mogelijke slachtoffers van mensenhandel. Dat is ook zo bij meisjes die zich voordoen als meerderjarigen en die mogelijk slachtoffer zijn van mensenhandel. De eenheden van de lokale politie die de prostitutiewijken controleren, zouden de zaken systematisch vanuit die hoek moeten bekijken en beter gevormd moeten worden over de slachtofferprocedure en het specifieke statuut voor

Mensen zonder papieren worden bij hun aanhouding vaak in de eerste plaats als 'illegalen' beschouwd en niet als mogelijke slachtoffers van mensenhandel.

slachtoffers van mensenhandel. Daar moeten dan ook de nodige middelen tegenover staan.

Ook in smokkelzaken duiken veel minderjarigen op. Dat is per definitie zo bij de Nigeriaanse netwerken die hun slachtoffers, minderjarig en meerderjarig, illegaal naar Europa brengen om ze uit te buiten in het kader van mensenhandel. Maar ook als er geen uitbuiting mee gemoeid is en België de eindbestemming of doorreisland is. De actualiteit van de laatste maanden bewees dat maar al te vaak. In mei 2018 riep de tragische zaak van de kleine Mawda heel wat vragen op: waarom werden de procedures voor de detectie van slachtoffers van mensensmokkel niet correct gevolgd? Hoe verliep de identificatie van de vermoedelijke slachtoffers? Werd de smokkelexpertise van de Vlaamse gerechtelijke arrondissementen langs de E40 correct gedeeld met de andere arrondissementen, ook die van Wallonië waarnaar de smokkel zich verlegt? Los van de tragische dood van een meisje, illustreert deze zaak dat de strijd tegen mensensmokkel een stuk efficiënter kan. Daarom hebben we ons burgerlijke partij gesteld: in de hoop dat er een antwoord komt op

De opname van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen kan beter: door het gespecialiseerde opvangcentrum Esperanto te ondersteunen en te erkennen én een soortgelijk centrum op te richten in Vlaanderen.

al die vragen. Het businessmodel van de smokkelaars moet doorbroken worden: niet alleen door hun financiële middelen droog te leggen, wat een meer doorgedreven internationale samenwerking vergt, maar ook door nog meer nadruk te leggen op het criminele en levensgevaarlijke karakter van de acties die de smokkelaars ondernemen, en door nog meer

de plaatsen te controleren waar ze op heterdaad kunnen betrapt worden. Het is ten slotte belangrijk om duidelijker het onderscheid te maken tussen de smokkelaars en hun slachtoffers: tegen de smokkelaars moet hard opgetreden worden, niet tegen de migranten die hen betaalden. Dat vereist investeringen in de opvang van slachtoffers en in een beter slachtofferstatuut mensensmokkel zodat hun verklaringen kunnen gebruikt worden als wapen tegen de smokkelaars.

Een moeilijk te vatten fenomeen

Elk jaar proberen we de beschikbare cijfers over mensenhandel en mensensmokkel beter samen te brengen en te behandelen. Daarbij vormt de diversiteit van de bronnen telkens een probleem. Dit jaar focussen

we op de cijfers van het aantal aanhoudingen in het kader van transmigratie en het gevolg dat eraan gegeven werd. We hebben ook meer details over de evolutie van het aantal aanhoudingen en hun gevolg per nationaliteit. Ook de data van de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) zijn gedetailleerder en leveren meer inzicht in de cijfers van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen. Samen met de politie is ook een belangrijk methodologisch werk opgestart rond de kwaliteit van de gegevens om zo de inbreuken in het kader van mensenhandel en mensensmokkel beter in kaart te brengen.

Wat leren de cijfers ons verder? De gegevens van DVZ over het aantal personen die in de slachtofferprocedure stapten tonen een toename van het aantal slachtoffers van seksuele uitbuiting (37 in 2013 tegen 55 in 2017) en een daling van het aantal slachtoffers van economische uitbuiting (79 in 2013 tegen 65 in 2017). Het aantal inbreuken voor mensensmokkel verdubbelde tussen 2013 en 2017. Het is echter moeilijk te zeggen of het een groeiend fenomeen betreft of het resultaat is van meer aandacht en middelen van de politie. Interessant: 63% van de personen die in 2017 in de slachtofferprocedure stapten voor mensensmokkel zijn Irakees.

Expertise opbouwen en uitwisselen

Zoals elk jaar wijzen we erop dat, ook al werd er vooruitgang geboekt, de structurele financiering van de opvangcentra voor slachtoffers ontoereikend blijft en een blijvende bekommernis is. De actualiteit van het afgelopen jaar bewees meermaals dat de expertise van de drie centra van kapitaal belang is en operationeel zou moeten zijn over heel het grondgebied. Bij onze aanbevelingen stellen we ook voor om de opname van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen te verbeteren door het gespecialiseerde opvangcentrum Esperanto te ondersteunen en te erkennen én een soortgelijk centrum op te richten in Vlaanderen. Omgekeerd zou de expertise in de bestrijding van mensensmokkel die in Vlaanderen en Brussel aanwezig is beter moeten gedeeld worden met Wallonië. Ook in de strijd tegen mensenhandel is er ervaring en expertise aan beide kanten van de taalgrens die beter zouden moeten gedeeld worden. De duurzame bescherming van minderjarigen is een prioriteit die de institutionele, bestuurlijke en culturele tegenstellingen kan en moet overstijgen.

François De Smet,
Directeur

Deel 1

Myria in actie

Ontdek meer over Myria's organisatie, budgettaire toestand en belangrijkste samenwerkingen en publicaties. Myria boekte in 2017 een positief resultaat, ook al blijft zijn financiële toestand zorgwekkend en blijven de opgelegde besparingen een principieel probleem.

Myria stelde zich in 2017 burgerlijke partij in een aantal nieuwe dossiers: twee inzake mensenhandel en twee inzake mensensmokkel. In veertien lopende dossiers viel in 2017 een definitieve uitspraak: vier dossiers inzake seksuele uitbuiting, vijf dossiers inzake economische uitbuiting en vijf smokkeldossiers.

1. Institutionele situatie

Myria, het Federaal Migratiecentrum, vervult als autonome openbare instelling in alle onafhankelijkheid drie complementaire wettelijke opdrachten: waken over de grondrechten van vreemdelingen, informeren over de aard en de omvang van de migratiestromen, en het stimuleren van de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel. Myria werd officieel boven de doopvont gehouden op 15 maart 2014 en telt een team van bijna twintig personen.

Myria wordt in de eerste plaats beheerd door zijn raad van bestuur, gekozen door het federaal parlement. Die stippelt het algemene beleid uit, sluit de rekeningen af, bepaalt het communicatiebeleid en beslist om zich al dan niet burgerlijke partij te stellen bij een rechtszaak. De directeur staat in voor de dagelijkse werking en budgettering, voor de uitvoering van de beslissingen van de raad van bestuur en voor de voorbereiding van de aanbevelingen.

Leden van de raad van bestuur van het federaal migratiecentrum op 1 juni 2018

Nederlandstalige effectieve leden	Nederlandstalige plaatsvervangende leden
Mevr. Shaireen Aftab (voorzitter) Dhr. Yves Aerts Mevr. Els Schelfhout Dhr. Herman Van Goethem Dhr. Jogchum Vrielink	Mevr. Caroline Deiteren Dhr. Jan Theunis Mevr. Jacqueline Goegebeur Dhr. Bernard Hubeau Dhr. Selahattin Kocak
Franstalige effectieve leden	Franstalige plaatsvervangende leden
Dhr. Louis-Léon Christiaens Mevr. Sotieta Ngo Mevr. Christine Nina Niyonsavye Mevr. Bernadette Renauld Dhr. Thierry Delaval	Dhr. Daniel Soudant Mevr. Maïté De Rue Mevr. Christine Kulakowski Mevr. Claire Godding Dhr. Patrick Wautelet

2. Rekeningen en financiële toestand

In 2017 vertoont de balans een **overschot van € 200.925** nadat er in 2016 een tekort van € 28.784,29 werd opgetekend.

Dit 'goede' resultaat moet wel worden genuanceerd in het licht van de financiële toestand van Myria, die nog altijd onder druk staat.

Myria vordert al verscheidene jaren het bedrag terug van de besparingen die sinds 2014 onterecht en onwettig werden opgelegd. Nadat het in maart 2017 de regering van het probleem bewust had gemaakt en in juni naar aanleiding van de opmaak van de begroting voor 2018 had geprobeerd om een einde te maken aan de besparingen, heeft Myria in september een nota van een dertigtal pagina's naar de commissies Binnenlandse Zaken en Begroting van de Kamer gestuurd, maar zonder succes. Myria heeft spijtig genoeg alle mogelijkheden uitgeput

die zich aandienen – behalve juridische stappen tegen de Belgische staat. Het zal bij begrotingscontroles en bij de opmaak van de begroting voor 2019 blijven vragen om de besparingen zo snel mogelijk te beëindigen.

Toch heeft het actieve verzet van Myria tegen de opgelegde besparingen in 2017 tot een aantal concrete positieve elementen geleid:

- De indexering van de dotatie van de Nationale Loterij die in 2016 niet werd ontvangen, werd alsnog uitgevoerd (er werd door de staat ongeveer € 15.000 gestort in 2017).
- De indexering van de dotatie voor 2017 werd onmiddellijk in de boeken opgenomen.
- De verergering van de besparingen (elk jaar bijkomend -2%) lijkt in 2017 te zijn stopgezet.
- De FOD Buitenlandse Zaken heeft een bijdrage geleverd in de vertaalkosten van het jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2017 naar het Engels. Daardoor heeft Myria een besparing van ongeveer € 11.000 kunnen realiseren.

Daarnaast zijn de activiteiten in 2017 voorzichtig en spaarzaam beheerd (geen vervanging van werknemers met ziekte- of zwangerschapsverlof, beperkte investeringen in studies, geen investeringen in communicatiecampagnes ...) Dat alles verklaart het positieve resultaat waardoor we het jaar 2018 met meer vertrouwen tegemoet kunnen zien.

Maar laat dat niet verhullen dat de toestand van Myria zeer zorgwekkend blijft en de besparingen een principieel probleem blijven in een context die nochtans sterk door het migratiedebat wordt bepaald.

Balans op 31 december 2017 (x € 1.000)			
Activa	1.438	Passiva	1.438
Vaste activa	0	Beginkapitaal	835
		Gecumuleerd resultaat	223
Vlottende activa	1.438	Schulden	380
Handelsvorderingen	257	Leveranciers	72
Financiële activa	91	Schulden aan de sociale zekerheid	93
Geldbeleggingen	250	Overige schulden	215
Liquide middelen	840		
Resultatenrekening 1 januari 2017 – 31 december 2017 (x € 1.000)			
Opbrengsten	1.647	Kosten	1.446
Subsidies	1.483	Projectkosten	128
Opbrengsten uit projecten	155	Werkingskosten	379
Financiële opbrengsten	9	Personeelskosten	930
		Afschrijvingen	9
		Resultaat 2017	201

3. Myria en netwerken: op nationaal niveau

Overheid

Myria is weliswaar een publieke instelling, maar het is autonoom tegenover de regering en oefent zijn opdrachten volkomen onafhankelijk uit. Het is de bedoeling dat de organisatie kan communiceren met alle stakeholders die betrokken zijn bij zijn opdrachten: overheidsinstanties, instellingen, verenigingen, belangengroepen, politieke partijen, onderzoekscentra, burgers. Een groot deel van het statistisch en beleidswerk is enkel mogelijk dankzij de contacten en de relaties die worden onderhouden met talrijke overheidsinstanties, in het bijzonder met de Dienst Vreemdelingenzaken, het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen, Fedasil, de FOD

Binnenlandse Zaken, de FOD Justitie, de FOD Buitenlandse Zaken, de FOD Werkgelegenheid, de Algemene Directie Statistiek, de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen en het Comité P.

Er werden ook contacten gelegd met de luchthavenpolitie van Brussel-Nationaal en met de Algemene Inspectie van de federale politie en de lokale politie (AIG) in het kader van de Myriadoc *Terugkeer, tegen welke prijs?*

Federale regering

De contacten met de federale regering gaan over inhoudelijke dossiers waarvoor Myria zijn stem wil laten horen inzake grondrechten van vreemdelingen of de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel. De federale regering is de eerste bestemming van de thematische rapporten en jaarverslagen die rechtstreeks betrekking

hebben op verschillende van haar bevoegdheden: Asiel en Migratie, Justitie, Veiligheid en Binnenlandse Zaken, Buitenlandse Zaken, Werk en Gelijke kansen.

Behalve de budgettaire en institutionele moeilijkheden die hierboven al werden aangehaald, waren er in 2017 ook nieuwe ontwikkelingen met betrekking tot de omzetting van de Europese richtlijn 2014/54.¹ Nadat Myria zonder succes een terugkerende financiering had gevraagd om de verplichtingen in verband met de uitvoering van de richtlijn te kunnen nakomen, heeft het in 2018 een uitzonderlijke (en dus eenmalige) subsidie van € 200.000 ontvangen van de minister van Werk om de uitvoering van de richtlijn op te volgen. Aangezien het niet om een terugkerende subsidie gaat, zal Myria moeten onderzoeken hoe het die kan investeren om het vrij verkeer van de Europese werknemers te verbeteren.

In 2017 hebben er ook opnieuw besprekingen plaatsgevonden over de waarschijnlijke verhuizing van Myria, Unia en hun partners naar een nieuw gebouw. Die besprekingen zouden in 2018 moeten worden afgerond. Myria en Unia hebben een bestek uitgewerkt om te verzekeren dat op een eventuele nieuwe locatie ook in de toekomst aan de behoeften van hun opdrachten zal worden tegemoetgekomen.

Federaal Parlement

Myria is sterk verankerd in het Federaal Parlement aangezien de leden van zijn raad van bestuur door dit Parlement zijn aangeduid. Die band is een gevolg van het voornemen om zijn onafhankelijkheid tegenover ingrepen van de regering te waarborgen. Alle parlementairen krijgen bij de publicatie van de twee jaarverslagen een exemplaar.

Er wordt van tijd tot tijd een beroep gedaan op de deskundigheid van Myria, telkens wanneer een punt wordt behandeld dat onder zijn bevoegdheid valt:

- Myria heeft op 24 januari 2017 een presentatie over de minderjarige slachtoffers van mensenhandel gegeven voor de Commissie Binnenlandse Zaken van de Kamer.
- Op 21 februari 2017 werd Myria, samen met de Federale Ombudsman en andere betrokken actoren, door dezelfde commissie gehoord over de medische regularisatieprocedure (artikel 9ter van de vreemdelingenwet).
- Myria werd in juli door de Commissie Binnenlandse

Zaken verzocht om een advies uit te brengen over de wetsontwerpen die de asielprocedure grondig wijzigen en een impact hebben op de verwijderings- en detentieprocedure (DOC 54 – 2549/001 en 2548/001).

- Tot slot kan worden opgemerkt dat de Senaat Myria heeft toegestaan om zijn zalen te gebruiken voor de organisatie van een gesloten seminarie naar aanleiding van de publicatie van zijn Myriadoc *Terugkeer, tegen welke prijs?*, een rapport over het beleid inzake de terugkeer, verwijdering en detentie van vreemdelingen dat in november 2017 verscheen.

Unia

Unia, het Interfederaal Gelijkekansencentrum, is zonder enige twijfel de meest bevoorrechte partner van Myria, waarmee het voorheen het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding vormde. Die gemeenschappelijke verankering vertaalt zich vandaag nog in een sterke samenwerking, het gezamenlijk gebruik van transversale diensten, gemeenschappelijke leden van de raden van bestuur en waardevolle menselijke contacten. Bovendien zijn de leden van de raad van bestuur van Myria ook lid van de raad van bestuur van Unia.

Inhoudelijk wordt er in veel dossiers samengewerkt met Unia, wat illustreert dat beide instellingen dezelfde waarden delen:

- In 2017 heeft Myria bijgedragen aan de uitwerking van de *Socio-economische Monitoring* door een actieve nalezing van het hoofdstuk over de analyse van de verblijfsredenen in functie van de aankomst van de personen op het Belgisch grondgebied in 2010 en 2013.
- Myria en Unia hebben ook een protocol-akkoord ondertekend zodat Unia zijn kandidatuur kon indienen bij het subcomité dat instaat voor de accreditatie van de nationale mensenrechteninstellingen bij de Verenigde Naties, om opnieuw het statuut te verkrijgen dat vroeger aan het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding was toegekend.
- Tot slot neemt Myria actief deel aan de *Lunch talks* Unia-Myria, waarbij het diverse projecten en studies in verband met zijn werking heeft voorgesteld.

Contactvergadering Internationale Bescherming

Sinds januari 2016 heeft Myria de contactvergaderingen hervat die voordien door het Belgisch Comité voor Hulp aan Vluchtelingen (BCHV) georganiseerd werden. De doelstelling ervan blijft dat de asielinstanties en de organisaties die actief zijn op het gebied van internationale

¹ Richtlijn 2014/54/EU van het Europees Parlement en de Raad van 16 april 2014 betreffende maatregelen om de uitoefening van de in de context van het vrije verkeer van werknemers aan werknemers verleende rechten te vergemakkelijken.

bescherming, opvang en vrijwillige terugkeer elkaar ontmoeten om in een geest van dialoog en hoffelijkheid informatie uit te wisselen. De vergaderingen worden geleid door medewerkers van Myria, die ook de verslagen ervan opstellen en publiceren op zijn website.²

Transitgroep van de bezoekers van de gesloten centra

Myria heeft in 2017 als waarnemer deelgenomen aan de politieke monitoringvergaderingen van de Transitgroep. Deze laatste verenigt de organisaties die de gesloten centra en de terugkeewoningen bezoeken. In die context heeft het de analysewerkzaamheden van de Transitgroep ondersteund bij de vragen over detentie en verwijdering van vreemdelingen. Het heeft ook juridische steun verleend aan de bezoekers van de gesloten centra en de terugkeewoningen, in het bijzonder in het kader van de opvolging van individuele dossiers. Myria heeft ook juridische opleidingen gegeven aan de bezoekers (over de Dublin III verordening, het huwelijk, wettelijke samenwoning en gezinshereniging van personen die worden vastgehouden in een detentiecentrum).

Platform van nationale mensenrechteninstellingen

Myria neemt sinds 2014 deel aan het overlegplatform dat werd opgericht tussen de Belgische instellingen die, gedeeltelijk of volledig, een mandaat uitoefenen belast met het respect voor de mensenrechten.

Dit platform komt elke maand bijeen om relevante informatie uit te wisselen, in afwachting van de eventuele oprichting van een nationale mensenrechteninstelling. Die instelling zou een deel van de activiteiten coördineren van de structuren die als opdracht hebben om de mensenrechten te bevorderen en te beschermen.

Federale Ombudsman

Myria heeft op 5 oktober 2017 de medewerkers van het college van de federale Ombudsmannen uitgenodigd om van gedachten te wisselen over de individuele dossiers en de structurele problemen die gemeenschappelijk zijn voor beide instellingen.

Platform Kinderen op de vlucht

Myria heeft in 2017 als waarnemer deelgenomen aan de vergaderingen van de werkgroepen Gezinnen in migratie, Detentie en Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen van het Platform Kinderen op de vlucht.

Platform Recht voor iedereen

In 2017 heeft Myria als waarnemer deelgenomen aan de vergaderingen van het Platform Recht voor Iedereen.

Platform over het verkrijgen van de Belgische nationaliteit

Myria heeft in november 2016 een bijeenkomst georganiseerd waarop de diverse actoren aanwezig waren die in contact staan met mensen die de Belgische nationaliteit willen verwerven. De bedoeling hiervan was om een eerste stand van zaken op te maken van de praktijken, interpretatieproblemen en hinderpalen voor het verkrijgen van de Belgische nationaliteit sinds de hervorming van het Wetboek van de Belgische nationaliteit die in 2013 van kracht is geworden. Deze werkzaamheden hebben bijgedragen aan de aanbevelingen die worden geformuleerd in het hoofdstuk Nationaliteit van het jaarverslag *Migratie in cijfers en in rechten 2017*. De bevindingen zullen aan institutionele actoren worden meegedeeld.

Opleidingen

- Myria heeft op 21 april 2017 deelgenomen aan een vormingsdag over mensenhandel en minderjarige slachtoffers voor de jeugdactoren in de Franse Gemeenschap en een bijdrage voorgesteld met als titel *Mensenhandel van minderjarigen: dossiervoorbeelden*.
- Op 4 mei 2017 heeft Myria deelgenomen aan een vormingsdag over mensenhandel, die voor de magistraten werd georganiseerd door het Instituut voor Gerechtelijke Opleiding. Myria gaf een bijdrage over *Mensenhandel met het oog op uitbuiting van de bedelarij*, in samenwerking met een politiedienst.
- Myria heeft ook deelgenomen aan een training over *Mensenhandel en mensensmokkel: beleid en aanpak*, die op 18 mei 2017 aan de politieschool van Vlaams Brabant plaatsvond.
- Op 14 december 2017 heeft Myria een vorming over de economische uitbuiting via de sociale media georganiseerd voor de sociale inspectie.

² www.myria.be/nl/contactvergaderingen-internationale-bescherming.

- Myria heeft in oktober 2017 ook een driedaagse vorming over *Migratiedemografie* gegeven in Rabat. Dit kaderde binnen het project “Ontwikkelingspijler ter ondersteuning van het Regionaal Ontwikkelings- en Beschermingsprogramma (RDPP) in Noord-Afrika”, dat wordt gefinancierd door de EU en georganiseerd door de IOM.
- In samenwerking met Unia heeft Myria op 26 juni 2017 deelgenomen aan een *Regionaal overleg vluchtelingen Meetjesland* dat werd georganiseerd door het Agentschap Integratie Inburgering (voorstelling van het nieuw project Myria-UNHCR over de gezinshereniging met begunstigten van internationale bescherming).

Interdepartementale Coördinatiecel ter bestrijding van mensensmokkel en mensenhandel

Myria heeft zijn rol van waarnemend deelnemer voortgezet binnen de Cel en haar bureau, waarvan het eveneens het secretariaat verzorgt. In oktober 2017 hield Myria een bijeenkomst. Het betrof voornamelijk de goedkeuring van een nieuwe multidisciplinaire omzendbrief over het slachtoffer-oriënteringsmechanisme. Bovendien heeft Myria deelgenomen aan de vergaderingen van het bureau van de cel die maandelijks gehouden worden.

Coördinatievergaderingen over mensenhandel in de gerechtelijke arrondissementen

Myria heeft actief deelgenomen aan de vergadering van het platform van Gent (september 2017), waar het zijn opdrachten en zijn jaarverslag *Mensenhandel en Mensensmokkel 2017* heeft voorgesteld.

4. Myria en netwerken: op internationaal niveau

UNHCR

In partnerschap met UNHCR is Myria sinds april 2017 van start gegaan met een project rond gezinshereniging met begunstigten van internationale bescherming (erkende vluchtelingen en subsidiair beschermden). In het kader van dit partnerschap heeft Myria één juriste aangenomen die dit project vormgeeft en binnen Myria fungeert als referentiepersoon rond dit thema. Het faciliteren van het gezins- en familielevens vormt een essentieel onderdeel van een effectieve bescherming van vluchtelingen. De

doelstelling van dit project is dan ook het faciliteren van de gezinshereniging met begunstigten van internationale bescherming in België en het bevorderen van de kwaliteit van de Belgische procedure voor gezinshereniging. De doelgroep betreft niet enkel leden van het kerngezin, maar ook de ruimere familieleden van wie het recht op gezinsleven op het spel staat. Het project vindt plaats in een context waar de aanvragen voor gezinshereniging met begunstigten van internationale bescherming zeer groot in aantal zijn, en dit vanwege de hoge erkenningscijfers in recente jaren van bepaalde nationaliteiten. Het project werd op de website, per mail en ook op een aantal evenementen voorgesteld aan de verschillende actoren die werkzaam zijn op het terrein: Unia, het *International Committee of the Red Cross* (ICRC) en voor de Commissaris voor de Rechten van de Mens Nils Muižnieks in het kader van een bijeenkomst georganiseerd door ENNHRI.

In het kader van dit project verleent Myria gespecialiseerd juridisch en praktisch advies via zijn Helpdesk. Myria volgt ook individuele dossiers op van aanvragen voor visa gezinshereniging en humanitaire visa voor de familieleden, al dan niet via een tussenkomst bij UNHCR of de betrokken overheidsinstanties. De opvolging van dossiers gebeurt steeds in samenwerking met eerstelijnsactoren (*partners*) zoals advocaten, sociaal assistenten en voogden die op het terrein een aanvraag ondersteunen. In het kader van dit project volgde Myria in 2017 306 meldingen op en opende 26 dossiers.³

Myria tracht deze actoren ook te versterken door informatie zo breed mogelijk ter beschikking te stellen, zo mogelijk ook via vormingen. In 2017 werd de website van Myria aangepast zodat al de informatie rond de procedure nu stapsgewijs beschikbaar is. Myria bestelde ook extra UNHCR-leaflets ter bestemming van cliënten om deze in de loop van 2018 verder te verdelen. Myria deelde met de betrokken actoren ook twee vragen-en antwoordenlijsten ter attentie van DVZ en Buitenlandse Zaken, alsook het verslag van de vergaderingen met deze instanties.

Daarnaast doet Myria dienst als platform door als spreekbuis op te treden voor deze partners en als bemiddelaar tussen de verschillende betrokken actoren. In juni 2017 organiseerde Myria een vergadering met de relevante administraties (UNHCR, Dienst Vreemdelingenzaken en Buitenlandse Zaken). Myria zat ook samen met het kabinet Buitenlandse Zaken in november 2017. In september 2017 organiseerde Myria een

³ In het kader van dit project worden er pas dossiers geopend eens er een voorgezette ondersteuning is over een langere periode, waar Myria een meerwaarde kan betekenen en met een eventuele tussenkomst bij UNHCR, de relevante instanties zoals DVZ, Buitenlandse Zaken of de ambassades.

vergadering met een ruime groep partners (40 aanwezigen) en een andere met advocaten (14 aanwezigen). Tenslotte tracht Myria het recht op gezinsleven van deze doelgroep te verdedigen door beleidsaanbevelingen te doen aan de betrokken instanties en overheden. In 2017 was de focus van het jaarrapport humanitaire visa. Een deel hiervan handelde over de gezinshereniging met de *breder* familieleden. In 2017 werd in samenwerking met UNHCR ook een analysenota geactualiseerd die de verschillende obstakels en aanbevelingen herneemt rond dit thema. Deze zal in 2018 worden gepubliceerd.

Het project wordt nauw opgevolgd in partnerschap met UNHCR. Myria rapporteerde in 2017 meerdere keren per jaar over de inhoud en de financiële aspecten aan UNHCR. Er werden 5 vergaderingen georganiseerd en Myria stond ook permanent ter beschikking van UNHCR België voor actuele informatie binnen het thema.

Buiten het kader van dit project, nam Myria in 2017 deel aan diverse vergaderingen georganiseerd door UNHCR: twee rond juridische bijstand, één rond integratie en één rond asiel.

Europees Migratienetwerk (EMN)

Myria is een van de partners van het Belgisch Nationaal Contactpunt van het Europees Migratienetwerk (EMN). Op Belgisch niveau wordt de deelname aan het EMN verzekerd door een gemengd contactpunt dat uit medewerkers van vier instellingen bestaat: Myria, het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS), Fedasil en de Dienst Vreemdelingenzaken. De FOD Binnenlandse Zaken staat in voor de coördinatie van het Belgisch Contactpunt. Myria is lid van de stuurgroep van het Contactpunt en neemt actief deel aan de dagelijkse werking ervan, in samenwerking met de bovenvermelde instellingen.

Het EMN werd opgericht door een Beschikking van de Raad van de EU (2008/381/EG) met het doel om actuele, objectieve, betrouwbare en vergelijkbare informatie te verschaffen over migratie en asiel teneinde de beeldvorming in België en in de Europese Unie te ondersteunen, alsook om die informatie te delen met het publiek.⁴

In 2017 heeft het EMN zijn jaarverslag 2016 over migratie en asiel in de EU (op het niveau van de lidstaten en op Europees niveau) gepubliceerd, naast een reeks studies over specifieke thema's. De onderwerpen van die

thematische studies worden elk jaar goedgekeurd door het Europees Stuurcomité van het EMN. Uitgaande van een gemeenschappelijke vragenlijst maakt elke lidstaat een nationaal rapport. Op basis van die nationale studies publiceert het EMN een vergelijkend syntheserapport op Europees niveau.

In 2017 hadden de thematische studies betrekking op:

- de veranderende influx van asielzoekers in 2014-2016: antwoorden van lidstaten;
- uitdagingen en werkwijzen bij het bepalen van de identiteit van vreemdelingen in het migratieproces;
- de doeltreffendheid van terugkeerprocedures in de lidstaten: uitdagingen en goede praktijken volgens Europese regels en normen;
- niet-begeleide minderjarigen na de asielprocedure.

Als lid van het nationaal adviescomité heeft Myria actief bijgedragen aan de uitwerking van de Belgische studie over de doeltreffendheid van de terugkeerprocedures. Myria was ook lid van het adviescomité, zowel op Europees als op nationaal niveau, voor een thematische studie uit 2016 over de illegale tewerkstelling van onderdanen van derde landen.

Myria heeft in 2017 eveneens deelgenomen aan diverse evenementen van het EMN. Zo heeft een medewerkster van Myria een presentatie gegeven op een seminarie van deskundigen dat in maart 2017 in Letland plaatsvond over de situatie van migranten in irregulier verblijf van wie de terugkeer of de verwijdering werd uitgesteld. Daarnaast heeft Myria deelgenomen aan de uitgebreide vergadering van de Deskundigengroep *Terugkeer* van het EMN in juni 2017, waarop de mogelijke manieren van samenwerking tussen de lidstaten en het maatschappelijk middenveld op het gebied van terugkeer werden verkend. Myria heeft ook deelgenomen aan de conferentie van het Belgisch Contactpunt gewijd aan de illegale tewerkstelling van onderdanen van derde landen in België en in de EU, die in oktober 2017 in Brussel werd gehouden. Bovendien heeft de adjunct-directeur van Myria de rol van moderator op zich genomen op de nationale conferentie die door het Belgisch Contactpunt in december 2017 in Brussel werd georganiseerd. Die conferentie, gewijd aan de belangrijkste ontwikkelingen op het vlak van migratie en asiel in België in 2017, vormde eveneens de gelegenheid voor een expert van Myria om de ontwikkelingen op het gebied van mensensmokkel en de impact ervan op de transmigratie voor te stellen.

⁴ Zie website EMN: <https://emnbelgium.be>.

Informeel netwerk van nationale rapporteurs en vergelijkbare mechanismen op het gebied van mensenhandel

Myria neemt actief deel aan de vergaderingen van het informeel netwerk van nationale rapporteurs en vergelijkbare mechanismen over mensenhandel. Die vergaderingen worden georganiseerd door de Europese coördinatrice van de strijd tegen de mensenhandel, mevrouw Vassiliadou en door het voorzitterschap van de EU. De thema's die op die bijeenkomsten werden aangesneden, hadden meer bepaald betrekking op het tweede rapport van de Europese Commissie over de vooruitgang die door de lidstaten werd geboekt in de strijd tegen mensenhandel, de evaluatiesystemen van mensenhandel en de banden tussen mensenhandel en de drugshandel. Op de vergadering van 4 en 5 december 2017 heeft Myria zijn jaarverslag 2017 voorgesteld dat aan de rol van het internet en van de sociale media in de mensenhandel is gewijd.

Europees Netwerk van nationale mensenrechteninstellingen (ENNHRI)

Myria is lid van ENNHRI, een regionaal netwerk dat de nationale mensenrechteninstellingen uit heel Europa verenigt en een veertigtal leden telt. De opdracht van het netwerk bestaat erin de bevordering en de bescherming van de mensenrechten in Europa te verbeteren door de ontwikkeling van de nationale mensenrechteninstellingen te ondersteunen en hun samenwerking rond specifieke thema's aan te moedigen.

In die context vertegenwoordigde Myria het ENNHRI in februari 2017 binnen de redactiegroep rond mensenrechten en migratie van het stuurcomité voor de Mensenrechten van de Raad van Europa (CDDH-MIG), die rond de vraag van de alternatieven voor detentie werkt.

Myria neemt ook actief deel aan de werkgroep Asiel en Migratie die in 2007 werd opgericht en die het verscheidene jaren heeft voorgezeten in samenwerking met het Deutsches Institut für Menschenrechte. In dit kader heeft het deelgenomen aan een studie over de toegang van migranten tot de informatie over hun rechten in de detentiecentra (zie Myriadoc #5), die in twaalf Europese landen werd uitgevoerd. In oktober 2017 heeft Myria ook zijn werk voorgesteld op een rondetafelbijeenkomst over het recht op gezinsleven, georganiseerd door ENNHRI en de Mensenrechtencommissaris van de Raad van Europa, Nils Muiznieks, in de marge van de jaarvergadering van de werkgroep. Myria heeft er ook zijn nieuw project Myria-UNHCR over het recht op gezinshereniging voor begunstigden van internationale bescherming

voorgesteld. Daarnaast stelt Myria ook zijn expertise op het gebied van geschillen ter beschikking van de juridische werkgroep. Myria is lid van die juridische werkgroep en heeft deelgenomen aan de jaarvergadering in juni 2017 in Utrecht.

Raad van Europa

Myria heeft op 4 en 5 oktober 2017 in Tunis een workshop over de opstelling en de voorbereiding van opvolgingsrapporten over mensenhandel mee geleid voor de Tunesische nationale instantie voor de strijd tegen de mensenhandel.

5. Publicaties en tools

Myria voert een groot deel van zijn activiteiten uit door middel van zijn publicaties. Die zijn divers en gevarieerd en hebben betrekking op zijn drie hoofdopdrachten. Sinds 2015 wordt bijzondere aandacht besteed aan de diversificatie van hun doelpubliek: niet alleen de partners en de professionals uit de sector van de migratie en de bestrijding van mensenhandel en mensensmokkel, maar ook een breder publiek. Daarnaast is ook hun format gediversifieerd en werd hun toegankelijkheid vergroot door alle publicaties in meerdere talen beschikbaar te maken op de website.

Alle publicaties van Myria zijn vrij te downloaden op www.myria.be. Van sommige publicaties kan ook gratis een papieren versie worden besteld.

Migratie in cijfers en in rechten 2017

De focus van het in juni 2017 gepubliceerde jaarverslag *Migratie in cijfers en in rechten* lag op de humanitaire visa, die van het in juni 2018 gepubliceerde jaarverslag op gezinshereniging.

Mensenhandel en Mensensmokkel 2017 “online”

In oktober 2017 is het jaarrapport *Mensenhandel en mensensmokkel 2017 Online* gepubliceerd. Het besteedt aandacht aan de onlineaspecten van de mensenhandel en de mensensmokkel, en aan de middelen die door politie en justitie worden ingezet om deze fenomenen te bestrijden.

Myriadocs

Sinds 2016 heeft Myria zijn gamma van publicaties vervolledigd met de Myriadocs. De Myriadocs zijn lichtere publicaties dan de jaarverslagen, en leveren thematische analyses van wettelijke topics, politiek of actualiteit. Ze worden uitsluitend gepubliceerd in digitaal formaat. In 2017 werden niet minder dan vier Myriadocs gepubliceerd:

- Myriadoc 3: Het juridisch statuut van verstekelingen;
- Myriadoc 4: Humanitaire visa;
- Myriadoc 5: Detentie, terugkeer en verwijdering 2017 (jaarlijks terugkerende publicatie);
- Myriadoc 6: Vreemdeling zijn in België in 2017 (jaarlijks terugkerende publicatie);
- Myriadoc 7: Vreemdeling in zijn gemeente.

Myriatics

De Myriatics zijn korte studies met een demografische aanpak die Myria sinds oktober 2015 uitbrengt. Hun doel is om dieper in te gaan op een concreet thema dat telkens varieert. Die ministudies willen feitelijke, accurate, beknopte en toegankelijke informatie bieden.

De in 2017 gepubliceerde Myriatics zijn:

- Myriatics 7: Migratie in cijfers (gepubliceerd samen met het jaarverslag Migratie);
- Myriatics 8: Migratie- en asielstromen: de cijfers ontrafeld;
- Myriatics 9: Vergrijzing en immigratie: een grote uitdaging voor Europa.

6. Mensenhandel en mensensmokkel

6.1. | Myria naar de rechtbank in 2017

Elk jaar stelt Myria zich burgerlijke partij in verschillende dossiers die bestaan uit misdrijven inzake mensenhandel en mensensmokkel. Het is daarvoor bevoegd op grond van de organieke wet, die het uitdrukkelijk de toestemming geeft op te treden op grond van de wet van 13 april 1995 houdende bepalingen tot bestrijding van de mensenhandel en van de mensensmokkel. Hieronder

geven we een overzicht van alle dossiers die het afgelopen jaar zijn geopend en zijn afgesloten.

Myria stelt zich burgerlijke partij op basis van selectie- als opportuniteitscriteria die in het driejarenplan en het operationeel plan zijn bepaald.

Wanneer Myria zich burgerlijke partij stelt is het volledig onafhankelijk en beslist het altijd in functie van de opportuniteit. Het koninklijk besluit dat Myria de rol van rapporteur toekent, noemt de burgerlijke partijstelling als een bron van expertise voor de rol als onafhankelijk rapporteur inzake mensenhandel. Als leidraad bij die keuzes worden volgende criteria gehanteerd: het symptomatische karakter van de zaak, met name in het kader van de rapporteringsopdracht van Myria, het belang van de verhoorde rechtspraak, de noodzaak van de rechtsvordering (ter ondersteuning van de slachtoffers bijvoorbeeld).

6.2. | Nieuwe dossiers in 2017

In 2017 heeft Myria zich burgerlijke partij gesteld in 4 nieuwe dossiers: 2 inzake mensenhandel en 2 inzake mensensmokkel.

6.2.1. | Mensenhandel

Seksuele uitbuiting - Brussel

Het gaat om een groot Nigeriaans mensenhandelnetwerk in de wijk rond het Brusselse Noordstation. De jonge meisjes werden op verzoek van een madam in Europa, 'op bestelling' gerekruteerd door handlangers, vooral in de streek rond Benin City. Na een voodooceremonie waarbij ze beloven hun pooier te gehoorzamen, worden de jonge meisjes vaak in groep door Nigeriaanse smokkelaars tot aan de Libische kust gebracht. Tijdens die gevaarlijke reis van enkele weken of enkele maanden moeten ze heel wat ontberingen ondergaan. Bovendien worden de meisjes onderweg regelmatig door de smokkelaars of hun entourage verkracht en vaak vallen er op het traject ook dodelijke slachtoffers.

Eens in Europa worden ze haast onmiddellijk op de hoogte gebracht van het effectieve werk dat ze in de lokale prostitutiewijk zullen moeten verrichten en dat ze hun zozegde schuld van 45.000 euro met hun werk als

prostituee moeten terugbetalen. Als ze niet gehoorzamen of proberen te vluchten, worden de families van de jonge meisjes in Nigeria bedreigd, afgeperst, ontvoerd of zelfs gedood.

De politie heeft een dertigtal slachtoffers geïdentificeerd, die konden worden doorverwezen naar het statuut van slachtoffer van mensenhandel. Onder hen heel wat minderjarigen tussen de 14 en 16 jaar.

De correctionele rechtbank van Brussel heeft zich in dit dossier uitgesproken op 31 mei 2018. Dit dossier komt aan bod zowel in de focus als in de rechtspraakanalyse van dit verslag.

Economische uitbuiting - Sector van de nachtwinkels - Ieper

Dit dossier mensenhandel gaat over feiten van economische uitbuiting door de uitbater van verschillende nacht- en kledingwinkels. Via vennootschappen zette hij constructies met schijnzelfstandigen op om minstens vijftien Pakistaanse slachtoffers uit te buiten. Hij controleerde ze via camera's, 'ontsloeg' ze als ze niet voldoende presteerden en hield hun vennootschapsaandelen in... Ook de boekhouder die de constructie mee heeft opgezet werd vervolgd.

Dit dossier van mensenhandel is ook gekoppeld aan een onderzoek inzake mensensmokkel waarbij een criminele organisatie is betrokken die internationale constructies opzette om schijnhuwelijken te organiseren.

De correctionele rechtbank van Ieper heeft zich op 8 januari 2018 in dit dossier uitgesproken. Tegen de beslissing is beroep aangetekend. Dit dossier komt aan bod in de rechtspraakanalyse van dit verslag.

6.2.2. | Mensensmokkel

Het eerste dossier is geopend in Gent en betreft Syrische slachtoffers. Een van de belangrijkste beklaagden is een medewerker van de Syrische ambassade in Parijs. Die heeft tussen 2013 en 2015 tegen forse vergoedingen, valse documenten afgeleverd aan Syrische migranten. Eurojust heeft een belangrijke rol gespeeld in de coördinatie van het internationaal onderzoek. Naar schatting hebben de criminele activiteiten zo'n 1.164.000 euro winst opgeleverd.

De correctionele rechtbank van Gent heeft zich op 16 oktober 2017 uitgesproken in dit dossier, dat wat Myria betreft definitief is afgesloten. Dit dossier komt aan bod in de rechtspraakanalyse van dit verslag.

Het tweede dossier gaat over smokkelfeiten gepleegd door een Egyptisch-Marokkaans-Syrisch netwerk langs de E40-autosnelweg richting het Verenigd Koninkrijk. In totaal werden 495 slachtoffers van mensensmokkel geïdentificeerd, waarvan 93 minderjarigen en 402 volwassenen. Tegenover de slachtoffers zijn ernstige geweldfeiten gepleegd: ze werden met metalen staven geslagen terwijl ze in koelwagens werden geduwd.

De correctionele rechtbank van Dendermonde heeft zich op 3 november 2017 in dit dossier uitgesproken. Tegen de beslissing is beroep aangetekend. Dit dossier komt aan bod in de rechtspraakanalyse van dit verslag.

6.3. | Afgesloten dossiers in 2017

Ook in 2017 heeft Myria kunnen vaststellen dat een aantal dossiers zijn afgerond en afgesloten. Hieronder vermelden we de dossiers waarin in 2017 een definitieve rechterlijke uitspraak is gevallen.

In 2017 konden 14 dossiers worden afgesloten: 4 dossiers inzake seksuele uitbuiting, 5 dossiers inzake economische uitbuiting en 5 dossiers van mensensmokkel.

6.3.1. | Seksuele uitbuiting

Een eerste dossier werd behandeld door de rechtbank van Brussel. Het gaat om een internationaal Nigeriaans netwerk van mensenhandel en mensensmokkel. Een Nigeriaanse rekruteerde jonge meisjes om ze verplicht de prostitutie in te sturen in verschillende Europese landen, waaronder België. Uit het onderzoek blijkt dat de jonge meisjes via tussenpersonen in Libië en Italië werden geplaatst. De slachtoffers in dit dossier, onder wie verschillende minderjarigen, vonden onderdak in de drie opvangcentra voor slachtoffers van mensenhandel. Dit dossier heeft ook het geldtransfersysteem dat zo typisch is voor de Nigeriaanse netwerken blootgelegd. De correctionele rechtbank van Brussel heeft de zes beklaagden in dit dossier op 28 maart 2017 veroordeeld. Dit dossier komt aan bod in de rechtspraakanalyse van het vorige verslag⁵ en de dossieranalyse van dit verslag.

Een tweede dossier is in Luik behandeld en kwam uitgebreid aan bod in de rechtspraakanalyse van het

⁵ MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2017, Online, pp. 100-101.

vorige verslag.⁶ De beslissing in beroep wordt in dit verslag behandeld. In dit lijvige dossier, dat over verschillende arrondissementen (onder meer Luik en Charleroi) is gespreid, gaat het om mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting en witwassen. Jonge Roemeense vrouwen werden geronseld om vervolgens in bars te worden uitgebuit. België en Frankrijk hebben samen een onderzoeksteam opgericht waarbij het Belgische onderzoek zich op de feiten van mensenhandel richtte en het Franse onderzoek op het witwassen. Het geld dat afkomstig was van de prostitutie van de Roemeense jonge meisjes in de bars werd opnieuw geïnvesteerd in Franse bedrijven. De meeste beklaagden zijn op 14 september 2016 door de correctionele rechtbank van Luik veroordeeld. In een arrest van 12 september 2017 heeft het hof van beroep van Luik de in eerste aanleg uitgesproken straf tegenover twee van de veroordeelden, die beroep hadden aangetekend, verminderd.

Een derde dossier betreft de uitbuiting van jonge vrouwen uit Oost-Europa door twee Bulgaarse broers en een persoon die nog moest worden geïdentificeerd. De twee broers zijn op 18 september 2013 door de correctionele rechtbank van Charleroi veroordeeld. Myria had zich in dit dossier burgerlijke partij gesteld in het luik dat betrekking had op de identificatie van de derde beklaagde. De correctionele rechtbank van Charleroi heeft die op 24 april 2017 definitief vrijgesproken. De rechtbank heeft namelijk geoordeeld dat de rol van de beklaagde te beperkt was om een veroordeling te rechtvaardigen. Uit onderzoek bleek immers dat hij niet meer had gedaan dan af en toe een prostituee naar de plaats van prostitutie te hebben gebracht.

Een vierde dossier tenslotte heeft betrekking op een zaak van een Thais massagesalon waarin twintig beklaagden werden vervolgd. Dit dossier is uitvoerig aan bod gekomen in het deel "rechtspraak" van het vorige verslag.⁷ Jonge Thaise vrouwen werden in Thailand gerekruteerd om vervolgens in een massagesalon in België te worden uitgebuit. De hoofdbeklaagde en zijn echtgenote hadden een massagesalon geopend. Andere beklaagden stonden in voor de dagdagelijkse organisatie van het salon. Een aantal boekhouders is vervolgd omdat ze de baas advies hadden gegeven over de financiële constructies die hij moest opzetten, en ook een advocaat die zich in natura liet betalen voor de adviezen die hij verstrekke inzake de verblijfsreglementering. De rechtbank heeft de meeste beklaagden veroordeeld, onder wie zes bij verstek. Een op tegenspraak veroordeelde beklaagde had beroep aangetekend maar diens veroordeling werd op 11 september 2017 door het hof van beroep van Gent bevestigd.

6.3.2. | Economische uitbuiting

Vijf dossiers van economische uitbuiting zijn afgesloten en hadden betrekking op verschillende sectoren: huishoudelijk werk, transport, tuinbouw, horeca.

Een symbooldossier, de fameuze zaak van de 'prinsessen van het Conrad-hotel' is op 23 juni 2017 definitief beslecht door de correctionele rechtbank van Brussel. Dit dossier is uitvoerig aan bod gekomen in het vorige verslag⁸ en gaat over de uitbuiting als huishoudpersoneel van jonge vrouwen van verschillende nationaliteiten door prinsessen uit de Verenigde Arabische Emiraten in een groot Brussels hotel. De prinsessen zijn veroordeeld voor feiten van mensenhandel.

Te Luik is een definitieve beslissing gevallen in een dossier uit de transportsector. Dat dossier, dat in de rechtspraakanalyse van een vorig verslag aan bod is gekomen⁹ en ook in dit verslag wordt behandeld betreft grootschalige fraude met niet minder dan negentien beklaagden. Een transportbedrijf stelde illegaal chauffeurs te werk, hoofdzakelijk Turken en Bulgaren. Verschillende chauffeurs bevonden zich in een precarie situatie. Vier beklaagden werden bovendien vervolgd voor mensenhandel. In een vonnis van 25 april 2016 in eerste aanleg had de correctionele rechtbank van Luik de meeste natuurlijke personen veroordeeld voor de tenlasteleggingen valsheid in geschrifte, inbreuken op de sociale wetgeving en bedrieglijke onderwerping. De beklaagden werden daarentegen wel vrijgesproken voor de tenlastelegging mensenhandel, omdat de rechtbank had geoordeeld dat het onderzoek de bestanddelen niet rechtens genoegzaam had kunnen aantonen. In een arrest van 14 december 2017 heeft het hof van beroep van Luik de vrijspraak van de beklaagden voor feiten van mensenhandel bevestigd.

Ook twee dossiers in de tuinbouwsector zijn afgesloten, één in Gent en een ander in Antwerpen.

In het eerste dossier gaat het om de uitbuiting van Bulgaarse werknemers in een champignonkwekerij, onder wie een minderjarige. Dat dossier dat op 16 februari 2015 in eerste aanleg is behandeld door de correctionele rechtbank van Kortrijk heeft geleid tot de veroordeling van tien beklaagden, wegens onder meer mensenhandel. De meeste uitgesproken veroordelingen, waaronder de feiten van mensenhandel, zijn door het hof van beroep van Gent bevestigd in een arrest van 19 januari 2017. Die beslissingen zijn aan bod gekomen in

⁶ *Ibid.*, pp. 108-111.

⁷ *Ibid.*, pp. 101-103.

⁸ MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2017, *Online*, pp. 124-126.

⁹ MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, pp. 147-148.

de rechtspraakanalyse van vorige verslagen.¹⁰ Dit dossier wordt ook behandeld in de dossieranalyse van dit verslag.

In het tweede dossier zijn twee Belgische beklaagden betrokken, een zaakvoerder en zijn echtgenote, die minstens 39 personen van Roemeense afkomst hebben uitgebuit in de tomatenpluk. Tijdens de pluktijd werden de slachtoffers in serres opgesloten, onder bewaking van een agressieve waakhond. Ze leefden en woonden ook in zeer precaire omstandigheden. De correctionele rechtbank van Mechelen heeft de beklaagden veroordeeld in een beslissing van 10 februari 2017, die in het vorige verslag aan bod is gekomen.¹¹ Het hof van beroep van Antwerpen heeft die veroordelingen grotendeels bevestigd in een arrest van 9 november 2017. Dit arrest komt in de rechtspraakanalyse van dit verslag aan bod.

Het laatste dossier tenslotte betreft de uitbuiting van een werknemer in een Aziatisch restaurant. Die kreeg geen enkel loon, was boven het restaurant in ellendige omstandigheden gehuisvest en kreeg als eten enkel de restjes van de klanten. De zaakvoerder en de vennootschap zijn op 4 mei 2016 door de correctionele rechtbank van Brugge veroordeeld. Deze beslissing werd grotendeels bevestigd door het hof van beroep van Gent in een arrest van 11 oktober 2017.

6.3.3. | Mensensmokkel

Vijf dossiers inzake mensensmokkel konden in 2017 worden afgesloten.

Een eerste dossier had te maken met een internationaal netwerk van Albanese smokkelaars. Dit netwerk had internationale vertakkingen in verschillende Europese landen. Via het netwerk werden Albanezen die in België aankwamen, onder wie ook minderjarigen, naar het Verenigd Koninkrijk gesmokkeld. Op 6 oktober 2015 heeft de correctionele rechtbank van Brussel elf beklaagden veroordeeld, onder wie verschillende bij verstek. Een van de veroordeelden had beroep aangetekend maar zijn veroordeling werd op 17 mei 2017 in een arrest van het hof van beroep van Brussel bevestigd. Dit dossier kwam in het vorige verslag aan bod.¹²

Bij een tweede dossier gaat het om een Nigeriaans netwerk van mensensmokkel. Eén beklagde had een netwerk uitgebouwd om Nigeriaanse studenten op een pseudo-legale manier naar België te smokkelen. Hij maakte daarvoor gebruik van studentenvisa die hij op basis van valse documenten van een universiteit of hogeschool had verkregen. De beklagde was op 12 mei 2015 door de correctionele rechtbank van Leuven veroordeeld voor mensensmokkel. Het hof van beroep van Brussel heeft het vonnis grotendeels bevestigd in een arrest van 23 januari 2017. Dit dossier kwam uitvoerig aan bod in het vorige verslag.¹³

In een derde dossier ging het om een Brits-Oekraïense smokkelaarsbende waarvan de activiteiten aan het licht zijn gekomen na de moord op een vrachtwagenchauffeur door enkele bendeleden. Vijftien beklaagden zijn op 10 januari 2017 definitief veroordeeld door de correctionele rechtbank van Gent, o.a. voor mensensmokkel. Dit dossier kwam in het vorige verslag aan bod.¹⁴

Een vierde dossier ging over feiten van mensensmokkel die door een Koerdisch netwerk waren gepleegd. Via dit netwerk werden slachtoffers met o.a. de Syrische, Iraakse, Iranese en Afghaanse nationaliteit, onder wie minderjarigen, in koelcontainers naar het Verenigd Koninkrijk gesmokkeld. De kopstukken van de organisatie opereerden vanuit het Verenigd Koninkrijk maar konden worden gevat en uitgeleverd dankzij de goede samenwerking met de Britse overheden. Een van de daders van de smokkel was een recidivist, die reeds in vorige dossiers van mensensmokkel was veroordeeld. De bende is op 25 april 2016 door de correctionele rechtbank van Dendermonde veroordeeld. Het hof van beroep van Gent heeft die veroordelingen in een arrest van 6 februari 2017 grotendeels bevestigd. Dit dossier kwam aan bod in de dossieranalyse¹⁵ en in de rechtspraakanalyse¹⁶ van het vorige verslag.

Een laatste dossier tenslotte waarin Myria zich in 2017 burgerlijke partij had gesteld kreeg datzelfde jaar zijn beslag. De slachtoffers waren Syriërs. Een van de belangrijkste beklaagden is een medewerker van de Syrische ambassade in Parijs. Eurojust heeft een belangrijke rol gespeeld in de coördinatie van het internationaal onderzoek. De correctionele rechtbank van Gent heeft zich op 16 oktober 2017 uitgesproken in dit dossier, dat wat Myria betreft definitief is afgesloten. Dit dossier komt aan bod in de rechtspraakanalyse van dit verslag.

10 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2017, *Online*, pp. 120-121; Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden*, pp. 117-118.

11 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2017, *Online*, pp. 120-121.

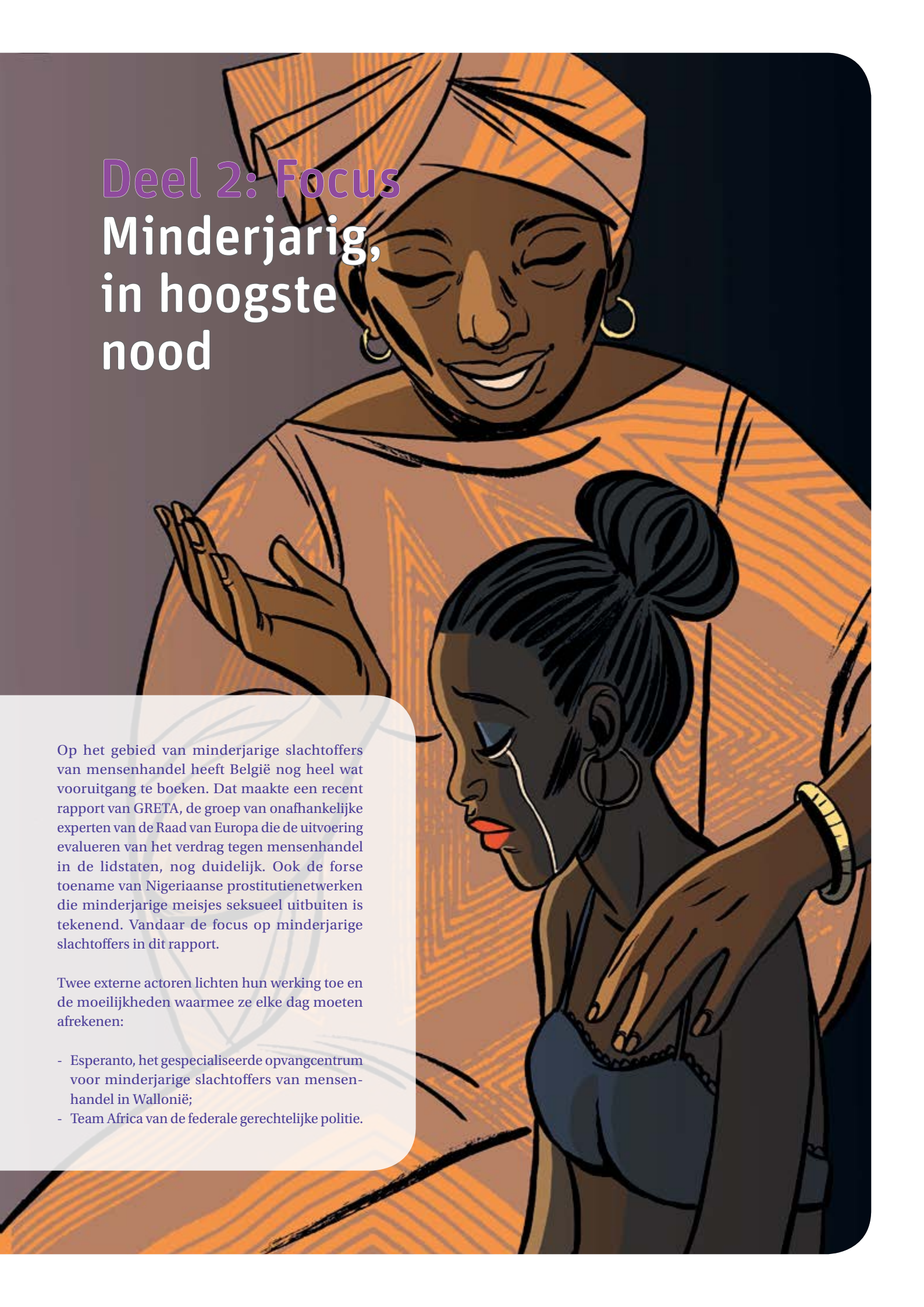
12 *Ibid.*, p. 132.

13 *Ibid.*, pp. 127-128.

14 *Ibid.*, pp. 129-130.

15 *Ibid.*, pp. 89-95.

16 *Ibid.*, pp. 128-129.

Deel 2: Focus Minderjarig, in hoogste nood

Op het gebied van minderjarige slachtoffers van mensenhandel heeft België nog heel wat vooruitgang te boeken. Dat maakte een recent rapport van GRETA, de groep van onafhankelijke experts van de Raad van Europa die de uitvoering evalueren van het verdrag tegen mensenhandel in de lidstaten, nog duidelijk. Ook de forse toename van Nigeriaanse prostitutienetwerken die minderjarige meisjes seksueel uitbuiten is tekenend. Vandaar de focus op minderjarige slachtoffers in dit rapport.

Twee externe actoren lichten hun werking toe en de moeilijkheden waarmee ze elke dag moeten afrekenen:

- Esperanto, het gespecialiseerde opvangcentrum voor minderjarige slachtoffers van mensenhandel in Wallonië;
- Team Africa van de federale gerechtelijke politie.

Dit jaar ligt de focus van Myria's rapport op minderjarige slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel. Dat is onder meer ingegeven door een recent rapport over de situatie in België van GRETA, de groep van onafhankelijke experts van de Raad van Europa die de uitvoering evalueren van het verdrag tegen mensenhandel in de lidstaten. Het rapport maakte duidelijk dat er nog vooruitgang te boeken is op het gebied van minderjarige slachtoffers van mensenhandel.

Ook de forse toename van Nigeriaanse prostitutie-netwerken die minderjarige meisjes uitbuiten, zette ons er toe aan om bijzondere aandacht te schenken aan de minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting.

Het eerste hoofdstuk biedt een breder overzicht van de verschillende profielen van minderjarige slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel (punt 1). Daarna volgt een analyse van de regelgeving rond het slachtofferstatuut en de opvang van die jongeren (punt 2). We leggen daarbij de vinger op de belangrijkste moeilijkheden die een doeltreffende bescherming van die minderjarigen in de weg kunnen staan. Ten slotte formuleren we ook enkele pistes voor oplossingen.

Het tweede hoofdstuk gaat dieper in op minderjarige Nigeriaanse slachtoffers van mensenhandel. Na een historische schets over het ontstaan en de evolutie van mensenhandel in Nigeria volgen enkele voorbeelden van Nigeriaanse dossiers waarin minderjarigen werden uitgebuit. Het laatste punt behandelt de specifieke problemen van die slachtoffergroep.

In deze focus komen ook twee externe actoren aan het woord:

- Esperanto, het gespecialiseerde opvangcentrum voor minderjarige slachtoffers van mensenhandel in Wallonië, licht zijn werking toe en legt uit met welke moeilijkheden het elke dag moet afrekenen bij de begeleiding van minderjarigen;
- Team Africa van de federale gerechtelijke politie gaat dieper in op de Nigeriaanse netwerken en de moeilijke detectie van minderjarige slachtoffers.

Hoofdstuk 1

Algemeen overzicht

1. Profielen van minderjarige slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel

Volgens Frontex, het grensbewakingsagentschap van de EU, zijn kinderen na vrouwen de tweede belangrijkste slachtoffergroep van mensenhandel¹⁷:

“Over de periode tussen 2012 en 2014 waren de minderjarige slachtoffers goed voor zo'n 25 à 30% van het totale aantal slachtoffers van mensenhandel.¹⁸ Met name in de EU is het aantal geregistreerde gevallen van kinderhandel de afgelopen jaren toegenomen. Uit de beschikbare statistieken over dit fenomeen blijkt dat in de periode 2013-2014, 2.375 van de in totaal 15.846 in de EU geregistreerde slachtoffers kinderen waren. Het fenomeen kinderhandel is nog verergerd door de aanhoudende migratiecrisis. Bijzonder zorgwekkend zijn kinderen uit derde landen die niet-begeleid of gescheiden van hun familie in de EU aankomen in het kader van de migratiestroom; hun aantal is exponentieel toegenomen in de afgelopen jaren.”¹⁹

De mensensmokkelnetwerken spelen daarin een grote rol. Volgens de rapporteringen van IOM, UNHCR en UNICEF zijn er in 2017 ongeveer 33.000 kinderen gearriveerd in de EU waarvan bijna 20.000 niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (NBMV): “In 2017 kwamen **32.963** kinderen aan in Griekenland, Italië, Spanje en Bulgarije, waarvan **19.858** (60%) niet-begeleide of van hun familie

gescheiden kinderen.”²⁰ In totaal is het aantal kinderen dat in 2017 is aangekomen met 67% gedaald ten opzichte van 2016 (100.264). Toch is het aantal kinderen dat niet-begeleid of van hun familie gescheiden aankomt, gestegen van 34% in 2016 naar 60% in 2017.”²¹

De meeste kinderen – bijna 80% van de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen – kwamen in 2017 via de Libiërouten naar Italië: “Van de **17.337** kinderen die in 2017 naar Italië kwamen, waren er **15.779** (91%) niet-begeleid of gescheiden van hun familie. Dat is een daling van 33% t.o.v. 2016 (25.846). Deze daling is hoofdzakelijk toe te schrijven aan de algemene daling van het aantal mensen dat sinds juli 2017 voor de Centraal-Mediterrane migratieroute kiest. De meeste kinderen waren afkomstig uit Guinee, Ivoorkust, Gambia, Bangladesh en Nigeria.”²² In 2016 was dit zelfs hoger: “Voor de Centraal-Mediterrane route bleek dit cijfer zelfs nog hoger: 92% van alle kinderen die in 2016 en de eerste twee maanden van 2017 over zee in Italië aankwamen, werd als niet-begeleid beschouwd.”²³

In Griekenland arriveerden in 2017 ook ruim 10.000 kinderen via de Oost-Mediterrane smokkelroute: “In 2017 kwamen **11.032** kinderen over zee naar Griekenland, waaronder **1.458** (13%) NBMV's. Hoewel dit een daling van 83% is ten opzichte van 2016 (63.920), werd 72% (8.014) van de kinderen die in 2017 aankwamen

De afgelopen jaren is het aantal kinderen dat ongebeleid of gescheiden van hun familie in de EU aankomen, exponentieel toegenomen.

17 FRONTX, *Risk Analysis for 2018*.

18 UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME, *Global Report on Trafficking in Persons 2016*, p.25.

19 FRONTX, *Risk Analysis for 2018*.

20 Uitleg IOM: “Gescheiden kinderen zijn kinderen die gescheiden zijn van beide ouders of van hun vroegere wettelijke of gebruikelijke primaire verzorger, maar niet noodzakelijk van andere familieleden. Het kan dus ook gaan om kinderen die begeleid worden door andere volwassen familieleden. Niet-begeleide kinderen zijn kinderen die gescheiden zijn van zowel ouders als andere familieleden en niet worden verzorgd door een volwassene die daar volgens de wet of het gewoonterecht verantwoordelijk voor is.”

21 UNHCR, UNICEF en IOM, *Refugee and Migrant Children in Europe, Overview of trends 2017*.

22 *Ibid.*

23 UNICEF, *A Child is a Child, Protecting children on the move from violence, abuse and exploitation*, 2017.

geregistreerd in de tweede helft van 2017. Tussen juli en december 2017 was het aantal geïdentificeerde NBMV's (1.049) meer dan twee keer zo groot als in de eerste helft van het jaar (409). De meeste kinderen die over zee naar Griekenland kwamen waren afkomstig uit de Arabische Republiek Syrië, Irak, Afghanistan of staatlozen. De meest voorkomende nationaliteiten van de NBMV's waren de Arabische Republiek Syrië, Afghanistan en Pakistan.²⁴

IOM heeft verschillende indicatoren ontwikkeld die als barometer kunnen dienen om de kwetsbaarheid van deze minderjarigen voor mensenhandel te bepalen: "Alleen reizen, lange reisduur, geen of gering opleidingsniveau, hoge reiskosten (meer dan 5.000 USD) en geen naaste familie in het land van bestemming zijn een paar elementen die volgens een recente studie van de IOM duiden op een hogere kwetsbaarheid van vluchtelingen en migrantenkinderen tegenover mensenhandel en die de uitbuiting op de migratieroutes naar Europa verklaren.²⁵"²⁶

1.1. | Mensenhandel

Naast de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen die de Europese Unie zijn binnengesmokkeld, zijn er ook veel minderjarige slachtoffers van mensenhandel uit de EU-landen zelf. Zo vormen Romakinderen een belangrijke slachtoffergroep die kwetsbaar is voor mensenhandel.²⁷

1.1.1. | Seksuele uitbuiting

a) Nigeriaanse minderjarige meisjes

De Nigeriaanse meisjes zijn de grootste slachtoffergroep van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen buiten de Europese Unie. Ze worden niet alleen seksueel uitgebuit maar zijn ook slachtoffers van mensensmokkel waarbij ze een levensgevaarlijke smokkelroute langs de Middellandse Zee overleefd hebben. Die problematiek

komt uitgebreid aan bod in het tweede deel van deze focus. In de dossieranalyses gaan we ook dieper in op een Nigeriaans dossier. De gespecialiseerde slachtoffercentra namen in 2017 drie minderjarige Nigeriaanse meisjes in begeleiding in het kader van het slachtofferstatuut mensenhandel.²⁸

b) Loverboyslachtoffers uit EU- en Balkanlanden

Dit profiel omvat de buitenlandse minderjarige slachtoffers die via verleidingstechnieken gerekruteerd worden door een loverboy om hier seksueel uitgebuit te worden. Dikwijls worden de minderjarigen in hun herkomstland gerekruteerd maar dat kan ook in België zijn. Onze voorgaande jaarrapporten hebben verschillende dossiervoorbeelden daarvan behandeld.²⁹

De meeste slachtoffers zijn afkomstig uit EU-landen zoals Roemenië, Bulgarije en Hongarije maar er komen ook slachtoffers van buiten de EU zoals uit Albanië.³⁰ De Albanese minderjarige slachtoffers vallen onder de procedure van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen. Dat kan ook gelden, onder bepaalde voorwaarden, voor minderjarige Romaslachtoffers uit EU-landen.³¹

In een Roemeens dossier³² werden minderjarige meisjes gecontacteerd en gerekruteerd via Facebook. Een slachtoffer verklaarde dat ze in april 2011 in Roemenië een relatie begon met een zekere A. en met hem vertrok naar Portugal om daar in de landbouwsector te werken. Zij was op dat ogenblik 16 jaar oud. In Portugal werd ze door een vriend van A. overtuigd om als dienstster in een café te werken om zo meer geld te verdienen. Het slachtoffer stemde in en werd naar een bar gebracht. Daar werd ze gedwongen om seks te hebben met klanten. Eerst weigerde ze nog, maar daarop werd ze met een wapen bedreigd en geslagen. Het bleek dat de vriend van A. haar gekocht had voor 3.000 euro en dat zij dat bedrag moest terugverdienen. In maart 2012 werd het slachtoffer

24 UNHCR, UNICEF and IOM, *Refugee and Migrant Children in Europe, Overview of trends 2017*.

25 E. GALOS, E., L. BARTOLINI, H. COOK AND N. GRANT (2017) *Migrant Vulnerability to Human Trafficking and Exploitation: Evidence from the Central and Eastern Mediterranean Migration Routes*. Internationale Organisatie voor Migratie (IOM), Geneve.

26 UNHCR, UNICEF and IOM, *Refugee and Migrant Children in Europe, Overview of trends 2017*.

27 CENTER FOR THE STUDY OF DEMOCRACY, *Child trafficking among vulnerable Romaroma communities*, Sofia, 2015.

28 Zie deel 4, punt 1.6.

29 MYRIA, Jaarverslag mensenhandel en mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden*, p. 107, p. 109; Jaarverslag mensenhandel en mensensmokkel 2012, *Bouwen aan vertrouwen*, p. 19; Jaarverslag mensenhandel en mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, pp. 83-85.

30 ECPAT, *La traite des enfants en Belgique, Identification et protection des victimes*, 2016.

31 In België vallen niet-begeleide minderjarigen uit landen van de EER (Europese Economische Ruimte) niet onder de definitie van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen. Toch kunnen ook zij onder bepaalde cumulatieve voorwaarden een voogd worden toegewezen. In dat geval spreken we over niet-begeleide Europese minderjarigen in kwetsbare toestand.

32 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel 2013, *Bruggen slaan*, p. 17, 60 en 108; Corr. Leuven, 4 juli 2013, 17de k. (beschikbaar op www.myria.be).

naar België overgebracht en in een bar in Sint-Truiden geplaatst.

Opvallend is dat loverboys net zoals Nigeriaanse madammen hun minderjarige slachtoffers opdragen zich uit te geven als meerderjarigen (zie verder hoofdstuk 2). In een Bulgaars dossier³³ had een beklaagde een relatie met twee minderjarige slachtoffers die in verschillende landen in de prostitutie moesten werken. Zijn slachtoffers werden geïntercepteerd in België, Nederland en Duitsland. Een van de slachtoffers had een vals identiteitsdocument bij zich waarop ze zagezegd meerderjarig was. In werkelijkheid was ze 17 jaar. Ze verklaarde aan de politie ook dat ze gehuwd was met de beklaagde.

De loverboyslachtoffers uit de EU-landen hebben geen onmiddellijke, specifieke nood aan verblijfsdocumenten omdat ze in een andere verblijfsrechtelijke situatie zitten dan de derdelanders met een visum zoals Nigerianen. In de uitbuitingsfase worden ze soms drugsafhankelijk gemaakt zodat ze flexibel kunnen worden aangepakt.

c) Belgische loverboyslachtoffers

Bij dit profiel gaat het om Belgische minderjarige meisjes die door loverboys verleid en seksueel uitgebuit worden. Meestal zijn het kwetsbare meisjes die zijn weggelopen uit jeugdinstellingen en gerekruteerd worden via Facebook.³⁴

Ze worden niet gemakkelijk gepercipieerd als slachtoffers van mensenhandel en beschouwen zichzelf ook dikwijls niet zodanig. Dat maakt dat ze niet geneigd zijn om verklaringen af te leggen bij de politie. Daarnaast zijn de jeugdbrigades van de lokale politie weinig vertrouwd met de indicatoren van mensenhandel. Daardoor zijn ook zij niet altijd geneigd om minderjarige slachtoffers van zedenfeiten als mogelijke slachtoffers van mensenhandel te beschouwen. Soms dreigen deze minderjarige slachtoffers zelfs gestigmatiseerd te worden als probleemkind of zelf verantwoordelijk gesteld voor de schending van zedenfeiten. De fout wordt dus bij de slachtoffers gelegd. Ook de jeugdmagistraten en de sector van de jeugdzorg moeten gesensibiliseerd worden voor de indicatoren van mensenhandel en het slachtofferstatuut mensenhandel.

In een dossier³⁵ waren de slachtoffers Belgische meisjes tussen 14 en 16 jaar. Ze waren allemaal weggelopen uit dezelfde jeugdinstelling en hielden contact met elkaar via Facebook. Eén meisje was al 53 maal weggelopen, een ander meisje 37 maal. Dergelijk weggelopedrag leidt er vaak toe dat zo'n meisjes gestigmatiseerd worden door hun omgeving. De meisjes waren helemaal niet zelfredzaam en konden niet in hun levensonderhoud voorzien.

De loverboy gebruikte dwang tegenover de slachtoffers. Eén meisje onderging zwaar geweld. Daarnaast was er minstens sprake van listige kunstgrepen. Zo speelden de loverboys in op de liefdesgevoelens van de meisjes en draaiden hen rond hun vinger. Maar ze waren alleen uit op geldgewin. De meisjes raakten emotioneel afhankelijk van de loverboys. Na de arrestaties van de beklaagden beweerden verschillende meisjes plots dat ze geen slachtoffer waren en ze niet wilden dat hun 'vriendje' in de gevangenis zat.

Opvallend is dat loverboys net zoals Nigeriaanse madammen hun minderjarige slachtoffers opdragen zich uit te geven als meerderjarigen.

De beklaagden drogerden ook meisjes om hen drugsafhankelijk te maken en hun seksuele remmingen te verlagen. Twee meisjes verklaarden dat ze hun toevlucht tot drugs namen om de feiten te kunnen doorstaan.

d) Minderjarige prostitutieslachtoffers uit EU-landen, gerekruteerd via werkaanbod

Er zijn enkele minderjarige EU-slachtoffers die voor een job als model, hostess of huishoudhulp geronseld worden en hier in de prostitutie belanden. Ze worden bijvoorbeeld door een modellenagentschap in België of hun herkomstland gerekruteerd.³⁶

In een dossier³⁷ werd een van de minderjarige meisjes door de beklaagden van Letland naar Nederland gehaald, zagezegd om als kinderoppas te werken. Zodra ze aankwam, verplichtten ze haar zich te prostitueren. Ze werd geregeld naar Belgische klanten gebracht. Toen ze in Nederland aankwam, was ze net 16 jaar geworden. Ze werd bedreigd en geslagen door de hoofdbeklaagde.

33 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2012, *Bouwen aan vertrouwen*, pp. 70-71 en p. 18; Corr. Luik, 26 september 2012, 8ste k., bevestigd door Luik, 23 april 2013 (beschikbaar op www.myria.be/nl/rechtspraak).

34 MYRIA, Jaarverslag 2017 Mensenhandel en mensensmokkel *Online*, pp. 28-29.

35 MYRIA, Jaarverslag 2016 Mensenhandel en mensensmokkel, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, p. 81-83.

36 MYRIA, Jaarverslag 2017 Mensenhandel en mensensmokkel *Online*, pp. 27-28; Jaarverslag 2015 mensenhandel en mensensmokkel, *Schakels verbinden*, p. 28.

37 MYRIA, Jaarverslag 2015 mensenhandel en mensensmokkel, *Schakels verbinden*, p. 74.

e) Kindhuwelijken

Kindhuwelijken vallen niet binnen de wettelijke definitie van mensenhandel maar kunnen wel in aanmerking komen als een rekruteringsmethode voor seksuele uitbuiting of uitbuiting in de bedelarij of als huishoudhulp. Volgens een studie van ECPAT³⁸ werd bij de gespecialiseerde opvangcentra reeds het verband tussen kindhuwelijken en minderjarige slachtoffers van mensenhandel vastgesteld. Esperanto, het gespecialiseerd centrum voor minderjarige slachtoffers van mensenhandel, heeft de laatste jaren verschillende Romameisjes tussen 12 en 15 jaar die slachtoffer zijn van kindhuwelijken. Een van de voogden verklaarde dat ze de laatste jaren tussen de 20 en de 25 gevallen van kindhuwelijken vastgesteld heeft. De slachtoffers waren afkomstig uit Marokko, ex-Joegoslavië, Afghanistan en de Roma uit de Oost-Europese landen.

Volgens de ECPAT-studie werd ook Fedasil, het Federale opvangagentschap voor asielzoekers, geconfronteerd met kindhuwelijken: “Sinds de sterke instroom van migranten uit Syrië en Afghanistan in het bijzonder, krijgt het personeel van de FEDASIL-opvangcentra te maken met de komst van minderjarigen, meisjes en jongens, die reeds getrouwd zijn in het land van herkomst en aankomen met hun echtgenoten (minderjarigen of volwassenen). Deze huwelijken worden in België niet erkend, maar roepen wel een aantal vragen op over de opvang van deze jonge meisjes en jongens.”³⁹

Het begrip van overdracht van controle was ook het uitgangspunt van een vonnis van de correctionele rechtbank van Verviers.⁴⁰ Het betreft een zaak van uithuwelijking op jonge leeftijd en mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting. Bij een huwelijk op jonge leeftijd van twee minderjarigen, van wie het jongste meisje nog geen 16 jaar was, werden de ouders van beide minderjarigen vervolgd voor onder meer mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting, verkrachting, aanranding van de eerbaarheid met geweld en bedreigingen.

Beide families wilden een liefdesrelatie tussen hun kinderen bezegelen. De ouders van de jongen hadden een som geld overhandigd aan de ouders van het meisje. Dat bedrag was afhankelijk van het feit of het meisje al dan niet nog maagd was, zoals de traditie het wil. Een feest werd georganiseerd, waarna de minderjarigen bij de

familie van de jongen seksuele betrekkingen hadden. Het meisje was ook ingetrokken bij de familie van de jongen. Ze moest er huishoudelijke taken verrichten, waardoor ze vaak afwezig was op school.

De rechtbank veroordeelde hen onder meer voor mensenhandel en ging ervanuit dat er wel degelijk sprake was van een overdracht van controle op het jonge minderjarige meisje, om de misdrijven verkrachting, aanranding van de eerbaarheid met geweld en bedreigingen en bederf van de jeugd tegenover haar te kunnen plegen. De overdracht van gezag bleek zowel uit de overhandiging van het geld, als uit de ‘verhuis’ van de minderjarige naar de familie van de jonge man. Alle beklaagden waren er zich overigens van bewust dat het feestje dat werd georganiseerd, zou leiden tot seksuele relaties tussen de kinderen. Ook het bestanddeel met het oog op het laten plegen van het misdrijf werd aangetoond.

1.1.2. | Economische uitbuiting

Eerstelijnsactoren zoals de sociale inspectiediensten detecteren in het algemeen maar weinig minderjarige slachtoffers van economische uitbuiting. Nochtans worden er wel verschillende slachtoffers opgevangen door de gespecialiseerde centra voor minderjarigen.

a) Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen

Bij economische uitbuiting kunnen niet-begeleide minderjarige vreemdelingen aangetroffen worden in de huishoudhulp maar ook in de straathandel, horeca en kleinhandel. Esperanto heeft vooral minderjarige Marokkaanse en Romaslachtoffers uit de huishoudhulp en Magrebijanse, Indische en Equatoriaanse slachtoffers uit de straathandel opgevangen. De Romaslachtoffers die als huishoudster werken kunnen dikwijls ook gelieerd worden met een kindhuwelijk.

De ECPAT-studie⁴¹ verwijst hiervoor naar de verschillende gespecialiseerde centra voor minderjarigen. Minor-Ndako heeft uitgebuite slachtoffers opgevangen die tweedehandskledij moesten sorteren of metaal uit de afvalverwerkingssector moesten sorteren. Esperanto heeft ook nog niet-begeleide minderjarige slachtoffers opgevangen die uitgebuit werden in Chinese en Vietnamese restaurants, nachtwinkels, bakkers en beenhouwers (met Maghrebijnse slachtoffers) of bloemenverkopers (met Pakistaanse slachtoffers). Die

38 ECPAT, *La traite des enfants en Belgique, Identification et protection des victimes*, 2016.

39 ECPAT, *La traite des enfants en Belgique, Identification et protection des victimes*, 2016.

40 Correctionele rechtbank van Verviers, 30 januari 2014 (beschikbaar op www.myria.be/nl/rechtspraak).

41 ECPAT, *La traite des enfants en Belgique, Identification et protection des victimes*, 2016.

slachtoffers zaten in een situatie van schuldbinding (*debt bondage*) waarbij het slachtoffer gratis moet werken om de smokkelschulden af te betalen.⁴²

In de rechtspraak die we verderop in dit rapport behandelen zijn er verschillende dossiers waarbij niet-begeleide minderjarige vreemdelingen uitgebuit werden. Dat was het geval in een zaak van huishoudhulp met een 12-jarig Congolees meisje. Dat dossier leidde wel tot een vrij spraak voor mensenhandel.

Volgens een UNICEF-studie⁴³ worden vele niet-begeleide minderjarige vreemdelingen uit de smokkelkampen die onder meer via België naar het Verenigd Koninkrijk gesmokkeld worden daar nadien economisch uitgebuit. De slachtoffers uit Vietnam en Eritrea komen er in de huishoudhulp terecht, de Vietnamezen vaak ook in naaiateliers. De Albanese slachtoffers worden dan weer eerder in de landbouwsector uitgebuit. De Iraakse en Afghaanse kinderen komen in een situatie van schuldbinding terecht: “Tijdens onze interviews verklaarden enkele Iraakse en Afghaanse kinderen dat ze, zodra ze naar de andere kant van het Kanaal waren overgestoken, zouden gaan werken om het geld dat was geleend door familieleden of de in het Verenigd Koninkrijk aanwezige gemeenschap terug te betalen. Hoewel deze gevallen van economische uitbuiting zelden worden ontdekt, wezen Britse autoriteiten ons erop in 2015 gevallen van dit type te hebben opgemerkt. Hierbij waren Afghaanse en Iraanse kinderen betrokken die aanzienlijke schulden opliepen bij de financiering van hun reis. Plekken van uitbuiting waren de horecasector (kebab-zaken en andere fastfoodrestaurants), carwashes, kappers en kapsalons.”⁴⁴

b) Begeleide minderjarige vreemdelingen

Uit gesprekken met de politie blijkt dat er minderjarige Bulgaarse en Roemeense minderjarigen uitgebuit worden in de tuinbouwsector in de landelijke gebieden van Limburg. In de dossiers kon vastgesteld worden dat er in de landbouwsector en horeca minderjarige slachtoffers samen met hun ouders uitgebuit worden. De slachtoffers kwamen zowel uit de EU-landen als buiten de EU. In de dossieranalyses verderop in dit rapport komt aan bod dat een 17-jarige Bulgaarse Romajongen samen met zijn moeder door de sociale inspectiedienst gedetecteerd werd terwijl ze uitgebuit werden in een champignonkwekerij. Ook in de rechtspraakanalyse bespreken we dossiers waarbij begeleide minderjarige vreemdelingen uitgebuit

werden. Dat was het geval bij een Indisch slachtoffer in een restaurant.

In een andere zaak⁴⁵ werd een minderjarige samen met zijn moeder uitgebuit in een fabriek voor het vervaardigen van servetten en verpakkingsproducten. Bij een controle intercepteerde de Inspectie Werk en Sociale Economie van het Vlaamse Gewest er twee personen aan het werk en trof achterin een woonruimte aan waarin een Bulgaarse jongen van 14 jaar lag te slapen omdat een van de machines niet werkte. Volgens de inspectiedienst waren er elf Bulgaarse werknemers aan het werk, waarvan er zeven niet over verblijfspapieren beschikten. Een aantal werknemers was schijnzelfstandig. Ook de 14-jarige was in dienst, tegen alle bepalingen inzake kinderarbeid in. De minderjarige verklaarde dat zijn moeder en zijn vader ook in de fabriek werkten en dat hijzelf er nog maar een week werkte, 7 dagen op 7 en 9 uur per dag. Net zoals zijn ouders verdiende hij 35 à 40 euro per dag. Ze werden gratis in de fabriek gehuisvest.

1.1.3. | Uitbuiting bedelarij

Esperanto heeft verschillende Romaslachtoffers opgevangen die door hun familie gedwongen werden om te bedelen en hun geld af te geven.⁴⁶ Maar in België blijft dit wel een marginaal fenomeen en is het vaak gelieerd met andere uitbuitingsvormen van mensenhandel.⁴⁷ Zo vormt bij mensenhandel uitbuiting van de bedelarij meestal de enige zichtbare activiteit in dossiers met een mix van verschillende, minder zichtbare uitbuitingsvormen zoals gedwongen misdrijven of seksuele uitbuiting. Die laatste feiten komen vaak pas aan het licht nadat er een onderzoek opgestart is over bedelende kinderen. Zo wordt bijvoorbeeld tijdens de observatie van een onderzoek door de politie vastgesteld dat kinderen aangezet worden tot het plegen van diefstallen.⁴⁸

Uitbuiting van de bedelarij vormt meestal de enige zichtbare activiteit in dossiers met een mix van verschillende uitbuitingsvormen.

In een Gents dossier⁴⁹ met feiten van 2014 dat leidde tot een vrij spraak wegens gebrek aan bewijzen, hadden

42 ESPERANTO, *Activiteitenverslag 2017*.

43 UNICEF FRANCE, *Neither safe nor sound, Unaccompanied children on the coastline of the English Channel and the North Sea*, juni 2016.

44 *Ibid.*

45 MYRIA, Jaarrapport 2016 Mensenhandel en mensensmokkel, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, p. 154-155; Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 20 april 2015, k. G29 (beroep).

46 ECPAT, *La traite des enfants en Belgique, Identification et protection des victimes*, 2016.

47 MYRIA, Jaarrapport 2016 Mensenhandel en mensensmokkel, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, p. 43-45.

48 MYRIA, Jaarrapport 2016 Mensenhandel en mensensmokkel, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, p. 44.

49 *Ibid.*, p. 43-44; Corr. West-Vlaanderen, afdeling Gent, 19 november 2014 en hof van Beroep van Gent, 14 april 2015 (niet-gepubliceerd).

negen Roemeense Romaslachtoffers via de Roemeense ambassade klacht neergelegd voor mensenhandel. Er was sprake van uitbuiting van de bedelarij, seksuele uitbuiting en gedwongen gepleegde diefstallen. Daarbij werden de beklaagden ook vervolgd voor de verzwarende omstandigheid van criminele organisatie. De slachtoffers werden met de valse belofte van een job in de bouwsector of de sociale zorgsector naar België gelokt. In Roemenië stond de familie van de beklaagden bekend voor het aanwerven van werkzoekenden die bereid zijn om in het buitenland te werken. De slachtoffers verkregen het slachtofferstatuut en werden verspreid over de drie gespecialiseerde centra voor slachtoffers van mensenhandel. Een 16-jarig meisje werd begeleid door Minor-Ndako. In Roemenië werd haar beloofd dat ze in België als kinderoppas kon komen werken. Toen ze hier arriveerde, werd ze samen met een ander Roemeens Romameisje in een krotwoning gestopt en moesten ze gaan bedelen. Ze werd ook verkracht door de beklaagden en tot prostitutie gedwongen. De beklaagden pikten de klanten op. Daarnaast werd een 40-jarige Romaslachtoffer onder begeleiding van een beklagde gedwongen om winkeldiefstallen te plegen in een grootwarenhuis. Bij de slachtoffers was er ook een 7-jarig meisje dat gedwongen werd om te bedelen.

1.1.4. | Gedwongen gepleegde misdrijven

Dit profiel omvat minderjarige Romaslachtoffers die gedwongen worden om diefstallen te plegen of Magrebijnse en Vietnamese minderjarige slachtoffers die gedwongen worden tot drugshandel.

a) Gedwongen gepleegde diefstallen

Verscheidende dossiers van gepleegde diefstallen kunnen gelieerd worden met netwerken die minderjarige Romaslachtoffers uitbuiten in de bedelarij. De daders zijn familiale Romagroepen die afkomstig zijn uit bepaalde regio's in Bosnië of Roemenië. Andere Romagroepen willen totaal niet met hen geassocieerd worden. Volgens sommige bevroagde magistraten is er sprake van internationale netwerken. De slachtoffers worden gerekruteerd in het buitenland en naar België overgebracht. De uitbuiters zitten verspreid in België en het buitenland. Er zijn dossiers van criminele organisaties met vertakkingen in Bosnië, Frankrijk en België en andere met vertakkingen in Roemenië, Italië, Frankrijk en België.

Dossier gedwongen gepleegde diefstallen en uitbuiting bedelarij met kinderen

Dit Antwerpse dossier⁵⁰ met een veroordeling voor feiten van 2010 is een voorbeeld van een onderzoek waarin uitbuiting van de bedelarij als enige zichtbare criminele activiteit aan de oppervlakte kwam en door de speurders als middel gebruikt werd om andere onzichtbare criminele activiteiten te detecteren. Het ging daarbij om een grootschalig internationaal netwerk met vertakkingen in Bosnië, Frankrijk en België dat minderjarigen dwong om gauwdiefstallen te plegen. De gesprekken uit de telefoontap en de politionele observaties bewezen dat de minderjarigen in diverse Europese steden gauwdiefstallen moesten plegen, hierover rapporteerden en hun buit afgaven aan de beklaagden. De meeste diefstallen waren in Frankrijk. In België speelden de feiten zich af in Brussel en Antwerpen.

Een Brusselse commissaris was betrokken in het onderzoek. Ze legde in een artikel⁵¹ uit dat verschillende kinderen in Brussel gekend waren voor bedelen en nadien betrokken waren bij diefstallen. Een van de kinderen kende ook een evolutie in de hiërarchie van de familieclan. In 2004 was ze als 6-jarige nog aan het bedelen tussen de andere bedelaars in de Brusselse Nieuwstraat. Vervolgens werd ze samen met twaalf andere Romakinderen verschillende malen betrappt op winkeldiefstal. In 2011 was ze 'gepromoveerd' en haalde ze als dertienjarige het geld op van de bedelaars. Daarna was ze betrokken bij diefstallen in woningen. De jeugdrechter stuurde haar naar een gesloten gemeenschapsinstelling in Saint-Servais.⁵²

In dit dossier werd een andere minderjarige door de rechtbank officieel als slachtoffer erkend. De commissaris vertelde dat ze het vijftienjarige meisje voor het eerst in 2010 in Brussel hadden opgemerkt. Ze was voor de vijftiende keer verdwenen uit het opvangcentrum van Neder-over-Heembeek⁵³ en voor de 46ste keer betrappt op gauwdiefstal. Het parket en de politie startten een onderzoek op naar de opdrachtgevers. Het was een zeer werkintensief onderzoek waarbij alle uitvoerders moesten worden geïdentificeerd, de familieverbanden nagegaan en de structuur van de clan moest worden blootgelegd. Hiervoor voerde de politie schaduwooperaties, observaties,

50 MYRIA, Jaarrapport 2016 Mensenhandel en mensensmokkel, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, p. 44, Corr. Antwerpen, 27 mei 2013, kamer 4C (niet-gepubliceerd).

51 C. ROELANDTS en G. VERVAEKE, "De aanpak van bedelende kinderen", *Cahiers Politiestudies*, 2015/35.

52 Institution Publique de Protection de la Jeunesse; décret du 4 mars 1991 relatif à l'aide à la jeunesse.

53 OOC Neder-Over-Heembeek is een van de observatie- en oriëntatiecentra voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen in België.

verschillende huiszoekingen en een telefoontap uit. De internationale geldstromen werden gevolgd en het internationaal karakter van de bende kwam aan het licht.

b) Gedwongen gepleegde drugshandel

De slachtoffers zijn niet-begeleide minderjarige vreemdelingen uit Noord-Afrika of Vietnam die gedwongen worden om als plukkers te werken in cannabisplantages of drugs te verkopen. Volgens de politie zijn er ook cannabisplantages in Limburg waar minderjarigen ingezet zouden worden voor het plukwerk. Dergelijke feiten worden moeilijk gedetecteerd als mensenhandel.

De ECPAT⁵⁴-studie vermeldt dat een sociaal werkster in 2013 enkele minderjarige Marokkaanse jongeren had ontmoet die drugs moesten dealen en daarvoor tussen Spanje, Frankrijk, België en Nederland reisden. ECPAT heeft ook een voogd gesproken die een minderjarige Marokkaan onder haar hoede had die door zijn oom verplicht werd drugs te dealen.⁵⁵

Het betreft een drugsdossier⁵⁶ waarin geen sprake was van de tenlastelegging mensenhandel terwijl er toch een minderjarig slachtoffer van de criminele organisatie door een gespecialiseerd opvangcentrum voor slachtoffers van mensenhandel opgevangen werd. Verschillende beklaagden werden vervolgd voor diverse inbreuken inzake verdovende middelen. De Marokkaanse hoofdbeklaagde werd ook vervolgd voor mensensmokkel en de invoer, het bezit of de verkoop van verdovende middelen met de verzwarende omstandigheid een minderjarige te hebben gebruikt om die inbreuken te plegen, en ook om het hoofd te zijn geweest van een criminele organisatie.

De correctionele rechtbank van Luik⁵⁷ baseerde zich op de verklaringen van de beklaagden (van wie sommigen bekentenissen hebben afgelegd), op telefoontaps, op waarnemingen en vaststellingen van de politie en op de vele verklaringen van klanten uit het dossier om de tenlasteleggingen tegen de beklaagden aan te nemen (behalve tegenover een van hen die werd vrijgesproken).

Zo oordeelde de rechtbank dat betrokkenen een heus netwerk hadden uitgebouwd voor de verdeling van

verdovende middelen. De hoofdbeklaagde was daarvan het hoofd en de organisator: hij onderhandelde over de aankoop van drugs bij Nederlandse leveranciers, zag toe op de aanvoer van de goederen, rekruteerde en ontsloeg de verkopers... Ook de andere beklaagden hadden een specifieke rol (rechterhand, in ontvangst nemen van de verdovende middelen, levering aan klanten,...). De beklaagden kregen gevangenisstraffen van 3 tot 8 jaar, de meeste met uitstel.

Volgens een UNICEF-studie worden in het Verenigd Koninkrijk de Vietnamese niet-begeleide minderjarigen uit de smokkelkampen later uitgebuit in cannabisplantages. De meeste plukkers zijn kinderen: "96% van de personen die werken op de cannabisboerderijen in Groot-Brittannië zijn Vietnamese, waarvan 81% kinderen."⁵⁸

1.2. | Mensensmokkel

In de dossieranalyses van de voorgaande jaarrapporten kan vastgesteld worden dat in de meeste smokkeldossiers veel minderjarige slachtoffers aanwezig zijn.⁵⁹ Dat kunnen zowel niet-begeleide minderjarige vreemdelingen zijn als kleine kinderen of baby's bij gezinssmokkel.

Zo werden in 2016 in het Syrische smokkeldossier Sechmet 495 smokkelslachtoffers geïdentificeerd. De meesten waren jonge mannen afkomstig uit Syrië, Soedan, Eritrea of Egypte. Hiervan waren er 93 minderjarig. Via het dossier kon niet exact bepaald worden hoeveel er niet-begeleide minderjarige vreemdelingen waren. Het jongste smokkelslachtoffer van gezinssmokkel was een baby uit Eritrea van 19 maanden oud die samen met zijn moeder reisde. De gezinnen werden meestal verschillende malen geïntercepteerd. De meeste smokkelslachtoffers waren wel niet-begeleide minderjarige vreemdelingen. Op basis van onze eigen lezing van het dossier schatten we dat hiervan er een vijftigtal Syriërs, ongeveer vijftien Soedanezen, een tiental Eritreeërs en een klein tiental Afghanen waren. De meesten hadden de leeftijd van 17 jaar maar er waren

In de meeste smokkeldossiers zijn veel minderjarige slachtoffers.

54 ECPAT, *La traite des enfants en Belgique, Identification et protection des victimes*, 2016 ; SERVICE DROITS DES JEUNES, *Mineurs étrangers non accompagnés sans protection en Europe*, 2013.

55 ECPAT, *La traite des enfants en Belgique, Identification et protection des victimes*, 2016.

56 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel 2013 van de onafhankelijke rapporteur mensenhandel België, *Bruggen slaan*, p. 117.

57 Corr. Luik, 8 januari 2014, 11de k. (definitief).

58 UNICEF France, *Neither safe nor sound, Unaccompanied children on the coastline of the English Channel and the North Sea*, juni 2016.

59 MYRIA, Jaarrapport 2017 Mensenhandel en mensensmokkel *Online*, p. 92; Jaarrapport 2016 Mensenhandel en mensensmokkel, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, p. 103 - 109; Jaarverslag 2015 mensenhandel en mensensmokkel, *Schakels verbinden*, p. 80.

ook enkele 14-jarige en 15-jarige Syriërs die zelfs diverse malen geïntercepteerd werden door de politie.

Verschillende minderjarige slachtoffers komen uit de smokkelkampen in Noord-Frankrijk waar ze de rol van de vroegere safehouses van de smokkelaars overgenomen hebben. UNICEF heeft in een studie de precare situatie van de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen, onder wie ook veel Afghanen en Koerden, in die smokkelkampen onderzocht.

1.2.1. | Niet-begeleide minderjarigen van smokkeltransporten

De niet-begeleide minderjarige vreemdelingen zijn de meest kwetsbare groep van de smokkelsslachtoffers.

a) Precare situatie van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen tijdens smokkeltraject

Volgens UNHCR, UNICEF en IOM dreigen vooral de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen tijdens hun smokkeltraject in een precare situatie verzeild te geraken. Dikwijls zijn ze maandenlang onderweg wat hun situatie nog problematischer maakt:

“Alleen reizen - 86% van de alleen reizende kinderen stelde gebeurtenissen te hebben meegemaakt die beschreven staan in ten minste een van de genoemde indicatoren voor uitbuitingspraktijken, vergeleken met 63% van de volwassenen en 75% van de ondervraagden in Italië en 27% van degenen die via de oostelijke Middellandse Zeeroute zijn aangekomen. Meer jongens (66%) dan meisjes (50%) die op beide routes zonder hun familie reizen, maakten melding van een bepaalde vorm van uitbuiting.

Lange duur van de reis - kinderen die stelden langer dan zes maanden onderweg te zijn geweest gaven eerder aan met een vorm van uitbuiting te maken te hebben gehad. Kinderen op de centrale Middellandse Zeeroute stelden langer onderweg te zijn vanuit het land van vertrek (meer dan vijf maanden) dan zij die via de oostelijke Middellandse Zeeroute reisden (gemiddeld drie maanden in meer dan 70% van de gevallen).”⁶⁰

Een UNICEF-studie bevestigde dat de alleen reizende kinderen die in de smokkelkampen in Noord-Frankrijk waren terecht gekomen, gedurende hun lange reis onderweg vele ontberingen meegemaakt hebben: “Verschillende kinderen vertelden ons dat zij door verschillende criminele bendes werden vastgehouden en dat van hun familie losgeld werd geëist. Sommigen moesten vele maanden onder, op slavernij gelijkende omstandigheden werken om hun reis te kunnen betalen. Anderen werden dan weer voor bepaalde tijd door de plaatselijke autoriteiten vastgehouden. De relaties met de "oom", die door de smokkelaars werd betaald om een groep kinderen van het ene punt naar het andere te begeleiden, waren zelden op edelmoedigheid gebaseerd. We hebben verhalen gehoord over kinderen die te langzaam stapten en die te midden van de bergen in de steek werden gelaten. In veel gevallen is de zee-overtocht tussen Turkije en Griekenland, of Libië/Egypte en Italië, een traumatiserende ervaring gebleken (verlies van dierbaren, gevoel van nakende dood). Ook seksueel misbruik leek wijd verspreid te zijn. Dit werd door de bevraagden bevestigd.”⁶¹

b) Smokkelstatuut en NBMV-verklaringen over precare situatie smokkeltraject

In verschillende mensensmokkeldossiers waarin Myria zich burgerlijke partij gesteld heeft, komen deze vaststellingen uit deze UNICEF-studie ook aan bod. Enkele NBMV-smokkelsslachtoffers legden verklaringen af en zaten in het smokkelstatuut. In het Koerdische smokkeldossier Delocation⁶² verklaarde een 15-jarige Palestijn uit Syrië (Damascus), dat hij eerst samen met zijn familie naar Libanon gevlucht was waar ze in een vluchtelingenkamp terecht kwamen. Hij wenste naar het Verenigd Koninkrijk gesmokkeld te worden en reisde in maart 2014 via Soedan en Egypte naar de Libische kust en arriveerde een jaar later in Europa: “De tocht in de woestijn duurde zeven dagen. We waren met twaalf wagens die achter elkaar reden. De begeleiders waren gewapend en hadden ook luchtafweer bij. We zaten met wel vijftig mensen in die pick-up met een groot touw rond ons opdat we er niet zouden uitvallen. Soms vielen er wel mensen van de vrachtwagen, en die werden dan door de smokkelaars gewoon dood geschoten en begraven in de woestijn. Iedereen zat daar echt met de schrik op zijn lijf. Vervolgens werd er weer verder gereden. Aangekomen in Libië (Idjdabia) werden we afgezet bij andere smokkelaars,

60 UNHCR, UNICEF and IOM, *Refugee and Migrant Children in Europe, Overview of trends 2017*.

61 UNICEF France, NEITHER SAFE NOR SOUND, *Unaccompanied children on the coastline of the English Channel and the North Sea*, juni 2016.

62 MYRIA, Jaarrapport 2017 Mensenhandel en mensensmokkel Online, p. 89.

waar we drie dagen verbleven. Van daaruit gingen we op vrachtwagens naar Bengazi aan de kust. Onderweg kwamen we een wegversperring tegen en moest iedereen uit te stappen en werden we naar een gevangenis Rajma gebracht. In die gevangenis verbleven we zes maanden en werd ik heel veel mishandeld, gemarteld met elektrische shocks op handen en tanden, en geklopt op mijn hoofd. Sindsdien heb ik onophoudelijke hoofdpijn. Ik werd er gefolterd omdat ik een Palestijn ben uit Damascus (Syrië) en staatloos zonder rechten. Na zes maanden hebben ze me vrijgelaten en heb ik gedurende een periode van twee maanden wat gewerkt om geld te verdienen. Vanuit Bengazi ben ik naar Tripoli gegaan, ook aan zee. In Tripoli heb ik 1.000 euro gegeven om met de boot naar Italië te gaan. Ik heb de mensen die deze boottochten organiseren gevonden via de man waarvoor ik in Bengazi werkte. Hij was eigenlijk ook een smokkelaar die ik in de gevangenis ontmoette. Op die boottocht hadden enkel sommige kinderen een zwemvest aan. Ik kan niet goed zwemmen en had ook een zwemvest gevraagd, maar ik moest er 1.000 euro voor betalen. Dat geld had ik niet. De boot waar ik moest opstappen was tien meter lang en er zaten 270 mensen op. Ze dwongen me om onbeschermd op de boot te stappen en al mijn identiteitsdocumenten werden toen afgenomen. Onderweg werden we door de Italianen met een grote boot opgepikt, waarop we naar een kamp gebracht werden. Daar ben ik verder vertrokken naar Rome, en vandaaruit naar Berlijn waar een Palestijn me in contact bracht met een Arabische smokkelaar die me op zijn beurt de naam en telefoonnummer van een smokkelaar gaf. Hij nam een foto van me en stuurde deze door naar de andere smokkelaar. Hij zette me op een trein die via Nederland naar Brussel reed. De smokkelaar herkende me van de foto, en heeft me dan met de auto naar een bosje gebracht van waaruit we nog een half uur moesten stappen tot aan de parking. Daar heeft hij mij overgeleverd aan twee andere mannen. Er liepen daar ook mannen rond met een bivakmuts die de vrachtwagens open deden. Ik ben met een ladder op een vrachtwagen gestapt. Ik was als eerste aan boord, ongeveer een half uur later is een familie opgestapt, daarna nog een jongen alleen." Het slachtoffer werd het smokkelstatuut aangeboden en verklaarde: "Had ik het allemaal op voorhand geweten, ik was nooit aan de tocht begonnen. Mijn moeder heeft al haar juwelen verkocht om mij een toekomst te kunnen geven in het Verenigd Koninkrijk. Ik bevestig dat ik geïnformeerd werd over de mogelijkheid om mij benadeelde persoon te verklaren en over de rechten die hiermee gepaard gaan. Ik verklaar mij benadeelde persoon en ik voel mij ook slachtoffer van mensensmokkel."⁶³

In de rechtspraakanalyse⁶⁴ bespreken we een vonnis waarin een 17-jarige Iraakse jongen verklaringen aflegde tegen zijn Algerijnse smokkelaar die hem mishandeld had. Hij stelde zich burgerlijke partij tijdens het proces en was vermoedelijk op het moment van de feiten een niet-begeleide minderjarige vreemdeling. Op 26 juli 2017 werden een aantal personen gecontroleerd naar aanleiding van een politieactie en hierbij greep een minderjarige transmigrant plots in de burelen van de Scheepvaartpolitie van Zeebrugge een agente bij de arm. Hij gaf te kennen dat hij al 1.200 euro verloren had aan een smokkelaar. Die smokkelaar was volgens hem ook opgepakt tijdens dezelfde actie. Bij nazicht bleek deze persoon zich inderdaad in de kantoren van de Scheepvaartpolitie te bevinden. Het slachtoffer werd verhoord met een tolk Arabisch en gaf aan stokslagen te hebben gekregen van de broer van de smokkelaar in het safehouse te Brussel. De behandelende geneesheer stelde inderdaad ietsels vast en was van oordeel dat deze verenigbaar waren met de stokslagen waarover het slachtoffer sprak. Tijdens zijn verhoor verklaarde het slachtoffer dat hij de smokkelaar in 2016 leerde kennen in Ankara (Turkije). In Ankara werden mensen verzameld die naar het Verenigd Koninkrijk wilden gaan. Het slachtoffer moest 200 dollar betalen. Via Roemenië kwam hij naar Charleroi. Ze werden opgedeeld in groepen van ongeveer tien personen zodat ze niet zouden opvallen voor de politie. Van Charleroi ging het naar Brussel, en van daar was hij naar Knokke gereisd, en dan met de kusttram naar Zeebrugge. De smokkelaar bleef altijd bij hun groepje. Het slachtoffer stelde bang te zijn van de smokkelaar en werd opgevangen als slachtoffer van mensensmokkel. Het slachtoffer werd nadien verschillende malen opnieuw verhoord en gaf een gedetailleerde omschrijving van het huis waar hij was ondergebracht en duidde enkele medeplichtigen aan. Het telefonie-onderzoek bevestigde de verklaringen van het slachtoffer. Deze zaak toont aan dat het smokkelstatuut, ook bij minderjarigen, een belangrijke meerwaarde in het onderzoek kan bieden.

“Had ik het op voorhand geweten, ik was nooit aan de tocht begonnen. Mijn moeder heeft al haar juwelen verkocht om mij een toekomst te kunnen geven in het Verenigd Koninkrijk.”

63 MYRIA, Jaarrapport 2017 Mensenhandel en mensensmokkel Online, p. 93.

64 Zie deel 3, hoofdstuk 4, punt 3; Corr. Brugge, 21 juni 2017, 17^e kamer.

c) Toepassing van de NBMV-procedure

Uit de smokkeldossiers blijkt dat verschillende niet-begeleide minderjarige vreemdelingen doorverwezen werden naar de Dienst Voogdij en soms ook verklaringen aflegden in het kader van het smokkelstatuut. In een Indo-Pakistaans smokkeldossier⁶⁵ werden bij verschillende smokkeltransporten twee Iraanse 17-jarige jongens en een Indo-Pakistaanse jongen geïntercepteerd door de politie. Ze werden via de Dienst Vreemdelingenzaken doorverwezen naar de Dienst Voogdij. De smokkelaars beklagden zich ook in hun afgetapte telefoongesprekken dat de minderjarigen opgevangen werden in het kader van de NBMV-procedure. In een Koerdisch smokkelnetwerk⁶⁶ zei de hoofdbeklaagde dat een minderjarige “in een verkeerde vrachtwagen is geplaatst en nu opgepakt is en naar een jeugdupvangcentrum is gebracht”.

Verschillende minderjarigen vluchtten nadien uit de opvangcentra waarin ze geplaatst werden en zochten terug contact om opnieuw naar het Verenigd Koninkrijk gesmokkeld te worden. In het dossier Sechmet werd een 16-jarige Syriër maar liefst veertien keer geïntercepteerd door de politie. In een Albanees smokkelnetwerk⁶⁷ werden bij een interceptie in Zeebrugge drie personen uit een afgesloten koelcontainer gehaald. De slachtoffers waren een Albanees, een Pakistaan en een elfjarige Afghaanse jongen die daarvoor al onder toezicht stond van de Dienst Voogdij maar was weggelopen uit de jeugdinstelling. De politie contacteerde de Dienst Vreemdelingenzaken waarop de Dienst Voogdij de niet-begeleide minderjarige nogmaals ophaalde. Uit het dossier blijkt dat de jongen twee dagen later helaas opnieuw was weggelopen.

De NBMV-procedures worden bij smokkelintercepties ook niet altijd uitgevoerd, zoals blijkt uit de gerechtelijke dossiers. Uit de rechtspraak blijkt dat smokkelaars uit Eritrea slachtoffers uit Eritrea en Soedan smokkelden. Hieronder bevond zich vermoedelijk een minderjarige jongen uit Eritrea maar het dossier bevatte geen documenten zoals identiteitskaart, geboorteakte of dergelijke om zijn minderjarigheid te kunnen staven.⁶⁸ Na de smokkelinterceptie werd de noodzakelijke registratie voor de NBMV-procedure dus niet uitgevoerd. Dit werd ook reeds vastgesteld in de dossieranalyses van voorgaande jaarrapporten. In een Afghaans smokkeldossier⁶⁹ werden

verschillende minderjarigen geïntercepteerd en zouden als niet-begeleide minderjarige vreemdeling moeten doorverwezen worden naar de Dienst Voogdij. Maar bij verschillende intercepties was het niet altijd duidelijk of die stappen gevolgd werden omdat de informatie of gegevens of de normale procedure gevolgd werd in het dossier niet beschikbaar was. Een van die intercepties lag mee aan de basis van de opstart van dit dossier. Op 8 december 2011 werden vier smokkelslachtoffers, waaronder een alleenreizende minderjarige, door de smokkelaars in een afgesloten container gestoken. De smokkelslachtoffers dreigden te verstikken en werden ontdekt nadat een van hen een noodoproep had gedaan.

De smokkelaars spelen ook doelbewust in op de bestaande maatregelen voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen om hun smokkeloperaties meer winstgevend te maken. Zo pochte de smokkel leider er in de telefoontap van een Afghaans smokkeldossier⁷⁰ over dat er veel minderjarigen door hen gesmokkeld werden. Op één nacht waren ze erin geslaagd om twaalf minderjarigen te smokkelen. De smokkel van minderjarigen beschouwden ze als een lucratieve business omdat hun kwetsbare positie de kansen op succes danig verhoogde. In de telefoontap kwam geregeld ter sprake dat ze gerust konden zijn en bij een interceptie vrijgelaten zouden worden. In de dossieranalyse⁷¹ bespreken we hoe de smokkelaars dit in een Albanees dossier als een contrastrategie gebruikten.

d) Maximiliaanpark

Verschillende niet-begeleide minderjarige vreemdelingen passeerden via het Maximiliaanpark om daarna via de parkings langs de autosnelweg naar het Verenigd Koninkrijk gesmokkeld te worden. Dat werd ook vastgesteld in het Brusselse dossier Celebration waarin een Koerdisch smokkelnetwerk actief was. Een groep van zes Syriërs, waaronder een niet-begeleide minderjarige, werd in 2015 door de politie uit een vrachtwagen gehaald nadat ze ontdekt werden tijdens een ontlading van de vracht. De magistraat van wacht gaf instructie om ze te verhoren als slachtoffer van mensensmokkel en DVZ te verwittigen. Zowel de minderjarige als de andere slachtoffers verklaarden dat ze in het Maximiliaanpark een smokkelaar hadden ontmoet die hun transport naar het Verenigd Koninkrijk had geregeld.

65 MYRIA, Jaarverslag 2015 mensenhandel en mensensmokkel, *Schakels verbinden*, p. 80.

66 MYRIA, Jaarrapport 2016 Mensenhandel en mensensmokkel, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, pp. 107.

67 MYRIA, Jaarverslag 2015 mensenhandel en mensensmokkel, *Schakels verbinden*, pp. 78-80.

68 Zie deel 3, hoofdstuk 4, punt 3; Corr. Luik, 30 januari 2018.

69 MYRIA, Jaarverslag 2015 mensenhandel en mensensmokkel, *Schakels verbinden*, pp. 85-90.

70 MYRIA, Jaarverslag 2015 mensenhandel en mensensmokkel, *Schakels verbinden*, p. 88-90.

71 Zie deel 3, hoofdstuk 2, punt 2.4., *Contrastrategie smokkelaars*.

1.2.2. | Gezinsmokkel

In de meeste smokkeldossiers⁷² stellen we vast dat er geregeld families met kleine kinderen in koelwagens gesmokkeld worden. Soms krijgen 3-jarige kinderen of zelfs huilende baby's slaappillen toegediend om te zwijgen. Die slachtoffergroep krijgt weinig aandacht van de beleidsmakers en actoren. Nochtans is het een zeer kwetsbare groep die omwille van hun precare situatie extra risico's moet ondergaan en de nodige bescherming verdient.

a) Vaststellingen in telefoontap

Een voorbeeld hiervan is een Afghaans smokkeldossier⁷³ waarin veel families werden gesmokkeld. Dit was heel lucratief voor de Afghaanse smokkelaars want de smokkeltarieven voor een familie waren duurder omdat ze als gezin samen moesten vertrekken en reizen. De aanwezigheid van huilende kinderen die de omgeving konden alarmeren verhoogde ook aanzienlijk de risico's om betrapt te worden.

De telefoontap sprak hier boekdelen. Een smokkelaar besprak dit met de smokkelleider: "Wat doen we met het kind van 2 jaar? Moeten we ook voor hem het volledige bedrag vragen?" De smokkelleider antwoordde hierop: "Je moet nog extra geld voor hem vragen omdat het kind te jong is. Dat is de normale gang van zaken. Als het kind huilt, dan wordt het moeilijker. We kunnen het slaappillen geven."

Tijdens een gesprek hadden ze het ook over het smokkeltransport van een hoogzwangere vrouw die elk moment kon bevallen: "Die is zwanger en zit in haar achtste of negende maand en vroeg om haar echtgenoot alleen te sturen." De smokkelleider: "Zeg hen dat het beter is dat ze niet hier bevalt omdat het met een pasgeboren baby moeilijker wordt, vraag hen om zelfs geen vijf minuten langer hier te blijven."

De smokkelaars toonden geen greintje respect voor het menselijk leven. Dat bewijzen hun uitspraken over een baby en haar moeder: "Een van de moeders heeft een baby van drie à vier maand oud en die huilt en huilt. Zal ik haar baby in het bos weggooien? Ik zal haar zeggen dat ze door een zwarte geneukt kan worden en een andere baby kan krijgen."

De politie intercepteerde in het Verenigd Koninkrijk ook gezinnen met kinderen. Een van de smokkelfeiten die mee de aanleiding vormden voor de opstart van het dossier, was een smokkeltransport van een Iraanse familie (vader, moeder en twee kinderen). Ze werden op 3 januari 2012 ontdekt in een gesloten container in Purfleet in de omgeving van Londen. De chauffeur had een slaappauze genomen op de parking van Groot-Bijgaarden waar de familie in zijn vrachtwagen gekropen was.

b) Smokkelstatuut

In een Koerdisch smokkeldossier⁷⁴ legde een familie verklaringen af in het kader van het smokkelstatuut. In oktober 2014 contacteerde een anonieme tussenpersoon de lokale politie van Schaarbeek om een Iraans-Koerdisch gezin met twee dochters van 3 en 5 jaar als slachtoffer van mensensmokkel aan te brengen. De politie sprak de volgende ochtend af met het gezin aan de ingang van een hotel. Daar gaf de vader reeds een kort relaas en overhandigde zijn gsm aan de politie. Het gezin volgde de politie naar het politielokaal om er verklaringen af te leggen en klacht neer te leggen. Ter plaatse stelde de politie bij verificatie van twee telefoonnummers in de gsm vast dat die nummers gekend waren in twee verschillende smokkeldossiers. De politie contacteerde de Brusselse referentiemagistraat mensensmokkel die haar toestemming gaf voor het slachtofferstatuut na hun verhoor. Het gezin was al zeven keer gesmokkeld en had veel informatie over de smokkelaars, de Britse organisatoren en hun Facebook-profielen.

c) Maximiliaanpark

In een Koerdisch smokkeldossier⁷⁵ van 2014 werd het onderzoek opgestart nadat een Iraanse vrouw en haar 15-jarige dochter geïntercepteerd werden op een parking en verklaringen hadden afgelegd. Ze kwamen van de smokkelkampen in Noord-Frankrijk en passeerden via het Maximiliaanpark. Op de gsm van de moeder stond een bericht met instructies van de smokkelaars dat het geld binnen de 24 uur op hun rekening moest staan en dat haar broer borg moest staan. Een ander bericht bevatte duidelijke instructies over een locatie in Brussel, vlakbij het Maximiliaanpark waar vaak vreemdelingen op doortocht overnachten.

72 MYRIA, Jaarverslag 2015 mensenhandel en mensensmokkel, *Schakels verbinden*, deel 2, hoofdstuk 2, punt 2.1.4.a., punt 2.2.4.a., en 2.4.4.c.

73 *Ibid.*, hoofdstuk 2, deel 2, punt 2.4.4.

74 MYRIA, Jaarrapport 2017 Mensenhandel en mensensmokkel *Online*, pp. 89-95.

75 MYRIA, Jaarrapport 2016 Mensenhandel en mensensmokkel, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, pp. 103-107.

1.2.3. | Minderjarigen in smokkelkampen

Eind 2016 werden de smokkelkampen van Noord-Frankrijk ontruimd maar intussen zijn er nieuwe kampen ontstaan. Tussen de restanten van de smokkelkampen in Noord-Frankrijk verblijven nog altijd veel minderjarigen. Die kampen vormen dus nog steeds een belangrijke uitvalsbasis voor de aanvoer van smokkelslachtoffers die via parkings langs de autosnelwegen in België naar het Verenigd Koninkrijk gesmokkeld worden. De kampen worden gerund door smokkelaars.

a) Smokkeldossier en smokkelkamp

In een Koerdisch smokkeldossier⁷⁶ beheerde de hoofdbeklaagde het smokkelkamp van Tétéghem waar hij de lakens uitdeelde. Mensensmokkel was jarenlang zijn 'voltijdse' bezigheid. De smokkelslachtoffers kwamen uit Afghanistan, Syrië, Turkije en Iran. Onder hen ook gezinnen met minderjarige kinderen en zwangere vrouwen. Ongeveer 10% van de slachtoffers waren kinderen.

Uit de telefoongesprekken bleek dat de smokkelaars ervoor zorgden dat de gesmokkelden in het vluchtelingenkamp of de 'jungle' konden verblijven tot zij de oversteek naar het Verenigd Koninkrijk maakten. De smokkelaars waren zelf aanwezig in het kamp en zorgden voor eten en boodschappen. Smokkelkandidaten die niet genoeg geld hadden, moesten eerst werken in de 'jungle' en konden pas dan naar het Verenigd Koninkrijk getransporteerd worden.

De smokkelleider besliste over de transporten en wie wel en wie niet op transport werd gezet. De smokkelaars verzamelden de gesmokkelden voor vertrek en kozen de voertuigen uit waarin de slachtoffers gesmokkeld werden. Bij een transport zonder garantie op succes werden de smokkelslachtoffers waaronder verschillende gezinnen met kinderen vanuit de 'jungle' naar de parkings in België gebracht en op een vrachtwagen richting het Verenigd Koninkrijk gezet. De hoofdbeklaagde legde tijdens zijn verhoor de werkwijze uit: tien à vijftien gesmokkelden vertrokken vanuit het kamp van Tétéghem in bestelwagens. Vooraf verkende een personenwagen met één of twee smokkelaars de parkings. Vervolgens werd er gebeld om signaal te geven dat de gesmokkelden mochten komen. De gesmokkelden werden in de buurt van de parkings uit de bestelwagen gelaten, en verstopten zich in de weilanden of de struiken. Vervolgens liet de smokkelaar

de gesmokkelden tot bij zich op de parking komen en stopte hen in een vrachtwagen of een koelwagen.

De smokkel van families vanuit het kamp van Tétéghem bracht veel meer op voor de smokkelaars zodat ze vooral in deze doelgroep van smokkelslachtoffers interesse toonden. Logischerwijze vertoefden er ook veel families met kinderen in het kamp. Uit de telefoontap bleek dat er families met kinderen van alle leeftijden werden gesmokkeld, zelfs zwangere vrouwen.

b) Smokkelstatuut

In dit dossier legde een niet-begeleid minderjarig Afghaans meisje verklaringen af in het kader van het smokkelstatuut. Het meisje was net zeventien jaar geworden en vormde een koppel met een meerderjarige Afghaan. Ze hadden 60.000 euro betaald voor een transport van Afghanistan naar het Verenigd Koninkrijk. De familie van haar vriend had het geregeld. Ze was gevlucht uit Afghanistan omdat haar leven daar in gevaar was.

Ze verklaarde dat ze in het kamp van Tétéghem verbleef, een soort tentenkamp in een bos. Ze verbleef er ook zelf in een tent. Over haar smokkeltransport in België verklaarde ze: "We vertrokken met twee personenwagens vanuit het kamp. In onze wagen zaten zeven personen. Twee personen werden zelfs in de koffer gestoken. De smokkelaars delen ons hun nummers nooit mee en veranderen ze ook constant. Wij worden opgebeld maar kunnen nooit zelf bellen naar hen, ze nemen niet op. Ik heb schrik van hen en vertel alles wat ik weet maar hun namen ken ik niet, ik kan hen ook niet goed beschrijven... In het Verenigd Koninkrijk zouden we ons aangeven aan de politie. We zouden daar dan asiel vragen. Er is daar geen familie. Mijn broer woont daar maar omdat ik met mijn vriend ben weggelopen, ga ik niet naar hem toe."

Ze voegde eraan toe dat ze bij een vorige smokkelpoging aan de dood ontsnapt was: "Een week geleden heb ik een gelijkaardige poging ondernomen en werden we in een vrieswagen gestoken op dezelfde parking. Daar is geen politie tussengekomen. Maar we hebben de chauffeur kunnen verwittigen om de trailer te openen. Anders waren we dood. De naam van degene die ons op de trailer zette, ken ik niet. We werden onder druk gezet om in te stappen. Het zijn ook constant andere smokkelaars."

c) UNICEF-onderzoek smokkelkampen

UNICEF voerde van januari tot april 2016 een ruim onderzoek uit naar de situatie van de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen in zeven smokkelkampen in Noord-Frankrijk: Calais, Grande-Synthe, Angres,

76 MYRIA, Jaarrapport 2016 Mensenhandel en mensensmokkel, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, p. 110.

Norrent Fontes, Steenvoorde, Tétégghem en Cherbourg. Ze baseerden zich daarvoor op interviews en groepsgesprekken met 61 niet-begeleide minderjarigen: “Van de bevraagde kinderen en jongeren waren er drie tussen 11 en 12 jaar, negen tussen 13 en 14 jaar en negenenveertig tussen 15 en 17 jaar, en ze waren afkomstig uit Afghanistan, Egypte, Syrië, Koerdistan (Iran of Irak), Soedan, Eritrea, Ethiopië, Koeweit, Guinee of Vietnam. De gesprekken duurden zo'n 90 minuten. Volgens hun verklaringen verbleven zij gemiddeld vijf maanden in de "jungles"; sommigen waren op het moment van de gesprekken negen maanden aan de kust geweest, terwijl één er een jaar en twee maanden had gezeten. Bij de alleenstaande kinderen ging het zelden om meisjes en meestal waren ze afkomstig uit Eritrea en Ethiopië, in een aantal zeldzame gevallen uit Soedan.”⁷⁷

Volgens de UNICEF-researchers passeerden er tussen juni 2015 en maart 2016 ongeveer 2.000 niet-begeleide minderjarige vreemdelingen in de smokkelkampen. Gemiddeld verbleven ze er vijf maanden maar sommigen vertoefden er negen maanden en zelfs een jaar.⁷⁸

d) Seksuele uitbuiting meisjes

Het onderzoek van UNICEF stelde verschillende feiten van seksuele uitbuiting vast bij de niet-begeleide minderjarige meisjes die zich als meerderjarigen uitgaven⁷⁹: “Tijdens de gesprekken met jonge Ethiopische, Eritrese en Koerdische vrouwen zijn praktijken aan het licht gekomen waarbij seksuele diensten werden geruild tegen de belofte op een overtocht naar het Verenigd Koninkrijk, of om de reis te betalen en toegang te krijgen tot bepaalde zones. Te Norrent Fontes en Steenvoorde hebben de mannen en een aantal meisjes tijdens onze gesprekken het onderwerp aangesneden. Mensen die berusten en berooid zijn worden gedwongen zich te prostitueren om het toegangsgeld te betalen (circa € 500). Hoewel ze stelden dat ze klanten mochten weigeren, geven de tarieven die ze noemden, zo'n 5 euro per beurt, een idee van de druk waaraan ze waren blootgesteld om de 5000 à 7000 euro bijeen te krijgen die voor een overtocht werd aangerekend. Hoewel kinderen in theorie niet met dat soort uitbuiting te maken kregen, stelden de bevraagden dat de kinderen die zich prostitueerden, tijdens politiecontroles beweren volwassenen te zijn. Diverse actoren op het terrein, met name de teams van de tijdelijke opvangcentra, konden bij jonge meisjes nogal wat heen-en-weer gereis vaststellen. De meisjes beweerden in Parijs te gaan uitrusten. De zorgteams te Parijs die zich bekommeren om mensen die

zich met prostitutie inlaten, meldden ons de aanwezigheid van meisjes uit de Hoorn van Afrika, die beweerden naar Calais te gaan en vermoedelijk door Albanese pooiers in het oog werden gehouden. De aanwezigheid van Albanese organisaties is plausibel. In augustus 2015 had de politie immers een Albanees netwerk in Calais ontmanteld, dat mensensmokkel koppelde aan pooierschap ... Deze vorm van dwang, die in verschillende dossiers wordt vastgesteld, lijkt op schuldsavernij. De jonge meisjes (kinderen of volwassenen) weten dat als ze er niet in slagen het door de smokkelaars gevraagde bedrag bijeen te krijgen, ze het veel moeilijker zullen hebben om het Verenigd Koninkrijk te bereiken. Zonder geld of naaste verwanten die hun overtocht kunnen financieren, raken ze verstrikt in een situatie waarin ze seksueel worden uitgebuit. Op basis van de verzamelde informatie kan men ervan uitgaan dat er zich langs de kust twee vormen van prostitutie voordoen. Een eerste geval is dat van de prostitutie waarbij sommige vrouwen er zich "bij neerleggen", om sneller de overtocht te kunnen maken, wat niet noodzakelijk georganiseerd is; een tweede geval heeft te maken met pooiers die jonge vrouwen buiten de kuststreek (Parijs, Rijsel) uitbuiten.”⁸⁰

e) Seksuele uitbuiting Afghaanse jongetjes

Uit de smokkeldossiers waarin Myria zich burgerlijke partij stelde, blijkt dat er indicaties waren dat Afghaanse jongetjes in de smokkelkampen seksueel uitgebuit werden door een smokkelleider die via België opereerde. In een Afghaans smokkeldossier⁸¹ regelde de smokkelleider via Skype een gratis smokkelreis voor een minderjarige naar Frankrijk waarbij de jongen die achteraf in natura moest afbetalen. Een medewerker telefoneerde naar de smokkelleider met de boodschap: “Er zijn een paar mooie jongens en als je wil kan ik ze naar jou sturen. De smokkelleider reageerde: laat maar, eerst eentje via Skype zien en dan zal ik eentje zijn reis helemaal tot Frankrijk vergoeden. Oké, geef mijn nummer aan een van die twee minderjarigen, aan diegene die er heel 'luxe' uitziet.”

De meeste Afghaanse migranten zijn zeer jong en niet geïnformeerd. Dat maakt hen volledig afhankelijk van hun smokkelaar en kwetsbaar voor misbruik zoals seksuele uitbuiting.

Die Afghaanse smokkelleider opereerde vanuit een smokkelkamp in Calais, waar UNHCR ook melding gemaakt heeft van seksueel misbruik van Afghaanse jongetjes: “Uit individuele interviews met onze onderzoeker in Calais is gebleken dat een aantal zeer jonge

77 UNICEF France, NEITHER SAFE NOR SOUND, *Unaccompanied children on the coastline of the English Channel and the North Sea*, juni 2016.

78 *Ibid.*

79 Dit stellen we ook vast bij de Nigeriaanse meisjes.

80 UNICEF France, NEITHER SAFE NOR SOUND, *Unaccompanied children on the coastline of the English Channel and the North Sea*, juni 2016.

81 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden*, dossieranalyse, punt 2.4., p. 89.

jongens heeft laten verstaan seksueel te zijn misbruikt door smokkelaars. Dat is iets waar jonge Afghanen niet snel over zullen praten uit vrees voor stigmatisering of vergelding... Meestal zijn Afghaanse migranten zeer jong en niet geïnformeerd, en zijn ze volledig afhankelijk van hun smokkelaar, wat hen kwetsbaar maakt voor misbruik zoals seksuele uitbuiting.”⁸²

De UNICEF-studie kon via de interviews van de Afghaanse kinderen hierover meer informatie bekomen en kaderen: “Bij de geïnterviewde Afghaanse kinderen blijkt de angst voor verkrachting een van hun grootste zorgen te zijn. In de getuigenissen die werden verzameld was er sprake van dat ze zich seksueel moesten laten misbruiken, vooral wanneer de smokkelaar en zijn/haar vrienden alcohol hadden geconsumeerd. Hoewel het aantal minderjarige slachtoffers onmogelijk kan worden gecijferd, komt deze vorm van uitbuiting op de verschillende sites relatief veel voor. Een tragisch voorbeeld hiervan is de waarschijnlijke interventie van politiediensten in februari 2016 wegens seksuele geweldpleging tegen een twintigtal Afghaanse kinderen in de "jungle" van Calais.⁸³ Vooral Afghaanse jongens zijn volgens ons bijzonder kwetsbaar voor seksueel geweld als gevolg van praktijken die zijn afgeleid van het lokale gebruik *bacha bazi*. In Afghanistan zijn de betrekkingen tussen jongens en meisjes aan strikte regels onderworpen. Sommige jongens dienen daarom als seksuele object door de praktijk *bacha bazi*. In Afghanistan mogen mannen en vrouwen elkaar nooit ontmoeten, tenzij binnen een familieband. In deze bijeenkomsten, waar zelfs prostituees niet zijn toegelaten, spelen de jonge jongens de rol van de meisjes. Het is essentieel dat ze *berich batcha* (jongens zonder baard) zijn. Het is een dubbelzinnig spel, waarbij de deelnemers hen taart aanbieden en bankbiljetten toewerpen. (...) Intussen is deze vorm van pedofilie endemisch geworden, met name in de zuidelijke Pashtun-regio's, onder de Oezbeken uit het noorden en in Kaboel (...). Ondanks de aanwezigheid van sterke religieuze structuren wordt *bacha bazi* door de Afghanen beschouwd als een legitieme praktijk en niet als een slechte of onwettige gewoonte. Volgens de migranten die we hebben geïnterviewd, betekenen deze praktijken dat verkrachting van jonge jongens als sociaal acceptabeler wordt beschouwd dan verkrachting van

meisjes, die tot wraakacties kunnen leiden. Doorgaans behoort de verkrachter tot dezelfde etnische groep.”⁸⁴

f) *Gedwongen gepleegde misdrijven*

Volgens de UNICEF-studie worden verschillende niet-begeleide minderjarige vreemdelingen die hun smokkeltrip niet kunnen betalen, gedwongen om misdrijven te plegen: "Niet-begeleide kinderen, die geen geld hebben, worden gedwongen om voor de mensensmokkelaars of -handelaars te werken, of om zich met gevaarlijkere activiteiten (diefstal, handel, prostitutie) in te laten. Volgens onze interviews en waarnemingen van zorgverleners ter plaatse zouden kinderen van Egyptische afkomst worden ingezet om te stelen van andere migranten of van andere aanwezigen in de "jungle" van Calais. Het grootste deel van de buit van deze diefstallen wordt 's avonds verkocht op de geïmproviseerde markt ter plaatse die door de volwassenen wordt gerund. Hoewel we de aard van de relatie tussen de kinderen die de diefstallen plegen en de volwassenen die de goederen doorverkopen niet hebben kunnen vaststellen, zijn er aanwijzingen dat het mogelijks om mensenhandel gaat. Bij Egyptische kinderen kon wel worden vastgesteld dat ze heroïne verkochten. Het tijdelijke opvangcentrum heeft een van die gevallen bij de politie gemeld. Dit heeft geleid tot een interventie van de ordediensten in het weekend van 2-3 april 2016. De kinderen die als dealer werden geïdentificeerd, werden door volwassenen begeleid. Hoewel het bestaan van dwang niet kon worden vastgesteld zijn er risico's verbonden aan het inzetten van kinderen bij de verkoop van drugs. Wat ten slotte de situatie van de Vietnamezen die in Agres en Grande-Synthe wonen betreft, is het niet mogelijk gebleken in de loop van de evaluatie een rechtstreekse getuigenis op te tekenen omdat de op de site aanwezige niet-begeleide kinderen niet vrij konden spreken (een duidelijke aanwijzing van mensenhandel). Toch zijn er verschillende gevallen vastgesteld van Vietnamese kinderen die werden uitgebuit op cannabisboerderijen in het Verenigd Koninkrijk, Straatsburg en in de omgeving van Parijs.”⁸⁵

82 UNHCR, From A Refugee Perspective, Discourse of Arabic speaking and Afghan refugees and migrants on social media from March to December 2016, April 2017. www.unhcr.org/uk/5909af4d4.pdf.

83 UNICEF-studie: Hoewel we deze informatie niet officieel konden bevestigen, hebben verschillende bronnen (politie en organisaties) in februari 2016 aangegeven dat volwassenen achter het Kaboul Café zijn gearresteerd na de groepsverkrachting van een twintigtal Afghaanse kinderen. Volgens onze informatie heeft deze arrestatie niet geleid tot het nemen van beschermende maatregelen tegenover de jonge slachtoffers van deze geweldpleging.

84 UNICEF France, NEITHER SAFE NOR SOUND, *Unaccompanied children on the coastline of the English Channel and the North Sea*, juni 2016.

85 UNICEF France, NEITHER SAFE NOR SOUND, *Unaccompanied children on the coastline of the English Channel and the North Sea*, juni 2016.

2. Slachtofferstatuut en opvang van minderjarige slachtoffers van mensenhandel

2.1. | De bescherming van minderjarige slachtoffers van mensenhandel in de internationale en Europese instrumenten

Doorheen de jaren heeft de internationale gemeenschap belangstelling getoond voor mensenhandel en verschillende rechtsinstrumenten aangenomen om de staten te helpen bij de aanpak ervan. Daarbij neemt de bescherming van slachtoffers, en met name van kinderen, een belangrijke plaats in.

In het Mensenhandelprotocol van de Verenigde Naties tot aanvulling van het Verdrag van de Verenigde Naties tegen grensoverschrijdende georganiseerde misdaad⁸⁶ heeft de bescherming van slachtoffers enerzijds betrekking op de bijstand en de bescherming in het kader van strafprocedures⁸⁷ en anderzijds op hun fysiek, psychologisch en sociaal herstel.⁸⁸

De kinderen verdienen bijzondere aandacht, rekening houdend met hun specifieke behoeften (zoals huisvesting, onderwijs en passende zorgverstrekking). De gastlanden moeten ook maatregelen overwegen om het slachtoffer de mogelijkheid te bieden tijdelijk of permanent op hun grondgebied te blijven.⁸⁹ In dat verband moeten de staten rekening houden met humanitaire en persoonlijke factoren. Er zijn ook maatregelen gepland om de

terugkeer van slachtoffers naar hun land van herkomst te vergemakkelijken.⁹⁰

Het Verdrag inzake de Rechten van het Kind verplicht de staten die partij zijn bij dit verdrag ertoe "alle passende nationale, bilaterale en multilaterale maatregelen te nemen om de ontvoering en de verkoop van of de handel in kinderen voor welk doel dan ook en in welke vorm ook te voorkomen".⁹¹ Dat impliceert onder meer een afdoende identificatie van die kinderen.⁹² De staten dienen tevens passende maatregelen te nemen om het fysieke en psychologische herstel en de sociale re-integratie van elk kind dat slachtoffer is van uitbuiting te vergemakkelijken. Bovendien moeten "herstel en re-integratie plaatsvinden in omstandigheden die de gezondheid, het zelfrespect en de waardigheid van het kind bevorderen".⁹³

De staten moeten gepaste maatregelen nemen om het fysieke en psychologische herstel en de sociale re-integratie van elk minderjarig slachtoffer te vergemakkelijken.

Een ander belangrijk instrument is het Verdrag van de Raad van Europa.⁹⁴ Bij het nemen van maatregelen ter voorkoming en bestrijding van mensenhandel moet onder meer rekening worden gehouden met een aanpak gebaseerd op de rechten van het kind.⁹⁵ Het verdrag is grotendeels gewijd aan de bescherming van slachtoffers. Daartoe dienen de staten te beschikken over gekwalificeerd personeel om slachtoffers, met name kinderen, afdoende te kunnen identificeren.⁹⁶ Als het om een niet-begeleide minderjarige vreemdeling gaat die als slachtoffer wordt geïdentificeerd, moeten de staten zorgen voor zijn vertegenwoordiging (via een wettelijke voogd, een organisatie of een autoriteit die in het hoger belang van het kind moet handelen)⁹⁷, zijn identiteit en nationaliteit vaststellen en zijn familie opsporen indien dat zijn hoger belang dient.⁹⁸

In tegenstelling tot het Protocol van Palermo betreffende mensenhandel, waar bepaalde maatregelen om slachtoffers bij te staan slechts facultatief waren, worden die door het Verdrag van de Raad van Europa verplicht.

⁸⁶ Aanvullend Protocol bij het Verdrag van de Verenigde Naties tegen grensoverschrijdende georganiseerde misdaad van 15 november 2000, gericht op de voorkoming, bestrijding en bestraffing van mensenhandel.

⁸⁷ Art. 6, §1 en §2 van het Protocol. Het gaat om maatregelen ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer, informatie over toepasselijke gerechtelijke en administratieve procedures en bijstand, om ervoor te zorgen dat in de passende fasen van de strafprocedure rekening wordt gehouden met de standpunten en zorgen van het slachtoffer. Deze maatregelen bieden slachtoffers van mensenhandel ook de mogelijkheid een vergoeding te krijgen voor de schade die zij hebben geleden (art. 6, §6).

⁸⁸ Zie art. 6, §3 van het Protocol. De goedkeuring van dat soort maatregelen is facultatief. Het gaat hier concreet om adequate huisvesting, advies en voorlichting in een taal die de slachtoffers begrijpen, om medische, psychologische en materiële bijstand, om tewerkstellingsmogelijkheden, onderwijs en opleiding.

⁸⁹ Art. 7 van het Protocol.

⁹⁰ Art. 8 van het Protocol.

⁹¹ Art. 35 IVRK.

⁹² Comité voor de rechten van het kind, *Algemene opmerking nr. 6 (2005), over de behandeling van niet-begeleide kinderen buiten hun land van herkomst*, punt 52.

⁹³ Art. 39 IVRK.

⁹⁴ Verdrag van de Raad van Europa van 16 mei 2005 inzake de bestrijding van mensenhandel.

⁹⁵ Toelichting op het Verdrag van de Raad van Europa van 16 mei 2005 inzake de bestrijding van mensenhandel, §52.

⁹⁶ Art. 10 van het Verdrag.

⁹⁷ Art. 10, 4 a) van het Verdrag. In België krijgen de NBMV een voogd toegewezen.

⁹⁸ Art. 10, 4 b) en c) van het Verdrag. Het opsporen van de familie zal bijvoorbeeld zijn hoger belang niet dienen, als de familie achter de mensenhandel zit.

Zo is elke lidstaat verplicht maatregelen te nemen om slachtoffers bij te staan in hun fysieke, psychologische en sociale herstel⁹⁹, zoals gepaste en veilige huisvesting, toegang tot medische noodhulp, advies en voorlichting over hun rechten in een taal die zij begrijpen, bijstand om ervoor te zorgen dat in strafprocedures tegen daders met hun rechten en belangen rekening wordt gehouden, en toegang tot onderwijs voor de kinderen. Voorts bepaalt het Verdrag dat bijstand aan slachtoffers niet afhankelijk mag worden gemaakt van hun bereidheid om al dan niet te getuigen.¹⁰⁰ Bij de toepassing van maatregelen op het vlak van huisvesting, onderwijs en passende zorgverlening moet rekening worden gehouden met de rechten van het kind.

Slachtoffers verblijven bovendien ook regelmatig zonder papieren op het grondgebied van het land waar ze zijn uitgebuit. Het verdrag voorziet in de afgifte van verblijfstitels die in bepaalde gevallen kunnen worden verlengd.¹⁰¹ Wat de kinderen betreft, bepaalt het verdrag dat "wanneer het juridisch noodzakelijk is, de verblijfstitel van kinderen die slachtoffer zijn, afgegeven wordt in overeenstemming met hun hoger belang en, in voorkomend geval, onder dezelfde voorwaarden wordt verlengd".¹⁰²

Ook op EU-niveau wordt in de richtlijn 2011/36/EU inzake mensenhandel¹⁰³ groot belang gehecht aan de bescherming van kinderen die het slachtoffer zijn van mensenhandel:

- Bij het verlenen van bijstand, zorg en bescherming moet het hoger belang van het kind centraal staan (artikel 13, 1);
- Kinderen moeten de nodige hulp en bijstand krijgen voor hun lichamelijke en psychosociale herstel, in functie van hun persoonlijke situatie, om voor hen

een duurzame oplossing te vinden (artikel 14)¹⁰⁴;

- Kinderen die slachtoffer zijn van mensenhandel moeten in het kader van strafonderzoeken en -procedures worden beschermd (artikel 15). Die maatregelen hebben met name betrekking op het verhoor van het kind¹⁰⁵, de toegang tot gratis juridisch advies en een gratis juridische vertegenwoordiging;
- Artikel 16 is gewijd aan het bijzondere geval van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen. De hulp- en bijstandsmaatregelen moeten heel in het bijzonder met deze persoonlijke situatie rekening houden.¹⁰⁶

Bovendien heeft de Europese Unie in het kader van de bestrijding van de illegale immigratie met richtlijn 2004/81/EU maatregelen genomen waardoor niet-Europese slachtoffers van mensenhandel in aanmerking komen voor een tijdelijke verblijfsvergunning wanneer zij met de bevoegde autoriteiten samenwerken.¹⁰⁷ De lidstaten kunnen beslissen dit systeem uit te breiden naar de kinderen.¹⁰⁸ Het is vooral deze richtlijn die de Belgische wetgever heeft omgezet om er het 'slachtofferstatuut' van te maken, dat we verderop in dit verslag bespreken.

⁹⁹ Art. 12 van het Verdrag.

¹⁰⁰ Art. 11, §2 van het Verdrag.

¹⁰¹ Art. 14 van het Verdrag. Staten kunnen ervoor kiezen deze vergunningen in één of twee van volgende hypothesen uit te reiken: indien het verblijf van het slachtoffer noodzakelijk is, ofwel wegens zijn persoonlijke situatie, ofwel omwille van de samenwerking met de bevoegde autoriteiten in het kader van een onderzoek of een strafprocedure. Vermoedelijke slachtoffers moet vooraf ook een minimale herstel- en bedenktijd van 30 dagen worden geboden. Die 30 dagen moeten hen de kans geven zich te herstellen en zich te onttrekken aan de invloed van de mensenhandelaars enerzijds, en met kennis van zaken te beslissen of ze al dan niet met de bevoegde autoriteiten willen samenwerken anderzijds. Tijdens die periode mogen ze niet van het grondgebied worden verwijderd en moeten ze voor steunmaatregelen in aanmerking komen.

¹⁰² De toevoeging "wanneer het juridisch noodzakelijk is" is er om rekening te houden met het feit dat bepaalde staten voor kinderen geen verblijfsvergunning vereisen (*Toelichting op het Verdrag*, §186).

¹⁰³ Richtlijn 2011/36/EU van het Europees Parlement en van de Raad van 5 april 2011 inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan, en ter vervanging van Kaderbesluit 2002/629/JBZ van de Raad, *PB*, L101 van 15 april 2011.

¹⁰⁴ Zowel kinderen die slachtoffer zijn als kinderen van slachtoffers die bijstand ontvangen, moeten toegang krijgen tot het onderwijsstelsel van de betrokken lidstaat. Art. 14, § 2 bevestigt bovendien de noodzaak een voogd of vertegenwoordiger aan te stellen voor elk als slachtoffer van mensenhandel geïdentificeerd kind, wanneer er een belangenconflict bestaat tussen het kind dat slachtoffer is en de dragers van het ouderlijk gezag.

¹⁰⁵ De verhoren moeten door opgeleide vakmensen afgenomen worden in aangepaste ruimtes en tot een minimum beperkt blijven.

¹⁰⁶ Desgevallend moet een voogd worden aangesteld (artikel 16, §3).

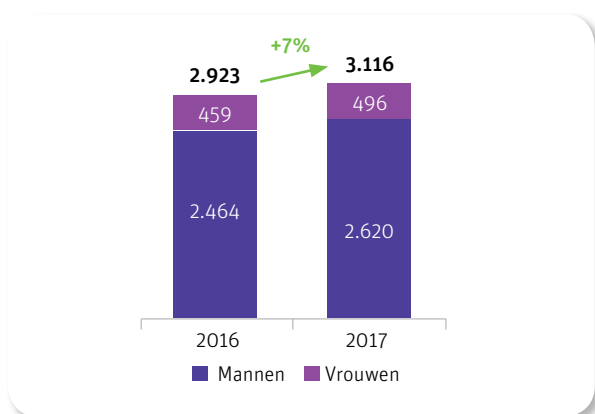
¹⁰⁷ Richtlijn 2004/81/EG van de Raad van de Europese Unie van 29 april 2004 betreffende de verblijfstitel die in ruil voor samenwerking met de bevoegde autoriteiten wordt afgegeven aan onderdanen van derde landen die het slachtoffer zijn van mensenhandel of hulp hebben gekregen bij illegale immigratie, *PB* L.261 van 6 augustus 2004.

¹⁰⁸ Art. 3, §3 alinea 2 van Richtlijn 2004/81/EG.

2.2. | Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen in België

Vooraleer we dieper ingaan op het slachtofferstatuut van kinderen die slachtoffer zijn van mensenhandel, leek het ons interessant het aantal niet-begeleide minderjarige vreemdelingen te vermelden, die in 2016 en 2017 voor het eerst in België zijn aangemeld, zoals de Dienst Voogdij die ons heeft meegedeeld.

Figuur 1: Eerste aanmeldingen van NBMV's^{109, 110}
(Bron: FOD Justitie, Dienst Voogdij)

Tabel 1. Leeftijd van NBMV's

(Bron: FOD Justitie, Dienst Voogdij)

Leeftijd	2016		2017	
0-5	54	2%	49	2%
6-10	85	3%	74	2%
11-15	964	33%	891	29%
16-18	1.762	60%	2.053	66%
Onbepaald	58	2%	49	2%
Totaal	2.923	100%	3.116	100%

¹⁰⁹ Dit is het aantal personen dat verklaart een niet-begeleide minderjarige vreemdeling te zijn (zowel asielzoekers als niet-asielzoekers) op het moment dat zij door een politiedienst, de Dienst Vreemdelingenzaken of andere worden aangemeld bij de Dienst Voogdij. Het aantal effectief als niet-begeleide minderjarige vreemdeling geïdentificeerde personen zal lager liggen. Immers, een aantal van hen zal meerderjarig zijn na het leeftijdsonderzoek en een deel kan niet geïdentificeerd worden omdat ze verdwijnen. Zie verder totaal aantal jongeren onder voogdij.

¹¹⁰ Eén signalement is gelijk aan één persoon. Meerdere signalementen voor dezelfde persoon worden in deze totalen niet opgenomen. Het totaal van alle signalementen ligt dan ook veel hoger (bij benadering 30 % of 1,4 keer hoger).

Nigeria en de 15 meest vertegenwoordigde nationaliteiten bij de eerste aanmeldingen die in 2016 en in 2017 bij de Dienst Voogdij zijn gedaan, zijn de volgende:

Tabel 2. Nationaliteit van NBMV's

(Bron: FOD Justitie, Dienst Voogdij)

Nationaliteit	2016	2017	Evolutie 2016-2017	
1 Eritrea	135	478	↗	x 3,5
2 Afghanistan	993	460	↘	x 0,5
3 Soedan	56	283	↗	x 5,1
4 Marokko	141	217	↗	x 1,5
5 Guinee	163	198	↗	x 1,2
6 Algerije	119	195	↗	x 1,6
7 Irak	113	165	↗	x 1,5
8 Syrië	271	112	↘	x 0,4
9 Albanië	82	86	→	x 1,0
10 Roemenië	83	68	↘	x 0,8
11 Servië	74	68	↘	x 0,9
12 DR Congo	61	54	↘	x 0,9
13 Libië	18	52	↗	x 2,9
14 Kameroen	15	47	↗	x 3,1
15 Somalië	76	43	↘	x 0,6
30 Nigeria	20	13	↘	x 0,7
Andere	503	577	↗	x 1,1
Totaal	2.923	3.116	↗	x 1,1

2.3. | Het slachtofferstatuut mensenhandel voor minderjarigen

Het was in de eerste plaats om te voldoen aan haar Europese verplichtingen¹¹¹ dat België het statuut van slachtoffer van mensenhandel in de wet van 15 december 1980 inzake de toegang tot het grondgebied, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen (vreemdelingenwet) heeft ingevoerd.¹¹² Vanaf het begin

¹¹¹ Richtlijn 2004/81/EG van de Raad van de Europese Unie van 29 april 2004 betreffende de verblijfstitel die in ruil voor samenwerking met de bevoegde autoriteiten wordt afgegeven aan onderdanen van derde landen die het slachtoffer zijn van mensenhandel of hulp hebben gekregen bij illegale immigratie, P.B.L.261 van 6 augustus 2004.

¹¹² Art. 61/2 tot 61/5 van de vreemdelingenwet. Die wettelijke bepalingen zijn aangevuld met artikels 110bis en 110ter van het uitvoeringsbesluit (Koninklijk besluit van 8 oktober 1981 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen).

van de jaren 1990 voorzag België *de facto* reeds in de toekenning van specifieke verblijfstitels voor slachtoffers van mensenhandel die met de overheden samenwerkten maar deze procedure was toen nog niet in ministeriële omzendbrieven opgenomen.

De Europese richtlijn 2004/81/EU liet de lidstaten de keuze om de procedure voor de toekenning van verblijfstitels uit te breiden naar minderjarigen. De Belgische wetgever heeft daarvoor gekozen. De lidstaten moeten er evenwel op toezien dat de procedure aan de leeftijd en de maturiteit van het kind is aangepast (met name door de reflectieperiode te verlengen).¹¹³

De procedure is een soort compromis tussen de noodzaak om de criminele netwerken te vervolgen en die om de slachtoffers te beschermen. In dat verband lijken de verklaringen van de slachtoffers belangrijke elementen in het kader van een onderzoek.

De procedure en het nationaal verwijzingsmechanisme staan overigens in een multidisciplinaire omzendbrief gedetailleerd.¹¹⁴

De toekenning van het slachtofferstatuut is gekoppeld aan drie cumulatieve voorwaarden die het vermoedelijke slachtoffer tijdens de volledige procedure moet naleven:

- alle contacten met de vermoedelijke daders verbreken;
- zich laten begeleiden door een van de drie gespecialiseerde opvangcentra voor slachtoffers: PAG-ASA (te Brussel), Sürya (in Luik) of Payoke (in Antwerpen). Die centra bieden het vermoedelijke slachtoffer residentiële opvang aan, psychosociale en medische hulp evenals administratieve en juridische begeleiding.
- samenwerken met de gerechtelijke overheden door verklaringen af te leggen of klacht in te dienen (behalve in de eerste fase).

Hoewel bijstand en bescherming in eerste instantie niet afhankelijk zijn van samenwerking met justitie, worden ze er toch sterk aan gekoppeld.

Gaat het om een minderjarige, dan gebeurt de begeleiding door een gespecialiseerd opvangcentra desgevallend in

samenwerking met het centrum dat de minderjarige onderdak biedt, zoals het centrum Esperanto in Wallonië.

Het systeem gaat uit van multidisciplinaire samenwerking tussen de verschillende actoren (politie- en inspectiediensten, parketten en arbeidsauditoraten, gespecialiseerde opvangcentra voor slachtoffers en de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ)).

2.3.1. | Begunstigden van het statuut

Artikel 61/2 van de vreemdelingenwet beoogt twee categorieën van begunstigden:

- de vreemdelingen, slachtoffers van mensenhandel (Europese en niet-Europese) volgens artikel 433*quinquies* SW;
- de vreemdelingen, onderdanen van derde landen, slachtoffers van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel, volgens artikel 77*quater*, 1° tot 5° van de vreemdelingenwet. Verzwarende omstandigheden om in aanmerking te komen voor het slachtofferstatuut zijn het feit dat het om een niet-begeleide minderjarige vreemdeling gaat, of dat het leven van het slachtoffer in gevaar is gebracht.¹¹⁵

In sommige omstandigheden kunnen migranten die netwerken van smokkelaars hebben ingeschakeld ook het slachtoffer zijn van mishandeling of zware misbruiken. Zo zijn de - soms levensgevaarlijke - omstandigheden waarin ze worden vervoerd of de manier waarop de smokkelaars hen tijdens de reis hebben behandeld, ernstige inbreuken op hun grondrechten. Dit is een van de redenen waarom de wetgever de bescherming heeft uitgebreid tot bepaalde slachtoffers van mensensmokkel.¹¹⁶

¹¹⁵ Naast minderjarigheid, zijn de andere verzwarende omstandigheden de volgende: het misbruik van de bijzonder kwetsbare situatie van het slachtoffer (artikel 77*quater*, 2°); het gebruik van listige kunstgrepen, geweld, bedreigingen of dwang (artikel 77*quater*, 3°); het geven of ontvangen van geld of voordelen om de instemming te verkrijgen van een persoon die controle heeft over een ander (artikel 77*quater*, 3°bis); het in gevaar brengen van het leven van het slachtoffer (artikel 77*quater*, 4°); de gevolgen van het misdrijf voor de lichamelijke integriteit van het slachtoffer (een ongeneeslijk lijkende ziekte, een blijvende fysieke of psychische ongeschiktheid, het volledig verlies van een orgaan of van het gebruik ervan, of een zware verminking (artikel 77*quater*, 5°)).

¹¹⁶ De Europese richtlijn 2004/81/EU verplichtte hem daar immers niet toe. Bovendien hadden, na de inwerkingtreding van de wet van 10 augustus 2005 die voortaan een onderscheid maakt tussen mensenhandel en mensensmokkel, sommige migranten die in het verleden in aanmerking kwamen voor het slachtofferstatuut op basis van het vroegere artikel 77*bis* van de wet van 15 december 1980 (die toen zowel op mensenhandel als op mensensmokkel van toepassing was), er geen gebruik meer kunnen van maken. Cfr. memorie van toelichting van het wetsontwerp van 10 mei 2006 tot wijziging van de wet van 15 december 1980 inzake de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, Parl. St., Kamer, 2005-2006, 51-2478/001 pp. 26-28.

¹¹³ Art. 3, §3, alinea 2 van de richtlijn 2004/81/EU.

¹¹⁴ Eerst een omzendbrief van 26 september 2008. Die werd vervangen door de omzendbrief van 23 december 2016 inzake de invoering van een multidisciplinaire samenwerking met betrekking tot de slachtoffers van mensenhandel en/of van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel, BS, 10 maart 2017. Die omzendbrief voorziet ook in de doorverwijzing van Belgische slachtoffers naar de gespecialiseerde opvangcentra.

2.3.2. | Voorwaarden en verloop van de procedure

De procedure voor de toekenning van de verblijfstitels verloopt in verschillende opeenvolgende fases. De procedure is ook quasi identiek voor meerderjarigen en minderjarigen. Artikel 61/2, §2, alinea 2 van de vreemdelingenwet bepaalt evenwel dat tijdens de hele procedure rekening dient te worden gehouden met het hogere belang van het kind. De magistraat moet bovendien oog hebben voor de bijzondere kwetsbaarheid van minderjarigen, die minder geneigd zijn om samen te werken.¹¹⁷ Hij moet ook contact opnemen met de jeugdmagistraat die met de opvolging van de minderjarige is belast.¹¹⁸ Bovendien wordt de magistraat ook gevraagd een beroep te doen op politieagenten die gespecialiseerd zijn in mensenhandel en in het verhoor van minderjarigen, met het oog op de identificatie van het minderjarige slachtoffer.¹¹⁹

Het is het opvangcentrum dat instaat voor de begeleiding van het slachtoffer dat bij DVZ een aanvraag indient voor de uitreiking van voorlopige verblijfsdocumenten.¹²⁰ In het geval van een NBMV moet de voogd bij alle stappen worden betrokken.¹²¹

In een **eerste fase** zijn de detectie van de slachtoffers door de eerstelijnsdiensten (politiediensten en diensten van de arbeidsinspectie) en hun doorverwijzing naar een gespecialiseerd opvangcentrum cruciaal.¹²² De detectie van een slachtoffer gebeurt op basis van op het terrein gedane vaststellingen of verklaringen.¹²³

Wanneer zo'n dienst over aanwijzingen beschikt dat het om een potentieel slachtoffer gaat, dient ze het te informeren over het bestaan van de specifieke procedure voor slachtoffers van mensenhandel¹²⁴ en het door te verwijzen naar een gespecialiseerd opvangcentrum.

En wanneer de eerstelijnsdienst meent te maken te hebben met een minderjarige, dan moet die op basis van de indicatoren van de ministeriële richtlijnen ter zake¹²⁵ nagaan of het om een vermoedelijke slachtoffer van mensenhandel of een zwaardere vorm van mensensmokkel gaat. Tijdens het onderzoek dient daarom rekening te worden gehouden met de kwetsbaarheid van de minderjarige.¹²⁶

Gaat het om een vreemdeling, dan moet de politiedienst ook DVZ informeren en een administratief verslag van controle van een vreemdeling overmaken, met daarin een rubriek "mensenhandel/-smokkel".¹²⁷

Als het om NBMV's gaat dan moeten ook de specifieke maatregelen inzake signalement en identificatie die op hen van toepassing zijn worden nageleefd.¹²⁸ Zo moet er aan de Dienst Voogdij en aan DVZ een signalementfiche worden overgemaakt. Een specifieke rubriek gaat over het vermoeden van mensenhandel of een zwaardere vorm van mensensmokkel, waardoor, gelet op de kwetsbaarheid van de minderjarige, het slachtoffer bij voorrang een voogd kan worden toegewezen.

In tabel drie wordt het aantal NBMV's met een voogd weergegeven. Het betreft het geheel van NBMV's, niet enkel degene waarvan vermoed wordt dat ze slachtoffer zijn van mensenhandel of -smokkel.

Tabel 3. Aantal lopende voogdijen, nieuwe aanstellingen en voogdijbeëindigingen in 2016 en 2017 (alle NBMV's)

(Bron: FOD Justitie, Dienst Voogdij)

	2016	2017
Lopende voogdijen	3.609	3.123
Nieuwe aanstellingen	2.439	1.364
Voogdijbeëindigingen¹²⁹	946	1.369

Terugkomend op de procedure moet deze eerste fase, de **reflectieperiode**, het vermoedelijke slachtoffer de kans geven om aan de invloed van de daders te ontsnappen, tot rust te komen en te beslissen of het al dan niet verklaringen

117 Punt 6.2.3.1. van de omzendbrief van 23 december 2016.

118 *Ibid.*

119 Punt 6.2.1.3. van de omzendbrief van 23 december 2016.

120 Art. 110bis, § 1 KB van 8 oktober 1981 bepaalt dat elke aanvraag voor het verkrijgen van de voorlopige verblijfsdocumenten door een in het onthaal van slachtoffers gespecialiseerd en door de bevoegde overheden erkend centrum moet gebeuren.

121 Punt 6.2.2.4. van de omzendbrief van 23 december 2016. We wijzen erop dat een voogd soms pas in een latere fase van de procedure wordt aangesteld.

122 Art. 61/2, §1 vreemdelingenwet. Ook andere eerstelijnsdiensten kunnen een rol spelen in de detectie van slachtoffers, zoals sociale en juridische diensten, of de spoeddiensten van ziekenhuizen (Punt 3.1, alinea 5 van de omzendbrief van 23 december 2016).

123 Punt 3.1 van de omzendbrief van 23 december 2016. Die bepaalt trouwens dat het slachtoffer niet noodzakelijk verklaringen moet afleggen om als dussdanig te worden beschouwd. Hier volstaat de vaststelling van aanwijzingen.

124 Punt 3.2. van de omzendbrief van 23 december 2016 bepaalt dat deze informatieplicht ook van toepassing is op andere diensten, die rechtstreeks in contact treden met de vermoedelijke slachtoffers, zoals de DVZ of het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen.

125 In bijlage bij de richtlijnen COL 1/2015 betreffende het opsporings- en vervolgingsbeleid inzake mensenhandel en COL 4/2011 houdende bepalingen tot bestrijding van mensensmokkel werd een lijst met indicatoren opgesteld.

126 Punt 6.2.1.2. van de omzendbrief van 23 december 2016.

127 Punt 3.3 van de omzendbrief van 23 december 2016.

128 Cfr. de omzendbrief van 8 mei 2015 betreffende de signalementfiche van de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen en hun tenlasteneming, BS, 20 mei 2015.

129 Aantal voogdijbeëindigingen o.a. op basis van art. 24 en volgende van de programmawet van 24 december 2002 (meerderjarigheid, verdwijning, overlijden...).

wenst af te leggen of klacht wenst in te dienen tegen de personen die hem hebben uitgebuit, of om, indien het dat wenst, zich voor te bereiden op een vrijwillige terugkeer naar het land van herkomst.¹³⁰ Enkel die eerste fase verschilt van de procedure voor volwassenen. In deze eerste fase ontvangt de NBMV een verblijfsdocument van drie maanden, onder de vorm van een attest van immatriculatie.¹³¹ De reflectieperiode voor meerderjarigen daarentegen bedraagt maar 45 dagen en neemt de vorm aan van een bijlage 15.

Indien nodig kunnen de opvangcentra het slachtoffer opvangen in hun opvangtehuis op een geheim adres. Aangezien die centra meestal noch gespecialiseerd, noch uitgerust zijn voor de opvang en begeleiding van minderjarige slachtoffers, zullen die eerder worden doorverwezen naar een opvangcentrum zoals Esperanto in Wallonië of Minor-Ndako in Vlaanderen.¹³² Het gespecialiseerde centrum zal, in samenwerking met het centrum dat de jongere opvangt, wel de juridische en administratieve begeleiding van de minderjarige voor zijn rekening nemen. De voogd wordt overigens bij alle stappen van de procedure betrokken. Zo moet hij er met het gespecialiseerde opvangcentrum voor zorgen dat de minderjarige een gepaste begeleiding krijgt.

Als de minderjarige onmiddellijk verklaringen aflegt, zal hij een voorlopige verblijfsvergunning van drie maanden uitgereikt krijgen¹³³, in de vorm van een immatriculatieattest.¹³⁴

De uitreiking van de verblijfstitels zal vervolgens afhangen van het **verloop van de gerechtelijke procedure**. Vóór het verstrijken van het voorlopige verblijfsdocument van drie maanden¹³⁵ vraagt DVZ de parketmagistraat of de arbeidsauditeur die met het dossier is belast, een advies dat rond verschillende vragen is opgebouwd.¹³⁶ De uitreiking van de verblijfstitel van zes maanden, in de vorm van een attest van inschrijving in het Vreemdelingenregister, is afhankelijk van het antwoord op die vragen.¹³⁷ Die hebben betrekking op de vraag of het onderzoek of de gerechtelijke procedure nog loopt, of de betrokkene kan

worden beschouwd als slachtoffer van mensenhandel of van een zwaardere vorm van mensensmokkel, of het duidelijk laat blijken te willen samenwerken en of het alle banden met de vermeende daders van het misdrijf heeft verbroken. Het mogelijke slachtoffer mag ook niet worden geacht de openbare orde of de nationale veiligheid te kunnen schaden.

Dit document wordt verlengd of vernieuwd zolang het parket of het auditoraat bevestigt dat de persoon nog altijd aan de bovengenoemde voorwaarden voldoet en tot op het moment waarop de rechtbank het vonnis in eerste aanleg heeft geveeld.¹³⁸ Daartoe neemt DVZ regelmatig contact op met de magistraat van het Openbaar Ministerie om op de hoogte te blijven van het gevolg dat aan de klacht of aan de ingediende verklaring wordt gegeven.

Het bepalen van de hoedanigheid van slachtoffer wordt dan ook volledig overgelaten aan de magistraat van het Openbaar Ministerie. Die moet echter wel rekening houden met het advies van de andere betrokken partners (DVZ, opvangcentrum, politie- en/of inspectiedienst).¹³⁹ Wanneer het om een minderjarige gaat moet de magistraat bovendien rekening houden met de bijzondere kwetsbaarheid van die laatste wanneer hij een antwoord geeft op de vijf vragen.¹⁴⁰

De wet bepaalt ook de voorwaarden voor de niet-verlenging of intrekking van voorlopige verblijfstitels.¹⁴¹ Als wordt overwogen de procedure te beëindigen, dient rekening te worden gehouden met de specificiteit van de kwetsbaarheid van de NBMV. Ook de voogd moet op de hoogte worden gebracht van het stopzetten van de procedure.¹⁴²

Tenslotte zal het minderjarige slachtoffer, na afloop van de gerechtelijke procedure tegenover de daders, een **verblijfstitel voor onbepaalde duur** krijgen, onder de twee volgende hypothesen. Zijn klacht moet ofwel tot een veroordeling hebben geleid, ofwel moet de procureur des Konings of de arbeidsauditeur in hun vorderingen de tenlastelegging van mensenhandel of van mensensmokkel hebben weerhouden.¹⁴³

130 Deze vrijwillige terugkeer wordt georganiseerd met een organisatie zoals de IOM.

131 Art. 61/2, §2, alinea 2 vreemdelingenwet en art. 110 bis, §2, alinea 2 KB 8 oktober 1981. De NBMV wordt ook ingeschreven in het vreemdelingenregister.

132 Punt 6.2.1.2. van de omzendbrief van 23 december 2016. Minor-Ndako zou onlangs evenwel hebben beslist niet langer minderjarigen die vermoedelijk slachtoffer zijn van mensenhandel op te vangen.

133 Art. 61/3 alinea 1 vreemdelingenwet.

134 Art. 110bis, §3 KB 8 oktober 1981.

135 Noch in de wet, noch in de omzendbrief is er sprake van een na te leven minimumtermijn, wat voor een praktisch probleem kan zorgen wanneer het opvangcentrum te laat op de hoogte wordt gebracht van het niet-uitreiken van het document van 6 maanden.

136 Art. 61/3, §2 en 61/4, §1er vreemdelingenwet en punt 5.2.4 van de omzendbrief van 23 december 2016.

137 Art. 61/4 vreemdelingenwet en art. 110bis, §4 KB 8 oktober 1981.

138 Art. 110bis, §4 KB 8 oktober 1981.

139 Punt 5.2.4. van de omzendbrief van 23 december 2016.

140 Punt 6.2.1.3. van de omzendbrief van 23 december 2016.

141 Cfr. art. 61/2, §3, 61/3, §3 en 61/4, §2 vreemdelingenwet. Deze voorwaarden zijn de volgende: actief, vrijwillig en uit eigen beweging opnieuw contact opnemen met de vermoedelijke daders van het misdrijf, risico om de openbare orde of de nationale veiligheid in gevaar te brengen. Komen daar wat het BIVR betreft nog bij: het stopzetten van de samenwerking en wanneer de medewerking van de vreemdeling frauduleus is, of zijn klacht frauduleus of ongegrond is.

142 We wijzen er nog op dat tegen de beslissing van de magistraat geen specifiek beroep mogelijk is. Het enige mogelijke beroep is een klassiek beroep tot nietigverklaring tegen de beslissing van DVZ bij de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen.

143 Art. 61/5 vreemdelingenwet. Hij moet ook zijn identiteitsdocument hebben voorgelegd, tenzij hij aantoont dat hij dit document in België onmogelijk kon verwerven (Art. 110bis, §5 KB 8 oktober 1981).

2.4. | Moeilijkheden bij de bescherming van minderjarige slachtoffers van mensenhandel

In de praktijk stellen we vast dat slechts weinig minderjarigen die vermoedelijk slachtoffer zijn van mensenhandel van de procedure gebruik maken. Zo waren er in 2016¹⁴⁴ op de 133 slachtoffers van mensenhandel die toen net door de opvangcentra werden begeleid, slechts zeven minderjarigen. Bij zes onder hen ging het om jonge meisjes die het slachtoffer waren van seksuele uitbuiting (onder wie vier Nigeriaanse, één Bulgaarse en één Britse). Een jonge Vietnamees was het slachtoffer van economische uitbuiting.¹⁴⁵

Hoe valt dit geringe aantal te verklaren? Volgens ons doen zich op het terrein verschillende problemen voor.

2.4.1. | Een problematische detectie

Een van de eerste problemen is het detecteren en identificeren van minderjarigen die vermoedelijk het slachtoffer zijn van mensenhandel zodat ze van de passende beschermingsmaatregelen kunnen genieten. Daarom is de opleiding van eerstelijnsdiensten zoals politie, voogden of ook diensten voor jeugdbijstand zo belangrijk.

Uit de evaluatie van het luik "minderjarigen" van het nationaal doorverwijzingsmechanisme voor slachtoffers¹⁴⁶ bleek evenwel dat de terreinactoren niet goed wisten welke stappen ze moesten ondernemen wanneer ze te maken kregen met een NBMV die vermoedelijk slachtoffer van mensenhandel is. Bovendien gaven heel wat professionals, behalve zij die dagelijks met de problematiek te maken krijgen, toe dat ze de indicatoren van mensenhandel niet konden herkennen en dat ze amper het verschil kenden tussen mensenhandel en mensensmokkel. Soms waren ze zelf niet op de hoogte van het voogdijstelsel en van het specifieke slachtofferstatuut.¹⁴⁷

Bovendien halen zowel de lokale politie, als de leerkrachten en ook het personeel van de jeugdbijstand vaak mensenhandel en kindermishandeling door elkaar.¹⁴⁸ Ook GRETA, de onafhankelijke Expertengroep van de Raad van Europa belast met de evaluatie van de toepassing van het Verdrag inzake de bestrijding van mensenhandel door de (verdragsluitende) Staten, komt tot gelijkaardige conclusies. In het kader van de tweede evaluatiecyclus van België die in december 2016 heeft plaatsgevonden, heeft GRETA erop gewezen dat voogden, sociaal werkers en deskundigen kinderbescherming vaak niet in staat zijn indicatoren van mensenhandel bij kinderen te detecteren.¹⁴⁹

Diezelfde vaststelling geldt ook voor magistraten die niet vertrouwd zijn met de thematiek (magistraten van wacht of jeugdmagistraten): wanneer om hun tussenkomst wordt gevraagd bij de interceptie van een NBMV, zijn ze er zich niet altijd van bewust dat het mogelijk om slachtoffers van mensenhandel (of mensensmokkel) gaat.¹⁵⁰ Dat blijkt onder meer uit een foutieve reactie van een magistraat van wacht, toen die werd opgebeld door de lokale politie van Brussel, bij wie een jong Nigeriaans meisje zich had aangeboden omdat ze net van haar pooier was weggelopen.¹⁵¹ In plaats van de politiedienst te gelasten om contact op te nemen met een gespecialiseerd opvangcentrum en met de Dienst Voogdij, heeft de magistraat de politie gevraagd een procedure voor "illegaal verblijf" op te starten.

De autoriteiten mogen dan al inspanningen hebben geleverd om iets aan die problemen te verhelpen¹⁵², onder meer door de organisatie van opleidingen en de publicatie van een vademecum voor magistraten over de tenlasteneming van NBMV's¹⁵³, toch stellen we op het terrein nog een aantal hardnekkige tekortkomingen vast.¹⁵⁴

Een van de eerste problemen is het detecteren en identificeren van minderjarigen die vermoedelijk het slachtoffer zijn van mensenhandel.

144 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2017, *Online*, deel 4, punt 5.1, pp. 151-152.

145 Wat de slachtoffers van zwaardere vormen van mensensmokkel betreft, werden in 2016 12 slachtoffers geteld, onder wie 2 minderjarigen.

146 Het ging om een evaluatie van de multidisciplinaire omzendbrief uit 2008. Deze evaluatie is gebeurd door het bureau van de Interdepartementale Coördinatie van het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel.

147 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2013, *Bruggen slaan*, hoofdstuk II, punt 2.1.3., p. 67.

148 ECPAT, *La traite des enfants en Belgique, identification et protection des victimes*, 2016, p. 21.

149 GRETA, Rapport concernant la mise en œuvre de la Convention du Conseil de l'Europe sur la lutte contre la traite des êtres humains par la Belgique, Deuxième cycle d'évaluation, Straatsburg, 16 november 2017, §122.

150 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2013, *op. cit.*, hoofdstuk II, punt 2.1.3, p. 67.

151 Zie deel 2, hoofdstuk 2, punt 2.2.

152 Zo zijn in het actieplan ter bestrijding van mensenhandel (2015-2019) maatregelen voorzien zoals de organisatie van specifieke opleidingen over mensenhandel voor het personeel van Fedasil, de voogden, de politiediensten en magistraten, en er is ook een sensibiliseringscampagne voor de sector van de jeugdbijstand gepland. Een aantal van deze maatregelen zijn reeds uitgevoerd.

153 Een deel van het vademecum gaat over minderjarige slachtoffers van mensenhandel. Cfr. omzendbrief 15/2016 van het College van Procureurs-generaal houdende vademecum met betrekking tot de tenlasteneming van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (NBMV).

154 In die zin, cfr. ook ECPAT, *op. cit.*, p. 21 die erop wijst dat ze ondanks de inspanningen van de autoriteiten, tijdens het onderzoek tal van meldingen heeft binnengekregen van eerstelijnsdiensten die niet zijn opgetreden.

Elk autoriteit die de aanwezigheid van een NBMV identificeert moet een standaard signalementfiche invullen. Daarin is een specifieke rubriek opgenomen waarin staat of de minderjarige een vermoedelijk slachtoffer is van mensenhandel (of -smokkel). Die fiche moet worden opgestuurd naar de Dienst Voogdij en naar DVZ. In de praktijk wordt deze fiche evenwel niet altijd ingevuld, met name door het gebrek aan personeelsmiddelen, waardoor de minderjarige ook niet geseind staat bij de Dienst Voogdij.¹⁵⁵ Bovendien wordt het vak 'Mensenhandel/mensensmokkel' soms anders ingevuld, al naargelang de eerstelijnsactoren en de eigen interpretatie van de situatie door de persoon die de fiche invult. Want terwijl een toename van de uitbuiting van jonge Nigeriaanse meisjes wordt vastgesteld, werden in 2017 amper dertien Nigeriaanse minderjarigen bij de Dienst Voogdij gemeld, van wie zes bij wie er aanvankelijk duidelijke aanwijzingen van mensenhandel waren.¹⁵⁶ En ook in de zaak-Mawda zaten er volgens de media in het door de smokkelaars bestuurde busje blijkbaar niet-begeleide minderjarige vreemdelingen, terwijl geen enkele van hen bij de Dienst Voogdij zou gemeld geweest zijn.

Het lijkt dus essentieel de inspanningen op het vlak van opleiding voort te zetten en de Dienst Voogdij nog beter te wijzen op de verplichte melding via het vak 'Mensenhandel/mensensmokkel' op de standaard signalementfiche, ook in geval van twijfel.

Een ander moeilijkheid is het bepalen van de leeftijd. Wanneer in België een autoriteit twijfel heeft over de leeftijd van een persoon die beweert minderjarig te zijn, voert de Dienst Voogdij een driedelige medische

Regelmatig verklaren minderjarigen dat ze meerderjarig zijn.

test uit.¹⁵⁷ Er gaan echter al lang heel wat stemmen op tegen die methode, die wetenschappelijk als weinig betrouwbaar wordt beschouwd. Die test houdt immers geen rekening met psychologische, cognitieve of gedragsfactoren.¹⁵⁸ GRETA¹⁵⁹ en Belgische actoren zoals het platform *Kinderen op de vlucht*¹⁶⁰ hebben de Belgische overheid daarom opgeroepen de procedures voor de leeftijdsbepaling te herbekijken. Een foute leeftijdsbepaling

zorgt er immers voor dat een minderjarige, *a fortiori* indien hij een vermoedelijk slachtoffer is, geen passende bescherming krijgt.

Tabel 4. Resultaten leeftijdstesten gerealiseerd in 2016 en 2017 door de Dienst Voogdij¹⁶¹ (alle NBMV's) (Bron: FOD Justitie, Dienst Voogdij)

	2016	2017
Meerderjarig	902	479
Minderjarig	394	196
Totaal	1.296	675

Bovendien hebben minderjarigen vaak geen papieren of verklaren ze meerderjarig te zijn, omdat hun uitbuiters hen daartoe heeft verplicht.¹⁶² Dit is onder meer het geval bij de Nigeriaanse slachtoffers.¹⁶³ Zo ontsnappen ze aan het systeem ter bescherming van het kind, dat voor de mensenhandelaars een struikelblok kan zijn.¹⁶⁴ In de praktijk is het echter zo dat een politieagent soms niet twijfelt aan die leeftijd, met als gevolg dat het vermoedelijke slachtoffer als een meerderjarige wordt behandeld. Daarom is het zo belangrijk de eerstelijnsdiensten erop te wijzen dat ze zich steeds vragen moeten stellen bij de leeftijd van een vermoedelijk slachtoffer dat beweert meerderjarig te zijn, terwijl er vermoedens bestaan dat het om een minderjarige gaat.

Een ander probleem stelt zich bij de Belgische loverboys slachtoffers, die weggevlucht zijn uit een jeugdinstituut. Die slachtoffers worden in eerste instantie als probleemjongeren beschouwd en niet als slachtoffers van mensenhandel, wat een bijzondere opvolging vereist. Om die jongeren beter te beschermen heeft Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin een actieplan aangenomen voor slachtoffers van loverboys/tienerpooiers, een bijzondere vorm van mensenhandel.¹⁶⁵ Een van de punten uit dit actieplan betreft de bescherming van die jonge meisjes door een aangepaste opvang. Er is een werkgroep opgericht onder het co-voorzitterschap van de Vlaamse Gemeenschap en Justitie om een gepast antwoord op dit fenomeen te

155 Deze dienst beschikt in principe over een permanentie 24 uur op 24 en 7 dagen op 7 maar door een gebrek aan middelen zijn er de facto maar permanenties tot 21 uur. Zie ook deel 3, hoofdstuk 3, punt 3.

156 Informatie ontvangen van de Dienst Voogdij tijdens een gesprek in maart 2018. Het gaat om 3 minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting, een van economische uitbuiting en twee "onbepaald".

157 Met name een radiografie van het gebit, de pols en het sleutelbeen.

158 Cfr. de door ENOC goedgekeurde verklaring tijdens de 17de jaarlijkse algemene vergadering die op 27 september 2013 te Brussel is gehouden <http://enoc.eu/wp-content/uploads/2015/01/ENOC-2013-Statement-on-Children-on-the-Move-EN.pdf>.

159 GRETA, *op. cit.*, §130.

160 FOURNIER K., *L'estimation de l'âge des MENA en question : problématique, analyse et recommandations*, 2017.

161 We moeten er nauw op toezien deze cijfergegevens binnen een context te plaatsen in functie van het aantal geuite twijfels, van de termijnen voor de identificatie, van de struikelblokken bij de identificatie (die bijvoorbeeld te maken hebben met de verdwijningen) ...

162 Zie deel 2, hoofdstuk 1, punt 1.1.b.

163 Zie deel 3, hoofdstuk 2, punt 1.1.; deel 2, hoofdstuk 1, punt 1.1.1.a. en deel 2, hoofdstuk 2, punt 2 en punt 3.1.

164 IOM, *International trafficking through the central Mediterranean route: data, stories and information collected by the International Organization for Migration*, 2017. De Federale Gerechtelijke Politie van Brussel heeft ons ook bevestigd dat vele Nigeriaanse slachtoffers zich als meerderjarige voordoen en dat ze daarbij eventueel valse documenten voorleggen.

165 Actieplan voor een betere bescherming van slachtoffers van tienerpooiers, 25 januari 2016: https://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/assets/docs/persberichten/2016/20160125_pb-tienerpooiers.pdf.

bieden. Ook is een addendum bij het federale actieplan inzake mensenhandel goedgekeurd, waarin dit punt in het kader van het slachtofferstatuut verder onderzocht zal worden.

Daarnaast zijn er kinderen die gedwongen worden misdrijven te plegen en amper als slachtoffers van mensenhandel worden gedetecteerd. Ze worden als jonge delinquenten beschouwd en als dusdanig behandeld, waardoor ze desgevallend in een IPPJ belanden.¹⁶⁶

Dat was met name het geval met een jong meisje dat door een netwerk gedwongen was gauwdiefstallen te plegen. Ze werd uiteindelijk in de IPPJ van St. Servais geplaatst.¹⁶⁷ Soms wordt nochtans contact opgenomen met de vereniging Esperanto voor jonge Roma-meisjes, die diefstallen in woningen hebben gepleegd. Deze diefstallen zijn gepleegd op het Belgische grondgebied maar blijkbaar is er nooit onderzoek gevoerd om te achterhalen wie de volwassenen zijn die deze jongeren hebben uitgebuit.

2.4.2. | De noodzaak van een aangepaste opvang

De identificatie van een minderjarige als slachtoffer van mensenhandel is immers essentieel, opdat het in aanmerking zou kunnen komen voor de passende bijstands- en beschermingsmaatregelen. Zo moet het kunnen beschikken over een aangepast en veilig onderkomen.¹⁶⁸

Voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen heeft de Belgische wetgever een opvangsysteem in drie fasen ingevoerd. De minderjarigen worden er in functie van hun specifieke behoeften opgevangen.¹⁶⁹

Gezien de hoogdringendheid van de situatie zal een niet-begeleide minderjarige vreemdeling waarvoor aanwijzingen van mensenhandel bestaan, in principe onmiddellijk in een gespecialiseerd opvangcentrum zoals het centrum Esperanto in Wallonië worden

ondergebracht. Het multidisciplinaire en multiculturele team van dit kleinschalige centrum biedt de jongeren een geïndividualiseerde en veilige omkadering aan. Zo zijn er specifieke veiligheidsmaatregelen voorzien (geheim adres, begeleide uitstappen tijdens de eerste maand, geen gsm toegelaten *intra muros*...). Op die manier wordt het aantal jongeren dat wegloopt beperkt.¹⁷⁰ Esperanto heeft ook met succes jongeren opgevangen die in koelwagens waren onderschept.

De niet-erkenning van Esperanto als gespecialiseerd centrum kan praktische problemen opleveren. Omdat het centrum onbekend is bij bepaalde actoren op het terrein, zal het niet altijd worden gecontacteerd bij intercepties van een minderjarige die vermoedelijk het slachtoffer is van mensenhandel. Een officiële erkenning zou het risico verkleinen dat een minderjarig mogelijk slachtoffer wordt doorverwezen naar diensten die niet geschikt zijn voor zijn situatie. Het is ook belangrijk om vanuit het standpunt van het kind te denken en niet vanuit dat van het systeem, en de tussenkomsten dus te beperken in het belang van de begunstigen. De begeleiding van minderjarige is helemaal anders dan die van volwassenen. Een veilige omgeving is het allerbelangrijkste voor een kind. Zijn vertrouwen in volwassenen is heel broos. Te veel partijen zorgen voor bijkomende stress en brengen een goed begrip van zijn situatie in het gedrang. Een officiële erkenning als gespecialiseerd centrum zou ook een rechtstreeks contact mogelijk maken met de verschillende instanties wat globaal genomen voor een betere opvang van het slachtoffer zorgt, ook in het kader van de verblijfsprocedure. De begeleidingsduur door Esperanto zou zo ook erkend worden, ook al kiest de jongere in eerste instantie voor een andere verblijfsprocedure, of als hij niet in staat is tot snelle verklaringen of als de gerechtelijke procedure om een of andere reden niet kan worden afgerond. Esperanto beschikt ten slotte over een bijzondere expertise met minderjarige vermoedelijke slachtoffers en de samenwerking met de eerstelijnsactoren. Die expertise zou moeten erkend worden als actor in de strijd tegen mensenhandel. Het zou Esperanto ook een actieve rol geven in de strijd tegen mensenhandel en de mogelijkheid om met de andere terreinactoren ervaringen en expertise uit te wisselen. Dit vereist onder meer dat de Interdepartementale Cel de nodige maatregelen treft hieromtrent (bijvoorbeeld de aanpassing van relevante KB's).

In Vlaanderen bestaat er trouwens nog altijd geen gelijkaardig centrum, ondanks de initiatieven¹⁷¹ en

¹⁶⁶ De plaatsing in een IPPJ (overheidsinstellingen voor jeugdbescherming) kan door een jeugdrechter worden gelast voor minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, op grond van artikel 37 van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade.

¹⁶⁷ MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, deel 2, hoofdstuk 3, punt 2, p. 44.

¹⁶⁸ Cfr. not. over dit punt art. 12.2 Verdrag van de Raad van Europa over de bestrijding van mensenhandel die bepaalt dat rekening moet worden gehouden met de noden inzake veiligheid en bescherming van de slachtoffers.

¹⁶⁹ Wet 12 januari 2007 betreffende de opvang van asielzoekers en van bepaalde andere categorieën van vreemdelingen, BS, 7 mei 2007.

¹⁷⁰ Cfr. European Migration Network (EMN), *Policies, practices and data on unaccompanied minors in Belgium*, 2014 update, October 2014, Q46.

¹⁷¹ De voormalige directeur van Minor-Ndako is bereid om zijn medewerking te verlenen aan de oprichting van zo'n centrum. Hij kan daar trouwens voor rekenen op steun van het Vlaams parlement. Cfr. *De Standaard*, 28 maart 2018, p. 13.

aanbevelingen¹⁷² in die zin, met name door het Comité voor de Rechten van het Kind.¹⁷³

Centra zoals Minor-Ndako bieden immers niet dezelfde waarborgen op het vlak van veiligheid.¹⁷⁴

Een andere moeilijkheid betreft niet-begeleide minderjarige vreemdelingen die transmigranten zijn, zoals die uit het Maximiliaanpark.¹⁷⁵ Ze wachten op een kans om hun reis verder te zetten richting Verenigd Koninkrijk. Er rijzen heel wat vragen over de manier waarop moet worden omgegaan met die jongeren die op ons grondgebied op doorreis zijn, en die opvang noch begeleiding vragen.¹⁷⁶ Belangrijk is wel aan hen de juiste informatie te geven over hun rechten en over de bestaande procedures en hen ook op de juiste manier te beschermen tegen risico's op mensenhandel. Een aangepaste opvang is ook voor hen nodig, gezien de grote risico's op wegllopen om zich bij smokkelaars aan te sluiten.

In de praktijk stellen we echter een gebrekkige coördinatie vast tussen instanties die instaan voor de opvang van NBMV's: DVZ kan de NBMV die zich bij hen aanbiedt maar die geen onderkomen wenst geen oplossing voorstellen; de Dienst Voogdij heeft enkel de middelen om permanenties tot 21 uur te organiseren en Fedasil organiseert geen permanentie tijdens de weekends en heeft het moeilijk om NBMV's in nood op te vangen. Het risico is dus groot dat de jongere op straat terechtkomt.

Een op maat gesneden en snelle opvang is daarom nodig. Voor deze minderjarigen zou een transitcentrum voor kort verblijf een oplossing kunnen bieden.¹⁷⁷ De bestaande structuren moeten zich aanpassen aan de behoeftes en noden van de minderjarigen, niet andersom. Op basis van een *risk assessment* zou ook een risicoprofiel "mensenhandel/mensensmokkel" kunnen worden opgemaakt.

2.4.3. | Het verblijf van niet-begeleide minderjarige slachtoffers van mensenhandel: een evenwicht vinden tussen de nood tot bescherming en de rechten van het kind

Een opvallende vaststelling over de mensenhandel-procedure is dat zeer weinig minderjarigen van deze verblijfsprocedure gebruik maken.¹⁷⁸ Een van de belangrijkste redenen daarvoor is dat de procedure afhankelijk is van de samenwerking met justitie, waaraan bovendien strikte regels zijn gekoppeld. Minderjarigen hebben schrik, vrezen voor represailles tegenover hen of hun familie die in het land van herkomst is achtergebleven. Andere willen wel meewerken maar kunnen niet voldoende elementen geven om hun uitbouter te identificeren. Nog andere kiezen ervoor onmiddellijk terug te keren. Uit loyaleit zal een minderjarige die door zijn familie wordt uitgebuit, vaak ook geen klacht tegen die familie durven indienen.

Dat statuut kan op lange termijn bescherming bieden omdat het uitzicht op een definitieve regularisatie biedt, zelfs wanneer ze de leeftijd van meerderjarigheid bereikt heeft. Het is evenwel ook onderhevig aan de onvoorzienbare uitkomsten van de gerechtelijke procedures en daardoor een bron van onzekerheid voor het kind. Bovendien moeten de ouders in België kunnen worden opgespoord. Daarom zal de voogd vaak voor een andere verblijfsaanvraag kiezen, als die het hoger belang van het kind meer dient. Een asielaanvraag – waarvan het aspect "mensenhandel" een onderdeel is – moet het verhaal van de jongere er bij de asielinstanties geloofwaardiger op maken.¹⁷⁹ De NBMV kan ook een aanvraag voor een verblijfsvergunning indienen in het kader van de 'NBMV-procedure'.¹⁸⁰ Via deze procedure kan hij een voorlopige verblijfstitel krijgen, zolang

172 Dit bleek o.a. uit de evaluatie van het luik "minderjarigen" van het nationaal verwijzingsmechanisme voor slachtoffers. Zie, MYRIA, Jaarverslag mensenhandel en mensensmokkel 2013, *op. cit.*, Hoofdstuk II, punt 2.1.3, pp. 66-67.

173 Het Comité voor de Rechten van het Kind had België aanbevolen meer residentiële structuren op te richten voor kinderen die slachtoffer waren van mensenhandel. Cfr. Comité voor de Rechten van het Kind, *Onderzoek van de verslagen voorgelegd door de verdragsluitende staten in toepassing van artikel 44 van het verdrag, slotopmerkingen: België*, 18 juni 2010, punt 81.

174 Cfr. in dat verband J. VANGENECHTEN, "SOS minderjarige slachtoffers van mensenhandel" in MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden*, deel 1, hoofdstuk 1, pp. 44-47, in het bijzonder p. 46.

175 Tussen 9 juni en 7 september 2017 werden 592 migranten, onder wie 54 niet-begeleide minderjarigen, in het Maximiliaanpark en in de buurt van het Noordstation gecontroleerd, (www.vivreici.be/article/detail_pres-de-600-migrants-controles-entre-juin-et-septembre-au-parc-maximilien-et-a-bruxelles-nord?id=134156).

176 Zie deel 3, hoofdstuk 3, punt 2.

177 Zie deel 3, hoofdstuk 3, punt 3.

178 In 2015 hebben slechts 14 minderjarige vreemdelingen die het slachtoffer waren van mensenhandel (op 117 nieuwe slachtoffers) in het kader van deze procedure, een verblijfstitel van de DVZ ontvangen. In 2016 waren ze met 6 op 119 slachtoffers. Op het vlak van mensensmokkel ging het in 2015 om 6 minderjarigen op 14 nieuwe slachtoffers en in 2016, om 4 minderjarigen op 13 slachtoffers. We wijzen er ook op dat het niet in alle gevallen om NBMV gaat maar ook om kinderen van slachtoffers (zie: MYRIA, Jaarverslag *Mensenhandel en Mensensmokkel 2016 en 2017*, deel 4, punt 4).

179 Cfr. ECPAT, *op. cit.*, pp. 37-38. Voor een voorbeeld van beslissing waarbij de hoedanigheid van vluchteling aan een slachtoffer van mensenhandel is toegekend: RvV, 2 juni 2014, nr. 125 148.

180 Art. 61/14 tot 61/25 vreemdelingenwet. De Europese NBMV hebben evenwel geen toegang tot deze procedure. De vreemdelingenwet is immers (nog) niet aangepast aan de definitie van een Europese NBMV die in de voogdijwet is opgenomen. Deze procedure biedt overigens ook geen perspectieven op lange termijn voor de minderjarige die bijna meerderjarig is.

er geen duurzame oplossing¹⁸¹ is gevonden die zijn belangen dient, of indien DVZ meent dat de duurzame oplossing het verblijf in België is. Deze laatste procedure is op lange termijn niet interessant, als de minderjarige bijna meerderjarig is, omdat die procedure daarmee ook ophoudt.

Juiste informatie, in een voor de vreemde minderjarige begrijpbare taal is dus essentieel, zowel over zijn rechten, als over de mogelijkheden en beperkingen van die verschillende procedures, en met name over de verplichtingen van de mensenhandelprocedure. Hij moet immers met kennis van zaken kunnen beslissen om al dan niet verklaringen af te leggen. Het is ook in het belang van de minderjarige dat de personen die hem hebben uitgebuit, worden vervolgd.¹⁸² De mensenhandelprocedure zou daarom minstens op een flexibele manier moeten kunnen worden toegepast. Dat was met name het geval in het dossier van een jong Nigeriaans meisje, waarbij zes maanden begeleiding en een vertrouwensrelatie nodig waren, vooraleer ze in staat was en de beslissing had genomen om verklaringen af te leggen.

Het is ook best mogelijk dat een terugkeer in de familie of naar het land van herkomst niet het hoger belang van het kind dient, vooral wanneer zijn familie achter de mensenhandel zit. Zoals het Comité voor de Rechten van het Kind erop wijst, wordt plaatselijke integratie dan de eerste optie.¹⁸³

Wat meer algemeen een probleem vormt binnen het kader van deze procedure is de verplichte samenwerking met Justitie waarbij voorwaarden gekoppeld zijn aan de toekenning van de verblijfstitels aan het einde van de reflectieperiode.¹⁸⁴ Op dat punt lijkt de procedure ons niet te voldoen aan de vereisten van verschillende internationale bepalingen; o.a. artikel 14, §2 van het Verdrag van de Raad van Europa inzake de bestrijding van mensenhandel. Dit artikel bepaalt dat "de verblijfstitel van kinderen die slachtoffer zijn, afgegeven wordt in overeenstemming met hun hoger belang en, in voorkomend geval, onder dezelfde voorwaarden wordt verlengd".

Daarom pleiten heel wat actoren al lang voor de afschaffing van deze verplichte samenwerking met Justitie als

voorwaarde voor de toekenning van een verblijfstitel als minderjarig slachtoffer van mensenhandel.¹⁸⁵ In het kader van het onderzoek van het periodieke verslag van België was dat ook een van de door het Comité voor de Rechten van het Kind aan België geformuleerde aanbevelingen.¹⁸⁶ In zijn laatste evaluatieverslag over België heeft ook GRETA de Belgische overheden aangeraden "aanvullende maatregelen te nemen om te waarborgen dat kinderen die het slachtoffer zijn van mensenhandel een verblijfsvergunning krijgen, met volledige inachtneming van artikel 14(2) van het Verdrag."¹⁸⁷

Zo is het hoog tijd om opnieuw ernstig na te denken over de invoering van een statuut van 'objectief slachtofferschap', dat aan minderjarige vermoedelijke slachtoffers zou moeten worden toegekend. De modaliteiten rond de invoering van zo'n statuut moeten binnen een werkgroep van de Interdepartementale Coördinatiecel worden besproken. Zo zou het statuut moeten worden toegekend, zonder de verplichting om een verklaring voor de politie af te leggen of klacht in te dienen.

Verschillende actoren (gespecialiseerd opvangcentrum voor minderjarige slachtoffers van mensenhandel, begeleider van het slachtoffer van het jongerencentrum waar de minderjarige verblijft indien het slachtoffer in een ander centrum geplaatst werd, magistraat, expert psycholoog...) kunnen een omstandig advies geven over het statuut van slachtoffer van "mensenhandel" van een persoon (zoals dit bijvoorbeeld gebeurt voor de slachtoffers van mensenhandel door diplomaten, tegen wie geen vervolging kan worden ingesteld). Zo zou men categorieën kunnen bepalen, zoals kinderen voor wie geen rechtszaak tegen de daders mogelijk is, omdat een trauma is vastgesteld maar de jongere te bang is om een klacht in te dienen... Voorbeelden van goede praktijken uit het buitenland moeten worden onderzocht.

De situatie van minderjarigen die een beroep deden op netwerken van smokkelaars lijkt ons enigszins verschillend. Deze minderjarigen hebben vaak een project om naar het Verenigd Koninkrijk te migreren en wensen geen asiel in België aan te vragen. Ze vrezen er

181 Een duurzame oplossing kan de gezinshereniging zijn, ofwel de terugkeer naar het land van herkomst, ofwel ook het verblijf in België.

182 Ook al mag het uiteraard niet zo zijn dat een strafonderzoek tegen de daders enkel afhankelijk is van de verklaringen van het slachtoffer.

183 Comité des droits de l'enfant, *Observation générale n° 6 (2005), Traitement des enfants non accompagnés et des enfants séparés en dehors de leur pays d'origine*, punt 89.

184 Een aantal EU-lidstaten heeft gekozen voor een onvoorwaardelijk verblijfsrecht voor kinderen die het slachtoffer zijn van mensenhandel, cfr. in dit verband de studie van het FRA, *Childtrafficking in the EU: Challenges, perspectives and good practices*, 2009, pp. 101-102.

185 Voorstellen zijn ook geformuleerd geweest zoals het invoeren van een statuut van objectief slachtofferschap. Cfr. in dit verband het Verslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2007 van Myria (het toenmalige Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding), pp. 33-34. In het actieplan 2012-2014 had de federale regering ook voorzien om een wetswijziging te overwegen maar daar is nooit iets van gekomen.

186 Het Comité raadde België ook aan "zijn verplichting na te komen om alle minderjarige slachtoffers van mensenhandel bescherming te bieden en hun een verblijfsvergunning af te geven, ongeacht hun nationaliteit en hun bereidheid of vermogen om aan gerechtelijke procedures mee te werken" (Cfr. Comité des droits de l'enfant, *Examen des rapports présentés par les États parties en application de l'article 44 de la Convention, Observations finales : Belgique*, 18 juin 2010, punt 81).

187 GRETA, *op. cit.*, §147.

- onterecht - voor dat de Dublinprocedure op hen zal worden toegepast.¹⁸⁸ We stellen vast dat die jongeren vaak veel te weinig zijn geïnformeerd.

Hoewel ze tijdens hun migratietraject wellicht mishandeld zijn, kunnen ze als zodanig niet met slachtoffers van mensenhandel worden gelijkgesteld. Toch gaat het

in de eerste plaats nog om minderjarigen in een bijzonder kwetsbare situatie. Het Comité voor de Rechten van het Kind heeft er trouwens op gewezen dat het beginsel van non-discriminatie van toepassing is op alle stadia van de behandeling van kinderen die van hun familie gescheiden zijn of van niet-begeleide kinderen.

Het is hoog tijd om de invoering opnieuw te overwegen van een statuut van 'objectief slachtofferschap' dat aan minderjarige vermoedelijke slachtoffers zou moeten worden toegekend.

Dit vereist dat staten een onderscheid maken op basis van de specifieke beschermingsbehoeften van deze kwetsbare kinderen, of het nu gaat om niet-begeleide kinderen, kinderen die van hun familie gescheiden zijn, vluchtelingen, asielzoekers of migranten.¹⁸⁹ Belangrijk is dat ze op een passende manier worden beschermd. De voogd moet dus op zoek gaan naar de procedure die het meest aan hun situatie is aangepast. Sowieso moet werk worden gemaakt van een duurzame oplossing, in het hoger belang van het kind.

2.5. | Voorstel plan van aanpak

Een werkgroep moet opgericht worden om een werkbaar systeem te ontwikkelen voor minderjarige slachtoffers van mensenhandel dat in staat moet zijn om een grote instroom van slachtoffers te beheren. Hiervoor lanceren we een denkpiste met een concreet voorstel voor een integraal plan van aanpak om de detectie, de doorverwijzing, het slachtofferstatuut en de opvang van minderjarige slachtoffers van mensenhandel te verbeteren. Het is een eerste aanzet om de discussie hierover op te starten waarin het concept van een objectief slachtofferschap mensenhandel een belangrijke rol toegewezen krijgt. Hierbij wordt rekening gehouden met

een systeem van het objectief slachtofferschap dat een beperkte managementcapaciteit heeft en hierdoor vooral als sluitstuk zal dienen bij een selectievere groep.

2.5.1. | Instroom structureel verbeteren

Zoals eerder al aangehaald, stelt het grootste probleem zich op het niveau van de detectie van de minderjarige slachtoffers van mensenhandel. Om dit structureel te verhelpen zou er een systeem kunnen opgezet worden met *outreachworkers* die proactief op straat minderjarige slachtoffers trachten op te sporen. Ze kunnen eventueel ook de gespecialiseerde politiemensen ondersteunen bij hun controles. Daarnaast moeten medewerkers uit de jeugdhulpsector en Fedasil uitgebreid opgeleid en gevormd worden om de indicatoren van mensenhandel bij minderjarigen te kunnen vaststellen. In de opvangstructuren van deze instanties kunnen verschillende mensenhandelslachtoffers aanwezig zijn zonder dat dit in het verleden opgemerkt werd. Wanneer bij een minderjarige indicatoren van mensenhandel vastgesteld worden moeten deze slachtoffers in contact gebracht worden met begeleiders van de gespecialiseerde centra mensenhandel of de gespecialiseerde centra voor minderjarige slachtoffers van mensenhandel. Hiervoor is het essentieel dat de gespecialiseerde centra voor minderjarige slachtoffers van mensenhandel ook erkend worden als een van de officiële actoren in de multidisciplinaire samenwerking van mensenhandel zodat ze ook de bevoegdheid krijgen om een tijdelijke verblijfsvergunning aan te vragen voor de minderjarige slachtoffers na hun intakegesprek.

2.5.2. | Doorverwijzingsmechanisme

In de gespecialiseerde opvangcentra mensenhandel of de centra voor minderjarige slachtoffers van mensenhandel wordt bij een intakegesprek bepaald door de begeleiders of er sprake is van mensenhandel. Hierbij wordt nagegaan of de feiten van mensenhandel in het binnenland of het buitenland hebben plaatsgevonden.

a) *Start procedure objectief slachtofferschap mensenhandel in geval van extraterritorialiteit*

Indien het slachtoffer verwijst naar feiten van mensenhandel in het buitenland wordt onmiddellijk de procedure voor het objectief slachtofferschap mensenhandel opgestart. Het slachtoffer krijgt in eerste instantie een tijdelijke verblijfsvergunning en na een

¹⁸⁸ De Dublin-procedure bepaalt onder andere dat het eerste land van binnenkomst van een migrant in de EU zijn eventuele asielaanvraag moet behandelen. De asielaanvrager die zich in een ander EU-land bevindt kan dus naar dat eerste land worden teruggestuurd. Deze vereiste geldt echter niet voor NBMV.

¹⁸⁹ Comité des droits de l'enfant, *Observation générale n°6 (2005), Traitement des enfants non accompagnés et des enfants séparés en dehors de leur pays d'origine*, punt 18.

positief resultaat van deze commissie een permanente verblijfsvergunning.

b) Start rustperiode bij feiten in België

Indien de feiten van mensenhandel in België plaatsgevonden hebben, wordt een rustperiode opgestart voor het minderjarige slachtoffer die verschillende keren na elkaar kan toegepast worden. Deze rustperiode is cruciaal om de band van het minderjarige slachtoffer met de uitbuiters te kunnen breken en het vertrouwen te winnen. Tijdens deze rustperiode wordt het minderjarige slachtoffer gestimuleerd om samen te werken met justitie maar mag hiertoe absoluut niet verplicht worden. Deze samenwerking met justitie kan bestaan uit het afleggen van relevante verklaringen maar ook uit het geven van relevante informatie aan de politie, zoals berichten van een smartphone. Wanneer een kind of de familie bedreigd worden moet zoveel mogelijk gezocht worden naar een oplossing met een aanbod van bescherming. Hiervoor moet samengewerkt worden met de herkomstlanden en kan de piste voor een gezinshereniging naar België onderzocht worden.

Een minderjarige slachtoffer mag niet gedwongen worden om verklaringen af te leggen. De hulpverleners moeten wel beseffen dat soms in het belang van het kind een onderzoek zo snel mogelijk moet opgestart worden wanneer de sporen van de gepleegde feiten nog gemakkelijk vindbaar zijn en verder geëxploiteerd kunnen worden met objectief aangetroffen bewijsmateriaal of getuigenissen. In deze gevallen is het belangrijk dat de minderjarige reeds snel verklaringen aflegt of gegevens geeft die aanleiding kunnen geven tot een onderzoek. Dit kan essentieel zijn voor de bescherming van het kind. Het vertrouwen winnen van het minderjarige slachtoffer is hiervoor cruciaal. Hiermee kan ook voorkomen worden dat veel van deze dossiers tot een seponering leiden wegens gebrek aan bewijzen. Want enkel een slachtofferverklaring is onvoldoende voor een veroordeling voor mensenhandel. Het is ook van belang voor minderjarige Belgische loverboyslachtoffers dat ze op vrijwillige basis gestimuleerd worden om samen te werken met justitie. Het betreft een specifieke kwetsbare slachtoffergroep die uiteraard geen verblijfsdocumenten nodig heeft maar wel bescherming moet krijgen met gespecialiseerde begeleiding en opvang in het kader van mensenhandel.

Een minderjarige slachtoffer dat relevante info gegeven heeft of verklaringen afgelegd heeft krijgt een permanente verblijfsvergunning zodat het na zijn meerderjarigheid in België kan blijven. Een slachtoffer dat niet wenst of kan samenwerken met justitie komt in een volgende fase terecht.

2.5.3. | Afhandeling via een objectief slachtofferschap mensenhandel

Minderjarige slachtoffers die na een lange periode niet wenselijk samen te werken met justitie of de leeftijd van zeventien jaar bereikt hebben worden doorverwezen naar de procedure voor het objectief slachtofferschap.

Hierbij moet rekening gehouden worden met verschillende minderjarige slachtoffergroepen die in een precaire situatie zitten zodat ze niet geneigd zijn om verklaringen af te leggen. Dit is ten eerste het geval bij slachtoffers waarbij de feiten van mensenhandel door familieleden gepleegd werden zoals bij sommige minderjarige Roma-slachtoffers. Dit is ten tweede ook het geval bij de minderjarige slachtoffers van moeilijk bewijsbare dossiers zoals gedwongen gepleegde misdrijven of economische uitbuiting in de sector van huishoudhulp. Hiervoor kan dikwijls onvoldoende bewijsmateriaal gevonden worden zodat deze zaken geseponeerd worden. De derde groep betreft de minderjarige loverboyslachtoffers die dikwijls niet geneigd zijn om verklaringen af te leggen omdat ze in een emotionele afhankelijkheidsrelatie blijven zitten. De vierde groep betreft de minderjarige slachtoffers die in een zeer precaire angstsituatie zitten en geen verklaringen durven af te leggen uit doodsangst. Dikwijls gaat het hier over Nigeriaanse minderjarige meisjes die onder druk staan van een voodoobezweren. Maar bij deze slachtoffergroep is het in het bijzonder in hun belang dat de band met de primaire uitbuiters, de madam, kan doorbroken worden met behulp van de gespecialiseerde begeleiders van mensenhandel.

2.5.4. | Voldoende opvangcapaciteit voorzien

Bij een betere detectie kan er een grote instroom van minderjarige slachtoffers verwacht worden waarvoor momenteel de opvangcapaciteit niet beschikbaar is. Momenteel kan Esperanto jaarlijks ongeveer vijftien minderjarige slachtoffers opvangen.¹⁹⁰ Er moet dus een voldoende en gespecialiseerde opvangstructuur voorzien worden op maat van de minderjarige slachtoffers van mensenhandel. De nood aan bescherming staat hier centraal zodat een beveiligd systeem zoals dit het geval is bij Esperanto de beste oplossing biedt.

¹⁹⁰ Zie hierna externe bijdrage Esperanto.

Externe bijdrage: Esperanto, een gespecialiseerd centrum voor niet- begeleide minderjarige vreemdelingen die slachtoffer zijn van mensenhandel of mensensmokkel

Het team van Esperanto

1) Esperanto: een uniek centrum in zijn soort

Begin van de jaren 2000 stelden de overheden vast dat steeds meer niet-begeleide minderjarige vreemdelingen na een eerste verhoor door de Dienst Vreemdelingenzaken uit de opvangcentra verdwenen. De hypothese was toen dat het om jongeren ging die werden geronseld door netwerken van mensenhandelaars die ze wilden uitbuiten. Om dat probleem aan te pakken werd onder impuls van de toenmalige Waalse minister van Hulpverlening aan de Jeugd eind 2002 op een geheime plek een centrum opgericht.

Esperanto is dan ook opgericht met als hoofddoel minderjarigen te beschermen en te beveiligen, zodat ze de garantie hebben niet langer gevaar te lopen voor het exploitatienetwerk. In juli 2006 werd Esperanto erkend als bijzonder opvoedingsproject. Als dienst die door de algemene directie voor jeugdzorg van de Federatie Brussel-Wallonië is erkend, dienen we ons te houden aan de verplichtingen van het decreet inzake hulpverlening aan de jeugd uit 1991.

Binnen een **beveiligd kader bieden we 24 uur op 24 en 365 dagen per jaar bescherming en opvang aan 15 minderjarigen die vermoedelijk slachtoffer zijn van mensenhandel**. Voor eventuele noodopvang houden we steeds één vrije plaats ter beschikking. Via een telefonische wachtdienst is de directeur steeds bereikbaar.

De minderjarigen die we opvangen hebben weliswaar ieder hun eigen verhaal maar de meesten hebben eenzelfde profiel. Ze leven in onveiligheid en hebben nood aan een houvast. Dat gaat meestal ook gepaard met communicatieproblemen omdat ze amper Frans praten.

Bij die jongeren schort er vaak iets aan de opbouw van hun identiteit. In hun relatie met volwassenen zien ze zich doorgaans als een voorwerp en maken ze abstractie van hun emotioneel verleden. Ze vertonen fysieke symptomen die het gevolg zijn van hun traumatische toestand (fysieke pijn, motorische onrust, slaapstoornissen...).

De taak van Esperanto bestaat erin minderjarigen die vermoedelijk slachtoffer zijn van mensenhandel een veilige en stabiele opvang te bieden. Het centrum staat ook in voor de afhandeling van alle formaliteiten rond hun juridische en rechtelijke statuut. Ze krijgen bijstand om zich sociaal te integreren en begeleiding om hun levensproject te realiseren, in alle respect voor de jongere en zijn cultuur.

De jongeren worden door verschillende partners naar ons doorverwezen (onvolledige lijst): Dienst Voogdij, de diensten Jeugdbijstand, jeugdrechters, gespecialiseerde centra voor de opvang van slachtoffers van mensenhandel, politiediensten, het observatie- en oriëntatiecentrum van Fedasil (OOC) en voogden. Na een snelle analyse van de situatie en als de jongere tot ons doelpubliek behoort, beslissen we onmiddellijk over zijn of haar opvang en wordt de jongere naar ons centrum gebracht. Indien de jongere al binnen een OOC of andere dienst is geplaatst kunnen we de situatie ter plaatse gaan analyseren.

Doorgaans werken we ongeveer een jaar lang met de jongere. Op die manier bieden we hem de nodige stabiliteit, waardoor hij gaat beseffen dat hij het slachtoffer was van personen met slechte bedoelingen. Eens de jongere volledig in veiligheid is en vermoedelijk in België zal mogen verblijven, nemen we contact op met de opdrachtgever - de dienst voor jeugdhulp of de jeugdrechtbank - om doorverwijzing naar een structuur voor hulpverlening aan de jeugd te bestuderen.

2) Profiel van de opgevangen jongeren

Sinds onze oprichting in november 2002 vonden 291 minderjarigen onderdak bij Esperanto. Het aantal opgevangen jongeren is sindsdien ongeveer constant gebleven. In 2017 kregen we 25 nieuwe gevallen.

In de loop der jaren zien we de gemiddelde leeftijd van de jongeren dalen. In 2016 was dit zestien jaar, in 2017 amper veertien jaar. Toch blijft de gemiddelde leeftijd de afgelopen jaren relatief constant. En net zoals in het verleden krijgen we te maken met een hoofdzakelijk vrouwelijke en diverse populatie. Van de zeventien opgevangen jonge meisjes zijn er twaalf afkomstig van het Europese vasteland (onder wie tien uit de Romagemeenschap), twee uit Afrika en drie uit Azië. Met één vierde van het aantal opgevangen jongeren,

zijn jongens nog altijd in de minderheid. De landen waar ze vandaan komen zijn heel divers. Diegene die uit Europa komen behoren echter allen tot de Romagemeenschap.

Net als de andere jaren zijn de meeste van onze dossiers afkomstig uit het gerechtelijke arrondissement Brussel. De meest voorkomende sectoren van uitbuiting zijn die van de seksuele uitbuiting, economische uitbuiting, betrokkenheid bij criminele activiteiten, bedelarij of mensensmokkel.

Bij een groot deel van ons vrouwelijk publiek gaat het evenwel om gedwongen huwelijken en meestal om jonge meisjes uit de Romagemeenschap. Doorgaans worden ze tegen betaling door hun ouders uitgehuwelijkt en belanden ze in België bij hun 'schoonfamilie'. Daar worden ze dan regelmatig mishandeld en opgesloten. Die minderjarigen zitten in een uiterst precaire situatie. Ze kunnen niet terug naar hun land van herkomst en ze komen ook niet in aanmerking voor een verblijfstitel als slachtoffer van mensenhandel. Ze voldoen evenmin aan de voorwaarden om asiel aan te vragen en hebben geen identiteitsdocumenten.

Prostitutie is de meest bekende vorm van **seksuele uitbuiting** als het over mensenhandel gaat. De jonge meisjes moeten tegen een hoog tempo als prostituee werken en een groot deel of soms al hun inkomsten aan hun pooier afstaan. Bovendien dient die laatste hen soms drugs toe, waardoor ze het langer volhouden. Op die manier wordt het slachtoffer ook meer afhankelijk van de pooier. We vangen zowel jonge meisjes uit Oost-Europa op, als slachtoffers van Afrikaanse netwerken (Nigeria).

Wat de **economische uitbuiting** betreft, hebben we verschillende minderjarige (vooral Marokkaanse) jonge meisjes opgevangen die als huisslaaf werden ingezet. Die werkten zeven dagen op zeven, zonder rustdag, als huishoudpersoneel, poetsvrouw of kinderverzorgster. Behalve die hoge werkdruk werden ze bovendien nog opgesloten en fysiek of psychologisch mishandeld. Die vorm van uitbuiting doet zich binnen een familiale en private omgeving voor, waar misbruik doorgaans niet zichtbaar is, of toch zeer moeilijk op te sporen. Ook jonge meisjes uit de Romagemeenschap zijn slachtoffer van dat soort uitbuiting, nadat ze verplicht in een gewoonterechtelijk huwelijk zijn gestapt.

Een aantal jaar geleden hebben we verschillende minderjarigen van Ecuadoraanse afkomst opgevangen, die op markten werden uitgebuit en alle uit dezelfde streek afkomstig waren. Ze werden in hun land geronseld, vaak door vrienden van de familie. Om hun reiskosten terug te betalen moesten ze verschillende jaren werken. Ze sliepen op matjes en werkten dag en nacht.

Vaak gaat het ook om Romakinderen die **verplicht zijn om diefstallen te plegen** (zakkenrollers, diefstallen in woningen, in winkels, diefstal van metalen...). De uitbuiters zijn meestal leden van de eigen familie of, in het geval van een gewoonterechtelijk huwelijk, van de 'schoonfamilie'. In dat laatste geval kan het ook om huishoudelijke uitbuiting gaan. In een aantal zeldzame gevallen worden die kinderen 'ontvoerd' of 'verkocht' aan een netwerk. Justitie beschouwt die minderjarigen in de eerste plaats als delinquenten, terwijl het volgens ons wel degelijk om slachtoffers gaat.

We hebben ook jongeren opgevangen die het slachtoffer waren van **uitbuiting van de bedelarij**. Die jonge meisjes zijn doorgaans afkomstig uit de Romagemeenschap.

In het geval van **mensensmokkel** gaat het over het algemeen om jonge meisjes uit Azië (Vietnam, China). Meestal betalen ze enorme sommen om in Europa te geraken. De eindbestemming is bijna altijd het Verenigd Koninkrijk. De meeste onder hen beschikken amper over concrete informatie over de netwerken.

3) *Interventiemodaliteiten*

Onze interventie streeft er in de eerste plaats naar het zelfbeeld en de affectieve zekerheid van het slachtoffer te versterken, waardoor het opnieuw sociale banden kan aanknopen. De globale opvang van de jongere gebeurt binnen een multidisciplinair team (psycholoog, sociaal assistent, criminoloog, deskundigen psychomotoriek, opvoeders en verpleegkundigen).

Zo krijgt de jongere onder meer psychologische begeleiding: de psycholoog voert individuele gesprekken. In een eerste fase moet op basis van deze gesprekken een vertrouwensband worden opgebouwd en moet een beeld worden gevormd van de voorgeschiedenis van de jongere. Daarna gaat de psycholoog in op identitaire kwesties en op de culturele moeilijkheden, om uiteindelijk eventuele traumatische ervaringen aan te pakken.

Het werk van Esperanto berust op vijf onderling afhankelijke interventiepijlers:

→ Opvang

De jongere wordt opgevangen in de leefgroep, hij krijgt uitleg over de werking van het huis en wordt voorgesteld aan de rest van de groep. Op basis van een eerste gesprek met de jongere verzamelen we informatie over zijn situatie.

→ Veiligheid

Het doel is de fysieke en materiële integriteit van de minderjarige te waarborgen, hem een gestructureerde leefomgeving te bieden en een zekere regelmaat te brengen in zijn tijdsbesteding waarop hij zich kan oriënteren. De jongere mag geen contact opnemen met het netwerk van de uitbouter en in een eerste fase mag hij het centrum enkel onder begeleiding van een opvoeder verlaten. Vooraleer hij eventueel buiten het centrum naar school gaat, kan hij binnen de instelling alfabetiseringslessen volgen. Veiligheid is een essentiële pijler van ons werk en daarom heeft de Federatie Wallonië-Brussel ons het bijzondere statuut van 'geheim' centrum verleend, om te vermijden dat de netwerken van uitbuiters de jongeren opnieuw op het spoor komen.

Telefooncontacten verlopen onder toezicht van personeelsleden en indien nodig, in aanwezigheid van een tolk. Jongeren mogen binnen de muren van het centrum overigens ook niet over een gsm beschikken.

Ook bij de samenstelling van ons team is rekening gehouden met de gewaarborgde veiligheid (multicultureel en multidisciplinair team). We stellen vast dat de jongere zich na verloop van tijd veiliger gaat voelen. Tijdens individuele gesprekken en via de relaties die hij met de volwassenen uitbouwt, gaat hij iets meer vertellen over zijn traumatiserende ervaringen. Geleidelijk aan groeit bij hem het besef wat hij heeft doorgemaakt wat zijn schuldgevoel zal doen afnemen. Vanuit die ingesteldheid kan hij zijn zelfbeeld opbouwen of heropbouwen.

→ Evaluatie en juridische begeleiding

Bij aankomst krijgt de jongere uitleg over zijn rechten en plichten, over de werking van het gerecht in België, over het verloop van de procedure inzake de erkenning van het statuut van slachtoffer van mensenhandel en over de verschillende keuzemogelijkheden die hij heeft.

Daarna volgen verkennende gesprekken om te peilen of de jongere volgens de wet van 10 augustus 2005 als slachtoffer van mensenhandel kan worden beschouwd.¹⁹¹ In samenspraak met de voogd als het om een niet-begeleide minderjarige vreemdeling gaat en met het gespecialiseerde opvangcentrum (Sûrya, PAG-ASA of Payoke) gaan we daarbij als volgt te werk:

- we gaan met de jongere na of zijn verklaringen volledig en oprecht zijn;

- we bereiden samen met hem de verhoren voor en we leggen hem uit wat de gevolgen van zijn verklaringen kunnen zijn;
- we stellen een gespecialiseerde advocaat aan;
- we staan hem de hele procedure bij om een regelmatig contact met het parket of met het auditoraat, en met de politiecel die met het onderzoek is belast, te onderhouden.

Indien de minderjarige niet voldoet aan de voorwaarden om voor een verblijfstitel in het kader van mensenhandel in aanmerking te komen (zoals wel vaker het geval is), of indien hij er geen wenst aan te vragen, proberen we hem, in overleg met de voogd en de advocaat, een andere aan zijn situatie aangepaste verblijfsprocedure voor te stellen.

Indien de jongere naar zijn land van herkomst wil terugkeren, organiseren we zijn terugkeer met de steun van de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM). Onze partner treft dan alle maatregelen opdat de jongere in goede en veilige omstandigheden kan terugkeren. Voor minderjarigen werkt IOM immers samen met de jeugdinstellingen in het land van herkomst.

→ Socio-educatieve begeleiding

Deze begeleiding helpt de jongere een traject te kiezen en alle formaliteiten te regelen. In dat verband stelt het multidisciplinaire team een educatief project op maat samen. Het centrum beschikt over een uiterst divers en multicultureel team van opvoeders. Zo kunnen we op een meer individuele manier te werk gaan met de jongeren en beter met de taal- en culturele barrières omgaan. Het werk berust op drie grote projecten:

- Een klas binnen ons centrum waar de jongeren van bij hun aankomst elke ochtend les volgen, in de eerste plaats om Frans te leren. Een volgende stap is dan de terugkeer naar een gewone school.
- Namiddagactiviteiten die de jongeren moeten helpen zich snel en optimaal in ons land te integreren en met de werking en bijzondere kenmerken ervan vertrouwd te raken. Ze krijgen echter ook de kans hun cultuur, hun tradities en levenswijze met de rest van de groep te delen.
- Het verwerven van zelfstandigheid, in functie van hun project; we kunnen de jongeren begeleiden bij het proces om zelfstandig te worden, door hen onder te brengen in woningen binnen of appartementen buiten onze structuur. We hebben daarvoor vier studio's in ons centrum waar jongeren kunnen experimenteren met hun zelfstandigheid. Daarvoor sluiten de jongere en zijn begeleiders een contract waarin ze doelstellingen bepalen. Na die proefperiode kan de dienst de jongere verder blijven opvolgen in de buitenwereld.

¹⁹¹ Wet van 10 augustus 2005 tot wijziging van diverse bepalingen met het oog op de versterking van de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel en tegen praktijken van huisjesmelkers, BS 2 september 2005.

→ Integratie

De integratie verloopt door het prikkelen en valoriseren van de competenties van de jongere, door dynamiek te brengen in het gemeenschapsleven en regelmatig deel te nemen aan activiteiten van het lokale netwerk en de jongere naar een partnerdienst door te verwijzen nadat zijn toestand is gestabiliseerd.

De integratie verloopt via drie soorten activiteiten: leer-, gemeenschaps- en buitenactiviteiten.

4) *Mogelijke problemen en beschikbare instrumenten om daarmee om te gaan*

In vijftien jaar tijd heeft het team heel wat ervaring opgedaan en met de middelen waarover we intussen beschikken kunnen we jongeren opvang bieden die aan hun levenstraject en hun moeilijkheden is aangepast.

Een eerste probleem is het **smeden van een vertrouwensband** met de jongere bij zijn aankomst. Doorgaans spreekt hij geen Frans, waardoor het moeilijk is hem de redenen uit te leggen waarom hij in ons centrum terecht komt. Een van de oplossingen om dat te verhelpen is het snel inzetten van tolken, of ook de aanwezigheid binnen ons educatief team van opvoeders met verschillende nationaliteiten, die ook andere talen praten. Dankzij de tolken die bij de gesprekken aanwezig zijn, krijgen we een beter begrip van wat de jongeren precies bedoelen en van de cultuur van hun herkomstland.

De opvoeders kunnen ook gebruikmaken van een in verschillende talen vertaald boekje met daarin uitleg over de werking van de instelling.

Elke woensdag komen de jongeren bijeen om eventuele conflicten of misverstanden bij te leggen, en om te werken aan een groepsdynamiek en -geest.

De psycholoog plaatst de jongere in de positie van expert van zijn of haar cultuur, van zijn voorstellingen en waarden, wat een beter inzicht biedt in de zeden en gewoonten. Zo geeft hij de jongeren die vaak door hun omgeving zijn verraden, opnieuw vertrouwen. Die techniek helpt de persoon ook om een manier te vinden om zich binnen onze samenleving te integreren, zonder daarom zijn eigen opvattingen te verloochenen.

Een andere moeilijkheid binnen onze instelling zijn **de culturele verschillen** en ook de **sterk uiteenlopende levenslopen**. Daarom organiseert het educatieve team activiteiten gericht op culturele uitwisseling en sensibilisering rond de ervaringen die de jongeren hebben doorgemaakt. Concreet gebeurt dit dan aan de

hand van een documentaire, workshops rond zeden en gebruiken of kookactiviteiten. De aanwezigheid van opvoeders uit andere culturen is een troef, omdat zij de mogelijke reacties van de jongeren in een ander licht kunnen plaatsen.

Een van de technieken die de psycholoog van het centrum gebruikt is de conversatieve hypnose (of reassociatieve traumatherapie (PTR)). Daarmee maakt hij de trauma's die de jongeren in hun verleden hebben opgelopen, makkelijker bespreekbaar. De techniek leert de patiënt om te praten, zijn gemoedstoestand te beschrijven, bepaalde voorstellen uit te proberen, die hem kunnen helpen om zijn emoties en gewaarwordingen te corrigeren, te beheersen en bij te sturen.

Op juridisch vlak zijn de problemen specifiek en staan ze doorgaans los van het werk van Esperanto.

In de loop der jaren hebben we echter vastgesteld dat slechts heel weinig jongeren van de procedure voor slachtoffers gebruik kunnen maken. Daar zijn verschillende redenen voor. Er hebben zich verschillende situaties voorgedaan waarbij minderjarigen, om aanspraak op het statuut te kunnen maken, een familielid moesten aangeven. Door hun loyaliteit tegenover hun naasten deden ze dat niet. De herhaalde bedreigingen die worden geuit tegen hun familie die is achtergebleven in het land van herkomst, houden hen ervan af klacht bij de politie in te dienen. Ze kiezen er dan voor geen enkel risico te lopen en een regularisatie aan te vragen op basis van de omzendbrief inzake niet-begeleide minderjarige vluchtelingen.

Verscheidene minderjarigen zijn in een ander land van de Europese Unie slachtoffer geworden van uitbuiting. Hoewel ze dat op ons grondgebied ook bijna waren, komen ze niet in aanmerking voor deze procedure. De slachtoffers beschikken vaak over onvoldoende informatie of leveren geen bewijzen, waarmee een vervolging kan worden ingesteld. Een aantal slachtoffers verdient meer dan in hun land van herkomst en beseft niet dat ze worden uitgebuit. Slachtoffers van loverboys zien dan weer niet in dat ze zijn gemanipuleerd. Minderjarigen die als delinquenten worden beschouwd worden niet altijd als slachtoffers geïdentificeerd. Tenslotte hadden sommigen geen statuut nodig om wettelijk op het grondgebied te verblijven, andere hebben er dan weer voor gekozen naar hun land van herkomst terug te keren.

We kunnen besluiten dat samenwerken aan de basis ligt van ons werk. Zo begeleiden tal van actoren, ieder met zijn specifieke kenmerken, de jongere om zo goed mogelijk zijn problematiek te doorgronden. Zo kan het werk individueel worden toegespitst en beantwoordt de globale opvang op een meer specifieke manier aan de noden van de jongere.

Hoofdstuk 2

Nigeriaanse minderjarige slachtoffers van mensenhandel

1. De historiek en het ontstaan van Nigeriaanse mensenhandel

Oorspronkelijk kende Nigeria enkel interne mensenhandel, het is slechts in het begin van de jaren negentig dat er steeds meer internationale mensenhandel *vanuit* Nigeria ontstond. Vervolgens feminiseerde de migratie van Nigeria naar Europa. De illegale migratiestroom ontwikkelde zich tot een machtige en goed georganiseerde criminele handel, geleid door criminele netwerken die zich onder meer toeleggen op de uitbuiting van vrouwen. Vanaf de jaren negentig neemt in Europa de bezorgdheid over de migratie van Nigeriaanse vrouwen toe. Vrouwenhandel vanuit Nigeria werd hierdoor vooral een politieke kwestie. Aan het einde van de jaren negentig, begin jaren tweeduizend zijn een aantal nationale en internationale maatregelen genomen om de strijd tegen Nigeriaanse mensenhandel te ondersteunen.

De oorzaak van de feminisering van migratie vanuit Nigeria komt vooral door de positie van de vrouw binnen de Nigeriaanse samenleving. Vrouwen bevinden zich in Nigeria vaak in een kwetsbaardere situatie dan mannen. Ze worden in vele regio's nog steeds aanzien als tweederangsburgers, ondanks de moderne Nigeriaanse samenleving waar vrouwen zich meer en meer kunnen emanciperen. Geweld en discriminatie ten aanzien van vrouwen in Nigeria zijn nog steeds geïnstitutionaliseerd. Jonge meisjes worden vaak naar rijke families gestuurd om te dienen als huisslaaf. Vrouwen bevinden zich er zowel op economisch als juridisch vlak in een ondergeschikte plaats. Ze zijn vaak analfabeet, aangezien veel gezinnen liever investeren in de scholing van een zoon dan van een dochter. Hierdoor zijn vrouwen minder aantrekkelijk voor de legale arbeidsmarkt. Tenzij de economie in Nigeria

stabiliseert, zullen vrouwen als eerst getroffen worden door deze instabiliteit.

In Nigeria heerst er ook een diepgewortelde armoede, het is een van de armste landen in West-Afrika met bovendien een zeer grote sociale ongelijkheid. De armoede is voornamelijk zichtbaar op het platteland, waar voornamelijk vrouwen en kinderen wonen. De oliewinning in de jaren tachtig vernietigde grote stukken landbouwgrond, wat voor velen de grootste bron van inkomsten was. Veel mensen werden werkloos en gedwongen om een nieuwe job te zoeken. De groeiende olie-industrie creëerde een zeer grote vraag naar sekswerkers. Hierdoor zagen vrouwen zich gedwongen om hun seksuele diensten aan te bieden aan die vele arbeiders. De oliecrisis deed de olieprijs kelderen. Nigeria kon zijn internationale schulden niet meer afbetalen wat leidde tot sancties van het IMF en de Wereldbank. Die sancties hadden een grote impact op de economische situatie van het Nigeriaanse volk en leidde tot een grote migratiestroom. Veel vrouwen belandden in de tomatenpluk of de aardappeloogst of ander ongeschoold werk in Italië. De prostitutie van Nigeriaanse vrouwen ontwikkelde zich informeel in Italië om de lage salarissen van de seizoensarbeid te compenseren, oorspronkelijk ging het enkel over Afrikaanse klanten. Prostitutie van Afrikaanse vrouwen nam aanzienlijk toe ten gevolge van de lokale vraag van Italiaanse klanten naar seks met buitenlandse vrouwen. Het was een pullfactor voor de overige Nigeriaanse sekswerkers die nog steeds actief waren in de olievelden in Nigeria. Ook mensenhandelaars realiseerden zich dat er aanzienlijke winsten konden worden gemaakt door Nigeriaanse vrouwen te activeren op de Europese seksmarkt.

De kwestie gaat echter verder dan alleen een geval van armoede en het bevredigen van de basisbehoeften. Meisjes naar het buitenland sturen wordt in de meeste gevallen aanzien als een statussymbool voor de gezinnen. Dat is het gevolg van de ineenstorting van sociale en culturele waarden, het uiteenvallen van traditionele

familiestructuren en het ontbreken van geldige efficiënte sociale rolmodellen. De ineenstorting van waarden is vooral ingegeven door de moeilijke economische situatie van het land. De economische problemen hebben een aanzienlijke impact gehad op sociale voorzieningen, zoals gezondheidszorg, onderwijs en andere openbare diensten. Kinderen worden steeds vaker door hun ouders van school weggehaald, omdat zij het zich niet kunnen veroorloven om de kosten te betalen. De meeste gezinnen die hun dochter(s) naar het buitenland sturen, accepteren stilzwijgend de idee van prostitutie als uitweg voor een leven in armoede.

Naast de positie van de vrouw en de economische situatie van het land speelt de politieke onrust in Nigeria ook een belangrijke rol. Nigeria wordt beschouwd als een van de meest corrupte landen in de wereld. Op de ranglijst van minst corrupte landen van Transparency International stond het in 2017 nog op plaats 148 van 180 landen. Nigeria heeft sinds 2003 een corruptiebestrijdingscommissie (ICPC). In februari 2003 keurde de Senaat unaniem een nieuwe wet goed om die commissie te versterken. Dat werd al snel gezien als een verkapte poging om de wetgeving te ondermijnen en corrupte senatoren te beschermen, wat leidde tot grote publieke controverse over de ICPC en de ware motieven van de Senaat. De wet werd bijgevolg door het Hooggerechtshof nietig verklaard. Corruptie in Nigeria is niet enkel een pushfactor maar zou vrouwenhandel ook gestimuleerd hebben. Dat komt voornamelijk door de poreuze grenzen evenals de corrupte ambtenaren die vaak betrokken zijn in internationaal georganiseerde criminele groeperingen of netwerken. De ambtenaren nemen vaak smeergeld aan in ruil voor het verzekeren van een vlotte doortocht. Er blijkt eveneens een gebrek te zijn aan politieke wil om het probleem van mensenhandel aan te pakken.

Zoals eerder vermeld is de belangrijkste pullfactor voor Nigeriaanse meisjes de hoge vraag naar betaalde seks in de bestemmingslanden zoals Italië, België en Nederland. Dat wordt versterkt door de moderne media, die vaak een idyllisch beeld schetsen van Europa. Madams, vrouwelijke mensenhandelaars die de meisjes uitbuiten in de prostitutie, vertegenwoordigen een voorbeeld van succes voor andere Nigeriaanse vrouwen. Zij hebben als vrouw immers een erkende sociale positie van macht en autoriteit bereikt dankzij hun emigratie naar Europa. Dat geldt voornamelijk voor de Bini, de etnische groep die terug te vinden is in de staat Edo, die zeer gesteld zijn op status en luxe. Wanneer de madams terugkeren naar Nigeria met hun nieuw verkregen rijkdom, bouwen ze meteen een of meerdere huizen. De Nigeriaanse maatschappij verheerlijkt de rijken, ongeacht de manier waarop ze deze rijkdom hebben bereikt. Dit wordt in Nigeria het *get-rich-quick-syndroom* genoemd. De emancipatie van

de madams is een belangrijk middel om nieuwe meisjes te overtuigen de mensenhandelaren te vertrouwen.¹⁹²

Evoluties

Ondanks dat de Nigeriaanse mensenhandel met oog op seksuele uitbuiting een internationaal fenomeen is dat al eettelijke jaren onder de loep wordt genomen, blijken er geen fundamentele veranderingen of evoluties te zijn in de structuur of de werkwijze van de netwerken. Aan de leiding van de netwerken staat steeds een vrouw die vaak zelf uitgebuit geweest is in de prostitutie. Die vrouwelijke souteneur wordt een madam genoemd. Vervolgens werkt er een resem aan spelers voor haar met elk een specifieke taak. Deze netwerken hebben vaak internationale vertakkingen. De enige grote evoluties doorheen de jaren zijn de permanente veranderingen in route om vanuit Nigeria Europa te bereiken.

De structuur van de netwerken is gelijk tussen landen, zelfs in landen buiten Europa. De meisjes worden ook steeds met dezelfde modaliteiten gesluisd. Doorheen de jaren vindt er een professionalisering plaats van Nigeriaanse mensenhandelnetwerken waardoor ze meer slachtoffers kunnen uitbuiten, vaak ook over landsgrenzen heen. Om de pakkans te verlagen gaan madams steeds vaker gebruik maken van een 'hulpmadam' in het buitenland. Door een tussenpersoon in te schakelen is er geen fysiek contact meer tussen het slachtoffer en de madam, wat de opsporing van deze daders aanzienlijk bemoeilijkt. De slachtoffers kennen in vele gevallen de volledige naam niet van hun madam en kunnen enkel naar haar refereren op basis van een roepnaam. Vaak lopen er ook internationale uitwisselingsprogramma's tussen madams. Uitwisseling is het gepaste woord aangezien het slachtoffer 'eigendom' blijft van de madam in België. Die methodiek wordt niet alleen in Nigeriaanse mensenhandel gebruikt, ook bij Bulgaarse netwerken vindt men dit fenomeen terug. Dat wijst erop dat Nigeriaanse mensenhandelnetwerken lerende criminele organisaties zijn, die deelaspecten van andere netwerken overnemen en zich eigen maken.

Sommige contextuele aspecten verplichtten de mensenhandelaars echter om hun tactiek hier en daar aan te passen. Tien jaar geleden, bijvoorbeeld,

De meeste gezinnen die hun dochters naar het buitenland sturen, accepteren stilzwijgend de idee van prostitutie als uitweg voor een leven in armoede.

¹⁹² M. WELCH, *Mensenhandel van Nigeriaanse vrouwen met het oog op seksuele uitbuiting: een analyse van het fenomeen en de aanpak ervan*, onuitg. masterthesis criminologie VU Brussel, 2018.

maakten de madams meer gebruik van de Belgische overheidsdiensten. In die periode duurde de asielprocedure aanzienlijk langer. De meisjes gingen zelf naar het Commissariaat-Generaal voor Vluchtelingen en Staatlozen met een uitgevonden verhaal en een foute nationaliteit. De meisjes kregen een bijlage 26bis, waardoor ze wettelijk gezien in een asielprocedure terecht kwamen en zich op straat konden prostitueren zonder angst te hebben om gerepatriëerd te worden. Indien ze werden opgepakt contacteerde de politie enkel de Dienst Vreemdelingenzaken, meestal zonder gevolg. Dit was ideaal voor de madams aangezien de procedure kon oplopen tot verscheidene jaren. Als de meisjes dan na die jaren een erkenning als vluchteling geweigerd werd, waren hun schulden intussen al afbetaald bij de madam. Aangezien de asielprocedure nu aanzienlijk korter is, is deze methode niet meer interessant voor de madams. Daarnaast heeft er zich ook een evolutie plaatsgevonden in het transfereren van prostitutiegelden. Vijftien jaar geleden werden alle winsten, bekomen uit de illegale prostitutie, naar Nigeria verstuurd via Western Union. De netwerken kwamen er echter snel achter dat de politie Western Union eenvoudig kan traceren en gebruiken in hun onderzoek. Daarom werd er overgeschakeld naar *Black Western Union*. Dat financieringssysteem heeft niets te maken met het gekende bedrijf Western Union. Het werkt met een gelijkaardig banksysteem om geld over te maken naar het thuisfront, zonder sporen na te laten.¹⁹³ Dit systeem kan worden aanzien als een equivalent van het hawala-systeem, dat voornamelijk in India en Pakistan wordt gebruikt.¹⁹⁴

Evolutie in de route

Doorheen de jaren zijn de routes van Nigeria naar Europa duidelijk veranderd. Die veranderingen weerspiegelen de toenemende grenscontrole en het restrictieve

Door de toegenomen beperkingen op migratie is ook de afhankelijkheid van de slachtoffers aan hun uitbuiters groter geworden.

migratiebeleid in Europa. Door de toegenomen beperkingen op migratie is ook de afhankelijkheid van de slachtoffers aan hun uitbuiters groter geworden. In de jaren negentig reisden de meeste Nigeriaanse vrouwen rechtstreeks met een 'officieel' reisdocument -

dat al dan niet geldig of vervalst was - per vliegtuig naar Italië. Het was ook gebruikelijk dat mensenhandelaars vrouwen niet rechtstreeks vanuit Nigeria naar Europa stuurden, maar via een ander West-Afrikaans land zoals

Ghana of Gambia. Vandaar werden ze per vliegtuig naar een stad in West-Europa overgevlogen. De controles in Nigeria werden immers te streng waardoor de pakkans te groot was. Door via andere regio's naar Europa te vliegen trokken de meisjes minder de aandacht en werd de pakkans eveneens aanzienlijk verlaagd. In die periode speelde het vliegtuig een prominente rol.

Vandaag lopen de meeste routes over land en zee. Die wijziging in route is het gevolg van aangescherpte migratiecontroles en hogere kosten. Ook de val van Khadafi heeft een rol gespeeld in deze evolutie. Libië is immers vervallen in chaos, wetteloosheid en conflict met twee verschillende regeringen. Een groot aantal Libische vluchtelingen trekt richting Europa om te ontsnappen aan de onveilige situatie in Libië. Nigeriaanse mensenhandelaars maken gunstig gebruik van die vluchtroutes om zich te mengen tussen de vluchtelingen en zo Italië te bereiken. Doordat de 'sponsors' van de vrouwen steeds moeilijker aan een visum geraken, moeten ze de Middellandse Zee bereiken zonder documenten en wordt het vliegtuig vermeden. De meeste slachtoffers van mensenhandel die vanuit Nigeria over land en zee reizen, doen dat vaak in groep en onder begeleiding. Die begeleiding verandert voortdurend doorheen verschillende Afrikaanse en Europese landen. De reis duurt soms maanden en gaat via de woestijn en via de zee met gevaarlijk kleine boten. De meest gebruikte route is via Agadez in Niger, naar Zuwarah, Sabha of Tripoli. Die route wordt door de meeste slachtoffers als zeer gevaarlijk beschreven. Tijdens de oversteek door de Afrikaanse landen worden de meisjes vaak geconfronteerd met geweldpleging. Indien een meisje als zwak wordt aanzien, wordt ze onderweg achtergelaten. Vervolgens moeten de meeste slachtoffers enkele weken of soms zelfs maanden in Libië verblijven voor ze de oversteek wagen naar Europa. Vanuit Tripoli en de westelijke Libische kust worden slachtoffers per boot over de zee gevaren naar Italië. Het is niet uitzonderlijk dat die boten zinken. Om hun vervoer te betalen moeten de meisjes geld verdienen door zich als sekswerker aan te bieden tijdens hun reis door Afrika. Bij aankomst in België worden de slachtoffers uiteindelijk overgedragen aan hun madam.

De Libiërouten is niet enkel makkelijker, maar biedt ook meer kans op succes aangezien de pakkans aanzienlijk lager is. Ook de prijs voor de route is beduidend lager, bij de route met het vliegtuig betaalde de madam gemiddeld 10.000 euro per slachtoffer. Met de Libiërouten kan voor slechts 2.500 euro een slachtoffer worden overgebracht naar Europa.¹⁹⁵

¹⁹³ De exacte werking van Black Western Union zal verder worden toegelicht in deel 3, hoofdstuk 2, punt 1.1.

¹⁹⁴ Welch, M., *Mensenhandel van Nigeriaanse vrouwen met het oog op seksuele uitbuiting: een analyse van het fenomeen en de aanpak ervan*, onuitg. masterthesis criminologie VU Brussel, 2018.

¹⁹⁵ *Ibid.*

Voodoo

Voodoo is een veel gebruikt middel binnen de Nigeriaanse mensenhandel om druk uit te oefenen op de slachtoffers. Het is een vorm van mentale dwang waardoor fysiek geweld minder noodzakelijk wordt. De sinistere macht die over de meisjes wordt uitgeoefend is dermate angstaanjagend dat de meisjes niet ongehoorzaam durven te zijn. Hierdoor kunnen Nigeriaanse netwerken hun slachtoffers van op afstand controleren en zijn er geen extra mensen nodig om de controle te bewaken. Het ritueel maakt deel uit van een traditioneel Afrikaans geloofssysteem dat verschillende vormen kan aannemen. Rituelen worden bijna dagelijks uitgevoerd in Nigeria en worden voornamelijk toegepast bij ingrijpende beslissingen of veranderingen in het persoonlijk leven van een persoon. Oorspronkelijk hadden de rituelen een positieve functie in de traditionele Nigeriaanse gemeenschappen en werden ze beoefend om het goede te verdedigen. Het is pas later dat ze werden gebruikt om mensen te intimideren of onder dwang te houden. Sommige Afrikaanse wetenschappers beweren dat bijgeloof in Nigeria is geïnstitutionaliseerd en zelfs wettelijk werd goedgekeurd in sommige delen van het land. Voodoo speelt zelfs een beslissende rol in de arbitrage van het Nigeriaanse recht en wordt door de rechtbanken als juridisch waardevol geacht. Voordat de meisjes vertrekken naar Europa worden ze onderworpen aan een heel aantal occulte en intimiderende rituelen. Die zorgen ervoor dat ze verbonden geraken met de madam. De rituelen zetten hen onder druk om vóór hun vertrek beloftes te doen. Die beloftes worden een niet te verbreken contractuele overeenkomst tussen de uitbuiters en zijn slachtoffer. Het is een bron van veiligheid en zekerheid voor de mensenhandelaar.

De impact van voodoo binnen Nigeriaanse mensenhandel zal waarschijnlijk afnemen naar aanleiding van de controversiële uitspraak van Ewuare II, de huidige Oba¹⁹⁶ van Benin City. Hij deed op 9 maart 2018 een merkwaardige uitspraak die grote gevolgen kan hebben op Nigeriaanse mensenhandel wereldwijd. De Oba riep alle voodoopriesters van de regio samen voor een ceremoniële gebeurtenis. Tijdens die ceremonie deelde hij mee dat hij een voodoovloek uitsprekt tegen iedereen die illegale migratie faciliteert. Tegelijkertijd ontkrachtte hij alle vloeken die mensenhandelaars op slachtoffers hadden laten uitspreken. Indien de

voodoopriesters niet zouden gehoorzamen zou de vloek ervoor zorgen dat ze, bijvoorbeeld, op mysterieuze wijze zouden sterven. Om aan te tonen hoe belangrijk die ceremonie was, stelde de Oba verscheidene religieuze voorwerpen tentoon, die al meer dan 800 jaar niet meer waren tentoongesteld aan het publiek. De aanleiding voor deze ceremonie lag waarschijnlijk bij het onderhoud dat de Oba heeft gehad met de voorzitter van National Agency for the Prohibition of Trafficking In Persons (NAPTIP).¹⁹⁷ De uitspraak verspreidde zich zeer snel onder de Nigeriaanse bevolking evenals onder de Nigeriaanse meisjes in Europa. Ze kan ervoor zorgen dat slachtoffers sneller zullen samenwerken met de politie zonder angst om te sterven of andere vloeken over zich te krijgen.¹⁹⁸

De impact van voodoo zal waarschijnlijk afnemen na de controversiële uitspraak van Ewuare II, de huidige Oba van Benin City.

2. Nigeriaanse minderjarige meisjes

Volgens de laatste rapporten van de International Organization for Migration (IOM) en een EU-project¹⁹⁹ stijgt het aantal Nigeriaanse meisjes die via de Libiërouten en Italië in West-Europa terechtkomen voor prostitutiewerk exponentieel. Het IOM-rapport over Nigeriaanse mensenhandelslachtoffers die via de centraal-Mediterrane smokkelroute, de zogenaamde Libiërouten, passeren becijfert dat de meeste migranten die in 2016 Italië over zee bereikten uit Nigeria kwamen. Vooral het aantal vrouwen en niet-begeleide kinderen stegen daarbij (respectievelijk 11.009 en 3.040 in 2016 in vergelijking met ongeveer 5.000 en 900 in 2015). Het rapport stelt vast dat gezien die exponentiële groei van Nigeriaanse vrouwen en kinderen, het duidelijk is dat het aantal potentiële slachtoffers van

196 In Nigeria is de Oba een persoon met een hele belangrijke religieuze functie en een morele autoriteit. De Oba is het religieuze hoofd van de Edocultuur in Nigeria en kan aanzien worden als de koning van de deelstaat Edo. De huidige Oba heeft tussen 1981 en 1982 bij de Verenigde Naties gewerkt, daarna diende hij als ambassadeur van Nigeria in verscheidene landen, waaronder Italië. Tijdens zijn ambassadeurschap in Italië kwam hij in aanraking met Nigeriaanse mensenhandel met oog op seksuele uitbuiting, aangezien Italië als transitland gebruikt wordt.

197 NAPTIP vervult de internationale verplichting van Nigeria om mensenhandel te bestrijden volgens het VN-protocol tegen mensenhandel. NAPTIP is ook het algemeen aanspreekpunt voor politie uit andere landen, waaronder België, die de strijd tegen Nigeriaanse mensenhandel aangaan.

198 Welch, M., *Mensenhandel van Nigeriaanse vrouwen met het oog op seksuele uitbuiting: een analyse van het fenomeen en de aanpak ervan*, onuitg. masterthesis criminologie VU Brussel, 2018.

199 ACCORD - AUSTRIAN CENTRE FOR COUNTRY OF ORIGIN & ASYLUM RESEARCH AND DOCUMENTATION, Nigeria: COI *Compilation on Human Trafficking*, december 2017.

grensoverschrijdende misdrijven op één jaar tijd meer dan verdubbeld is.²⁰⁰

Volgens de Italiaanse ngo *Save the children* zitten hieronder meer en meer jonge kinderen. Het duidt volgens de ngo duidelijk op een stijgende trend van Nigeriaanse meisjes die in Italië toekomen: een stijging van 300 percent tussen 2014 en 2015. De meeste meisjes zijn tussen de 15 en 17 jaar met een groeiend aandeel 13-jarige meisjes.²⁰¹

Bij hun rekrutering worden de minderjarige meisjes valse beloften voorgehouden. Meestal weten ze niet dat ze voor de prostitutie bestemd zijn. Dat stellen we niet alleen vast in de dossiers waarin Myria burgerlijke partij was (zie verder in de slachtofferverklaringen in de

dossieranalyse)²⁰² maar ook in het rapport over Nigeriaanse mensenhandel van EASO²⁰³, het Europees ondersteuningsbureau voor asielzaken. Dat stelt dat de rekrutering van minderjarigen aan het stijgen was omdat volwassen vrouwen, vooral in steden, bewuster zijn geworden

IOM stelt vast dat veel jonge Nigerianen in werkelijkheid kinderen of pubers zijn die zichzelf ouder verklaren op instructie van mensenhandelaars.

van de gevaren waaraan mensensmokkelaars hen blootstellen. Jonge meisjes kunnen makkelijker verleid worden met belofte op snel succes.²⁰⁴

Verschillende jonge meisjes zijn nog maagd bij hun vertrek in Nigeria. Dat blijkt uit de slachtofferverklaring van de 14-jarige Rose (zie verder) maar wordt ook bevestigd door IOM. De alsmaar jongere leeftijd van Nigeriaanse minderjarigen die over de zee aankomen is omgekeerd evenredig met het bewustzijn dat ze mensenhandelslachtoffers zijn en van het geweld en misbruik waar ze het slachtoffer van dreigen te worden. Vele tieners vertellen IOM dat ze nooit eerder seks hebben gehad en niets kennen van anticonceptie of het risico om seksueel overdraagbare ziektes (soa's) op te lopen. Ze zijn zich niet bewust van wat prostitutie allemaal met zich meebrengt.²⁰⁵

Veel van die minderjarige meisjes moeten zich van hun uitbuiters uitgeven als meerderjarig. Dat komt geregeld terug in de slachtofferverklaringen van die meisjes en

werd eveneens in 2017 door IOM vastgesteld bij de meisjes die via de Libiërouten naar Italië kwamen. IOM stelt ook vast dat veel jonge Nigerianen, ook al verklaren ze zichzelf meerderjarig, in werkelijkheid kinderen of pubers zijn die zichzelf ouder verklaren op instructie van mensenhandelaars om de kinderbescherming te ontlopen, die een obstakel kan worden voor de mensenhandelaars.²⁰⁶ De politie bevestigde ook aan Myria dat de leeftijdsgrens voor de rekrutering van een Nigeriaans slachtoffer zakt tot 14-jarige kinderen zonder papieren die door hun madam worden opgedragen om zich meerderjarig te verklaren aan de hand van valse documenten met een valse naam.

Hierdoor zijn minderjarige Nigeriaanse slachtoffers vaak moeilijk te detecteren, zoals blijkt uit de dossiers waarin Myria burgerlijke partij is.

2.1. | Minderjarige Nigeriaanse slachtoffers in dossier Madam J.

In het dossier over het netwerk van Mama M. en Madam J., dat ruim aan bod komt in de dossieranalyses²⁰⁷, werden vier niet-begeleide minderjarige slachtoffers geïdentificeerd en opgevangen via het slachtofferstatuut mensenhandel. Zo werd een van deze meisjes opgevangen bij Esperanto. Hieronder volgt het verhaal van een ander Nigeriaans meisje, Lisanne²⁰⁸, die pas in een latere fase als een niet-begeleide minderjarige vreemdeling geïdentificeerd werd.

Lisanne (16 jaar) moest asiel aanvragen met valse documenten als meerderjarige

De 16-jarige Lisanne moest zich van haar uitbuiters uitgeven als meerderjarig. Met een vals paspoort dat ze gekregen had van de beklaagden moest ze naar Parijs gaan om asiel aan te vragen in Frankrijk. Volgens dat paspoort was ze 19 jaar, drie jaar ouder dan haar werkelijke leeftijd. Ze was gevlucht en had bijna een jaar als minderjarige in de prostitutie gewerkt voor Madam J.²⁰⁹

Lisanne wenste aangifte te doen bij de politie en gebruik te maken van het slachtofferstatuut van mensenhandel. De politie zocht haar op in het opvangcentrum voor niet-

200 IOM, *Human trafficking through the central Mediterranean route: data, stories and information collected by the International Organization for Migration*, 2017.

201 SAVE THE CHILDREN ITALIA, *Tiny invisible Slaves*, september 2016, p. 7.

202 Zie ook deel 3, hoofdstuk 2, punt 1.1.

203 EASO, *Country of origin information report, Nigeria sex trafficking of women*, 2015.

204 UNICRI, *Trafficking of Nigerian Girls in Italy*, april 2010, p. 40.

205 IOM, *Human trafficking through the central Mediterranean route: data, stories and information collected by the International Organization for Migration*, 2017.

206 *Ibid.*

207 Zie ook deel 3, hoofdstuk 2, punt 1.1.

208 Fictieve voornaam, net zoals de andere vermelde voornamen.

209 Zie ook deel 3, hoofdstuk 2, punt 1.1.

begeleide minderjarigen van Neder-over-Heembeek waar ze verbleef. Ze werden ontvangen door haar voogd die ook aanwezig was bij haar verhoor.

Het slachtoffer verklaarde hoe ze voorgelogen werd bij haar rekrutering in Nigeria. Ze kreeg de belofte om in Europa als huishoudhulp te werken: “In januari 2015 kwam een ver familielid van mijn moeder naar ons thuis met de melding dat hij mij naar Europa zou kunnen brengen. De vrouw die het zou kunnen regelen zou de genaamde Mama M. zijn. Mijn moeder heeft gezegd tegen de man dat zij eerst een gesprek wou met deze Mama M. voor ze een beslissing zou nemen. Het gesprek vond dan plaats in februari 2015. Er is dan een gesprek geweest met mijn moeder die niet wou dat ik in de prostitutie zou terecht komen. Mama M. heeft gezegd dat dat niet het geval zou zijn: ik zou tewerkgesteld worden als kinderoppas. Mijn moeder was akkoord met deze job. Mama M. zei dat ik kinderoppas zou moeten zijn van haar dochter in België [Madam J.]. De naam van de dochter is nooit gezegd geweest.”

Lisanne moest voodoo-rituelen ondergaan wat argwaan uitlokte bij haar moeder die uiteindelijk toch toestemde: “In april 2015 ben ik samen met mijn moeder uitgenodigd geweest om naar de woning van Mama M. te gaan. Daar aangekomen heeft Mama M. ons gezegd dat ik eerst diende mee te gaan naar een plaats waar zij mij kerfjes zouden geven om mij te beschermen tijdens mijn reis naar Europa, meer bepaald langs de Libiëroutte. Blijkt dat het eigenlijk een voodoopriester was waar wij zijn heengegaan. Ik moest zweren bij de voodoopriester dat ik de dochter van Mama M. niet zou aangeven bij de politie. Ik moest ook zweren dat ik niets mocht zeggen tegen de politie als die vragen zou stellen over haar dochter. Mijn moeder was bij dit alles aanwezig en werd kwaad. Wij zijn onverrichterzake vertrokken. Twee weken later is Mama M. teruggekomen naar onze woning om mij te proberen te overtuigen om toch te vertrekken naar Europa. Zij heeft mijn moeder dan toch kunnen overtuigen om de reis te maken. Er werd afgesproken dat ik op 1 mei 2015 zou vertrekken. Mama M. heeft mij zelf gekerfd op mijn rug, mijn borst en op mijn hoofd. Bij mijn aankomst in het huis van Mama M. kon ik vaststellen dat er nog drie andere meisjes aanwezig waren.”

Tijdens haar reis naar Europa had Lisanne al snel door dat ze niet zou moeten werken als huishoudhulp zoals haar eerder werd voorgehouden. Zo moest ze in Libië voor alles wat ze nodig had (voeding, slaapplek en dergelijke) slapen met een smokkelaar. “Hij ging naar bed met de meisjes. Als je dat niet deed, kreeg je geen eten. Ik ben ook met hem naar bed geweest. Hij gebruikte geen condoom. Eigenlijk zijn wij allemaal verkracht door hem. Wij hadden geen andere keuze omdat we anders geen eten kregen.”

Over de trip langs de Libiëroutte verklaarde Lisanne: “Vanuit de stad Sabah in Libië zijn wij naar de woning van de smokkelaar getrokken waar wij nog een week hebben verbleven. Nadien zijn we nog eens overgebracht naar een andere plaats en een andere man van wie ik de naam niet weet. Van daaruit zijn we naar een kamp in Zouara gebracht en dan met de boot naar Italië gereisd. We hebben ongeveer een week in het kamp verbleven. Op de rubberboot zaten meer dan honderd personen. We zijn drie dagen op zee geweest. Vervolgens zijn we gered door een Italiaanse boot. Ik moest eerst naar het ziekenhuis en werd daarna naar een kamp gebracht. In dat kamp ben ik ongeveer een week verbleven.”

Het minderjarig meisje stond onder zware druk. Om zichzelf te beschermen verzweeg ze eerst de werkelijke rol van haar uitbuiters en verzong ze fictieve daders. Nadien vertelde ze wel de volledige waarheid: “Het verhoor werd onderbroken van 12.40 uur en 12.52 uur omdat het te emotioneel werd voor het slachtoffer. Ik wens mijn verklaring te wijzigen. Ik heb grote angst. [...] Ik zal u de waarheid vertellen. In Pescara werden voor de vier meisjes valse paspoorten opgesteld. De documenten werden aangemaakt door de zoon van Mama M. Ik heb niet kunnen zien welke identiteiten op de paspoorten stonden. Ze zijn allemaal via de bovenvermelde weg naar België gekomen. Wij werden er opgewacht door [de vriend van Madam J.]. Wij hebben vanuit de luchthaven de bus genomen naar een treinstation waarna we de trein hebben genomen naar Antwerpen.”

Toen ze aankwam in de woning van Madam J. maakte die Lisanne onmiddellijk duidelijk dat ze in de prostitutie moest werken en niet als huishoudhulp. Ze moest 35.000 euro basisschuld afbetalen en een bijkomende schuld van 1.500 euro voor de reis en eventuele valse documenten voor een asielaanvraag in Frankrijk: “Ik moest de dag na mijn aankomst direct gaan werken, net zoals de andere meisjes. Ik moest gaan werken in de cafés op het De Coninckplein in Antwerpen. Ik kreeg ‘werkkledij’ van madam J. Ik heb ongeveer een maand gewerkt in het café maar het ging niet goed omdat ik te verlegen was. Madam J. heeft ons opgedragen om voor 15 minuten 30 euro te vragen per klant. Zij voorzag ons ook van condoms.”

Lisanne werd vervolgens met valse documenten van een meerderjarige naar Frankrijk gestuurd om asiel aan te vragen zodat ze ‘legaal’ in een bar kon werken: “Na één maand moesten ik en een ander meisje naar Parijs voor documenten inzake asielaanvragen. Na onze terugkomst heeft [de vriend van Madam J.] een kennis van hem aangesproken om een club voor mij te vinden. Uiteindelijk werd er een adres gevonden in Sint-Niklaas. Het was een gewoon huis, dus voor privéontvangst, van een Nigeriaanse man die zelf de internetadvertenties

plaatste. Ik werkte er alleen. Klanten namen telefonisch contact op met hem en hij verwittigde mij dat er een klant op komst was.” Lisanne werkte hier van juli tot december 2015 en verdiende meer dan 10.000 euro. Van januari tot maart 2016 werkte ze in een bar in Turnhout.

Het minderjarig meisje werd ook verplicht om andere slachtoffers te transporteren waardoor ze gedwongen werd om strafbare feiten te stellen. Uiteraard hebben politie en justitie hiervoor onmiddellijk het niet-bestaftingsbeginsel toegepast: “Ik moest van Madam J. nog vijf meisjes gaan ophalen in Parijs [onder wie de minderjarigen Destiny, Symphorosa, Ifeoma en de meerderjarige Breana²¹⁰]. Ik ben met de meisjes met een *black taxi* naar België gekomen. De meisjes kwamen met de bus vanuit Italië omdat ze eerder opgepakt waren. Twee meisjes werden in Frankrijk door de politie opgepakt. Al de meisjes waren voorzien om te werken in de prostitutie in België voor Madam J. Ik kan de juiste tijdstippen niet meer zeggen maar er kwamen regelmatig veel meisjes toe op korte tijd.”

Lisanne was gevlucht van haar madam wegens het vele geweld dat ze moest ondergaan omdat ze te weinig geld (ongeveer 12.000 euro) binnenbracht. Ze werd geslagen, er werd zuur over haar lichaam gegooid en haar familie werd bedreigd: “Sinds maart 2016 heb ik niets meer vernomen van Madam J. en haar vriend maar wel van Mama M. Zij heeft mij gebeld op mijn gsm. Mijn moeder in Nigeria wordt bedreigd door Mama M., waarschijnlijk in opdracht van Madam J. en haar vriend.”

2.2. | Minderjarige Nigeriaanse slachtoffers in dossier Mama L.²¹¹

In een ander dossier buite Mama L., een Nigeriaanse madam die zeer goed gekend is in het prostitutiemilieu, al vele jaren jonge Nigeriaanse meisjes uit in de prostitutie.

Er waren verschillende getuigenissen over minderjarigen. Zo vernam de politie van informanten dat Mister L., de handlangster van Mama L., opnieuw drie Nigeriaanse meisjes had overbracht uit Italië en er dezelfde dag nog mee opgemerkt was in de onmiddellijke omgeving van

de Afrikaanse prostitutiebuurt. Twee van de meisjes bleken gezien hun fysionomie duidelijk minderjarig. Daarnaast getuigde een van hen dat diezelfde Mister L. een Nigeriaans meisje van 16 jaar had opgenomen in zijn woning in Frankrijk. Dat meisje was een van zeven meisjes die hij in opdracht van Nigeriaanse madammen ging ophalen in Italië. Ze was zwanger van hem.²¹²

De slachtoffers die vanuit Italië tot bij Mama L. werden gebracht, werden meestal tot aan het asielcentrum in Lille (Frankrijk) geleid om een asielprocedure op te starten in Frankrijk om zich zo tijdelijk te beschermen tegen een uitwijzing naar hun thuisland.

Een van de minderjarige slachtoffers die was ontsnapt aan haar madam legde verklaringen af. Al in Italië had ze de duidelijke instructie gekregen om zich als meerderjarige uit te geven. Ze werd door de lokale politie overgebracht naar de Nigeriaanse ambassade waarvan een medewerker contacten onderhield met Mama L. De magistraat van wacht speelde hierin ook een belangrijke negatieve rol door een foutieve tussenkomst. Het meisje vluchtte nadien naar Frankrijk. Haar verhaal is een voorbeeld van een slechte praktijk bij het detecteren en doorverwijzen van een (minderjarig) slachtoffer van mensenhandel in het kader van het slachtofferstatuut.

Problematische detectie van Rose (14) als slachtoffer van mensenhandel

De minderjarige Rose bood zich in de nacht van 16 november 2016 om 00.45 uur spontaan aan bij de lokale politie van Brussel. Ze sprak alleen Engels terwijl de politie alleen Frans begreep. Toch slaagde ze erin duidelijk te maken dat ze via een Nigeriaans netwerk naar België gehaald was en hier tot prostitutie gedwongen werd door madam L. Ze verklaarde ook dat ze zwaar fysiek mishandeld was. Tijdens haar verhoor bij de politie werd ze veelvuldig gebeld door een welbepaald oproepnummer. Ze beantwoordde de oproepen niet maar verstrekke verder geen uitleg. De politie nam foto's van het slachtoffer en haar vingerafdrukken.

De politie contacteerde de magistraat van wacht, die een procedure ‘illegaal verblijf’ opstartte en een politionele meldingsfiche (RIR) opstelde. Diezelfde

²¹⁰ Fictieve voornamen. Zie deel 3, hoofdstuk 2, punt 1.1.

²¹¹ Zie deel 3, hoofdstuk 4, punt 2.2.1.; Nederlandstalige correctionele rechtbank van Brussel, 31 mei 2018.

²¹² Later hebben de Franse autoriteiten dit meisje aangetroffen bij de beklagde maar werd ze niet opgevangen.

nacht nog faxte de politie om 2.21 uur een *Verslag aantreffen vreemdeling* naar de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ). Om 05.14 uur verstuurde DVZ een fax terug naar de wachtdienst van de lokale politiezone met hun beslissing: "Rose wordt beschouwd als 'niet begeleide minderjarige vreemdeling'. Een identificatiefiche dient ingevuld overgemaakt te worden aan de Dienst Voogdij van het ministerie van Justitie alsook aan DVZ. Het meisje dient weerhouden te worden in afwachting van de beslissing van de Dienst Voogdij. Een convocatie dient betekend te worden aan Rose ten einde zich aan te bieden bij de Dienst Vreemdelingenzaken te Brussel ten laatste op 18/11/2016." Rose kreeg van de behandelende politiedienst een kopij van de convocatie bij DVZ in handen. De lokale politie van Brussel stelde een dossier op inzake 'Illegaal verblijf'.²¹³

Rose wenste naar Nigeria terug te keren. Dezelfde dag om 09.30 uur werd het meisje door de politie overgedragen aan leden van de Nigeriaanse diplomatieke diensten, waarbij gepreciseerd werd dat zij zich twee dagen later om 08.00 uur diende aan te bieden bij DVZ. Uit de latere verificatie bleek dat het meisje zich nooit heeft aangeboden bij DVZ. Met de Dienst Voogdij heeft het meisje ook nooit contact gehad: "Wij contacteren heden telefonisch de Dienst Voogdij en informeren ons of zij enig document of bericht ontvangen hebben met betrekking tot het meisje Rose tussen 16/11/2016 en heden. De opzoekingen in hun registers blijken negatief."

Verder onderzoek wees uit dat Rose de Nigeriaanse ambassade ontvlucht had en naar (Lille) Frankrijk getrokken was om er politiek asiel aan te vragen. De vergelijking van haar vingerafdrukken uit België en Lille bevestigden dit. Later bleek verder uit een vergelijking binnen het Eurodac-systeem dat het meisje geboren was in 2001 en 14 jaar was toen ze uitgebuit werd.

Rose had twee telefoonnummers achtergelaten bij de lokale politie van Brussel. Ondertussen had de federale politie een onderzoek opgestart tegen Mama L. Begin januari 2017 trachtte de federale politie eerst tevergeefs via hun Nigeriaanse tolk het meisje telefonisch te contacteren om haar te traceren en uit te nodigen op hun burelen. Later op de dag belde het slachtoffer echter zelf en vertelde ze de tolk dat ze in een asielcentrum in Frankrijk verbleef waar ze asiel had aangevraagd. Tijdens het gesprek bevestigde ze dat ze minderjarig was. Toen de tolk haar vroeg om in het kader van het lopende onderzoek tegen haar madam naar België te komen, werd het gesprek afgebroken. Ondertussen bleek uit de telefoontap in een ander Nigeriaans dossier dat Mama L. via een andere

Nigeriaanse pooier contacten had binnen de Nigeriaanse ambassade die repatriëringen blokkeerden en ook meisjes van haar kochten.

Slachtofferverklaring van Rose (14) die zich als negentienjarige moest uitgeven

Begin oktober 2017 werd Rose na een internationaal rechtshulpverzoek in Frankrijk verhoord door de Franse politie. Die kreeg daarbij assistentie van de Brusselse federale politie. Uit het verhoor bleek dat ze in juni 2016 in Nigeria gerekruteerd was door een man die haar moeder had overtuigd om de reis naar Europa te maken. Hierbij preciseerde de man dat het niet om prostitutie ging. Op dat moment was Rose 14 jaar en 8 maanden. De man vertelde dat hij een zus had in België die haar zou kunnen helpen. Die zus was Mama L.

Bij haar vertrek moest Rose eerst een voodoo ritueel ondergaan. Hoewel de broer van Mama L. haar gesproken had over een reis per vliegtuig, werd zij verplicht om over land via de Libiërouten naar Europa te reizen. Aan de Libische kust werd zij op haar gsm opgebeld door Mama L. die haar geboortedatum vroeg. Ze antwoordde dat ze bijna 15 jaar oud was. Mama L. gebood haar om haar leeftijd niet te vermelden en te zeggen dat ze in 1998 geboren was en dus 19 jaar oud was.

Op 5 oktober 2016 arriveerde Rose in een vluchtelingenkamp in Genua in Italië. Daar verbleef ze drie dagen. Vanuit het kamp belde ze haar moeder in Nigeria op om haar te vertellen waar ze was aangekomen. Haar moeder liet dat weten aan de broer van Mama L. zodat die een handlanger kon sturen om haar op te pikken en met de trein naar een appartement in Turijn te vergezellen. Die handlanger was verrast door haar erg jonge leeftijd en aarzelde. Hij zei Rose dat er "slechte dingen" met haar zouden kunnen gebeuren in België. Op haar vraag over welke dingen hij het had, gaf hij geen antwoord.

Samen met twee andere meisjes werd ze via Parijs in een clandestiene taxi naar een woning in Brussel gebracht. Ze kregen er te eten, waarna Mama L. zich tot Rose richtte: "Hier zal E. je madam zijn. [...] Je bent een mooi meisje, je moet vanavond al beginnen werken." Op de vraag om welk werk het ging, antwoordde Mama L.: "We zien wel!" Nadien bracht ze Rose alleen met haar voertuig naar de prostitutiebuurt achter het Brusselse Noordstation naar een Nigeriaanse handlangster die zich ook prostitueerde in een vitrine. Mama L. zei haar dat ze die nacht haar plaats achter de vitrine moest afstaan aan Rose, want ze wilde haar onmiddellijk aan het werk zetten. Rose weigerde echter waarop ze door Mama L. zwaar geslagen werd met verwondingen op haar rug als gevolg. Mama L. zei haar: "Je hebt geen keuze. Je moet dit doen." De

²¹³ We hebben ook vernomen dat Rose die nacht in de doorgangscellen van de politie doorbracht wat haar vertrouwen beschadigd heeft.

Nigeriaanse prostituee vroeg Rose waarom ze geweigerd had. Rose antwoordde dat ze niet wist dat ze zich zou moeten prostitueren. Hierop maakte de Nigeriaanse prostituee haar wegwijs in de werkwijze, de tarieven, hoe je een condoom gebruikt... Diezelfde nacht ontving Rose verschillende klanten. Omdat ze nog maagd was, had zij hevige pijnen en bloedde ze. De Nigeriaanse prostituee stelde haar voor om wat te gaan rusten. Tijdens die pauze kon ze haar moeder in Nigeria opbellen en deed ze haar verhaal. Haar moeder deed vervolgens haar beklag bij de broer van Mama L. en zei dat het niet afgesproken was dat haar dochter zich moest prostitueren en dat ze daar veel te jong voor was. Toen Mama L. het telefoontje te weten kwam, sloeg ze Rose opnieuw. Tijdens haar eerste nacht had Rose een bedrag van 700 euro verdiend.

Mama L. eiste de afbetaling van een 'schuldsom' van 35.000 euro. Dat was zo voor elk meisje. In totaal betaalde Rose 1000 euro aan Mama L. Een dispuut tussen Mama L. en de madam leidde ertoe dat de meisjes begonnen te discussiëren over Mama L. Net op dat moment betrad die de woning en hoorde dit. Zij zei tegen de meisjes dat niemand haar iets kon doen omdat ze contacten had bij de politie.

Rose belde opnieuw met haar moeder in Nigeria en zei haar dat zij het niet meer aankon. Haar moeder gaf haar de raad te vluchten en terug te keren naar Nigeria. Rose vluchtte op een nacht rond 12 november 2016 uit de vitrine waar zij zich moest prostitueren. Zij zocht hulp bij de politie. Het contact met de politieagenten verliep echter niet zoals zij gehoopt had en ze herinnerde zich de uitspraak van Mama L. dat ze contacten had bij de politie. Rose klapte dicht en werd later door de politie afgezet aan de Nigeriaanse ambassade in Brussel. Via derden kwam ze in Lille terecht waar ze een asielaanvraag indiende en opgevangen werd door een Frans opvangcentrum voor minderjarigen. Tijdens de eerste weken van haar verblijf werd vastgesteld dat ze zwanger was van een prostitutieklant in België na een gescheurde condoom. Op 14 januari 2017 onderging zij een abortus in Lille. Ze was bereid om in België in het slachtofferstatuut mensenhandel te stappen.

Telefoontap onthult represailles en dood van familielid

Tijdens de telefoontap stelden de speurders vast dat de moeder van Rose zwaar werd aangepakt door gecorrumpeerde Nigeriaanse politieagenten. De agenten werden daarvoor door de broer van Mama L. betaald.

Er werden gesprekken geregistreerd tussen een razende Mama L. en haar handlangers in Nigeria waarbij zij hen opdracht - én carte blanche - gaf om te doen wat zij wilden met de moeder van Rose (en ook met de andere kinderen)

als vergelding voor het feit dat haar dochter bij haar weggelopen was. Roses moeder werd gevangengenomen en zwaar mishandeld. Nadien werden er gesprekken geregistreerd waarin Mama L. op de hoogte gebracht werd dat de moeder van Rose overleden zou zijn maar later bleek dat het om haar broer ging.

Zo telefoneerde Mama L. op 15 februari 2017 om 16.55 met haar broer in Nigeria en zijn trawanten. De politie vatte het samen in haar pv: "Mama L. blijkt woedend te zijn dat Rose de vlucht genomen heeft. Zij draagt haar broer op om er alles aan te doen opdat de moeder van het meisje in Nigeria haar dochter ervan zou overtuigen om terug te keren naar haar." Hier volgt een greep uit een telefoongesprek tussen Mama L. en een vrouwelijke handlangster in Nigeria:

Handlangster: "Wij zijn momenteel op het politiebureau."

Mama L.: "Met hoeveel zijn ze eigenlijk gekomen?"

Handlangster: "De mama van Rose, haar man, de vader van het meisje en de broer van de vader van het meisje."

Mama L.: "De vader en de moeder van het meisje zou ik graag één vraag willen stellen. Of ze wilden dat ik hun dochter gratis had overgebracht?"

Handlangster: "Iedereen heeft de moeder van het meisje inslecht genoemd, omdat die haar dochter zou gevraagd hebben om niet te voorschijn te komen."

Mama L. (tegen haar broer en zijn medestanders): "Jullie mogen jullie goesting doen. [...] Jullie mogen doen wat jullie willen met het kind, de vader, de moeder en de familie. [...] Jullie mogen doen wat jullie willen."

Handlangster: "Wij gaan hier met fase 1 beginnen. [...] Voor ze zal weten wat er gaande is, kan het zijn dat het antwoord de dood is..."

Uit de context van het gesprek blijkt dat de broer van Mama L. en zijn trawanten een vechtpartij zijn aangegaan met de moeder van Rose en haar samen met haar familieleden - na groen licht van Mama L. - hebben laten opsluiten door omgekochte agenten van de Nigeriaanse politie. Zoals ook verder in het gesprek blijkt:

Mama L.: "Nu ze in de cel zit, moet ze een pak rammel krijgen. [...] Gezien zij mij pijn wil doen, zal ik haar eerst pijn doen..."

Handlangster repliceert dat ze daarvoor met de moeder naar een ander politiekantoor moeten trekken, waar ze tegen betaling "een pak rammel" zou kunnen krijgen: "Hier is het niet mogelijk. [...] Het is alleen in State CID dat ze een pak rammel zou kunnen krijgen [...] eens dat de mensen [politieagenten] geld gekregen hebben."

Mama L.: "Jullie mogen doen wat jullie willen. Al sterft ze niet, maar ze mag niet meer overeind kunnen staan [...] Ga je gang. We hebben al erger gedaan dan dit. [...] Als ik in Nigeria zou zijn, dan was het erger dan dit..."

Nadien hoorde de politie in de telefoontap dat Roses moeder doodgeslagen was: “Gesprek d.d. 15/02/17 om 17.48u. Eén uur na het hiervoor vermelde gesprek wordt er een communicatie geregistreerd tussen Mama L. en haar lief. Mama L. zegt hem dat ze net vernomen heeft dat de mama van Rose gestorven is. Haar lief antwoordt hierop: ‘Het is haar verdiende loon.’ Hij vraagt: ‘Is ze op het politiebureau gestorven?’ Mama L. antwoordt dat ze het niet weet: ‘Ze is gestorven door haar zonde, zo eindigt iemand die inslecht is..’”

Later heeft de politie nog van Rose zelf vernomen dat het niet haar moeder maar haar broer was die op mysterieuze wijze om het leven is gekomen.

3. Aanpak van problemen bij slachtoffergroep van minderjarige Nigeriaanse meisjes

Bij minderjarige Nigeriaanse meisjes is vooral de detectie van de slachtoffers een probleem. Dat uit zich op verschillende manieren. Daarnaast is het belangrijk om te weten dat er slechts één interventiekans is om een Nigeriaans slachtoffer uit de handen van haar madam en het prostitutienetwerk te redden. De Nigeriaanse netwerken opereren internationaal en verplaatsen hun slachtoffers naar Spanje of Zweden wanneer ze in het vizier van de politie komen. Bij een negatieve tussenkomst verdwijnt het slachtoffer dan ook meestal. Voor de opvang van die slachtoffers moet er daarom ook rekening mee gehouden worden dat ze niet terug in de handen vallen van het Nigeriaans prostitutienetwerk.

3.1. | Nigeriaanse netwerken bemoeilijken detectie van minderjarigen

De minderjarige meisjes worden door hun pooier verplicht om zich als meerderjarigen uit te geven en eventueel asiel aan te vragen zodat ze ‘legaal’ aan het werk kunnen gezet worden. Dienst Voogdij wordt pas gecontacteerd wanneer ze zeker zijn dat het meisje

minderjarig is. Maar veel Nigeriaanse meisjes weten niet altijd wanneer ze geboren zijn. Ze hebben geen geboortakte of identiteitsdocumenten. De politie baseert zich dan op hun verklaringen. In Nigeria zijn meisjes al huwbaar op hun 16de en beschouwen ze zich op die leeftijd ook al volwassen. Ze maken zich dan ook niet kenbaar als een minderjarige. Ze maken zich op, dragen een pruik en geven een meerderjarige leeftijd op zodat ze niet als minderjarige vastgesteld worden.

Een botscan van een minderjarig Nigeriaans meisje is zeer onnauwkeurig. Standaard wordt de vergelijking gemaakt met Europese meisjes wat een belangrijk verschil geeft. De leeftijdsrange bij een officieel resultaat bedraagt 1,5 jaar. Dat betekent dat veel 19-jarige meisjes in realiteit minderjarigen kunnen zijn.

Het is belangrijk om de politiediensten te sensibiliseren voor die methodes en contrastrategieën van de Nigeriaanse netwerken. Als dat niet gebeurt, is de kans groot dat er nog maar weinig minderjarige Nigeriaanse slachtoffers zullen gedetecteerd worden.

Het is belangrijk om de politiediensten te sensibiliseren voor die methodes en contrastrategieën van de Nigeriaanse netwerken. Anders zullen wellicht nog maar weinig minderjarige Nigeriaanse slachtoffers gedetecteerd worden.

3.2. | Detectieproblemen politiecontroles

Gespecialiseerde agenten van de cel mensenhandel van de Brusselse politie controleren 's nachts geregeld de *carrées* (peeskamers) die voor zeer hoge bedragen aan Nigeriaanse prostituees worden verhuurd. Volgens hun contract mag maar één persoon achter het raam van de *carrée* zitten: degene die de kamer huurt. Onderverhuren is verboden. Maar de kosten en druk op de vrouwen liggen hoog en aangezien ze onmogelijk 24/24 kunnen werken, verhuren ze hun carré tijdens hun slaap onder aan andere vrouwen via het zogenaamde *Yemeshe*-systeem.²¹⁴ Volgens de politie verhuren een honderdtal contractuele prostitutieslachtoffers 's nachts hun *carrées* zo onder aan zeer jonge slachtoffers die bereid zijn de helft van hun

²¹⁴ Een bekende modus operandi in het Nigeriaanse prostitutiemilieu. Een meisje dat geen vaste prostitutieplaats heeft, krijgt de mogelijkheid van een “contractuele prostituee” om zich te prostitueren achter haar vitrine. Als tegenprestatie moet het meisje 50% van haar prostitutie-inkomsten afstaan aan de contractuele prostituee.

inkomsten af te staan aan de officiële huurster, meestal een volwassen Nigeriaans slachtoffer. Er zijn veel kandidaten voor weinig plaatsen, wat ze nog kwetsbaarder maakt. Het is niet evident voor de politie om hun vertrouwen te winnen. Bij controleacties slaagt de politie erin om op zeer korte tijd met twee of drie gespecialiseerde agenten een of twee (minderjarige) slachtoffers te bereiken want in een mum van tijd wordt binnen de *carrées* groot alarm geslagen en gaat alles in de straat dicht. Veel van die meisjes zijn vermoedelijk minderjarigen zonder papieren die zich

uitgeven als meerderjarigen. Ze hebben angst voor voodoo en door de dreigementen aan hun familie in Nigeria. Omdat het zeer intensief is om het vertrouwen van slachtoffers te winnen, kan

De lokale politie moet de richtlijn over het statuut voor slachtoffers van mensenhandel toepassen.

de politie onmogelijk met twintig meisjes tegelijk bezig zijn. Een grootschalige politiecontrole in de *carrées* is in de praktijk dan ook heel moeilijk.

Naast de controle van de *carrées* tracht de politie via de controle van internetadvertenties de privéprostitutie van (minderjarige) Nigeriaanse slachtoffers op te sporen. Maar nadien bij een huiszoeking blijft het moeilijk om een Nigeriaans slachtoffer te overtuigen omwille van de voodoo. Dat geldt nog meer voor de minderjarige slachtoffers die hiervoor nog vatbaarder zijn.

Sommige slachtoffers worden geïntercepteerd in een prostitutiebar zodat er sprake is van secundaire uitbuiting via een baruitbater die de helft van de inkomsten van het slachtoffer krijgt. Dikwijls blijft de rol van de Nigeriaanse madam als primaire uitbouter buiten beeld omdat het slachtoffer via voodoo bezworen is om hierover niet te praten. Toch is het belangrijk om een slachtoffer in secundaire uitbuiting ook te laten praten over haar primaire uitbouter. Anders blijft ze onder dwang staan van haar madam, wordt ze verder uitgebuit en blijft ze haar schulden afbetalen. Dat vereist absoluut expertise over mensenhandel bij de eerstelijnsdiensten.

Vaak worden de controles uitgevoerd door lokale politieagenten die geen of nauwelijks expertise hebben in mensenhandel en het slachtofferstatuut mensenhandel niet kennen. Ze hebben dikwijls de attitude om mensen zonder papieren te viseren om ze te laten overbrengen naar een gesloten centrum voor repatriëring of een BGV te laten afleveren. Het is uitgerekend bij Nigeriaanse slachtoffers die geen identiteitsdocumenten hebben dat de agenten geen vragen over hun leeftijd stellen. Tegelijk worden de madammen en hun handlangers bij de controle niet verontrust omdat zij wel (valse) identiteitsdocumenten hebben.

De lokale politie moet de richtlijn over het slachtofferstatuut mensenhandel toepassen en mogelijke slachtoffers van mensenhandel die geen documenten hebben niet beschouwen als mensen zonder papieren die zo snel mogelijk uit het land moeten gezet worden. De eenheden van de lokale politie die de prostitutiebuurt controleren, moeten bij het aantreffen van een mogelijk slachtoffer van mensenhandel onmiddellijk de gespecialiseerde cel mensenhandel van de lokale politie verwittigen voor een verdere afhandeling. Dat betekent dat die gespecialiseerde cellen voldoende en zeker niet minder middelen moeten krijgen. In de praktijk blijkt echter dat agenten die het korps verlaten niet altijd vervangen worden. Expertise over mensenhandel is absoluut noodzakelijk bij de detectie van de slachtoffers. Dat geldt zeker bij de Nigeriaanse slachtoffers die onder de invloed staan van voodoobezwingen.

De lokale besturen van steden en gemeenten moeten doortastend geïnformeerd worden dat volgens de bestaande regelgeving mogelijke slachtoffers van mensenhandel naar het slachtofferstatuut mensenhandel moeten doorverwezen worden en niet mogen behandeld worden als mensen zonder papieren in het kader van een irregulier verblijf. Ook al is mensenhandel een federale materie, de lokale besturen mogen zich niet alleen focussen op overlastbestrijding.

3.3. | Voodoobezwingen en vertrouwen wekken

De gespecialiseerde cellen mensenhandel van de politie hebben expertise opgebouwd om het vertrouwen te winnen van slachtoffers en de voodoobezwingen te doorbreken. Zo schakelen ze bij de detectie van een Nigeriaans slachtoffer een voormalig Nigeriaans slachtoffer in als tolk. Als ervaringsdeskundige weet die hoe ze de slachtoffers moet benaderen en met welke problemen en persoonlijke dilemma's ze geconfronteerd worden. Ze is een van de weinige tolken die de Bini-taal beheerst en maakt met haar postuur en attitude indruk op de Nigeriaanse meisjes. Ze kan met de meisjes over voodoo spreken en tonen dat het op haar geen impact heeft gehad. Het is belangrijk dat de meisjes ook onmiddellijk merken dat de politie op de hoogte is van de voodooopraktijken en de impact ervan. In een tweede fase is het belangrijk om de Nigeriaanse slachtoffers te laten samenzitten bij een gespecialiseerd slachtoffercentrum mensenhandel. Zo komen ze in contact met andere slachtoffers die het goed stellen en die bewijzen dat de voodoobezwinging

geen impact heeft gehad op wie verklaringen aflegt. Op die manier kan hun vertrouwen worden gewonnen.

In het dossier Mama M. kon vastgesteld worden hoe een voormalig slachtoffer een minderjarig Nigeriaans slachtoffer op straat aantrof en haar stapsgewijs kon overtuigen om naar een gespecialiseerd slachtoffercentrum mensenhandel te gaan.²¹⁵ Dat was een toevalstreffer maar zou structureel moeten uitgebouwd worden. Het kan nuttig zijn om een ondersteunende organisatie op te zetten of te subsidiëren met Nigeriaanse ex-slachtoffers die voodoo overwonnen hebben en zelf proactief Nigeriaanse slachtoffers kunnen opsporen. Ze vervullen een voorbeeldfunctie en krijgen vaak het vertrouwen van de slachtoffers. Die gespecialiseerde teams met sociale werkers zouden als een soort *outreach*-team ook kunnen meegaan met de politie tijdens de controles van de *carrées* om de slachtoffers met empathie te benaderen en te overtuigen. Uiteraard moet die werking dan ook gesubsidieerd worden.

Uit de dossiers blijkt dat een positieve vicieuze cirkel een kettingreactie kan teweegbrengen. Zo bracht in het dossier van Mama M. een minderjarig meisje een ander minderjarig slachtoffer aan en spraken ze af bij Payoke.²¹⁶ De slachtoffers brengen elkaar soms aan en houden contact via Facebook. Die nieuwe slachtoffers moeten niet meer overtuigd worden want zijn dat al door hun vriendinnen. Ze hebben geen angst meer van voodoo en van de Belgische politie. Het aanbrengen van nieuwe slachtoffers via andere slachtoffers heeft ook al tot de opstart van een nieuw dossier geleid. Zo heeft een jong slachtoffer drie vriendinnetjes overtuigd en meegebracht naar Payoke om er af te spreken met de politie. Ook hier was het slachtoffer de andere meisjes tegengekomen op straat.

Er zijn ook voorbeelden van *bad practices* in de dossiers die kunnen leiden tot een negatieve vicieuze cirkel. In het dossier van Mama L. werd een Engelssprekend minderjarig Nigeriaans meisje dat op eigen initiatief naar de lokale politie was gevlucht, niet begrepen door de Franstalige agenten die haar 's nachts in de doorgangscellen stopten en nadien afzetten bij de Nigeriaanse ambassade.²¹⁷ De lokale politie had geen kennis van het slachtofferstatuut mensenhandel. Dat voorbeeld kan tot een grote vertrouwensbreuk leiden zodat andere Nigeriaanse slachtoffers die met elkaar in contact staan, in de toekomst minder geneigd zijn om naar de politie te stappen.

3.4. | Opvangstructuur

Een aantal minderjarige Nigeriaanse meisjes werden opgevangen door Esperanto, een gespecialiseerd opvangcentrum voor minderjarige slachtoffers van mensenhandel.²¹⁸ In het dossier van Mama M. durfde het minderjarig meisje nadat haar familie binnen de week na haar opvang bedreigd was, geen verklaringen meer af te leggen bij de politie.²¹⁹

Toen Payoke haar meteen na haar aanmelding in begeleiding nam in het kader van het slachtofferstatuut mensenhandel was ze wel bereid om met de

De flexibele toepassing van de reflectieperiode bij minderjarigen is absoluut een *best practice*.

politie te praten. Na een reflectieperiode van meer dan vijf maanden in een omgeving die haar het nodige vertrouwen gaf, legde het slachtoffer belangrijke verklaringen af. Die flexibele toepassing van de reflectieperiode bij een minderjarige is absoluut een *best practice*. De politie was hiervoor naar het opvangcentrum Surya gekomen waar het meisje in overleg met haar voogd bijgestaan werd door een sociaal medewerkster van Payoke. De sociale werkers van Esperanto waren erin geslaagd om haar vertrouwen te winnen. Dat maakte dat ze ook niet teruggekeerd was naar haar madam wat tot haar verdwijning zou kunnen geleid hebben. Hiervoor is het van belang om te kijken naar de bestaande beveiligde begeleidingsstructuur van Esperanto waarbij voor elk slachtoffer de geschikte individuele aanpak wordt geëvalueerd. Om elk contact met de uitbuiters te vermijden is het gebruik van smartphones en andere telefoons verboden binnen de muren van het centrum. In het begin moet de minderjarige begeleid worden door een opvoeder bij excursies.

Het is belangrijk om voor de opvang van de Nigeriaanse minderjarige meisjes een bestaande structuur zoals die van Esperanto aan te bevelen waarbij de slachtoffers niet kunnen gecontacteerd of gemanipuleerd worden door hun madam via nieuwe voodoobezwerings of dreigementen aan hun familie in Nigeria.

De opvang van minderjarige Nigeriaanse meisjes vereist een flexibele aanpak die toegespitst is op specifieke doelgroepen van minderjarige slachtoffers van mensenhandel. Door zich te specialiseren in de opvang van dit doelpubliek kan beter ingespeeld worden op de training van de sociale werkers rond bijvoorbeeld voodoo. Het is belangrijk om kwetsbare minderjarige slachtoffers soms tegen zichzelf te beschermen, maar een slachtoffer mag zeker nooit volledig opgesloten worden. Dat kan niet

²¹⁵ Zie ook deel 3, hoofdstuk 2, punt 1.1.

²¹⁶ Zie ook deel 3, hoofdstuk 2, punt 1.1.

²¹⁷ Zie supra dit deel, hoofdstuk 2, punt 2.2.

²¹⁸ Zie externe bijdrage Esperanto supra dit deel, hoofdstuk 1.

²¹⁹ Zie deel 3, hoofdstuk 2, punt 1.1.

alleen vanuit het perspectief van de kinderrechten maar zou ook contraproductief zijn omdat hun vertrouwen op die manier nooit kan gewonnen worden. Een mogelijke oplossing ligt wel in de vorm van een beveiligd systeem waarbij de minderjarige niet zonder begeleiding in een eerste fase naar buiten mag en niet over een eigen telefoon mag beschikken.

Tenslotte zou een werkgroep grondig moeten onderzoeken wat de problemen zijn bij de detectie, doorverwijzing naar het slachtofferstatuut en naar opvangstructuren voor minderjarige Nigeriaanse slachtoffers en welke oplossingen mogelijk zijn. Het onderzoeksveld van deze werkgroep kan zelfs eventueel verruimd worden tot andere minderjarige slachtoffergroepen. Het is wel noodzakelijk dat in deze werkgroep voldoende experts zitten die op het terrein actief zijn.

Externe bijdrage: Jonge (minderjarige) Nigeriaanse slachtoffers van mensenhandel

Commissaris Franz-Manuel Vandeloock

Groepschef Mensenhandel

Federale Gerechtelijke Politie Brussel

1) Het Team Africa van de Federale Gerechtelijke Politie Brussel

In 1994 werd in de schoot van onze eenheid Team Africa opgericht, een team dat exclusief onderzoek doet naar het Nigeriaanse prostitutiemilieu. Aanleiding was de plots waargenomen en gestaag aangroeiende aanwezigheid van jonge Nigeriaanse prostitutees in het Brusselse prostitutiemilieu. Door de jaren heen voerde dat team langdurige en intensieve onderzoeken naar criminele Nigeriaanse netwerken die jonge meisjes uit hun thuisland via voortdurend veranderende aanvoerroutes naar Europa sluizen met het oog op hun uitbuiting in de prostitutie. Het team bouwde een stevige knowhow en expertise op door jarenlange contacten met honderden slachtoffers, daders en betrokkenen, de constante aanwezigheid in het Nigeriaanse prostitutiemilieu en diverse internationale rogatoire opdrachten in Nigeria. Die expertise betreft niet alleen de structuur van de Nigeriaanse netwerken, maar ook hun specifieke gehanteerde modus operandi, cultuurhistorisch gebonden denkwijzen en attitudes, *best practises* met betrekking tot de benadering van de slachtoffers, het diepgewortelde vooedoogeloof en de eigenheden van de Nigeriaanse gemeenschap.

In 2013 werd er in de schoot van Europol-EMPACT het ETUTU-project gelanceerd dat tot doel heeft de strijd tegen de Nigeriaanse mensenhandelnetwerken te stimuleren en de mogelijkheid te bieden aan Europese lidstaten om operationele expertise uit te wisselen, informatie vlotter en sneller te laten doorstromen en daadwerkelijk onderling operationeel samen te werken. Het Team Africa van de Federale Gerechtelijke Politie (FGP) Brussel is voor de periode 2017-2021 *co-leader* van dat project, dat op dit moment twintig Europese landen verenigt. Al van bij de aanvang van het ETUTU-project bleek dat de jarenlange ervaringen van de FGP Brussel in deze materie een enorme bron van expertise was voor lidstaten die tot dan toe weinig tot niet geïnvesteerd hadden in dat criminaliteitsfenomeen.

2) Nigeriaanse mensenhandel

Nigeriaanse mensenhandel wordt gekenmerkt door een meedogenloze aanpak en behandeling van jonge tot zeer jonge Nigeriaanse meisjes, uitsluitend gericht op een zo snel en een zo groot mogelijk financieel gewin zonder ook maar een greintje menselijk respect te vertonen. Gewoonlijk worden die meisjes gerekruteerd in Benin-City (in de Nigeriaanse staat Edo) of de omliggende streken. Ze worden gerekruteerd op expliciete vraag van een in Europa verblijvende Nigeriaanse madam (souteneur). Zij geeft als het ware haar 'bestelling' door aan haar entourage in Benin-City (aantal meisjes, voorkeur qua fysiek en leeftijd...).

Gezien de schrijnende en alom heersende armoede en de zeer lage status van de vrouw in de Nigeriaanse samenleving – in de Edo-samenleving krijgen meisjes traditioneel gezien niet dezelfde kansen als de jongens – worden jonge meisjes in een kroostrijk gezin door de ouders dikwijls gezien als de enige opportuniteit om op termijn te ontsnappen aan een kansloos leven. Ze zijn dan ook vatbaar voor 'rekruteerders', die voorstellen om hun jonge dochter(s) in Europa een toekomst te bieden, soms onder het mom van een job als kapster of *nanny*, maar veelal gewoonlijk openlijk om er aan de slag te gaan als prostituee.

Ook al weten de ouders maar al te goed dat hun dochter een eerste tijd uitgebuit zal worden, zij houden zich het moment voor ogen dat ze zich 'vrijgekocht' zal hebben en zelfstandig als prostituee in Europa het 'grote geld' kan gaan binnenrijven en uiteraard opsturen naar de in Nigeria achtergebleven familie. Zich prostitueren om de sociale ladder te beklimmen is in de Nigeriaanse gemeenschap geen taboe. Ze hebben ook een andere perceptie van het begrip seksualiteit dan Europeanen. In de Nigeriaanse samenleving is het sociaal aanvaard dat jonge meisjes seksuele relaties aangaan met gehuwde mannen in ruil voor geld of cadeaus. Bovendien zijn de Bini (inwoners van de staat Edo) meer dan andere Nigeriaanse etnieën zéér gesteld op status en weelde. Ze streven ernaar om op een zo kort mogelijke termijn een zo groot mogelijk fortuin te vergaren.

De meisjes die de netwerken trachten te rekruteren zijn dikwijls heel erg jong (tussen 14 en 18 jaar) en in vele gevallen volledig ongeletterd omdat ze nooit de kans hebben gehad om naar school te gaan. Het feit dat de slachtoffers dikwijls (nog) minderjarig zijn op het ogenblik dat ze gerekruteerd worden is voor de daders geen enkel probleem. In Nigeria zijn meisjes veel vlugger volwassen dan in onze maatschappij en hebben ze vaak al regelmatig seksuele contacten vanaf het ogenblik dat zij voor het

eerst ongesteld zijn. Wat in onze ogen nog kinderen zijn, beschouwt de Nigeriaanse gemeenschap reeds als volwassen vrouwen. De jonge meisjes zijn uiteraard totaal onwetend waar zij naartoe gesmokkeld zullen worden door het netwerk. Een jong meisje dat dan in een Europees land aankomt, heeft vaak gewoonweg geen idee of ze nu in België, dan wel in Spanje, Zweden of Nederland terechtgekomen is.

Voor de Nigeriaanse dadergroeperingen zijn landsgrenzen van geen tel. Hun enorme mobiliteit maakt dat ze werkelijk overal in Europa (en de rest van de wereld) voet aan wal hebben. De meisjes kennen Europa vooral van de verhalen van teruggekeerde Nigerianen die het voorstellen als het land van *milk and honey*. Er heerst in de Bini-gemeenschap een echte mythe rond het leven in Europa en teruggekeerde Nigerianen genieten dan ook een erg hoog aanzien. Eens het meisje gerekruteerd wordt, moet ze vooraleer ze op weg gezet wordt, een voodoo-ritueel ondergaan in een van de vele honderden voodoo-shrines in of rond Benin-City. Daarna volgt het levensgevaarlijke traject door Niger en de Libische woestijn tot aan de Middellandse Zee.

In de 25 jaren dat het Team Africa de strijd voert tegen de Nigeriaanse criminele netwerken, werden diverse routes gedetecteerd die gebruikt worden om de jonge meisjes tot in Europa te krijgen. De eerste jaren waren vooral vliegroutes populair, waarbij gebruik gemaakt werd van valse of vervalste paspoorten en visa (de zogenaamde Schipholroute, de Parijsroute...). De opkomst van het terrorisme en de strengere controles op reizigersverkeer en documenten hebben een verandering teweeggebracht in het voordeel van de landroutes: via Marokko naar Spanje en, sinds de val van het Khadaffi-regime eind 2011, uiteraard ook de route door Libië.

Daar waar de in Europa verblijvende madam een beroep doet op haar entourage in Benin-City voor de 'rekrutering', zal ze voor het transport van het meisje tot bij haar in Europa een beroep doen op het netwerk van een Nigeriaanse mensenhandelaar die zich daarin gespecialiseerd heeft. Er zijn waarschijnlijk honderden Nigeriaanse landgenoten die in de laatste jaren een netwerk uitgebouwd hebben met tussenpersonen, chauffeurs en overnachtingsplaatsen om personen (meestal jonge meisjes) tot aan de Libische kuststreek over te brengen. De Nigeriaanse madam laat daarbij haar keuze van welk netwerk dat zij wenst te gebruiken afhangen van haar eerdere (negatieve of positieve) ervaringen, de gevraagde prijs, de kansen op succes, de reputatie van de uitvoerders... Feit is dat de meisjes meestal in groep (meisjes voor één of meerdere madammen die samen op weg gezet worden) de tocht aanvatten. Gemiddeld duurt de reis van Benin-City tot aan de kuststreek rond Tripoli

enkele weken tot enkele maanden. De meisjes worden eerst met bussen of vrachtwagens tot aan het Nigeriaanse grensgebied (Kao) gebracht waarna het verdere transport dikwijls geschiedt met pick-uptrucks van het type Toyota HILUX. Niet zelden worden de meisjes met een twintigtal opeengestapeld in de laadbak en wordt er dagenlang door de woestijn gereden van het ene overnachtings- of rustpunt tot het volgende. De hele route is in handen van Nigerianen en Arabieren die de getransporteerde meisjes beschouwen als *bushmeat*. De meisjes zijn totaal afhankelijk en overgeleverd aan de willekeur van de mannelijke uitvoerders van de transporten. Uit de vele verhalen die wij naderhand van de slachtoffers vergaren, blijkt dat ze bijna allemaal stelselmatig verkracht en mishandeld werden.

Sommige meisjes worden op de route ontvoerd en opgesloten, waarbij zij wederom hun ontvoerders seksueel ter wille moeten zijn. De opsluitingen na ontvoering duren soms weken tot maanden en worden pas beëindigd als het meisje de kans ziet om op de vlucht te slaan of als er 'losgeld' betaald wordt door de madam die het meisje in Europa verwacht. Meisjes die het aandurven zich te verzetten tegen hun behandeling of verkrachtingen worden meedogenloos uit de pick-uptruck gegooid en aan hun lot overgelaten in de moordende Libische woestijn.

Gezien dezelfde verhalen worden opgetekend door onze Europese politiecollega's die actief zijn rond hetzelfde fenomeen en gezien de grote aantallen Nigeriaanse meisjes en vrouwen die jaarlijks via deze route gesluist worden (méér dan 20.000 in 2016), kun je ervan uitgaan dat er een belangrijk mortaliteitscijfer (*dark number*) vasthangt aan deze smokkelroute.

Eens aangekomen aan de Libische kuststreek rond Tripoli worden de meisjes ondergebracht in een *women's camp*. Onder supervisie van het Nigeriaanse netwerk dienen zij daar te overleven totdat een geschikt migrantenbootje wordt gevonden, waarop plaatsen kunnen bemachtigd worden voor de oversteek van de Middellandse Zee richting de Italiaanse kustwateren. Sommige meisjes verblijven er enkele weken, anderen zitten er soms tot twaalf maanden vast omdat er geregeld discussies ontstaan tussen smokkelnetwerk en de madam in Europa over bijkomende betalingen voor verblijf, voedsel, transport...

Als dan het moment gekomen is, worden de meisjes op een van de clandestiene migrantenbootjes geplaatst. Dikwijls zijn dat zogenoemde *Lappa-Lappa-boten*, grote opblaasbare rubberboten waar zeker honderd mensen in terechtkunnen. De mensensmokkelaars beogen om het bootje met opzet in moeilijkheden te brengen opdat de Italiaanse kustwacht of op de Middellandse Zee actieve ngo's ter hulp zouden schieten. Zo geven ze

een 'snelcursus' aan een van de aanwezige mannelijke migranten hoe hij het bootje in de juiste richting dient te besturen en geven ze met opzet een minimum aan brandstof mee, nét genoeg om buiten de Libische territoriale wateren in panne te vallen...

Het hoeft geen betoog dat deze handelswijze maar al te vaak uitdraait op drama's waarbij alle of een groot deel van de opvarenden door verdrinking om het leven komen, onder wie meestal kinderen en vrouwen... Uit de verhalen van de slachtoffers die wij naderhand onder onze hoede namen, blijkt nog steeds hun diepgewortelde angst en afschuw als zij over de oversteek spreken. De meesten kunnen niet zwemmen en hebben het dikwijls slechts op het nippertje overleefd. Daar worden ware trauma's opgelopen.

Na hun passage in een van de vele Italiaanse vluchtelingen-kampen, worden ze door de Nigeriaanse netwerken daar vrij gemakkelijk opgehaald en verder getransporteerd naar de madam die hen opwacht in het land van bestemming. De beproevingen die ze meemaakten op deze maandenlange tocht zijn helaas nog maar een voorsmaakje van wat hen te wachten staat. Eens bij hun madam afgeleverd, moet de seksuele uitbuiting nog beginnen...

Van zodra het meisje toegekomen is bij de madam laat die er geen gras over groeien en zet zij het meisje zo snel mogelijk op straat of achter een vitrine om haar investering te gelde te maken. Dikwijls moet het meisje al de eerste nacht van haar aankomst aan de slag. Meisjes die weigeren worden tot bloedens toe geslagen en moeten uiteindelijk toch het onderspit delven. Om haar 'investering' zo snel mogelijk te laten renderen en om het risico op terugdrijving van het meisje naar Nigeria te verkleinen, pusht de madam haar om zo veel en zo lang mogelijk te werken. Het gaat hier daadwerkelijk over 7 dagen per week, zelfs bij ziekte of ongesteldheid... Een eventuele zwangerschap wordt zo snel mogelijk beëindigd, meestal door een beroep te doen op traditionele medicijnen die tot een abortus leiden. Maanden tot jaren lang ziet het dagschema van het slachtoffer er hetzelfde uit. Overdag slaapt ze meestal in een vuil en smerig safehouse, waar ze samen met andere meisjes wordt ondergebracht, om zodra de avond valt haar plaats als prostituee in te nemen.

Al van bij de rekrutering wordt aan het meisje en haar ouders meegedeeld wat de 'schuldsom' is die het meisje in Europa dient af te dragen aan haar madam. Het bedrag schommelt gemiddeld tussen 35.000 en 65.000 euro. In het Brusselse prostitutiekwartier vraagt een jonge Nigeriaanse prostituee hooguit 20 euro voor een seksuele daad met een klant en dikwijls zelfs maar 10 of 5 euro (om toch maar niet zonder geld de nacht te moeten afsluiten). Met dat

geld moet ze niet alleen de enorme schuldsom aan haar madam afbetalen. Ze moet ook 50% van haar inkomsten afstaan aan de contractuele Afrikaanse prostituee die haar de mogelijkheid geboden heeft om haar *carrée* te gebruiken tijdens de nachturen om zich te prostitueren.

Bovendien moet het meisje van haar prostitutiegeld alle 'nevenkosten' betalen aan haar madam, zoals de huur van de safehouse, geld voor voedsel of medicijnen... Een snelle berekening leert dat bij een gemiddelde vraagprijs van 20 euro, het slachtoffer 1.750 klanten moet bediend hebben om een schuldsom van 35.000 euro bij elkaar te verdienen. In de realiteit gaat dat cijfer eerder richting 3.500 klanten, gezien de 50% die zij moet afstaan voor de prostitutieplaats, de 'nevenkosten'.. Toch slagen heel wat meisjes erin om deze enorme last in een tijdspanne van anderhalf tot twee jaar af te dragen.

De ware lijdensweg die jonge Nigeriaanse meisjes vanaf hun rekrutering tot aan de aflossing van hun 'schuld' jarenlang moeten ondergaan, laat ons onomwonden besluiten dat het bij Nigeriaanse prostitutienetwerken om de meest pure vorm van het begrip "mensenhandel" gaat. Meer nog: de omschrijving 'pure slavernij van de 21ste eeuw' is wellicht nog beter op zijn plaats.

3) *Het aspect voodoo*

Voodoo – *juju* voor de Nigerianen - is een essentieel bestanddeel van de Nigeriaanse mensenhandel. Het traditionele geloof in voodoo maakt al honderden jaren deel uit van de Nigeriaanse gemeenschap en is verspreid in alle lagen van de bevolking. De Bini geloven in het bestaan van een parallel universum waar gebeurtenissen (negatieve of positieve) gestuurd worden door goden. Diverse goden vervullen verschillende functies in hun leven. Ze doen in het dagelijkse leven dan ook zeer regelmatig een beroep op die goden om geluk en voorspoed af te dwingen, zich te vrijwaren van ziekte en ongeluk of om disputen met derden te regelen. In de Nigeriaanse gemeenschap wordt bijna steeds een voodoopriester geraadpleegd, alvorens belangrijke beslissingen te nemen of om hulp te verkrijgen bij het oplossen van een probleem.

Bij het raadplegen van de goden via een voodoopriester worden er steeds offers gebracht (meestal kleinvee of gedomesticeerde dieren). Dat gebeurt in de regel in heiligdommen (*shrines*) waar de traditionele priesters de goden aanspreken. In die shrines worden eveneens 'contracten' afgesloten tussen twee partijen. Het is hier dat de jonge Nigeriaanse meisjes ook een ceremonie moeten ondergaan alvorens zij op het transport gezet worden richting Europa.

Tijdens die ceremonies, waarbij buiten de voodoopriester ook vertegenwoordigers aanwezig zijn van de madam en dikwijls ook familieleden van de meisjes, dienen die laatsten een totale omerta en complete gehoorzaamheid te zweren aan de organisatoren. Dat op straffe van de dood van ouders, broers en zussen in Nigeria alsook van persoonlijk onheil dat hen zal overkomen.

De eedaflegging gaat gepaard met een aantal rituelen, zoals het drinken van bepaalde vloeistoffen, het eten van rauwe kippenharten en colanoten, het verzamelen van lichaamseigen stoffen (vinger- en voetsporen, schaam-, hoofd- en okselhaar, menstruatiebloed), foto's en ondergoed van het meisje. Al die voorwerpen worden tijdens de ceremonie bezworen en in recipiënten bijgehouden in de voodoo-*shrine*. Tevens worden er ter hoogte van de borst van de meisjes inkervingen gemaakt met een scheermesje, waarna er een poeder en een vloeistof worden ingewreven. Dat laat uiteraard specifieke littekens na en is in hun traditionele geloof bedoeld om de meisjes te beschermen tegen allerlei kwaad (in dit geval de politiediensten), maar ook om zoveel mogelijk mannelijke klanten aan te kunnen trekken.

Gezien alle slachtoffers sinds hun geboorte met de traditionele voodooreligie in al haar dagdagelijkse facetten worden opgevoed en die de hele Nigeriaanse gemeenschap beheerst, is het vanzelfsprekend dat die eedaflegging een enorme impact heeft op de psyche van de meisjes. Die realiteit is een verklaring voor het feit dat de meisjes zich in Europa tegenover de politiediensten vaak bijzonder arrogant, vijandig en zelfs hysterisch gedragen. Die agressieve houding is een soort van beschermingsschild dat ze optrekken in de hoop om zo hun angsten te verbergen en zich te verweren.

De reden waarom het zo immens moeilijk is voor de politie om een jong Nigeriaans slachtoffer te overtuigen om met haar verhaal over de brug te komen en de daders van haar uitbuiting aan te geven is echter driedelig. Vooreerst is er de zware psychische druk door de afgelegde voodoeeed, maar ook de sociale druk die op de meisjes wordt uitgeoefend door de ouders is niet te onderschatten. Gezien de ouders hun dochter als enige uitweg beschouwen uit hun kansloos bestaan, wordt in veel gevallen een terug naar Nigeria gerepatriëerd slachtoffer (als gevolg van illegaal verblijf in Europa) als een totale mislukking beschouwd. Daarbij komt nog de door de Nigeriaanse daders gehanteerde bedreigingen en het fysieke geweld tegen de achtergebleven familie in Nigeria. Meisjes die hun madam niet klakkeloos gehoorzamen worden veelal mishandeld (slagen, bijt- en krabwonden), verbrand met strijkijzers of met kokend water of ontzegd van elementaire basisbehoeften.

Het is absoluut te begrijpen dat jonge Nigeriaanse slachtoffers daarom verkiezen om de onmenselijke behandelingen en leefomstandigheden te ondergaan en hun 'schuld' af te betalen aan hun madam.

4) Detectie van minderjarige slachtoffers

In de wetenschap dat de Nigeriaanse netwerken er niet voor terugdeinzen zeer jonge meisjes te rekruteren in hun thuisland, is het nochtans niet altijd zo evident die meisjes naderhand als minderjarig te detecteren tijdens hun uitbuiting in de prostitutie in Europa. In onderzoeken van de laatste jaren hebben we diverse keren vastgesteld dat meisjes al op 14-jarige leeftijd in Nigeria geronseld werden. Bij hun aankomst in Europa waren zij dus dikwijls nog geen 16 jaar oud. Uiteraard krijgen zij van hun madam de opdracht om bij een politiecontrole een leeftijd op te geven van rond de 20 jaar. Het feit dat in Nigeria meisjes volgens hun sociaal-culturele geplogenheden veel vroeger 'volwassen' zijn dan in Europa, maakt dat zij op die leeftijd al huwbaar zijn en seksueel zeer actief. Dat vertaalt zich tevens in een andere attitude, niet te vergelijken met die van een Europees tienermeisje. Bovendien is er ook nog het verschil in morfologie (lichaamsbouw en ontwikkeling), waarbij het Afrikaanse tienermeisje sneller gelijkenissen vertoont met een volwassene.

Feit is dat het tijdens controlediensten uitgevoerd in het prostitutiemilieu niet altijd vanzelfsprekend is om ter plaatse te kunnen bepalen of een meisje al dan niet ouder of jonger is dan 18 jaar. Ten eerste vinden dergelijke initiële contacten met de slachtoffers veelal plaats tijdens de nachturen in slecht verlichte plaatsen, waarbij de meisjes erg opgemaakt zijn met schmink, allerlei pruiken en *hair extensions* dragen en uiteraard ook prostitutiegerelateerde kledij. Bovendien geven de meisjes dikwijls blijk van een zeer assertieve houding, die niet zelden neigt naar agressiviteit en arrogantie. Dat alles focust bijgevolg op het geven van de indruk van 'meerderjarigheid'.

De meeste slachtoffers worden volledig illegaal naar Europa gesluisd, dus zonder ook maar in het bezit te zijn van enig officieel identiteitsdocument. Zelfs pogingen om in een later stadium vanuit hun thuisland (betrouwbare) gegevens te verkrijgen over hun identiteit of leeftijd (hun geboorteakte is er dikwijls ongekend, niet bestaande of wordt gewoonweg op vraag en tegen betaling opgesteld en afgeleverd) blijken totaal nutteloos.

In deze initiële fase van contact met een jong Nigeriaans slachtoffer blijft dikwijls het buikgevoel van de interveniërende ambtenaren doorslaggevend. Door ons werden meisjes als minderjarig gedetecteerd door de nog kinderlijke uitstraling van hun gezicht, maar vooral door

hun zichtbare lichaamsbouw (nog niet vol ontwikkelde vrouwelijke lichaamsvormen).

Het latere verhoor van het jonge meisje is van groot belang, waarbij de aandacht zeker moet gelegd worden op haar eventuele minderjarigheid en alle elementen die dat zouden kunnen bevestigen (het meisje is zich meestal niet bewust dat haar eventuele minderjarigheid een belangrijk element is in het onderzoek).

Een in een later stadium uitgevoerd botonderzoek in een erkend geneeskundig centrum is eveneens niet altijd heiligmakend, gezien de botstructuur van het Nigeriaanse meisje vergeleken wordt met Europese maatstaven, daar waar er vermoedelijk morfologische verschillen zijn tussen Europeanen en Afrikanen.

Gezien die realiteit gebeurt het waarschijnlijk regelmatig dat een Nigeriaans slachtoffer in een eerste fase niet direct als minderjarig gedetecteerd wordt. In een latere fase bestaat er dan wel meer kans gezien al beschikbare onderzoeksgegevens (telefoontap, getuigen...) of een zekere medewerking van het meisje (verhoor).

5) *Besluit*

Een demografische studie van de Verenigde Naties voorspelt dat Nigeria tegen 2050 het derde dichtst bevolkte land ter wereld zal zijn na India en China. Met om en bij de 380 miljoen inwoners zullen er op dat ogenblik meer Nigerianen zijn dan Amerikanen...

Maar nu al is er een enorme pool waaruit Nigeriaanse netwerken hun slachtoffers rekruteren. De toekomst ziet er dan ook niet bijster rooskleurig uit indien niet blijvend en doortastend wordt opgetreden. Dat moet multidisciplinair en arrondissementsoverschrijdend in België en met een focus op een intense samenwerking tussen de verschillende Europese lidstaten.

Deel 3

Evolutie van het fenomeen en van de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel

Als onafhankelijk Nationaal Rapporteur evalueert Myria de evolutie en de resultaten van de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel. In het kader van die opdracht volgt het de laatste **evoluties van het juridische en politieke kader** op Europees en Belgisch niveau.

Myria analyseert de **gerechtelijke dossiers** waarin het als burgerlijke partij volledige inzage heeft verkregen. Het behandelt ook de **relevante rechtspraak** van 2017 tot begin 2018 op basis van de dossiers waarin Myria burgerlijke partij was en de beslissingen van de gespecialiseerde slachtoffercentra of die meegedeeld werden door magistraten en terreinactoren.

Hoe het **businessmodel van de smokkelaars doorbreken**? Myria ijvert ervoor om te focussen op de strafrechtelijke aanpak van de smokkelaars en niet op de strijd tegen de smokkelslachtoffers. België beschikt al twintig jaar over het nodige instrumentarium daartoe. Toch mag het model niet ontregeld worden door beleidskeuzes die er louter op gericht zijn om de smokkelmarkt te verstoren door de strijd aan te binden met de gesmokkelden, onder het mom van een zogenaamde jacht op illegalen.

Hoofdstuk 1

Recente ontwikkelingen van het juridisch en politiek kader

In dit hoofdstuk gaat Myria in het kort in op de laatste evoluties van het juridische en politieke kader inzake mensenhandel en mensensmokkel op Europees en Belgisch niveau.

1. Evoluties van het Europese juridische en politieke kader

Op Europees vlak zijn in 2017 twee belangrijke verslagen gepubliceerd. Het eerste is het evaluatieverslag van GRETA, de Expertengroep van de Raad van Europa, over de toepassing door België van het Verdrag inzake bestrijding van mensenhandel.²²⁰ Het tweede verslag is dat van de Europese Commissie over de opvolging van de Europese strategie inzake mensenhandel.²²¹

1.1. | Verslag van GRETA inzake toepassing van het Verdrag van de Raad van Europa inzake bestrijding van mensenhandel door België

Op 16 november 2017 heeft GRETA, de Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings van de Raad van Europa, zijn tweede evaluatieverslag over België gepubliceerd. Daarin beoordeelt de expertengroep wat er sinds de publicatie van het eerste evaluatieverslag in september 2013 is gebeurd.

Het verslag wijst op de vooruitgang in de ontwikkeling van het juridische en institutionele kader met betrekking tot de strijd tegen mensenhandel²²², de goedkeuring van een nieuw nationaal actieplan tegen mensenhandel en de opleiding van professionals. Het onderstreept ook de vele veroordelingen en de bijhorende verbeurdverklaringen van de goederen van de daders van de inbreuken.

Maar het verslag wijst er ook op dat bepaalde domeinen nog voor verbetering vatbaar zijn. Zo ligt het aantal kinderen dat als slachtoffer van mensenhandel is geïdentificeerd erg laag: 13 tijdens de periode 2013-2015. GRETA doet dan ook een oproep aan de Belgische

²²⁰ GRETA, Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Belgium (second evaluation round), goedgekeurd op 7 juli 2017 en gepubliceerd op 16 november 2017 (<https://rm.coe.int/greta-2017-26-frg-bel-en/1680782ae0>).

²²¹ Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement en de Raad, *Verslag over de follow-up van de EU-strategie voor de uitroeiing van mensenhandel en het vaststellen van verdere concrete maatregelen*, 4 december 2017, COM(2017) 728 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0728&from=en>.

²²² Zoals de vermenigvuldiging van de boete met het aantal slachtoffers, de aanstelling van een voogd voor de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen die onderdanen zijn van de EU of de EER, een nieuwe gezamenlijke omzendbrief van het College van Procureurs-generaal en de minister van Justitie over de strijd tegen mensenhandel, of ook de integratie van de vertegenwoordigers van de drie gespecialiseerde opvangcentra voor slachtoffers van mensenhandel in de samenstelling van de Interdepartementale Coördinatiecel.

overheden hun inspanningen op te voeren om proactief de minderjarige slachtoffers te identificeren²²³, onder meer door meer opleidingen te organiseren voor de eerstelijns professionals. Volgens het verslag moet ook het probleem van de verdwijning van niet-begeleide kinderen worden aangepakt, door in voldoende veilige huisvesting te voorzien. Volgens GRETA kunnen de Belgische overheden best ook extra maatregelen treffen opdat de kinderen die slachtoffer zijn van mensenhandel er zeker van zijn ook effectief een verblijfsvergunning te krijgen.²²⁴

Een ander pijnpunt is de toegang van slachtoffers tot een schadeloosstelling.²²⁵ Volgens GRETA kunnen slachtoffers nog heel wat beter systematisch geïnformeerd worden over hun recht om zich door de smokkelaars schadeloos te laten stellen. Bovendien moeten de slachtoffers dit recht ook effectief kunnen uitoefenen door gratis beroep te doen op een advocaat, die hen in een vroeg stadium van de procedure kan helpen bij het indienen van een verzoek om een schadeloosstelling.

GRETA dringt er bij de Belgische overheden tevens op aan de gespecialiseerde opvangcentra voor slachtoffers van mensenhandel passend te financieren om een vlotte werking ervan te garanderen.²²⁶ We wijzen er nog op dat sinds de publicatie van het GRETA-verslag, de federale regering maatregelen heeft getroffen om de financiering van de centra voor 2017, 2018 en 2019 veilig te stellen.²²⁷ Van een duurzame financiering is evenwel nog geen sprake.

1.2. | Opvolgingsverslag van de EU-strategie voor de bestrijding van de mensenhandel

Ter aanvulling en ondersteuning van de wetgeving en de initiatieven van de Europese Unie inzake mensenhandel had de Commissie in juni 2012 een Europese strategie goedgekeurd (2012-2016), die voorziet in de toepassing van een reeks maatregelen ter bestrijding van het fenomeen.²²⁸ De vijf belangrijkste prioriteiten waren:

- slachtoffers van mensenhandel detecteren, beschermen en bijstaan;
- meer doen om mensenhandel te voorkomen;
- mensenhandelaars actiever vervolgen;
- de coördinatie en samenwerking tussen de belangrijkste betrokken partijen verbeteren en zorgen voor een coherent beleid;
- meer inzicht verwerven in en effectiever reageren op nieuwe problemen op het gebied van mensenhandel in welke vorm dan ook (kennisuitbreiding).

In oktober 2014 had de Commissie een tussentijds verslag gepubliceerd over de toepassing van deze strategie.²²⁹

De Commissie achtte de vijf strategische prioriteiten uitgevoerd en besliste in december 2017, de binnen de EU reeds geleverde inspanningen op te voeren om mensenhandel te voorkomen. Daarom heeft zij deze drie prioriteiten naar voren geschoven:

- De strijd tegen de georganiseerde criminele netwerken opvoeren, onder meer door hun businessmodel onder druk te zetten en de mensenhandelketen te doorbreken. Zo wil de Commissie de EU-lidstaten ertoe aanzetten om, voor zover ze dat nog niet hebben gedaan, personen strafbaar te stellen die bewust gebruik maken van diensten die van slachtoffers van mensenhandel worden geëist.

223 Cf. §§117 tot 130 van het verslag.

224 Met volledige inachtneming van het artikel 14(2) van het Verdrag. Volgens dit artikel wordt "de verblijfsvergunning van de kinderen-slachtoffers uitgereikt overeenkomstig het hoger belang van het kind en desgevallend onder dezelfde voorwaarden verlengd. In het huidige Belgische systeem evenwel gelden voor de kinderen-slachtoffers van mensenhandel die een verblijfsvergunning willen verkrijgen, dezelfde voorwaarden als voor volwassenen (met name samenwerking met de gerechtelijke overheden). Voor meer gedetailleerde informatie over deze procedure, cf. de focus van dit verslag, deel 2, hoofdstuk 1, punt 2.3.

225 §§ 149-159 van het verslag.

226 §§ 209-2012 van het verslag.

227 Op 23 november 2017 heeft de Ministerraad immers beslist om in 2017, 2018 en 2019, jaarlijks een totaal bedrag van 498.000 euro toe te kennen aan de drie opvangcentra. www.presscenter.be/nl/pressrelease/20171123/financiering-van-de-gespecialiseerde-opvangcentra-voor-slachtoffers-van-mensen?setlang=1.

228 Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's, *De EU-strategie voor de uitroeiing van mensenhandel 2012-2016*, 19 juni 2012, COM(2012)286 final. Zie in dit verband het jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, pp. 71-72.

229 Commission Staff working document, *Mid-term report on the implementation of the EU strategy towards the eradication of trafficking in human beings*, Brussels, 17 October 2014, SWD(2014)318 final, COM (2014) 635 final. Over dit tussentijds verslag, zie het Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden*, pp. 56-57.

- De slachtoffers een betere toegang tot hun rechten verlenen en die ook concreet maken. Zo stelt de Commissie voor om in samenwerking met het Bureau voor de grondrechten van de Europese Unie (FRA) praktische richtsnoeren op te stellen om de samenwerking tussen agentschappen en staten te versterken en op die manier mensenhandel waarbij kinderen het slachtoffer zijn in de EU te voorkomen.
- Zowel binnen als buiten de EU, streven naar een nog beter gecoördineerde en geconsolideerde aanpak. In samenwerking met de lidstaten en met de Europese Dienst voor extern optreden wil de Commissie onder meer de prioritaire landen en regio's in kaart brengen om actie te ondernemen in de strijd tegen mensenhandel.

1.3. | Andere maatregelen

In maart heeft de Commissie een voorstel neergelegd voor de oprichting van een Europese arbeidsautoriteit (European Labour Authority, ELA).²³⁰ ELA is weliswaar niet specifiek bevoegd inzake mensenhandel, het is wel de bedoeling dat het agentschap de lidstaten ondersteunt op het vlak van intra-Europese arbeidsmobiliteit, zoals bij de toepassing van de regels inzake detachering van werknemers en het op elkaar afstemmen van de sociale zekerheidssystemen. Een andere doelstelling is het versterken van de samenwerking tussen de lidstaten in de strijd tegen zwartwerk. Indien nodig zal ELA ook samenwerken met andere EU-agentschappen zoals Europol en Eurojust, rond de problemen die te maken hebben met criminele activiteiten op het vlak van arbeidsmobiliteit. De Commissie wil dat dit nieuwe orgaan in 2019 operationeel is.

2. Evoluties van het Belgische juridische en politieke kader

Behalve de goedkeuring van een nieuw verblijfsdocument in het kader van de reflectieperiode²³¹ en van een nieuwe omzendbrief inzake multidisciplinaire samenwerking²³², die in het vorige verslag²³³ aan bod zijn gekomen, is het zo dat de drie gespecialiseerde opvangcentra voor slachtoffers van mensenhandel een nieuwe erkenning voor een periode van vijf jaar hebben gekregen.²³⁴ Ze werken overigens samen met andere organisaties zoals OR.C.A., dat zich bekommert om werknemers zonder papieren en die net van naam is veranderd. OR.C.A. heet voortaan FAIRWORK Belgium.²³⁵

Een aantal andere maatregelen zijn niet specifiek gericht op mensenhandel maar houden wel verband met het fenomeen.

Zo heeft de ministerraad in juni 2017 het nieuwe actieplan "Ondernemingen en Mensenrechten" goedgekeurd.²³⁶ Dat actieplan moet de door de Mensenrechtenraad van de Verenigde Naties goedgekeurde richtlijnen toepassen en streeft er onder meer naar fatsoenlijk werk voor iedereen te promoten, schendingen van de mensenrechten binnen de bedrijven te voorkomen en slachtoffers toegang tot daadwerkelijke schadevergoeding te verlenen. Binnen het kader van dit plan kan een aantal maatregelen de strijd tegen mensenhandel nog versterken. Zo is het de bedoeling om het 'sociaal label' te herlanceren, dat erop wijst dat de naleving van de arbeidsnormen en de rechten van de werknemers gegarandeerd is. En aansluitend bij het due diligence-principe worden de bedrijven ertoe

²³⁰ Europese Commissie, *Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot oprichting van een Europese arbeidsautoriteit* (vrij vertaald), Straatsburg, 13 maart 2018, COM 2018 (131) final : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018PC0131&from=EN>.

²³¹ De BGV van 45 dagen is vervangen door een bijlage 15. Zie de wet van 30 maart 2017 tot wijziging van artikel 61/2 van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen teneinde het bevel om het grondgebied te verlaten te vervangen door een tijdelijk verblijfsdocument in de procedure slachtoffers mensenhandel, *BS*, 10 mei 2017.

²³² Omzendbrief van vrijdag 23 december 2016 inzake de invoering van een multidisciplinaire samenwerking met betrekking tot de slachtoffers van mensenhandel en/of van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel, *BS*, vrijdag 10 maart 2017.

²³³ Myria, jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2017, *Online*, pp. 76-77.

²³⁴ Koninklijk besluit van 22 juni 2018 betreffende het verlenen van erkenning aan de centra gespecialiseerd in de opvang en begeleiding van slachtoffers van mensenhandel en van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel en inzake de erkenning om in rechte op te treden, *BS*, 5 juli 2018.

²³⁵ <http://fairworkbelgium.be>.

²³⁶ www.sdgs.be/sites/default/files/publication/attachments/20170720_plan_bs_hr_nl.pdf.

aangezet actieplannen op te stellen en informatie te verspreiden rond het naleven van de mensenrechten.

Tenslotte is er sinds 30 juni 2017 een nieuwe reglementering inzake overheidsopdrachten van kracht.²³⁷ Die wetten zijn niet enkel gericht op meer efficiëntie bij deze opdrachten maar versterken tevens de strijd tegen sociale dumping. Binnen het kader van de gunning van overheidsopdrachten wordt overigens de naleving van de verplichtingen op het vlak van het milieu-, sociaal of arbeidsrecht als algemeen beginsel gesteld en de aannemers moeten die verplichting ook door hun onderaannemers doen naleven. De verplichte uitsluitingsgronden zijn uitgebreid. Voortaan omvatten die bijvoorbeeld ook expliciet kinderarbeid en mensenhandel²³⁸, en het tewerkstellen van illegaal verblijvende onderdanen van derde landen.²³⁹

237 Zie ook de wet van 17 juni inzake overheidsopdrachten, *BS*, 14 juli 2016. Deze wet kadert binnen de omzetting van de Europese richtlijnen ter zake.

238 Artikel 67, §1, al. 1, 6° van de wet van 17 juni 2016. We wijzen erop dat de wet het heeft over "kinderarbeid en andere vormen van mensenhandel".

239 Artikel 67, §1, al. 1, 7° van de wet van 17 juni 2016.

Hoofdstuk 2

Dossieranalyse

In dit hoofdstuk analyseert Myria de gerechtelijke dossiers van mensenhandel en mensensmokkel waarin het als burgerlijke partij volledige inzage heeft verkregen. Het geeft een scherp beeld over hoe een onderzoek concreet op het terrein opgestart en gevoerd wordt. Daarnaast schetst dit hoofdstuk per uitbuitingsvorm een beeld van het fenomeen van mensenhandel en van mensensmokkel. Dit jaar hebben we ons enkel gericht op dossiers met minderjarigen.

De analyse is gebaseerd op de processen-verbaal van die dossiers, en heeft vooral oog voor het criminele systeem en het slachtofferperspectief. We lichten in de eerste plaats de synthese-pv's, waarin de speurders het dossier samenvatten, grondig en kritisch door. Er gaat ook veel aandacht naar de aanvankelijke pv's die informeren op welke basis het dossier concreet opgestart werd en of er op dat moment slachtoffers geïntercepteerd en gedetecteerd werden. Daarnaast bevat het dossier de pv's met de verhoren van slachtoffers, verdachten en getuigen; de informatie-pv's; de mappen van de afgeluisterde gesprekken op basis van de telefoontap, de observatierapporten en tenslotte de rapporten van rogatoire commissies.

De studie van concrete dossiers is een hoeksteen om het beleid te evalueren. Ze leidt tot kennis over de implementatie van het opsporings- en vervolgingsbeleid op het terrein, en over de knelpunten die daarbij opduiken. Samen vormen die bevindingen ook een belangrijke informatiebron voor de focus van het jaarrapport en een onmisbare basis om aanbevelingen te formuleren.

1. Mensenhandel

Om hun identiteit te beschermen en de verdere rechtsgang niet te verstoren zijn de namen van slachtoffers en daders uit dit dossier verzonnen.

1.1. | Seksuele uitbuiting

Nigeriaans netwerk van Mama M. en Madam J. te Brussel

Dit dossier wordt ook behandeld in de focus van dit rapport.²⁴⁰ De feiten van mensenhandel en mensensmokkel situeren zich tussen 2014 en 2016 en werden behandeld door het parket van Brussel. De beklaagden werden veroordeeld voor mensenhandel, bendeforming en witwassen.²⁴¹ Ze werden niet vervolgd voor mensensmokkel.

Het netwerk smokkelde tientallen meisjes waaronder verschillende minderjarigen vanuit Nigeria naar België en andere Europese landen om ze uit te buiten in de prostitutie. Ze opereerden op internationaal niveau en verplaatsten de slachtoffers wanneer ze in het vizier van de politie kwamen. Daarnaast wisselden ze slachtoffers uit tussen verschillende hoerenmadammen in België, Italië, Spanje en Zweden. De focus van dit dossier ligt op Madam J., de madam in België. De andere dossiers, waaronder dat van Mama M., werden afgesplitst omdat de beklaagden

²⁴⁰ Zie deel 2, hoofdstuk 2, punt 2.1.

²⁴¹ MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en mensensmokkel 2017 *Online*, p. 100-101; Nederlandse correctionele rechtbank van Brussel, 28 maart 2017, 60ste kamer (definitief).

van dit dossier in voorhechtenis zaten en anders zouden kunnen vrijkomen en vluchten.

Het netwerk maakte gebruik van voodoo-rituelen om de slachtoffers onder controle te houden en in een afhankelijkheidssituatie te plaatsen. In de afgeluisterde telefoongesprekken bespraken de verdachten haast dagelijks het gebruik van voodoo-rituelen op de slachtoffers. Regelmatig telefoneerden ze met een man in Benin City, de Nigeriaanse vriend van een van de beklaagden. Hij werd meermaals opgedragen contact op te nemen met zijn vader, een voodoopriester, om in Benin City de voodoo-rituelen uit te voeren om ongehoorzame of weinig verdienende slachtoffers en hun families te intimideren en te bedreigen.

Dergelijke voodoo-rituelen zijn een typisch basiselement van de Nigeriaanse netwerken en hebben als doel om:

- de slachtoffers te doen gehoorzamen;
- het aantal klanten dat ze elke dag moeten afwerken positief te beïnvloeden;
- te bevorderen dat deze klanten royaal zouden betalen;
- de slachtoffers verplichten om de schuld die ze maakten voor hun transport van Nigeria naar Europa, aan de verdachten af te betalen. In dit dossier bedroeg dit bij de meeste slachtoffers 35.000 euro.

1.1.1. | Structuur netwerk

De spilfiguur van dit netwerk was Mama M. die vanuit Benin City in Nigeria opereerde. Zij rekruteerde de jonge slachtoffers en liet hun de voodoo-rituelen ondergaan. Ze regelde ook hun transport via de landroute Nigeria- Libië- Italië- België. In diverse tussenlanden had zij familieleden of contactpersonen, die haar hielpen om de meisjes door te voeren. Zo werkte ze in Libië samen met een smokkelaar voor de boottochten en in Italië met haar zonen.

Bij hun aankomst in België werden de meisjes 'overgedragen' aan de Nigeriaanse madammen die vooraf één of meerdere meisjes 'besteld' hadden. De ontvangst en de overdracht van de meisjes in België verliep via een 'Afrika shop', een Afrikaanse kapperszaak gerund door de zoon van Mama M. Die liet in het Nigeriaanse prostitutiemilieu de contactgegevens van zijn moeder circuleren om nieuwe meisjes te laten leveren. Hij werkte vooral samen met zijn zus: Madam J.

Madam J., de dochter van Mama M., was de hoofdbeklaagde van dit dossier. Zij kreeg op haar beurt assistentie van haar vriend die de slachtoffers fotografeerde en op een seksdatingsite plaatste. Een tante organiseerde dan weer

de geldtransfers naar Nigeria via het zogenaamde systeem van *Black Western Union*.

Voor de slachtoffers in België is er naast de primaire uitbuiting met voodoo-bezeringen door de madam ook sprake van een secundaire uitbuiting door de uitbaters van de hotels of bars waar de meisjes zich moeten prostitueren. Zij incasseren de helft van de prostitutie-opbrengsten. De andere helft moeten ze afgeven aan hun madam. Voor de slachtoffers zelf blijft niets over.

Mama M. spil in familienetwerk

De spilfiguur in deze zaak is Mama M. Met een aantal naaste familieleden - in België, Italië en wellicht andere landen - bouwde ze haar criminele netwerk uit:

- **twee zussen** die in België woonden en onder meer geregeld geldtransporten via *Black Western Union* deden naar Nigeria; de vader van de vriend van een van de zussen was de **voodoopriester** die verschillende meisjes in deze zaak bezwoer;
- **haar dochter Madam J.** die samen met haar broer en haar vriend het netwerk runden in België;
- **twee zonen** die in Italië voor het netwerk actief waren en het transport van de slachtoffers naar België regelden. Zij worden in Italië vervolgd.

Slachtoffers in Italië

Uit de telefoontap bleek dat meisjes die niet genoeg opbrachten of ongehoorzaam waren naar Italië verplaatst werden. Zo sprak Mama M. in een telefoongesprek over Anett, een meisje dat niet genoeg verdiende met haar prostitutiewerk in Brussel en Antwerpen en overgebracht werd naar Italië, waar ze als straatprostitutee moest werken. Ze zei dat de nieuwe voodoo-rituelen bij Anett geholpen hadden want ze verdiende nu wel wat geld dat ze naar Mama M. moest verzenden.

Soms waren de slachtoffers nog onderweg van Nigeria naar West-Europa en moesten ze eerst in Italië in de prostitutie gaan werken. Zo bleek uit de telefoontap dat er twee nieuwe Nigeriaanse slachtoffers na het afleggen van de Libiërouten vastzaten in Italië. Madam J. liet hierover tijdens een telefoongesprek weten dat de meisjes haar niet moesten bellen en dat ze op geen geld moesten rekenen: "Ze moeten eerst zelf iets verdienen (prostitutie) en dan pas zal tante C. hen contacteren om hen in Italië te laten oppikken."

Daarnaast bleek uit de telefoontap dat er te veel meisjes waren in Libië. Hierop besloten de beklaagden dat ze de meisjes niet meer naar België zouden overbrengen,

maar ze in Italië zouden laten werken, ook al verdienden ze daar maar tussen de 5 en 10 euro: “Mama M. gaf haar gelijk, dat het beter is de meisjes in Italië te laten werken.”

Mensensmokkel

Mama M. organiseerde de smokkelroute van de meisjes vanuit Nigeria. Eerst werden ze met bussen en jeeps via Niger tot aan de kust van Libië (Tripoli) gebracht. In de woestijn werden ze verkracht. Wie tegenstribbelde werd achtergelaten en tekende haar doodvonnis. Een meisje dat samen met een vriendinnetje in de woestijn werd achtergelaten, getuigde later dat ze alleen maar konden overleven door hun eigen urine te drinken en omdat ze het geluk hadden dat een groep Bedoeïenen hen vond en verder had geholpen.

In Tripoli werden de meisjes opgevangen in een safehouse door een Arabische smokkelaar die ook een illegale overzetboot richting Italië regelde. Hiervoor moest hij eerst geld ontvangen van Mama M. Een van de slachtoffers moest vier maanden wachten in het opvanghuis alvorens de betaling geregeld was. Het was een gevaarlijke overtocht. Zo barstte het rubberen bootje van de veertienjarige Symphorosa die daardoor in het water terechtkwam. Ze werd gered door de Italiaanse kustwacht, wat ook het geval was voor de andere slachtoffers die een getuigenis hebben kunnen afleggen. Een ander slachtoffer was tijdens de oversteek tweemaal uit de boot gevallen en moest gehospitaliseerd worden nadat ze gered werd door de Italiaanse kustwacht.

Nadat de meisjes via de Italiaanse kustwacht in een opvangkamp waren terechtgekomen, regelde Mama M. dat een van haar zonen die in Italië woonde, de meisjes uit het opvangkamp ging ophalen om ze bij hem onder te brengen in Pescara. Van daaruit regelde hij hun transport naar België.

1.1.2. | Onderzoek

Start van het onderzoek

In een Brussels dossier van 2015 legde de hoofdbeklaagde al verklaringen af over de rol van Mama M. en haar netwerk. Drie slachtoffers uit datzelfde dossier bevestigden ook bij een nieuw verhoor in het kader van dit dossier dat ze door Mama M. waren gerekruteerd en getuigden over haar rol bij de voodoobezweringsen.

Op basis van die elementen kon de politie vaststellen dat er een nieuw Nigeriaans netwerk onder leiding

van deze Mama M. actief was dat jonge Nigeriaanse meisjes rekruteerde in hun thuisland en via diverse tussenpersonen overbracht naar België. De meisjes werden dan overgedragen aan Nigeriaanse madammen die hen uitbuiten in het Brusselse prostitutiemilieu.

Sociale media

De politie gebruikte internet en sociale media bij hun onderzoek. De speurders raadpleegden internet via open bronnenonderzoek en zochten internetadvertenties van jonge Nigeriaanse meisjes op seksdatingsites. Ze belden het oproepnummer, deden zich voor als klanten en maakten een afspraak. Bij aankomst maakte de politie zich onmiddellijk kenbaar met hun dienstkaart. De prints met de schermafdrucken van de internetadvertenties werden als bewijsmateriaal in het dossier opgenomen.

Bij de interceptie trof de politie een Nigeriaans slachtoffer aan, opgesloten in een kamer. Mede dankzij de tolk kon ze overtuigd worden om mee te werken en bracht ze ook een ander slachtoffer aan via haar Facebookprofiel: “Het slachtoffer verklaart eveneens dat een ander meisje, Breana genaamd, welke samen met haar de reis vanuit Nigeria maakte, op dat moment als prostituee werkzaam was in een club X. Zij wist dit omdat zij nog steeds in contact stond met deze Breana en dit via Facebook. Gezien deze mededeling over dit bijkomende slachtoffer Breana werd er door de diensten van de FGP Gent een controle uitgevoerd in de desbetreffende bar. Bij deze controle die plaatsvindt op 15.03.16 om 16.48 uur wordt er inderdaad een Nigeriaanse prostituee aangetroffen die illegaal in het land blijkt te verblijven maar zich uiteindelijk identificeerde als Olise.”

Bij een ander slachtoffer maakte de politie gebruik van sociale media en internet bij het verhoor om zo meer info te bekomen over de daders en nog andere slachtoffers: “Vervolgens bekijk ik samen met u mijn Facebook-profiel. Ik duid u hierbij enkele foto's aan van de personen die ik vernoemde in mijn verhoren, te weten Breana, Hope, Lianne en Symphorosa (slachtoffers) en ook K. (dader). Samen met u vinden we de website van mijn pooier.”

1.1.3. | Financieel onderzoek

Criminele opbrengsten

De beklaagden investeerden hun opbrengsten in vastgoed in Nigeria. Zo bleek uit diverse gesprekken van de telefoontap dat de zoon van Mama M. met het geld dat hij met zijn criminele activiteiten verdiende, een

huis (flatgebouw) aan het bouwen was in Benin City. Hij vertelde ook dat hij in mei wou beginnen met de bouw van een tweede huis. In juli of augustus zou hij dan zelf naar Nigeria willen reizen om eraan voort te werken.

Hij sprak ook over een bankrekening die hij alvast voor zichzelf geopend had in Nigeria en waar hij regelmatig geld op stortte. Tijdens de gesprekken bevestigden hij en zijn moeder dat het geld snel zou beginnen binnenstromen.

Black Western Union

Het Nigeriaanse criminele milieu vermijdt officiële geldtransfermaatschappijen gezien de mogelijkheden qua traceren van identiteiten, bedragen en bestemmingen. Het heeft een eigen systeem om cashgeld over te maken naar begunstigden in hun thuisland, zonder sporen achter te laten: het zogenaamde *Black Western Union*.

Uit de telefoontap bleek dat een *Afrika Shop* gebruikt werd als draaischijf voor heel frequente verzendingen van cashgeld naar Nigeria. In de winkel werden schoonheids- en verzorgingsproducten en ook voedingsmiddelen verkocht, vooral aan klanten van Afrikaanse herkomst. Het was tegelijk ook een kapperszaak en was gesitueerd net naast de prostitutiewijk Brussel-Noord, waar vooral Nigeriaanse prostituees klanten bedienen in prostitutiekamers (*carrées*).

Concreet betekende dit dat personen uit het Nigeriaanse milieu contact opnamen met de zoon van Mama M. of zijn tante om cashgeld af te geven in deze *Afrika Shop* met de vraag om het overeenstemmende bedrag over te maken aan een begunstigde in Benin City. De zoon nam nota van de bedragen en deelde geïnteresseerden de eventuele wisselkoers mee al naargelang het bedrag aan de begunstigde werd uitbetaald in euro of in Naira, de Nigeriaanse munt. Naderhand werd het bedrag in deze *Afrika Shop* overhandigd. Er werden ook gesprekken geregistreerd waaruit bleek dat de zoon gelden ging ophalen (onder meer in Antwerpen) in opdracht van de tante.

Op zeer regelmatige tijdstippen (vermoedelijk om de twee weken) reisden de tante of haar vriend met het verzamelde cashgeld (verborgen in hun bagage; vermoedelijk sommen tussen 25.000 en 35.000 euro) naar Nigeria. In Nigeria beheerde de tante een winkelbureau waar de begunstigden van het geld zich aanboden en de overeengekomen som uitbetaald kregen. Hierop rekende ze een commissie aan van 10% op elk verzonden bedrag.

De rechtbank beschouwde de telefoongesprekken uit de telefoontap als bewijs voor het witwassen via *Black Western Union*: “De relevant weerhouden gesprekken

tonen aan dat eerste beklagde [Madam J.], tweede beklagde, derde beklagde, vierde beklagde en vijfde beklagde massaal gelden hebben overgemaakt naar Nigeria en dat hiervoor beroep werd gedaan op de diensten van de tweede beklagde [de tante van Madam J.]. Op grond van de feitelijke gegevens van het strafdossier staat het onomstotelijk vast dat voormelde beklagden de illegale oorsprong van de overgemaakte gelden kenden of moesten kennen. Ze maken het alleszins niet aannemelijk dat de gelden een legale oorsprong hadden. Dat de getransfereerde gelden verkregen zijn uit illegale activiteiten staat buiten kijf. Indien de gelden een legale oorsprong zouden gehad hebben, zouden de beklagden hun geld via officiële weg hebben laten transfereren naar hun thuisland en zouden ze geen toevlucht hebben moeten nemen tot het systeem van de *Black Western Union*. De eerste, vierde en vijfde beklagde beschikten daarenboven niet over officiële inkomsten. Integendeel, zij verwierven hun gelden door het seksueel uitbuiten van verschillende jonge Nigeriaanse meisjes hetgeen afdoende is aangetoond door de inhoud van de tapgesprekken. Ook de frequentie (quasi tweewekelijks/maandelijks) waarmee de tweede en derde beklagde [twee tantes van Madam J.] pendelden tussen België en Nigeria met grote sommen cashgeld in hun bagage overstijgt het karakter van een gewone vriendendienst en toont aan dat beide dames op grote schaal bezig waren met illegale witwaspraktijken. Uit de inhoud van de tapgesprekken blijkt voorts dat met de overgemaakte gelden huizen werden gekocht en gebouwd, dit aldus duidelijk met de bedoeling de illegale oorsprong van de gelden te verdoezelen.”

Deze *Afrika Shop* was niet de enige Nigeriaanse geldkoerier. In hetzelfde gebouw van de *Afrika Shop* was ook een ander winkelhok actief met witwassen via *Black Western Union*. Hiermee werkte Madam J. ook nauw samen. Dat hok stond onder de leiding van een Nigeriaanse geldkoerier, volgens een pv van de politie “een veel voorkomende naam inzake illegale geldtransfers naar Nigeria (*Black Western Union*) en in diverse dossiers ‘Exploitatie prostitutie/MH’ in het Nigeriaans milieu. Blijkbaar is [de tante] een ‘collega- zelfstandige’, die exact dezelfde activiteiten uitvoert met een winkelhok in hetzelfde gebouw als waar [hij] zijn zaken beheert. Alzo helpen zij elkaar wanneer er kortstondig een tekort aan cash optreedt. In een gesprek met haar bediende in Benin City vertelt [de tante] dat ze [de andere geldkoerier] gesmeekt heeft (om haar met cashgeld te depanneren) en dat ze hem gezegd heeft dat haar zus het cashgeld zaterdag zal meebrengen. Zij vertelt verder, dat haar zus niet weet hoe zij het geld in de bagage verstopt heeft. Het is pas nadat haar zus in Nigeria is aangekomen, dat zij haar zal zeggen waar ze het geld moet uithalen. Bij aankomst van haar zus in de winkel in Nigeria geeft [de tante] telefonisch aan haar bediende en haar zus instructies waar zij het geld

in de bagage verstopt heeft (zak met rijst). Bovendien zijn er vier pakketjes met de naam [van de andere geldkoerier] op geschreven. Deze dient de bediende ongeopend te overhandigen (zijn 'kantoor' bevindt zich ook in Benin City in hetzelfde gebouw)."

Melding witwascel van 2012

Enkele jaren voor de interceptie van de slachtoffers en de detectie van de feiten had de witwascel reeds een witwasmelding gemaakt tegen Madam J.: "Bij schrijven van 10 april 2012 deelt de Cel voor Financiële Informatieverwerking aan het parket van de procureur des Konings te Brussel mee dat er in hoofde van de eerste beklaagde een ernstige aanwijzing van witwassen van geld bestaat. Zo staat vast dat zij tussen 15 maart 2010 en 27 oktober 2011 via de maatschappij (...) verschillende transfers heeft uitgevoerd naar Nigeria voor een totaalbedrag van 5.010,43 euro. De bestemming van de gelden was haar moeder [Mama M.]."

De rechtbank besliste om Madam J. hiervoor vrij te spreken op basis van de volgende argumentatie: "Buiten het voegen van het schrijven van voormelde cel aan het strafdossier werd aangaande deze transfers geen enkel onderzoek gevoerd. Ook werd de eerste beklaagde [Madam J.] hierover nooit verhoord. Het is voor de rechtbank dan ook onmogelijk om vast te stellen dat de naar Nigeria overgemaakte gelden tussen 15 maart 2010 en 27 oktober 2011 vermogensvoordelen betreffen die uit een misdrijf zouden zijn verkregen."

1.1.4. | Slachtoffers

De politie kon via de telefoontap ruim een twintigtal slachtoffers traceren in dit dossier. Hiervan konden er twaalf slachtoffers in België geïdentificeerd worden. Zij werden doorverwezen via het slachtofferstatuut mensenhandel.

Slachtofferdetectie

Verschillende Nigeriaanse slachtoffers werden aangebracht door andere Nigeriaanse slachtoffers die nog steeds met elkaar in contact stonden via Facebook of elkaar tegenkwamen op straat. Ze spraken dan af bij een van de gespecialiseerde opvangcentra voor slachtoffers van mensenhandel die op hun verzoek de politie contacteerde. Daarnaast hadden ook voormalige Nigeriaanse slachtoffers andere Nigeriaanse meisjes die problemen hadden op straat aangesproken of ze hadden ze leren kennen binnen de Nigeriaanse leefgemeenschap en hen doorverwezen naar de centra.

De politie kon ook verschillende Nigeriaanse meisjes uit een bar of een hotel interceperen nadat ze via een seksdatingsite een afspraak maakten of een huiszoeking verrichtten. Maar het was niet gemakkelijk om het vertrouwen van die meisjes te winnen.

De intercepties leidden soms ook tot problemen of voorbeelden van slechte praktijken. Zo moesten meisjes die 's avonds geïntercepteerd werden, de nacht in de doorgangscellen van de lokale politie doorbrengen omdat de tolk voor het verhoor pas de volgende dag ter beschikking was.

Slachtofferstatuut

Verschillende slachtoffers zaten in het slachtofferstatuut, onder wie de vier minderjarigen. De slachtoffers stelden wel verschillende problemen vast tijdens het verloop van hun procedure.

Een slachtoffer dat in het opvanghuis van Payoke zat, had haar Madam J. toevallig op straat ontmoet en moest plots haar afwezigheid kunnen verantwoorden: "Hierbij wil ik al meedelen dat ik een tweetal weken geleden op een zaterdag Madam J. ben tegengekomen in Antwerpen. Ze vroeg mij waarom ik geen contact had opgenomen met de mensen die me hebben overgebracht, waarmee ze Kaomi en Breana bedoelde, want die waren nu boos op haar. Ik heb haar geantwoord dat ik geen gsm-toestel had en dat ik hen dus niet kon contacteren. Ik heb haar ook gezegd dat ik in een deportatiekamp zat en zou uitgewezen worden (wat dus niet overeenstemde met de werkelijkheid). Madam J. zei dan nog dat ze voor mij ging bidden."

Dergelijke situaties kunnen bedreigend overkomen voor het slachtoffer: "Op uw vraag of ik nog iets wil toevoegen aan mijn verklaring, zou ik toch willen zeggen dat ik het heel vervelend vind dat ik wanneer ik mij hier in Antwerpen op straat begeef, ik bijna altijd iemand tegenkom die ik ken, zoals bijvoorbeeld met Madam J. gebeurde. Ik vrees ook dat mijn pooier of Breana mij zouden kunnen volgen als ze mij hier opmerken. U geeft me de raad dit in eerste instantie met mijn begeleidster te bespreken en ik zal u hierover op de hoogte houden." Nadien werd hiervoor een oplossing gezocht.

Ondertussen werd de familie van het slachtoffer in Nigeria onder druk gezet: "Wel zijn er problemen met mijn familie in Nigeria. Mijn vader wordt geregeld lastig gevallen door Mama M. Dat lastigvallen bestaat erin dat zij af en toe langs gaat bij mijn pa en soms belt ze hem op en wilt ze dat hij langskomt. Zij vraagt af en toe of ik weggelopen ben en waarom maar mijn vader zegt dan dat ik niet ben weggelopen maar dat ik werd opgepakt door de politie. Haar zoon heeft een tweetal weken geleden gebeld naar

mijn pa: hij zei dat hij belde vanuit Italië, dat hij zijn vriendin Breana heeft weggestuurd omdat die zich niet goed had gedragen en dat hij vraagt dat ik opnieuw naar hem zou willen komen. Mijn vader zegt steeds tegen hem dat hij nog niets van mij gehoord heeft.”

Een ander slachtoffer dat door PAG-ASA opgevangen werd, verklaarde dat haar madam haar had gecontacteerd en had getracht haar een advocaat op te dringen: “U geeft mij kennis van het statuut voor slachtoffers van mensenhandel. Ik beschouw mezelf als slachtoffer en wens in dit statuut te stappen. Ik zal mijn volledige medewerking verlenen aan het onderzoek. U vraagt mij of ik zelf iets wil verklaren. Ik wil u zeggen dat X. mij via mijn gsm contacteerde. Ik kreeg eerst vele sms-berichten waarop ik niet reageerde. Eerst was dit om te vragen of ik vrijgelaten werd. Dan stuurde ze me dat ze iemand naar de politie gestuurd had en dat die gezegd hadden dat ik vrijgelaten was en dat ik dan terug bij haar kon komen werken. Mama, ik noem haar altijd zo, belde me dan op en ik heb opgenomen. Ze zei me toen dat ik terug kon komen werken, waarop ik zei dat ik dat niet meer wilde. Ze vroeg me dan of ik geen geld wilde verdienen? Ze liet me ook weten dat ze een advocaat had ingeschakeld die mij zou helpen en toen ze zei dat ik die zelf zou moeten betalen, heb ik haar geantwoord dat dit niet nodig was. 'Mama' zei me ook dat ze een nieuw systeem had om te werken: ze zou mijn foto op het internet zetten, samen met een gsm-nummer, zodat ik zelf mijn afspraken zou kunnen regelen.”

Dit slachtoffer had wel angst voor de latere reacties en bedreigingen na haar verklaringen: “U vraagt mij of ik verder nog zelf iets wens te verklaren? IK ben bang voor mezelf en mijn familie in Nigeria indien Madam J., haar partner of Mama M. zouden te weten komen dat ik een verklaring tegen hen heb afgelegd. Ik wil deze personen niet meer zien.”

Slachtofferverklaring van een minderjarige die later als meerderjarige beschouwd werd

Een achttienjarig slachtoffer had aanvankelijk als minderjarige een asielaanvraag gedaan in Frankrijk maar was na verschillende omzwervingen teruggekomen naar Payoke om klacht neer te leggen en opgevangen te worden via het slachtofferstatuut mensenhandel. Enkele weken voor haar vertrek uit Nigeria was ze 18 jaar geworden.

Ze verklaarde dat ze eerst fysiek zwaar werd aangepakt door Madam J. en haar partner omdat ze niks verdiende: “Op straat werd ik door klanten aangesproken dat ik veel te jong was voor dit werk. Ik belde Madam J. en zei haar wat de klanten me vertelden over het feit dat ik te jong

was voor dit werk. Ze was hier niet mee opgezet en zo ontstond er onenigheid tussen haar en mij. Aangezien ik niks verdiende - de klanten vonden me te jong - betaalde ik ook niks aan haar. Toen ik daar aankwam sloeg Madam J. me met de hak van haar schoen en haar partner sloeg me met een riem. Ik werd door hun bij de haren getrokken. Ze schreeuwden tegen me. Madam J. nam dan een schaar en knipte stukken uit mijn haar. Ook haar partner deed dit. Ik ben dan hard beginnen gillen doch ze hielden niet op. Mijn vriendin Ifeoma (minderjarige) heeft dit allemaal gezien en verliet de woning. Zij bracht Destiny op de hoogte die vervolgens mijn vriend op de hoogte bracht. Hij trachtte vervolgens mij te bereiken doch ik kon niet aan de lijn komen. Mijn vriend belde dan nogmaals en ditmaal nam Madam J. het gesprek aan. Hierop heeft mijn vriend gedreigd de politie te bellen als ze niet gingen ophouden met mij te mishandelen. Ook dit was niet voldoende om hen te doen ophouden. Vervolgens werd ik toch met rust gelaten maar de partner van Madam J. bewaakte me. Ik mocht zelfs niet alleen naar het wc gaan. Het mishandelen en bewaken duurde drie dagen. De politie is gekomen doch ik moest me van Madam J. verstoppen. Ik stond met Ifeoma (minderjarige) en de partner van Madam J. (dader) in de badkamer. De politie werd te woord gestaan door Madam J. die hen zei dat er niks aan de hand was. De politie heeft me niet gevonden. De politie had het adres van mijn vriend die het op zijn beurt had bekomen van Destiny.”

Nadien werd ze door hen op een bus richting Italië gezet. Onderweg werd ze in Frankrijk tot tweemaal toe door de politie gecontroleerd en telkens het land uitgewezen. Haar tocht eindigde toch in Italië waar ze na een controle door de Italiaanse politie omwille van haar zeer jong uiterlijk ondergebracht werd in een opvangcentrum voor jongeren. Nadien volgde een herplaatsing naar een ander opvangcentrum van waaruit ze vluchtte. Ze werd door haar vriend die in België woonde, overtuigd om met de bus terug naar België te keren en aangifte te doen bij de politie.

Ze legde ook verklaringen af over de voodoobezeringen die ze in Nigeria had ondergaan: “Aan het voodoo-shrine waren een aantal personen reeds aanwezig. Ik zag er drie meisjes waaronder Destiny (minderjarig) en Hope. De voodoopriester zei ons dat een familielid van mij aanwezig diende te zijn. Ik heb mijn oudere zus gebeld en vroeg haar om naar het voodoo-shrine te komen. Eenmaal daar bleek er toch nog een probleem te zijn aangezien mijn zus mijn ouders niet kon vervangen. Omdat de voodoopriester hierover moeilijk begon te doen, is Mama M. beginnen smeken totdat hij met enkel de aanwezigheid van mijn oudere zus akkoord ging. Wij moesten vervolgens één voor één zweren dat wij in geen geval de vriend van onze 'madam' zouden afsnoepen. Wij moesten ook zweren dat

wij onze 'madam' niet zouden aangeven aan de politie. Wij moesten ook zweren om ginds geen zwarte liefjes te nemen. Wij moesten ook zweren dat wij onze schuld volledig zouden afbetalen. Na het zweren moesten wij een rauwe kippenlever opeten en ook kolanoet. De voodoopriester heeft ons vervolgens verplicht om alcohol te drinken. Tijdens het voodooritueel waren wij ontdaan van onze kleding. Na het voodooritueel zei de voodoopriester dat we ons terug moesten aankleden. Wij moesten vervolgens onze persoonlijke spullen pakken en naar de woning van Mama M. gaan. De volgende ochtend omstreeks 05.00 uur zijn wij aan onze reis begonnen. Wij werden door een kleine wagen weggebracht. In totaal waren we met zeven meisjes. Ikzelf, Destiny en Hope waren bestemd voor Madam J. De vier andere meisjes waren bestemd voor een andere 'madam' in Italië."

Het slachtoffer verklaarde ook hoe ze zelf begonnen te revolteren tegen de voodoo bezweringen omdat de mama zich ook niet aan de afspraken gehouden had: "De meisjes hebben dan onder elkaar gesproken. Wij brachten de anderen op de hoogte van onze verkrachting in Italië. Sommige van de andere meisjes hebben toen opgeworpen dat dit reden genoeg was om onze schuld niet af te lossen. Hiermee bedoel ik dat we in Nigeria van Mama M. moesten zweren om geen zwarte liefjes te nemen. Het eerste wat gebeurde in Italië was dat we werden verkracht door een van haar zonen en zijn vrienden. Dit was volledig tegen datgene wat we Mama M. moesten zweren. Sommige meisjes zeiden ook dat doordat zij de eed hadden verbroken eigenlijk niemand van ons kon worden gedwongen om de schuld af te lossen. Ook het werk als straatprostituee kon ons niet worden opgelegd omdat ze zelf de eed hadden verbroken die ze ons hadden opgelegd. Door deze conversatie waren Anett en een aantal andere meisjes weggelopen."

1.1.5. | Niet-begeleide minderjarige slachtoffers van mensenhandel

Er duiken vier minderjarige Nigeriaanse slachtoffers op in dit dossier. Deze vier slachtoffers werden op verschillende wijzen gedetecteerd en doorverwezen in het kader van het slachtofferstatuut mensenhandel.

Slachtofferdetectie minderjarigen

De minderjarige slachtoffers werden aangetroffen bij huiszoekingen of aangebracht via een gespecialiseerd centrum door voormalige of andere slachtoffers.

Een van de minderjarige slachtoffers werd in een bar aangetroffen waar de politie een huiszoeking uitgevoerd had. Ze was zeventien en werkte al bijna een jaar in de prostitutie in België. Een voorbeeld van slechte praktijk is dat na de huiszoeking het minderjarige meisje geboeid in de wagen geplaatst werd omdat ze geen verblijfspapieren had. Het pv meldt hierover: "Betrokkene heet Ifeoma en heeft geen enkel identiteits- of nationaliteitsdocument. We besluiten haar mee te nemen naar Brussel. Zij maakt hierop (in het Engels, wat ze een beetje machtig is) geen bezwaar. Er doen zich geen incidenten voor tijdens de overbrenging. Gelet dat betrokkene administratief wordt gearresteerd inzake onwettig verblijf, wordt deze conform de veiligheidsvoorschriften vooraan geboeid overgebracht. Het meisje geeft te kennen via de tolk dat ze slachtoffer is van mensenhandel. Onze diensten nemen contact op met parket Brussel en ontvangen de richtlijn om een gespecialiseerd centrum in te schakelen voor de verdere begeleiding."

Het zestienjarig meisje Destiny in het slachtofferstatuut

Lisanne²⁴², een minderjarige slachtoffer, had ook de minderjarige Destiny aangemeld bij Payoke. Die bracht haar in contact met de politie die Destiny verhoorden in de kantoren van Payoke. Ze had als minderjarige ongeveer een jaar in de prostitutie gewerkt. Op het moment van het verhoor was ze net achttien jaar geworden zodat er geen voogd meer betrokken was.

In maart 2015 was ze 16 jaar en wou ze naar Europa om te werken. Ze woonde in de omgeving van Mama M. die haar beloofde dat ze het reisgeld van 35.000 euro pas moest afbetalen na haar school. Het meisje had totaal geen benul van dit bedrag: "Ik dacht dat dit hetzelfde is als 35.000 Naira (Nigeriaanse munt). Wanneer u me zegt dat 35.000 euro gelijk is aan 18.550.000 Naira schrik ik enorm."

Bij haar vertrek moest ze een voodoo bezwering ondergaan en mocht ze haar ouders niet meer verwittigen. Ze kwam terecht in een safehouse, samen met andere slachtoffers, onder wie de veertienjarige Symphorosa (zie onder). Na een trip van zeven dagen met bussen kwam ze aan in Libië waar ze twee weken in een safehouse verbleef. Na die twee weken werden ze ondergebracht in een kamp in de buurt van de zee. In dat kamp waren 50 à 60 mensen aanwezig. Het slachtoffer: "Na ongeveer een week werd er ons gezegd dat we de oversteek gingen maken. De dag van de oversteek stond er een jong meisje achter mij om aan boord te gaan. Dit meisje begon lawaai te maken.

²⁴² Zie deel 2, hoofdstuk 2, punt 2.1.

Een van de aanwezige Arabieren dacht dat ik het was. Die man trapte mij vol in de buik waardoor ik op de grond viel. Ik werd die dag, als straf, geweigerd voor de oversteek te maken. Toen scheidden mijn wegen met die van Symphorosa (het 14-jarige meisje). Ik mocht pas een week later de oversteek maken. De volgende week maakte ik de oversteek in gezelschap van een meisje dat ik leerde kennen als Olise (een ander slachtoffer van Mama M.). Wij maakten vervolgens de oversteek in een open boot waar wij met meer dan 20 personen van diverse nationaliteiten op zaten. Wij vertrokken 's nachts en de volgende dag omstreeks 11:00 uur werden wij op zee gered door de Italiaanse kustwacht. We werden overgebracht naar een kamp in Pistoia.”

Na twee dagen telefoneerden ze naar Mama M. en kregen de opdracht uit het kamp te vertrekken. Een van haar zonen gaf hen nadien instructies om met het openbaar vervoer naar zijn woning in Pescara te komen waar ze gedurende drie maanden verbleven en verschillende andere slachtoffers passeerden, ook van andere madammen. Toen heeft deze zoon documenten geregeld voor de slachtoffers zodat ze konden verder reizen.

Het minderjarig meisje getuigde over de geweldpleging van de beklaagden in België toen ze tijdens haar prostitutiewerk op bezoek was geweest bij een zwarte jongen en dit ter ore was gekomen van de partner van de madam: “Hij droeg me op om onmiddellijk de trein te nemen en naar hem thuis te komen. Toen ik binnenkwam nam hij zijn broeksriem en begon me hiermee af te ranselen. Met een plank duwde hij me vervolgens tegen de muur waarna ik op mijn knieën op de plank moest gaan zitten nadat hij die op de grond had gelegd. Dat was mijn straf. Dit was niet de eerste keer dat ik slaag kreeg van hem. Meestal waren het klappen met de open hand in mijn gezicht. Diezelfde dag zei hij me ook dat hij een stuk van mijn hoofdhaar en schaamhaar ging knippen. Hij wou dat naar zijn mama sturen, waarschijnlijk om voodoo te doen. Die dag ben ik gevlucht. Dit was voor Kerstmis 2015. Ik kan ook zeggen dat hij regelmatig Anett afranselde. Hij dreigde er soms mee om mij mee te nemen naar een parking of een voetbalveld om me daar in elkaar te slaan. Hij pochte er steeds mee dat niemand hem hierover vragen zou stellen. Na mijn vlucht leefde ik ongeveer vier dagen op straat waarna ik onderdak vond bij een blanke man waar ik nu nog verblijf. Ik overhandig u verder nog verschillende foto's van sommige daders en van andere slachtoffers. Ik wens er nog op te wijzen dat ik mezelf beschouw als een slachtoffer van mensenhandel.” Het slachtoffer werd in het kader van het slachtofferstatuut verder opgevangen bij PAG-ASA in Brussel.

Het veertienjarig meisje Symphorosa in het slachtofferstatuut

Op 10 november 2015 bracht een voormalig Nigeriaans slachtoffer een veertienjarig Nigeriaans meisje naar Payoke. Ze had haar huilend op straat gevonden. Bij haar aanmeldingsgesprek met medewerkers van Payoke bleek het een minderjarig Nigeriaans prostitutieslachtoffer te zijn. Ze had twee maanden in de straatprostitutie in Antwerpen gewerkt. Vermoedelijk was ze bij haar vertrek in Nigeria nog maar dertien jaar of net veertien geworden. Het slachtoffer werd opgevangen bij Esperanto en een voogd werd aangesteld via Dienst Voogdij.

Het slachtoffer en haar familie werden bedreigd door de beklaagden via voodoo. Ze had angst om te praten met de politie. Het aanvankelijk pv van maart 2016 over het contact van de politie met Payoke schrijft hierover: “Tijdens haar aanmeldingsgesprek ging Symphorosa akkoord met het feit dat de politie in kennis zou gesteld worden. Tot op heden hebben onze diensten meermaals getracht om een afspraak te maken met Symphorosa. Dit echter zonder resultaat. Mogelijks heeft dit te maken met een dreigbericht dat Symphorosa kreeg via sms van de vriend van Madam J. Het slachtoffer Symphorosa is nu echter in begeleiding bij de diensten van Esperanto en omwille van haar minderjarigheid staat zij eveneens onder toezicht van een voogd. Wij vernemen achteraf nog van de medewerkers van Payoke dat zij op 18.11.2015 een bezoek brachten aan Symphorosa waarbij deze aan hen liet weten niet meer met de politie te willen praten. De reden hiertoe had te maken met het feit dat er dan iets ernstig met haar ouders of zichzelf zou gebeuren. Dit omwille van de voodoo.”

In april 2016 was het slachtoffer bereid om met de politie te praten in het gespecialiseerd centrum Surya. Dit gebeurde in overleg met haar voogd en ze werd bijgestaan door een psychosociaal medewerkster van Payoke.

Ze vertelde hoe ze voorgelogen werd bij haar rekrutering in Nigeria: “Toen ik in 2015 op bezoek was bij mijn oma kreeg zij op haar beurt bezoek van deze Mama M. Toen ik en Mama M. even alleen waren vroeg deze mij of ik zin had om naar Europa te gaan om daar school te lopen. Ik zei haar dat ik wel interesse had. Toen ik even later terug thuis kwam bij mijn moeder, vertelde ik haar over het voorstel van Mama M. Mijn moeder zei dat dit allemaal leugens waren en dat ik daar helemaal geen school zou lopen maar dat ik daar een ander soort werk zou moeten doen. Ik zei hierop tegen mijn moeder dat ik Mama M. wel geloofde. Ik vertelde haar ook dat ik jong was en dat ik door naar school te gaan in Europa mijn familie uit de armoede kon halen.”

Over haar reis verklaarde ze: “Twee dagen later riep Mama M. iedereen bij elkaar voor het vertrek. We waren met verschillende jongens en meisjes die zouden vertrekken. Op uw vraag of ik voor de reis in bezit was van een paspoort kan ik u zeggen dat ik vertrok zonder iets. Ik reisde samen met de rest over land. Onze reis verliep via de woestijn naar Libië. Toen wij in Libië aankwamen werden wij ondergebracht bij een man. Op uw vraag hoe lang wij bij hem verbleven kan ik niet juist zeggen. Het moet tussen de drie weken en een maand geweest zijn. Ik weet het niet juist meer. Na die tijd vertrokken wij allen per ballonboot naar Lampedusa in Italië. Voor wij de kust van Italië bereikten barstte de boot. Ik ben in het water gevallen. Wij werden echter gered door blanke mensen en naar de kust van Lampedusa gebracht. Na onze aankomst werden wij ondergebracht in een kamp. Daar verbleef ik twee weken en contacteerde via mijn moeder Mama M. Toen Mama M. mij vervolgens belde was zij kwaad omdat ik haar zo laat op de hoogte bracht van mijn aankomst in Europa. Nog diezelfde dag kreeg ik telefoon van een vrouw die me zei dat ik voor haar bestemd was. Ze vertelde me vervolgens dat ze het nummer zou doorgeven aan haar broer in Italië die me dan vervolgens zou contacteren. Ik werd door hem opgepikt in de omgeving van het kamp. Ik heb in totaal zo'n drie maanden in Italië verbleven op verschillende plaatsen bij verschillende mensen.”

In Italië werd ze tegengehouden op de luchthaven. Hier werd ze niet geïntercepteerd als een minderjarige maar kreeg ze het bevel om een grondgebied te verlaten: “Na die drie maanden was het de bedoeling dat ik en vier andere meisjes per vliegtuig naar België zouden reizen. Wij kregen voor deze reis documenten met onze foto's op. Op mijn document stond de naam X. Wij werden echter tegengehouden en in het bezit gesteld van een bevel om het grondgebied te verlaten. Ik heb dan terug contact genomen met de broer van mijn madam. Hij zei ons dat wij terug naar hem thuis moesten komen. Enkele dagen later nam ik dan de bus samen met V. Op het einde van de reis in Frankrijk stond een zekere Lianne (minderjarig slachtoffer) op ons te wachten. Deze Lianne is ook een meisje van mijn madam. Ze zette ons in een *Black taxi*. Zij gaf de chauffeur het adres in Antwerpen.”

In België werd het meisje onmiddellijk in de prostitutie aan het werk gezet waarbij veel geweld aan te pas kwam wanneer ze geen geld opbracht: “Mijn madam die op ons zat te wachten stelde zichzelf voor als J., dan toonde zij ons het appartement en doorzocht vervolgens onze zaken. Ze nam onze boekjes met telefoonnummers af. Wij mochten enkel de nummers van onze ouders bij houden. Ze vertelde ons vervolgens dat wij haar een bedrag van 35.000 euro zouden moeten terug betalen. Bovendien moesten wij ook nog 1.500 euro betalen voor de reis van

Italië naar België. Ze wilde ook dat wij diezelfde dag al begonnen met werken. Wij vertelden haar toen dat we heel moe waren van de reis en mochten dan rusten. We zouden de volgende dag aan de slag moeten gaan. Ze liet ons op straat werken (straatprostitutie) en dit in de omgeving van het Antwerpse Sint-Jansplein. Ik vernam van andere meisjes hoeveel we aan de klanten moesten vragen. Ik moest elke dag werken. De bedoeling was dat ik 40 euro vroeg aan een klant. Daar ik niet altijd genoeg klanten had aan die prijs nam ik soms twee klanten voor de helft van de prijs en vertelde dan aan Madam J. dat ik maar één klant had gehad. Nadat onze dagtaak erop zag was het de vriend van Madam J. die het geld kwam ophalen. Ik had niet alle dagen klanten. Wanneer ik geen geld binnen bracht kreeg ik slaag van hem. En ik ben niet de enige die slaag van hem kreeg. Hij sloeg ons met zijn riem. Bovendien stampte hij ons als hij kwaad was.”

Het meisje vertelde ook hoe ze op straat geholpen werd en bij Payoke terecht kwam: “Op een dag werd ik opgemerkt door een Nigeriaans meisje. Zij zag dat ik jong was. Enkele dagen later zag die vrouw mij terug. Zij was toen in gezelschap van een zekere X. Die kwam naar mij en vroeg me of zij mij mocht helpen. Ik vertelde haar mijn verhaal. Zij vertelde me dat zij mij kon helpen en legde uit hoe. Ze zei me dat ik er over moest nadenken en dat ze me de volgende dag zou opbellen met een privénummer. De dag erop belde ze mij en wij spraken af in een café in Antwerpen. Vervolgens bracht ze mij naar haar woning. Voor we bij haar binnen gingen vroeg X. om de vriend van Madam J. te bellen en hem te vertellen dat ik opgepakt was door de politie. Ik deed wat ze me vroeg en zei hem dat de politie mij had opgepakt. Vervolgens legde ik op. Diezelfde dag kreeg ik nog verscheidende telefoons van hem maar ik nam nooit op. De dag erna bracht X. mij naar de mensen van Payoke en zo belandde ik uiteindelijk hier bij de politie.”

1.2. | Economische uitbuiting

Champignonkwekerij Kortrijk met minderjarig slachtoffer

In dit dossier van Kortrijk werden Bulgaarse, Roemeense en Poolse plukkers economisch uitgebuit in een champignonkwekerij. Vele slachtoffers waren illegaal tewerkgesteld zonder arbeidscontract. Daarnaast werkten sommigen ook als gewone of gedetacheerde werknemers of als schijnzelfstandigen.

Een van de mensenhandelslachtoffers was een minderjarige jongen. Het was geen niet-begeleide minderjarige

vreemdeling. Hij zou zijn zieke vader vervangen hebben en was in het gezelschap van zijn moeder. Er werden ook twee minderjarige meisjes samen met hun ouders betrappt op winkeldiefstal. Omdat ze niet uitbetaald werden, zagen ze geen andere uitweg dan te stelen om te overleven.

De feiten dateren uit 2008 maar de rechtspraak liet op zich wachten. In 2017 bevestigde het hof van beroep de uitspraak in eerste aanleg waarbij tien beklaagden, waaronder enkele vennootschappen, veroordeeld werden voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting, huisjesmelkerij en talrijke inbreuken op de sociale wetgeving.²⁴³

1.2.1. | Structuur netwerk

De Belgische hoofdbeklaagde S. was een champignonkweker met verschillende bedrijven waar hij buitenlandse werknemers tewerkstelde met een arbeidscontract. Hij besteedde ook werk uit aan bedrijven in onderaanneming en liet ploegbazen goedkope plukkers in het buitenland rekruteren en hun werk en huisvesting in België organiseren. Zo trok een Poolse firma Poolse plukkers aan om ze als gedetacheerde werknemers tewerk te stellen in de champignonkwekerij in België. Diezelfde firma gaf ook werk aan plukkers in Polen maar ook bij andere firma's in Duitsland en Frankrijk.

De champignonkweker schakelde ook een Roemeense ploegbaas in die plukkers ronselde in zijn thuisregio. Die plukkers werden tewerkgesteld als gedetacheerde werknemers of als gewone werknemers met een arbeidscontract. Hij besteedde zijn werk ook uit aan een Bulgaarse firma die in handen was van O., een Bulgaarse ploegbaas. De plukkers werden via deze weg geronseld in Bulgarije en illegaal tewerkgesteld zonder contract. O. was verantwoordelijk voor hun huisvesting en werkomstandigheden.

Bij controles van de plukkers in een van zijn bedrijven waste de champignonkweker op die manier zijn handen in de onschuld en schoof de verantwoordelijkheid door naar het Bulgaarse bedrijf of de ploegbazen die in onderaanneming werkten.

1.2.2. | Onderzoek

a) Start onderzoek

Winkeldiefstallen

Het onderzoek werd opgestart op basis van verklaringen naar aanleiding van enkele winkeldiefstallen van etenswaren in een supermarkt. De daders waren Bulgaren. Bij hun verhoor verklaarden ze dat ze illegaal tewerkgesteld waren en gehuisvest werden door hun werkgever. Er waren ook twee minderjarige meisjes, van zestien en zeventien jaar, en hun ouders betrokken bij de diefstallen. Ze stalen voedsel om te overleven want ze kregen geen geld van hun werkgever. Een van de Bulgaarse vrouwen verklaarde: "Ik verblijf in Roeselare met mijn man en nog twee andere gezinnen. Ploegbaas O. geeft ons regelmatig een beetje geld. O. heeft ons naar hier gevraagd om te komen werken in een van de champignonkwekerijen van een zekere S. (hoofdbeklaagde). O. heeft al een tijdje niet meer betaald. Vandaar dat we geen geld meer hebben en ik genoodzaakt was om eten te stelen."

Verklaring minderjarig meisje

Ook het 17-jarige Bulgaarse meisje dat betrappt werd met een van haar ouders legde verklaringen af. Zelf had ze niet gewerkt in de champignonkwekerij. Ze was 16 jaar toen ze in België arriveerde: "Ik ben sinds juli 2007 in België en woon nu een maand in Roeselare samen met mijn twee zussen, een tante en mijn vader en moeder. In onze woning wonen we met een dertigtal personen samen, allemaal Bulgaren. Voorlopig werken wij allemaal in het zwart, minstens 30 personen. Op mezelf na werkt iedereen in een champignonkwekerij waarvan ik de plaats of het adres niet ken. Wij zijn allemaal samen naar België gekomen per voertuig. Alleen mijn moeder en mijn tante zijn nagekomen. Mijn juiste verblijfadres in Roeselare kan ik jullie niet geven. Ik kan wel de weg wijzen. Het is de bedoeling om hier legaal aan werk te raken. Vandaag ben ik samen met mijn tante en zus omstreeks 13 uur thuis vertrokken naar de GB van Roeselare. [...] Alle gestolen goederen werden teruggenomen door de winkel, behalve de bederfbare goederen die een waarde hebben van 13,88 euro. Ik ben bereid dat te vergoeden. U brengt mij op de hoogte dat er contact werd opgenomen met de Dienst Vreemdelingenzaken omdat wij geen geldig identiteitsbewijs bij ons hadden. Het is de eerste keer dat ik steel. Ik heb spijt van mijn daden. Ik neem er kennis van dat ik gearresteerd word op vraag van de parketmagistraat met het oog op snelrecht."

²⁴³ Hof van beroep Gent, 19 januari 2017, 3de k. ; Corr. West-Vlaanderen, afdeling Kortrijk, 10de k., 16 februari 2015. Zie MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2017, *Online*, pp. 120-121; Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden*, pp. 117-118. De beslissingen zijn ook beschikbaar op www.myria.be.

Huisjesmelkerij

De Bulgaren toonden de lokale politie hun huurwoning waar volgens het Rijksregister niemand woonde. De agenten stelden vast dat ze er leefden in een situatie van huisjesmelkerij. De bewoners verklaarden dat hun werkgever, de champignonkweker, de verhuurder was. De lokale politie besliste op basis van hun vaststellingen een proces-verbaal voor huisjesmelkerij op te stellen en de huisvestingsdienst van de stad Roeselare te contacteren. De eigenares verklaarde dat de woning in 2005 was aangekocht voor 25.000 euro en bedoeld was om leeg te staan in afwachting van een verbouwing. De champignonkweker was een vriend en had haar gecontacteerd met de vraag om hem de woning te verhuren. Daarmee had ze ingestemd. Hoewel onderverhuuring verboden is, verhuurde de champignonkweker dit verder aan een dertigtal werknemers aan woekerprijzen. De bewoners moesten een maandhuur betalen van 30 tot 600 euro per persoon. Ruw geschat betekent dit dat de champignonkweker elke maand 4000 euro winst maakte op deze woning. Hij paste dezelfde techniek ook toe in andere woningen wat hem maandelijks 14.000 euro opbracht.

Controles

De werknemers hadden tijdens hun verklaring getoond waar ze tewerkgesteld werden. Op basis van die informatie organiseerde de Sociale Inspectie in samenwerking met de politie een controleactie op de werkplaats. Ze trof er vijftien Bulgaarse werknemers aan, onder wie één minderjarige. Ze werden allemaal uitgebreid verhoord. Enkele uren later stelde de politie vast dat er nieuwe werknemers in een voertuig gearriveerd waren. Na controle bleken dit zeven Polen te zijn die in onderaanneming voor een Poolse firma werkten.

Enkele maanden later voerden de politie en de Sociale Inspectie een gecoördineerde controleactie uit in alle bedrijven van de champignonkweker en op de plaatsen waar hij plukkers huisvestte. Hierbij werden tientallen Bulgaarse, een dertigtal Poolse en 59 Roemeense slachtoffers aangetroffen en verhoord.

b) Financieel onderzoek

Uit het financieel onderzoek bleek dat de champignonkweker (hoofdbeklaagde) een wederrechtelijk vermogen vergaard had van 269.637,34 euro waarvan 158.971,55 euro aan loonvoordeel en 132.288,11 euro aan ontdoken socialezekerheidsbijdragen. Hij leefde de Belgische regelgeving inzake loon en sociale zekerheid bij het tewerkstellen van de Roemeense gelegenheidsarbeiders niet na en betaalde te lage lonen aan de arbeiders

in dienst van een van zijn vennootschappen. Het berekende vermogensvoordeel voor ploegbaas O. bedroeg 68.415,44 euro.

1.2.3. | Slachtoffers

De meeste slachtoffers waren Bulgaren, Roemenen en Polen: 33 Polen en 13 Roemenen werkten als gedetacheerde werknemers, 46 Roemenen als gewone werknemers. De Bulgaarse slachtoffers waren actief als werknemer of schijnzelfstandige of waren illegaal tewerkgesteld zonder arbeidscontract. Geen enkel slachtoffer werd door een eerstelijnsdienst geïnformeerd over het bestaan van het slachtofferstatuut mensenhandel. Ze werden doorverwezen naar de Dienst Vreemdelingenzaken en kregen allemaal een bevel om het grondgebied te verlaten.

a) Slachtofferverklaringen over elementen van mensenhandel

Werken voor een loon dat lager ligt dan het minimumloon

De lonen van de plukkers werden onregelmatig uitbetaald. Er waren geen loonfiches en ze werden cash uitbetaald. De Bulgaarse slachtoffers, die via ploegbaas O. (en ronselaar in Bulgarije) tewerkgesteld werden, kregen voorschotten en wisten eigenlijk niet precies wat ze verdienden. Ze moesten eerst op proef werken vooraleer er over verloning gepraat werd. Soms werden ze helemaal niet uitbetaald.

Uit de diverse verklaringen van zowel Roemeense als Bulgaarse slachtoffers bleek dat de huur onmiddellijk van hun loon werd afgehouden. Zo bleek ook uit naamlijsten die bij een huiszoeking werden gevonden: naast de handtekening van de ontvangende Roemeense werknemer stond het uit te betalen bedrag waarvan de huur (100 euro) werd afgetrokken.

Een Bulgaars slachtoffer dat illegaal tewerkgesteld was zonder arbeidscontract, verklaarde: "De verdiensten zijn al naargelang de grote van de champignons. We worden betaald per kistje. Als ik goed kan werken dan denk ik dat ik 50 euro op een werkdag van 10 uur kan verdienen. Ik kreeg van ploegbaas O. enkel een voorschot van 300 euro gedurende deze maand arbeid. Mijn vrouw en ikzelf hebben ieder 22 dagen gewerkt. Soms lange dagen, soms minder lange dagen. Er was ook regelmatig nachtwerk. Mijn vrouw en ik komen moeilijk rond. Het gebeurt dat O. ons wat eten geeft."

Een Roemeens slachtoffer dat als werknemer geregistreerd was, verklaarde: "Ik verdien 4 euro per uur. Ik ben met mijn

familie naar hier gekomen en wil hier zo lang mogelijk blijven werken om geld te verdienen. Ik weet dat het normale loon hier in België hoger ligt. Wij hebben eens 1 euro opslag gevraagd aan champignonkweker S. – van 4 euro naar 5 euro – maar toen zei hij dat we maar terug moesten naar Roemenië. Ik ken de taal hier niet, dus ik kan er niets tegen doen dat ik hier (naar Belgische normen) zo weinig betaald word om zo veel te werken."

Werkuren

De slachtoffers verklaarden dat de werkuren onregelmatig en onvoorspelbaar waren. Er moest ook 's nachts en in het weekend gewerkt worden. Sommige slachtoffers werkten 7 dagen op 7, in extreme gevallen soms meer dan 24 uur aan een stuk, onderbroken door enkele pauzes van 15 à 20 minuten. Tegenover weekend- of nachtwerk stond geen extra verloning. Uit in beslag genomen documenten bleek dat een werknemer 12 dagen achter elkaar had doorgewerkt aan een ritme van minimum 10 uren en maximum 18 uren per dag, weliswaar onderbroken door een pauze variërend van 15 tot 45 minuten.

Een Roemeens slachtoffer dat als werknemer aangegeven was, verklaarde: "Deze maandagochtend ben ik om 6 uur van mijn werk gekomen. Ik was gestart op zaterdag om 11 uur en heb gewerkt tot vanmorgen. Ik heb dus meer dan 40 uren gewerkt, ik viel bijna flauw. Het gebeurt regelmatig dat ik rond de 40 uren werk. Het wordt ons niet echt opgelegd maar we moeten zeer lang werken om iets te kunnen verdienen."

Geen sociale dekking

De slachtoffers die ziek werden konden op geen enkele officiële tegemoetkoming terugvallen. Hierover getuigden verschillende Roemeense en Bulgaarse slachtoffers. De getuigenis van een Bulgaars slachtoffer die illegaal zonder arbeidscontract tewerkgesteld was, spreekt in dat verband boekdelen: "Tijdens het werk in een firma van S. (champignonkweker) was ik slachtoffer van een ongeval op het werk. Het was een firma waar de bakjes verpakt worden. Mijn heup en rug raakten geblokkeerd en ik kon niet meer bewegen. Ik werd door O. naar het ziekenhuis gebracht en daar geopereerd. Ik heb S. toen niet gezien of gehoord. De kosten werden gedragen door het OCMW. Ik kon geruime tijd niet meer werken. Ik kreeg ook geen vergoedingen tijdens mijn ziekte. Na dit ongeval ben ik teruggekeerd naar Bulgarije. Door de hevige pijn kan ik nu maar 2 dagen van de 4 dagen werken. Dat maakt dat mijn vrouw iedere dag moet werken om aan voldoende loon te komen."

Kwetsbare situatie van de slachtoffers

In verschillende gevallen was er geen arbeidsovereenkomst. Soms wisten de slachtoffers niet of er een arbeidsovereenkomst was of niet, want er werd hen beloofd dat alles in orde zou komen. Als er al een arbeidsovereenkomst was, dan was die opgesteld in het Pools of in een taal die door de werknemers niet begrepen werd.

Hun status en volledige afhankelijkheid plaatste de Bulgaarse en de Roemeense slachtoffers in een kwetsbare positie. De Bulgaren waren niet officieel ingeschreven bij de gemeentelijke diensten en verbleven dus illegaal. Sommige Roemenen waren geregistreerd bij de gemeente, anderen niet. Voor de huisvesting waren de slachtoffers volledig aangewezen op de champignonkweker en zijn ploegbazen. De slachtoffers begrepen enkel hun eigen taal en waren niet in staat om zelf een onderkomen te zoeken.

Een Bulgaars slachtoffer dat illegaal zonder contract tewerkgesteld was, verklaarde: "Ik heb geen contract en ik heb ook geen documenten moeten ondertekenen. Ik heb ook geen arbeidskaart, maar O. heeft gezegd dat hij ermee bezig was om dit in orde te brengen. Ik wist dat we zonder arbeidskaart niet mogen werken in België, maar we hebben geld nodig. Een kennis had in mijn aanwezigheid gebeld met O. Hij zei me dat ik kon komen werken op proef en als ik goed presteerde zou ik mogen blijven. U vraagt me of we teruggestuurd worden als we niet voldoen. Ja, dat is al gebeurd. Ondertussen regelde O. de documenten zodat we hier zouden kunnen werken. We werken ondertussen al acht of negen dagen en we hebben nog steeds niets ontvangen. We hebben van O. wel al geld gekregen om brood te kopen."

Een Roemeens slachtoffer dat geregistreerd was als werknemer, verklaarde: "Op het bedrijf zelf krijgen we niets om te eten. We krijgen zelfs geen glas water, koffie of iets anders aangeboden door de bedrijfsleider. Alles wat we eten en drinken brengen we zelf mee van huis."

Dreiging werk te verliezen

De werknemers bevonden zich in de permanente onzekerheid of ze hun werk konden behouden. Ze werden ook constant druk opgelegd door de verantwoordelijken om te voldoen aan de eisen. Zo verklaarde een Bulgaars slachtoffer dat illegaal tewerkgesteld werd zonder contract: "Ploegbaas O. is aangetrouwde familie. Hij zei me dat hij een eigen firma had en bood me werk aan. Hij zei dat we konden meegaan naar België en eerst een week moesten proefdraaien. Wie niet goed werkte, werd niet betaald en teruggestuurd. Wie goed werkte, mocht blijven en kon uitbetaald worden." Een Roemeens slachtoffer die als werknemer geregistreerd was, verklaarde: "We kunnen

niet weigeren want anders worden we teruggestuurd zonder geld."

b) Minderjarig slachtoffer van mensenhandel

Bij een controleactie van een van de firma's van de champignonkweker werd een 17-jarige Bulgaarse jongen samen met zijn moeder geïntercepteerd door de politie. Zelf kreeg hij van de Dienst Vreemdelingenzaken geen afzonderlijk bevel om het grondgebied te verlaten, maar hij werd wel vermeld als kind van zijn moeder zodat ze er samen één kregen.

Over hun reis en huisvesting verklaarde de minderjarige: "Ik ben nu twee maanden en een half in België. Ik kwam samen met mijn ouders. We vertrokken in Omurtag (Bulgarije) en reden naar Rotterdam. Mijn ouders wilden in Nederland of in België gaan werken. We waren in totaal met zeven personen en met twee wagens. We verbleven eerst ongeveer een week in Rotterdam bij kennissen. Het waren mijn ouders die besloten om naar Roeselare te verhuizen. In Roeselare werden we opgevangen door ploegbaas O. en gehuisvest in de woning. Wij kennen O. van in Omurtag. Ik denk dat mijn ouders maandelijks 50 à 60 euro huur betalen. Ik weet niet aan wie zij dit betalen. Momenteel verblijven we met vier gezinnen in de woning, in totaal veertien personen, denk ik."

Hij verklaarde dat hij zijn zieke vader verving: "Mijn ouders werken nu ongeveer twee maanden in de champignonkwekerij. De baas is een zekere S. Hij stelt ploegbaas O. tewerk, die op zijn beurt de anderen werk geeft. Ik was vandaag op de site aanwezig omdat mijn vader ziek is. Ik heb hem vandaag vervangen, voor de eerste keer. Ik ben deze morgen samen met mijn moeder en nog zes anderen, onder wie ploegbaas O. die de wagen bestuurde, vertrokken van Roeselare naar de plaats waar u mij deze morgen hebt aangetroffen. Ik was er bezig met de lege bakjes aan te geven aan mijn moeder. Mijn ouders hadden gepland om begin volgende maand naar Bulgarije terug te keren. Mijn zus in Bulgarije huwt volgende maand. Mijn ouders zijn eigenlijk naar België gekomen om te werken om zo geld te sparen voor haar huwelijksfeest. Het is nooit de bedoeling geweest om in België te blijven. In Bulgarije werkt mijn vader als schapenherder. Mijn moeder helpt hem daarbij."

Zijn ouders werden illegaal tewerkgesteld zonder arbeidscontract. De moeder verklaarde: "Ik ben gehuwd en we hebben twee kinderen, een zoon van 17 jaar en een dochter van 16 jaar. Mijn zoon is momenteel ook hier aanwezig, mijn dochter is in Bulgarije. Zij is getrouwd en woont bij haar man. Mijn man heeft vandaag niet gewerkt omdat hij ziek is. Wij kennen ploegbaas O. via familiebanden in Bulgarije. We vroegen hem werk. Hij

zei dat we eerst konden beginnen op proef en als we goed werkten mochten blijven. Dan zouden we ook weten hoeveel we gingen verdienen... Ik ben al op twee verschillende plaatsen gaan werken, op de plaats waar u mij deze morgen aantrof en op een andere plaats die ik niet ken. Ik weet niet hoeveel ik in het totaal verdiende, we krijgen iedere keer een voorschot van 100 of 200 euro. Ik hou het eigenlijk niet bij... U vraagt me of die voorschotten voor alle drie waren. Wij werken met tweeën. Mijn zoon werkt niet, hij was vandaag toevallig mee. U vraagt me naar mijn werkschema. Dat varieert: de ene keer werken we van 's middags, de andere keer beginnen we 's morgens vroeg tot 's avonds laat. Het gebeurt ook dat we maar een paar uur per dag werken. We hebben ook al eens 's nachts en in het weekend gewerkt. U vraagt me of ik een contract gekregen heb. Ploegbaas O. heeft ons gezegd dat hij onze documenten in orde zou brengen, maar ik weet niet of hij dat ondertussen al gedaan heeft. Ik heb nog geen enkel document moeten ondertekenen. O. heeft ons gezegd dat hij kopieën ging nemen van onze identiteitsdocumenten, maar ook dat heeft hij nog niet gedaan. We zijn ook niet officieel ingeschreven op het adres te Roeselare. Ik heb geen arbeidskaart. Ik heb horen zeggen en weet dat ik hier niet mag werken zonder de juiste documenten, maar we hebben geld nodig. In Bulgarije hadden we een kudde schapen waarvan we leefden. We hadden geld te kort."

2. Mensensmokkel

Brussels smokkeldossier Albatex

Een Albanees smokkelnetwerk dat gerund werd door smokkelleiders in het Verenigd Koninkrijk en internationale vertakkingen had in België, Duitsland, Nederland, Frankrijk en Italië, werd door de Brusselse correctionele rechtbank veroordeeld voor mensensmokkel en criminele organisatie.²⁴⁴ De beklaagden werden ook vervolgd voor oplichting en bedrog omdat ze misbruik maakten van het vertrouwen of de lichtgelovigheid van de slachtoffers. De feiten deden zich voor tussen november 2013 en juni 2014. Onder de Albanese smokkelers waren ook veel minderjarigen.

Verschiedende beklaagden waren niet aan hun proefstuk toe. Een van de verdachten werd in 2004 al eens veroordeeld voor mensensmokkel, een andere voor

²⁴⁴ Corr. Brussel Nederlandstalig, 6 oktober 2015, 51^e kamer en hof van beroep van Brussel, 17 mei 2017, 13^e kamer (beschikbaar op www.myria.be). Zie MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, p. 160 en Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2017, *Online*, pp. 132.

moord. Een smokkelleider werd begin 2014 in de loop van het onderzoek tweemaal om bestuurlijke redenen gerepatrieerd naar zijn thuisland Albanië. Hij keerde telkens zo vlug mogelijk terug (op illegale wijze) om hier zijn smokkelactiviteiten te hervatten. Tijdens zijn verhoor stelde hij zijn eigen rol voor als een soort noodhulplijn voor Albanezen zonder papieren die in de problemen zaten: "Ik herinner mij niet wat ik gezegd heb. Ik heb alle dagen over vluchtelingen gesproken in het Albanese café. Dat was mijn werk, dagelijkse kost. In Albanië is het een eer om iemand te helpen en beschamend om dat niet te doen. [...] Ik kan alleen maar zeggen dat ik mensen heb geholpen. Geld of geen geld, wet of geen wet."

2.1. | Structuur smokkelnetwerk

De criminele organisatie smokkelde de Albanezen vanuit België naar het Verenigd Koninkrijk. De slachtoffers werden bij hun aankomst in Brussel of Gent opgevangen door de smokkelaars en in hotels of eigen panden ondergebracht in de buurt van het Brusselse Zuidstation. Vandaar werden ze naar verschillende parkings gebracht langs de autosnelwegen zoals de E40-parking Groot-Bijgaarden, Gentbrugge en Gent-Drongen waar ze in vrachtwagens werden gestopt. Een andere optie was dat de smokkelaars de Albanese smokkelslachtoffers ophaalden in Frankrijk. Een deel van het smokkelnetwerk was ook actief in Duitsland om van daaruit klanten aan te brengen richting Brussel. Andere bendeleden zorgden ervoor dat slachtoffers van Brussel in Nederland geraakten waar ze in hotels in Rotterdam verbleven en vandaaruit naar het Verenigd Koninkrijk gesmokkeld werden. Bij hun vertrek werden de bagage en gsm-toestellen van de slachtoffers afgenomen om per post nagestuurd te worden als het transport gelukt was.

Garantietransporten

De smokkelorganisatie had ook contacten met vrachtwagenbestuurders die garantietransporten uitvoerden, onder meer van slachtoffers die reisden met valse Roemeense identiteitsdocumenten. Met garantietransporten wordt bedoeld dat de vrachtwagenchauffeur op de hoogte is en dat hij zijn medewerking verleent om tegen betaling personen clandestien aan boord van zijn voertuig toe te laten. De gesmokkelde personen worden ofwel in de laadruimte van de oplegger verstopt ofwel - de duurste reismethode - in de cabine van de trekker. De slachtoffers betaalden tussen de 2.500 euro per persoon voor een smokkeltransport zonder garantie en

5.700 euro tot zelfs 6.000 pond voor een smokkeltransport met garantie.

Litouwse vrachtwagenchauffeur

Een van de hoofdbeklaagden was een Litouwse vrachtwagenchauffeur die zelf ook andere vrachtwagenchauffeurs ronselde voor smokkelactiviteiten. De Nederlandse transportfirma waarvoor hij werkte, kwam verschillende keren in beeld tijdens intercepties, ook in het buitenland. In april en juni 2014 werden er in Nederland twee keer personen aangetroffen in een vrachtwagen van die firma. Het ging telkens om Litouwse vrachtwagenchauffeurs. Diezelfde firma kwam ook in beeld bij een interceptie in het Franse Cherbourg enkele weken later in juni, waarbij drie Albanezen (waaronder twee minderjarigen) werden opgepakt.

Uit het onderzoek bleek dat de vrachtwagenbestuurder als enige contact had met de kopstukken van de organisatie. Of een smokkeltransport kon doorgaan hing af van zijn ritplanning. Als er een datum en uur geprikt werden, ontving de smokkelaar via een van de leiders een bevestiging dat hij zijn werkzaamheden mocht starten.

Nieuwe modus operandi

De criminele organisatie was ook innovatief in het ontwikkelen van een nieuwe modus operandi. Zo werd vastgesteld dat verschillende Albanese smokkelaars die in het Verenigd Koninkrijk verbleven, samen met een van de Belgische hoofdbeklaagden een plan hadden opgevat om een vrachtauto voor meubelenvervoer in te zetten. Een smokkelaar uit het Verenigd Koninkrijk zou deze operatie logistiek ondersteunen. De vrachtauto moest met twee chauffeurs naar de verblijfplaats van de Belgische hoofdbeklaagde in België komen. Terwijl de chauffeurs 's nachts hun nachtrust namen, was het de bedoeling een groot aantal personen in de laadruimte te verstoppert. Uit de gesprekken van de telefoontap bleek dat de chauffeurs zelf niet op de hoogte werden gebracht. Op die manier was de winstmarge groter. Maar terwijl deze chauffeurs niet in de smokkel betrokken waren, liepen ze bij een eventuele interceptie wel het risico om onschuldig te worden aangehouden.

Contrastrategieën

De criminele organisatie maakte gebruik van meerdere contrastrategieën om opsporingen van de politie te voorkomen. Zo wisselden ze regelmatig van oproepnummer en werd de vrachtwagenbestuurder afgeschermd door de kopstukken van de organisatie. Een smokkelaar was aandachtig voor de politionele activiteit. Uit gesprekken bleek dat hij zich als de vrachtwagenchauffeur voordeed op

het ogenblik dat de politie passeerde op de smokkelplaats. Verder dienden de 'reizigers' hun gsm uit te zetten gedurende het transport. Een van de smokkelleiders vroeg de gesmokkelde personen ook om zijn gegevens te wissen van hun gsm-toestel.

Uit de telefoontap bleek dat hij met succes gebruikmaakte van een product om de speurhonden van de politie tijdens controles te misleiden: "Smokkelaar S. geeft richtlijnen. Ze moeten zich verstoppen en plaats maken tussen de kartonnen dozen. S. zegt dat hij 'medicatie' heeft verspreid. De persoon in de vrachtauto moet dit rond het zeil verspreiden voor de hond. Ze zullen via sms met elkaar in contact blijven. Om 6.12u is S. nog steeds daar, hij heeft nog wat extra 'medicatie' komen strooien. Niemand heeft iets gezien. Om 16.25u belt X. naar S. en zegt dat de rit goed verlopen is. S. zegt dat er mogelijks controle was maar de hond heeft niets gemerkt door 'de medicatie' die hij gestrooid heeft om de hond te misleiden."

2.2. | Onderzoek

Start onderzoek

Het onderzoek startte op 13 november 2013 na een georganiseerde controleoperatie 's nachts van de wegpolitie met behulp van speurhonden van vrachtwagens op parkings langs de E40-autosnelweg naar de kust. Hierbij intercepteerden ze vier Albanezen, waaronder een niet-begeleide minderjarige vreemdeling, in twee vrachtwagens op de parking van Groot-Bijgaarden. De smokkelslachtoffers werden overgebracht naar de federale gerechtelijke politie van Asse waar de magistraat van wacht, in dit geval ook de Brusselse referentiemagistraat mensensmokkel, de politie de opdracht gaf om de smokkelslachtoffers te verhoren. Een Albanese tolk werd 's nachts opgeroepen en stelde zich ter beschikking. Twee smokkelslachtoffers verklaarden dat ze hulp hadden gekregen van een Koerdische mensensmokkelaar waarmee de Albanese smokkelaars bleken samen te werken. De andere twee smokkelslachtoffers, onder wie de minderjarige, ontkenden dat ze met een smokkelaar contact gehad hadden.

De smokkelslachtoffers hadden gsm's bij zich die het onderzoek aan het rollen bracht. Ze bevatten enkele relevante sms-berichten met de smokkelaars. Er werden meerdere telefoonanalyses, zendmastverkeeranalyses, af luistermaatregelen en observaties uitgevoerd, die in verband gebracht werden met een reeks vroegere smokkelinterceptiedossiers. Het uitgebreide

opsporingsonderzoek bracht aan het licht dat in Brussel een Albanese criminele smokkelorganisatie actief was via de E40-parkings. De bewijsvoering steunde in grote mate op getapte telefoongesprekken. De speurders slaagden erin een aantal telefoonnummers te koppelen aan de verdachten, en de inhoud van de afgeluisterde gesprekken bleek bijzonder relevant.

Sociale media

De speurders onderzochten de socialemediaberichten van de smokkelaars. Die gebruikten sociale media om valse documenten te laten verzenden door een Italiaanse leverancier.

Daarnaast bleek dat de smokkelaars hun smokkelklanten via Skype contacteerden. Voor de smokkel van een minderjarige jongen hadden ze een Skype-gesprek met zijn familie: "X. vraagt wat er is afgesproken voor vandaag. De onbekende zegt dat ze het misschien met de Koerd zullen proberen waarop X. onmiddellijk naar Y. belt en vraagt of de jongen die op hotel verblijft bij hem is. Y. heeft de jongen net in het hotel achtergelaten. X. zegt dat hij gehoord heeft dat die jongen met de Koerd zal vertrekken. Y. zegt dat ze veel zeggen maar dat er niets concreet is. X. heeft zojuist via Skype gepraat met de familie van die jongen."

Financieel onderzoek

Een van de smokkelleiders wilde het geld van de gesmokkelden onmiddellijk na hun aankomst in België ontvangen of cash betaald worden op de parkings voor ze in de vrachtwagens gestopt werden. Als hij de contactpersonen voldoende vertrouwde, maakte hij ook gebruik van het systeem waarbij het geld in bewaring werd gegeven in Albanië of het Verenigd Koninkrijk. Bij een mislukt transport kreeg de klant dan zijn geld terug. Bij een gelukt transport werd het geld hem nadien overgemaakt met een geldtransfer via Western Union of Moneygram op naam van een kennis die het geld afhaalde. Ze moesten dan wel extra betalen, bleek uit een gesprek van de neef van smokkelleider S. van de telefoontap: "De man weet over een jongen uit Tropoje die wil afkomen. De smokkelleider zegt dat de jongen geld op zak moet hebben en dat hij naar hem moet komen. De neef vraagt naar de prijs waarop S. zegt: hoe meer hoe liever. De familie van de jongen bezit een carwash in het Verenigd Koninkrijk. De familie kent S. want een van de jongens is door hem overgebracht. Hierop zegt S. dat de jongen 250 Nieuwe Lek [zo'n 2.500 euro] moet bijhebben. Hij herhaalt dat de mensen die naar hem komen geld op zak moeten hebben, anders doet hij niets. Als ze het geld bij L. (vertrouwenspersoon) in het Verenigd Koninkrijk willen afgeven dan betalen ze '4' [4.000 euro] want L. moet ook zijn 'koffie' [zijn deel] krijgen."

De smokkelaars zorgden ervoor dat ze alle paspoort- en contactgegevens hadden van hun smokkelklanten zodat ze bij niet-betaling het geld later konden gaan halen bij hen of hun familie. In een telefoongesprek bespraken twee smokkelaars de details voor een duurder smokkeltransport onder garantie waarbij hun klant ook achteraf via Western Union mocht betalen: “Smokkelaar A. zegt tegen B. dat hij de jongen juist gestuurd heeft, B. moet 750 pond op zich hebben. A. heeft de jongen gevraagd om de rest binnen de twee à drie dagen via Western Union over te maken. In totaal moet deze reiziger 6.000 euro plus 500 pond betalen. Volgens A. zal hij het geld zeker betalen want hij heeft een kopie genomen van zijn paspoort en zijn adres.”

Regelmatig reisden de smokkelaars terug naar Albanië om geld te recuperen van smokkelklanten. Smokkelaar A. besprak dit aan de telefoon: “A. neemt contact op met zijn moeder. Hij laat weten naar Albanië te zullen komen om het geld te ontvangen van de mensen die niet hebben betaald. A. noemt het bedrag van 10.000 pond dat hij tegoed heeft, onder meer van personen in Tirana. Hij heeft de telefoonnummers en de adressen van de mensen van wie hij nog geld dient te ontvangen.”

Uit andere taps bleek dat indien de smokkelklanten achteraf niet betaald hadden, hun familie in Albanië bedreigd werd: “Een van de personen die volgens de smokkelaar het Verenigd Koninkrijk had bereikt was B. De smokkelaar wil het geld ontvangen van B., een bedrag dat bepaald was op 5.000 pond. Hij zoekt uit waar de familie van B. woont in Albanië en stuurt dreig-sms'en om hen aan te zetten tot betaling. De smokkelaar bezorgt de gegevens aan een Albanese smokkelleider in het Verenigd Koninkrijk die de zaak met de familie zal regelen als hij naar Albanië gaat.”

2.3. | Smokkelslachtoffers

De smokkelslachtoffers kwamen dikwijls in een precare situatie terecht. Soms moesten ze zich verstoppen in kartonnen dozen in vrachtwagens. Er werden ook mensen in de lege tank van een transportwagen voor vloeistoffen verstoppt. Door misbruik te maken van het vertrouwen of de lichtgelovigheid van de slachtoffers werd geld van hen afgetrokkeld. Sommige beklaagden deden zich voor als hooggeplaatste functionarissen of medewerkers van de ambassade om op die manier geld te ontnemen van hun slachtoffers. Zo lieten ze enkele personen onder wie zwangere vrouwen geloven dat ze zouden gesmokkeld worden via een groep Kosovaarse toeristen en maakten hen 1.500 pond afhandig.

Telefoontap

Op 31 mei 2014 werden met succes drie Albanezen gesmokkeld vanuit Calais naar het Verenigd Koninkrijk. De smokkel verliep in samenwerking met een Franse mensensmokkelaar. Bij hun aankomst vroeg de ‘uitbestedende’ smokkelaar vanuit België naar het verloop van de reis. De gesmokkelde antwoordde dat het vermoeiend was, een echte foltering. Hij moest acht uur doorbrengen zonder te bewegen. Volgens de politie werd hij vermoedelijk vervoerd in de cabine van een vrachtwagen.

Dode smokkelslachtoffers bij terugwijzing na interceptie in het Verenigd Koninkrijk

Op 24 februari 2014 werden in Harwich in het Verenigd Koninkrijk in een koelwagen vijftien gesmokkelde personen (elf Albanezen en vier Vietnamezen) geïntercepteerd die vanuit Nederland (Hoek van Holland) naar het Verenigd Koninkrijk gesmokkeld werden. Na hun ontdekking werden de personen, met uitzondering van twee minderjarige Vietnamezen, niet toegelaten tot het grondgebied van het Verenigd Koninkrijk. De groep werd onmiddellijk teruggestuurd naar de vertrekplaats in Rotterdam. Tijdens de terugtocht sprongen twee Albanezen in het water. Ze werden niet meer teruggevonden en hebben het waarschijnlijk met hun leven bekocht.

De Belgische politie stelde later vast dat twee van die teruggekeerde Albanese gesmokkelde enkele weken later opnieuw werden geïntercepteerd tijdens een smokkeltransport dat uitgevoerd werd door de Albanese beklaagden van dit dossier. Tijdens dit transport werden in totaal zestien Albanezen aangetroffen aan boord van een lege tankwagen die gebruikt werd voor het vervoer van vloeibaar voedsel. Minstens acht gesmokkelde personen werden aangeleverd door de Belgische tak van de organisatie.

Slachtofferverklaring van teruggestuurde smokkelslachtoffers in Nederland

Na een smokkelinterceptie in Harwich in het Verenigd Koninkrijk op 10 april 2014 werden vijf Albanezen door de Britse autoriteiten teruggestuurd naar Rotterdam. Een man en vrouw werden in het Verenigd Koninkrijk opgenomen in een ziekenhuis waar ze na hun opname wegvluchtten.

Na hun terugkeer startte de Nederlandse marechaussee een onderzoek. Ze verhoorde alle teruggestuurde Albanezen en liet hun gsm-toestellen uitlezen. De chauffeur van de betrokken vrachtauto bleek in dienst

te zijn van dezelfde Nederlandse transportfirma die al ter sprake kwam.

In het gsm-toestel van een Albanees smokkelslachtoffer werden enkele relevante foto's teruggevonden waarmee de reisroute van België naar Nederland kon gereconstrueerd worden. Onderweg had hij foto's genomen van de wegwijzers die zich boven de autosnelweg bevonden. De gesmokkelde was bereid zijn medewerking te verlenen om de opstapplaats te lokaliseren. Hij kreeg eerst foto's voorgelegd van openbare parkeerplaatsen en tankstations die in aanmerking konden komen. Dat in combinatie met een bezoek ter plaatse leidde tot de detectie van de opstapplaats: een parkeerplaats langs de autosnelweg A1/E30, richting Amsterdam.

Tijdens zijn relaas aan de Nederlandse speurders verklaarde het smokkelslachtoffer dat het tijdens de reis erg koud was en dat hij zich als een hond behandeld voelde. Er werd geschreeuwd naar hem en de andere mensen. Hij legde bij de Nederlandse politie relevante verklaringen af en kon een gedetailleerde beschrijving van de smokkelaar geven.

Hij legde uit dat hij vertrokken was vanuit Italië waar hij twintig jaar had verbleven. Hij vertrok er wegens problemen met de overheid voor zijn betrokkenheid in een drugstrafiek. Om naar het Verenigd Koninkrijk gesmokkeld te worden, deed hij een beroep op een smokkelaar uit België van wie het oproepnummer in zijn portefeuille zat. Hij moest dat van zijn smokkelaar opschrijven en onthouden. In België moest hij van de gebruiker van het nummer naar een bepaald lowbudgethotel gaan. De volgende dag werd hij er opgehaald door zijn smokkelaar. Het smokkelslachtoffer had met deze man enkele opties besproken om naar het Verenigd Koninkrijk te reizen. Het eerste scenario deed hij af als puur bedrog. Hij zou naar een hotel gebracht worden te Brussel en daar worden opgehaald door zogenaamde priesters. Ook hijzelf zou worden verkleed als een priester. Op die manier zou hij het Verenigd Koninkrijk bereiken want priesters zouden niet gecontroleerd worden. Ze zouden met zes in een bestelauto zitten. Het smokkelslachtoffer stelde vast dat hij bedrogen werd. De smokkelaar had hem vooraf 3.000 euro gevraagd en 2.500 pond achteraf. Dat zou neerkomen op 5.000 pond. Het smokkelslachtoffer had hem de 3.000 euro die hij in zijn bezit had, betaald en probeerde telefonisch om terug aan zijn gestolen geld te geraken. Hij werd door de smokkelaar aan het lijntje gehouden. Uiteindelijk kwam die met de tweede optie om met de vrachtauto van de Nederlandse transportfirma te vertrekken die reeds vroeger in beeld kwam.

Het smokkelslachtoffer beschreef de smokkelplaats te Nederland als een parkeerplaats met een tankstation en

een soort restaurant, in de omgeving van de parkeerplaats voor vrachtauto's. De vrachtauto ging parkeren in de buurt van bomen op de parking. Toen de vrachtwagen er was, zag hij de mensen naar dit voertuig lopen, dit per twee à drie personen. (...) Ze moesten van de smokkelaar hun telefoon uitschakelen toen ze instapten. Ze hadden maar één kleine fles water en moesten de hele nachtelijke overtocht in de vrachtauto blijven zitten. Ze konden er ook niet uit want het zeil was van buitenaf dichtgemaakt. De lading van de vrachtauto bevatte vaten met een vloeistof. Hij verklaarde dat het heel koud was. Na de interceptie in het Verenigd Koninkrijk werden volgens hem eerst de vrouwen en kinderen meegenomen. Hij werd uiteindelijk samen met de anderen teruggestuurd naar Nederland. Ook de chauffeur werd meegenomen door de Britse politie.

2.4. | Minderjarigen

Er bevonden zich ongeveer dertig minderjarige kinderen onder de gesmokkelde slachtoffers.²⁴⁵ Onder hen ook families met kleine kinderen maar ook enkele niet-begeleide minderjarige vreemdelingen. De meeste slachtoffers werden nooit geïntercepteerd maar via de telefoontap getraceerd. Ouders met kleine kinderen werden gevraagd om medicatie te geven tijdens het smokkeltraject om ze te kalmeren.

Telefoontap

In de telefoontap bespraken de smokkelaars geregeld de smokkel van de families met kinderen en de gemaakte afspraken over de prijzen: "De smokkelaar zegt over een moeder te beschikken met drie kinderen, de kinderen zijn 7, 10 en 13 jaar oud. Ook de oom wil op transport vertrekken. De moeder en de kinderen willen allemaal in de bestuurderscabine vertrekken. Hun geld werd geregeld in het Verenigd Koninkrijk en bedraagt 21.000 pond. De oom stelt voor om de helft nu te betalen en de andere geld binnen een maand. Hij zal al zijn nodige contacten geven in Albanië en het Verenigd Koninkrijk. De smokkelleider gaat akkoord en zegt dat het transport waarschijnlijk voor volgende week donderdag zal zijn, maar vroeger kan ook. Om 14.37u stelt de smokkelleider zijn partner op de hoogte en spreekt over de vrouw met drie kinderen van 7, 10 en 13 jaar. De partner vindt het moeilijk omdat kinderen lastig doen. De smokkelleider zegt dat het al besproken is en dat er 21.000 pond bij de partner ligt."

²⁴⁵ Zie focus, deel 2, hoofdstuk 1, punt 1.2.1.c.

Een andere smokkelleider besprak ook de rol van minderjarigen bij een mogelijke interceptie en gaf opdracht om kleine kinderen medicatie te geven: “Een smokkelaar zegt dat een vrouw met haar kind van vier jaar wil komen. Ze zijn wat klein. Misschien komt er ook een man mee met de vrouw. Volgens zijn contactpersoon, een smokkelleider, zullen ze niet worden teruggestuurd als er een minderjarige meereist. Ze moeten blijven zitten tot op de eindbestemming want de kinderen kunnen niet in de struiken springen. De moeder moet van de smokkelleider ook slaappillen meenemen. Er wordt voor de drie een totaalbedrag afgesproken van 7.500 euro. De smokkelleider herinnert eraan dat de vrouw en de kleine jongen niet uit de vrachtauto moeten springen want zij worden toch niet teruggestuurd.”

De smokkelaars regelden voor de minderjarigen samen met hun familie de gepaste begeleider voor het smokkeltraject. In een gesprek uit de telefoontap informeerde een smokkelaar de smokkelleider dat een man samen met zijn jonge zoon afkwam om de besprekingen te doen en alles te regelen. De smokkelleider zei “te zullen zorgen dat de jongen kan meereizen met iemand die de vader kan goedkeuren en zeggen of hij hem vertrouwt of niet”.

Contrastrategie smokkelaars

De smokkelaars misbruikten ook doelbewust de beschermingsmaatregelen voor minderjarigen als contrastrategie.²⁴⁶ Bij een interceptie in de haven van Calais had de smokkelaar zich bij de politie uitgegeven als de zogenaamde neef van de 17-jarige. Daarom werd hij vrijgelaten. De twee andere Albanezen werden aangehouden om later gerepatriëerd te worden naar Albanië. De smokkelleider was in de telefoontap boos op een van de smokkelslachtoffers: “In eigen belang had X. (smokkelslachtoffer) de politie gezegd dat de smokkelaar A. niet de neef betrof van de minderjarige. De twee die niet werden vrijgelaten zullen een verklaring moeten afleggen. Smokkelaar A. hoopt dat ze geen stomiteiten vertellen.” Wanneer nadien de oom van de minderjarige contact opnam: “Smokkelleider zegt dat de persoon op terugweg is in het bijzijn van zijn vriend [smokkelaar A.]. De smokkelleider zegt dat gezien de minderjarigheid deze niet wordt teruggestuurd, hij zorgt steeds voor een begeleiding door een oudere persoon.”

Bij een latere smokkelpoging liet de smokkelleider valse documenten fabriceren om een smokkelaar die naar het Verenigd Koninkrijk wou vertrekken, te koppelen aan een minderjarige. Dat is gebaseerd op een analyse van de

telefoontap door de politie: “Uit de gesprekken blijkt dat S. (smokkelleider) zelf een document heeft opgemaakt om aan te tonen dat de minderjarige onder de verantwoordelijkheid van A. (smokkelaar) valt. Het betreft een manier om er voor te zorgen dat de minderjarige niet apart wordt opgesloten. Ook bij de vorige smokkelpoging heeft A. zich uitgegeven voor de neef van de minderjarige. Die list kon beiden behoeden van een opsluiting te Frankrijk.” In de telefoontap werden hierover enkele gesprekken geregistreerd: “Op 21-04-2014 te 10:46:34 uur neemt smokkelaar A. contact op met smokkelleider S. Smokkelaar A. praat over het document dat hij wil aanmaken voor ‘de jonge kerel’ zodat die onder zijn verantwoordelijkheid van A. valt. (...) De dag van de smokkel laat de smokkelleider aan een contact weten dat hij die avond gaat werken. Om 17.45u staat de smokkelleider in contact met smokkelaar A. Die laatste zegt er klaar voor te zijn, hij hoopt dat vanavond lukt. Smokkelaar A. zegt twee jongens van de smokkelleider ontmoet te hebben. Smokkelaar A spreekt over de jongen die zijn document heeft verkregen en hiervoor 40 euro heeft betaald. De smokkelleider zegt dat er nog een andere jongen zal meegaan vanavond maar hij moet hem nog vinden.”

Niet-begeleide minderjarige vreemdeling

Bij de start van het onderzoek werd op de parking van Groot-Bijgaarden op 13 november 2013 's nachts onder de vier gesmokkelde Albanezen ook een niet-begeleide minderjarige vreemdeling geïntercepteerd die in het bezit was van zijn paspoort. Na de administratieve aanhouding gaf de commissaris opdracht om DVZ te contacteren en hun richtlijnen te volgen, de betrokkenen in te schrijven in het register van aangehouden personen en hun vingerafdrukken te laten nemen. De aangehoudenen werden geboeid in een celwagen overgebracht naar de politiecellen.

In opdracht van de smokkelmagistraat werd ook de minderjarige verhoord maar die ontkende contact te hebben gehad met een mensensmokkelaar. Om 5.15u stuurde de politie het *Administratief verslag vreemdelingencontrole* naar DVZ. Dat verslag vermeldde dat betrokkene geen klacht wou neerleggen voor mensensmokkel. De beslissing van DVZ luidde: “Om 10.51u werd, gezien betrokkene minderjarig is, eveneens de Dienst Voogdij op de hoogte gebracht. Die stellen voor (...) om hem op 18/11/2013 om 8u te ontvangen om hem de nodige bescherming te geven.” Het dossier bevat geen informatie over het verdere verloop voor deze minderjarige.²⁴⁷

²⁴⁶ Zie ook deel 2, hoofdstuk 1, punt 1.2.1.c.

²⁴⁷ Zie ook deel 2, hoofdstuk 1, punt 1.2.1.

Hoofdstuk 3

Hoe het businessmodel van de smokkelaars doorbreken?²⁴⁸

België heeft ruim twintig jaar ervaring in de strijd tegen mensensmokkel. Jaarlijks worden er tientallen gerechtelijke dossiers mensensmokkel met succes afgehandeld. Hiervoor zijn er gespecialiseerde referentiemagistraten mensensmokkel (en mensenhandel) en gespecialiseerde politie-eenheden. België is een van de weinige landen waar de mogelijkheid bestaat om smokkelslachtoffers bij verzwarende omstandigheden (levensbedreigende situaties met koelwagens bijvoorbeeld) door te verwijzen naar het slachtofferstatuut. Daarvan maken jaarlijks een twintigtal smokkelslachtoffers gebruik.

Het Belgisch model is gebaseerd op een strafrechtelijke benadering van mensensmokkel waarbij de focus ligt op de strijd tegen de smokkelaars, niet de gesmokkelde personen. De nadruk ligt op de financiële

Het Belgische model is gebaseerd op een strafrechtelijke benadering van mensensmokkel. Dat mag niet ontregeld worden door verkeerde politieke beleidskeuzes die er louter op gericht zijn om de smokkelmarkt te verstoren.

drooglegging en ontmanteling van het internationaal smokkel-netwerk. Op die wijze moet het businessmodel van de smokkelaars doorbroken worden.

Het instrumentarium voor een succesvolle bestrijding van mensensmokkel is voorhanden. Dat model mag niet ontregeld worden door verkeerde politieke beleidskeuzes die er louter op gericht zijn om de smokkelmarkt

te verstoren door de strijd aan te binden met de gesmokkelden onder het mom van een zogenaamde 'jacht op illegalen'. Een loutere overlastbestrijding in het kader van ordehandhaving mag dus zeker niet in de plaats komen van de smokkelbestrijding. Dat zou zelfs contraproductief zijn voor de strafrechtelijke aanpak van de mensensmokkel.

Het Belgisch model is zeker nog vatbaar voor verbetering maar dan vooral op het niveau van de implementatie door de eerstelijnsactoren en de magistratuur. Hiervoor moet de Interdepartementale Cel voor de bestrijding van mensensmokkel en mensenhandel een werkgroep mensensmokkel oprichten om maatregelen uit te werken die het smokkelbestrijdingsapparaat op het terrein verbetert zonder de fundamenteën van het systeem te ontregelen. Daarbij is speciale aandacht nodig voor een betere toepassing van het smokkelstatuut zonder het wettelijk kader ervan te verstrengen.

1. Strafrechtelijke aanpak smokkelaars

Bij een strafrechtelijke aanpak van mensensmokkel moet de focus gelegd worden op het verzamelen van bewijsmateriaal tegen de smokkelaars. De politiecontroles moeten zich richten op plaatsen waar de smokkelaars op heterdaad kunnen betrapt worden. Dat is bijvoorbeeld het geval op de parkings langs de autosnelwegen waar de smokkelaars de gesmokkelde personen in de vrachtwagens en koelwagens verstoppen.

²⁴⁸ Merk op dat dit hoofdstuk werd geschreven in juli 2018, vóór de lancering van een actieplan door de minister van Binnenlandse Zaken.

1.1. | Start onderzoek

Hoe moet een smokkeldossier opgestart worden? Welke gegevens moeten hiervoor verzameld worden? Dat zijn noodzakelijke vragen om een onderzoek te kunnen opstarten.

De telefonische gegevens van de smokkelslachtoffers zijn cruciaal om een onderzoek op te starten. Bij een smokkelinterceptie is het belangrijk dat de slachtoffers hun mobiele telefoons tonen aan de politie zodat die de relevante socialemediagegevens, berichten, oproepen en contacten kunnen uitlezen.²⁴⁹ Deze gegevens kunnen nadien geanalyseerd worden mits de nodige toestemmingen. Op die manier kunnen via een telefonie-onderzoek met terugwerkende kracht alle telefonische contacten gecheckt worden. De medewerking van het smokkelslachtoffer kan hier ook een meerwaarde opleveren in het onderzoek.

Door al deze gegevens te vergelijken met andere smokkelintercepties kunnen telefoonnummers die gelinkt zijn aan een smokkelaar uitgelicht worden en komt het smokkelnetwerk in beeld. Na zijn aanstelling kan een onderzoeksrechter dan een mandaat afleveren om de inhoud van die telefoonnummers op te volgen via een telefoontap. De belangrijkste bewijselementen voor een latere veroordeling in een proces zijn immers vaak gebaseerd op gesprekken van een telefoontap.

Daarvoor is het noodzakelijk dat bij de smokkelintercepties voldoende rechnercapaciteit van de politie beschikbaar gesteld wordt voor de uitlezing van de mobiele telefoons. Die bevatten vaak cruciale gegevens over telefonie en sociale media. Dikwijls was dit niet het geval omdat de politie op hetzelfde moment ook beschikbaar moest zijn voor andere interventies.

Na de start moet het onderzoek verder opgebouwd en verdiept worden met objectieve bewijselementen zoals telefoontap, sociale media, gegevensuitwisseling, huiszoeken, verhoren van verdachten en smokkelslachtoffers, rogatoire commissies en ruimere internationale samenwerkingsverbanden. De arrestaties van de verdachten, zowel op nationaal en internationaal niveau, vormen het sluitstuk van het onderzoek zodat het

risico op een vrijlating bij een te lange voorhechtenis kan geminimaliseerd worden.

1.2. | Sociale media

Justitie en politie gebruiken sociale media en internet zelf ook als onderzoeksmethode bij hun speurwerk.²⁵⁰ De resultaten werden door de rechtbank bij de motiveringen van hun uitspraken als objectief bewijsmateriaal gebruikt.

Analyse smartphones

In verschillende dossiers analyseerde de computer crime unit van de federale politie alle gegevens van de smartphones en computers die in beslag genomen of gecontroleerd werden bij een smokkelinterceptie of een huiszoeking bij een smokkelaar. Uit de analyse van de iPhone van een smokkelaar konden een aantal exacte locaties vastgesteld worden waar hij vertoefd had. Die liepen duidelijk via zijn smokkelroute van het Franse vluchtelingenkamp over de Belgische parkings naar het buitenland (Nederland, Barcelona ...).²⁵¹ In een Koerdisch smokkeldossier²⁵² van Gent leverde de teruggevonden berichten belangrijke gegevens op over de hoofdbeklaagde. Bij de analyse van zijn computer konden Facebook-gesprekken over smokkeltransporten en financieel beheer en de Facebook-profielen van de betrokken gesprekspartners gerecupereerd en getraceerd worden.

Identificaties smokkelaars via Facebook en Google Image

In verschillende mensensmokkeldossiers kon de politie via foto's op Facebook de ware identiteit van een hoofdbeklaagde bepalen die onder een valse naam opereerde. Via openbronnenonderzoek kon de politie het profiel van de smokkelaar onder zijn valse naam terugvinden en vaststellen dat zijn profielfoto leek op de foto van een verdachte uit hun databank.²⁵³ Met

²⁴⁹ MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, deel 3, hoofdstuk 2, punt 2.1, 2.2., 2.4. en 2.5.

²⁵⁰ MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, deel 3, hoofdstuk 2, punt 2.1, 2.2., 2.4; MYRIA, Jaarrapport 2017 Mensenhandel en mensensmokkel *Online*, deel 2, hfst.2.

²⁵¹ MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, deel 3, hoofdstuk 2, punt 2.4.c.

²⁵² MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, deel 3, hoofdstuk 2, punt 2.2.c.

²⁵³ MYRIA, Jaarrapport 2017 Mensenhandel en mensensmokkel *Online*, deel 2, hfst.2, punt 1.3.

Google Image kan bijvoorbeeld een persoonsfoto van een observatieoperatie vergeleken worden met bestaande foto's op de internetplatformen en zo aan het Facebook-profiel van de betrokkene gelinkt worden. Het resultaat is de identificatie van de verdachte en veel bijkomende gegevens op zijn profiel.

Google Maps

De politie gebruikte Facebook en Google Maps als een instrument tijdens hun verhoor van de beklaagden. Via Google Maps konden ze safehouses en andere belangrijke plaatsen voor de smokkelactiviteiten traceren. Een beklaagde gaf tijdens zijn verhoor vrijwillig zijn wachtwoord van Facebook om zijn volledige medewerking aan te tonen. De politie startte in zijn aanwezigheid Facebook op en liet hem aantonen welke mensen hij bedoelde in zijn verklaring. Hij gaf aan de hand van foto's op Facebook ook meer uitleg over andere smokkelaars.²⁵⁴

Samenwerking socialemediabedrijven

De samenwerking met socialemediabedrijven is ook belangrijk. Uit de Belgische dossiers blijkt dat er sinds enkele jaren al gegevens kunnen opgevraagd worden bij socialemediabedrijven. In januari 2015 informeerde de politie in het Iraakse mensensmokkeldossier van Dendermonde²⁵⁵ de bevoegde magistraat over de mogelijkheid om gegevens op te vragen bij Facebook: "Verzoek opdracht Facebook: Wij verwijzen naar het aanvankelijk proces-verbaal waaruit blijkt dat wij informatie hebben opgevraagd over het open Facebook-profiel X. om de eventuele verblijfplaats van "S." te achterhalen. De andere politie-eenheid deelt ons mee dat via het open Facebook-profiel de volgende cruciale informatie zichtbaar is [...]. Wij brengen volledigheidshalve ter kennis dat bij Facebook een historiek kan opgevraagd worden van de inloggegevens op het betreffend Facebook-profiel binnen een bepaalde periode. Bovendien kan ook het emailadres opgevraagd worden waarmee het Facebook-profiel werd aangemaakt. In een tweede fase kunnen IP-identificaties leiden naar welbepaalde adressen of personen."

De magistraat stelde hierop in het kader van een opsporing van telefonische mededelingen een verzoekschrift in tot Facebook voor een vordering van identificatie en lokalisatie van de verdachte smokkelaar. Het resultaat van het onderzoek van Facebook leverde belangrijke gegevens op waarmee de smokkelaar geïdentificeerd kon worden.

Uit een bevraging van het Europees Migratienetwerk (EMN)²⁵⁶ blijkt dat verschillende Europese landen een informeel samenwerkingsakkoord hebben met privéfirma's van sociale media. In België bestaan er ook afspraken tot samenwerking in onderzoeken van mensenhandel en mensensmokkel. Dat blijkt uit de dossieranalyses en onze interviews. Voor de aanvragen van de magistraten werden er ondertussen zelfs typeformulieren ontwikkeld die grotendeels vooraf zijn ingevuld en waaraan slechts bepaalde details moeten worden toegevoegd. Het is wel Facebook dat de opportuniteitsbeslissing van samenwerking bepaalt, wat ook door EMN²⁵⁷ bij de aanpak van mensensmokkeldossier vastgesteld werd. De aanvraag verloopt via een rechtshulpverzoek langs een verbindingsofficier die als centraal contactpunt voor een land optreedt. De relevante Facebook-profielen kunnen op deze wijze tijdelijk bevroren worden, zonder dat de verdachte hiervan iets zal opmerken. Dit zorgt ervoor dat de persoon in kwestie niets meer zal kunnen wissen van zijn profiel. Dat geldt ook voor Instagram en WhatsApp, twee applicaties die ook van Facebook zijn.

Internationale informatie-uitwisseling en arrestaties

Het onderzoek van Facebook kan ook de internationale samenwerking stimuleren en leiden tot internationale arrestaties. In een Iraaks smokkeldossier²⁵⁸ van Dendermonde slaagde de politie erin via Facebook een Syrische smokkelaar in Londen te identificeren die vanuit het Verenigd Koninkrijk de toelevering van Syrische smokkelslachtoffers via België regelde. Hij werd daar gearresteerd en uitgeleverd door het Verenigd Koninkrijk om als medebeklaagde in België vervolgd en uiteindelijk veroordeeld te worden. Hij was ook de hoofdbeklaagde in een Brussels smokkeldossier.

256 EMN Inform, *The Use of Social Media in the Fight Against Migrant Smuggling*, september 2016: "Wat de samenwerking met online service providers betreft, bleek dat slechts 7 van de 17 lidstaten die geantwoord hebben (CZ, DE, EE, ES, FI, HU, UK) op een of andere manier samenwerken met online service providers om migrantensmokkel te vermijden en te bestrijden, maar in de meeste gevallen (CZ, DE, EE, ES), ging het om niet-georganiseerde samenwerking."

257 *Ibid.*: "Service providers zoals Facebook, Twitter of Google voeren een eigen intern beleid rond gedeelde inhoud. In het geval van Facebook zijn activiteiten die met mensensmokkel te maken hebben niet toegestaan. Facebook heeft trouwens zijn eigen team van juridische specialisten en compliance medewerkers die erop toezien dat de regels van hun platform niet worden geschonden. Ze reageren in de eerste plaats op inhoud die ongeschikt wordt geacht en die ze vervolgens verwijderen. Facebook liet wel weten dat het toezicht op inhoud dat met migrantensmokkel te maken heeft niet altijd prioritair is, in vergelijking met andere misdrijven zoals kinderpornografie bijvoorbeeld, en dus voor verbetering vatbaar is."

258 Jaarrapport 2017 Mensenhandel en mensensmokkel *Online*, Myria, deel 3, hoofdstuk 2, punt 2 (dossieranalyse mensensmokkel).

254 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en mensensmokkel *Online* 2017, deel 2, hfst.2, punt 3.1.

255 *Ibid.*, deel 2, hfst.2, punt 5.

1.3. | Internationale samenwerking

Internationale samenwerking speelt een cruciale rol in de bestrijding van mensensmokkel aangezien de criminele netwerken bijna altijd over de landsgrenzen heen opereren. Dikwijls coördineren de smokkelleiders hun smokkelactiviteiten vanuit het land van bestemming zoals het Verenigd Koninkrijk en zijn er verschillende vertakkingen actief in verschillende landen. Het gevolg is dat na de arrestatie van een deel van het smokkelnetwerk, de resterende smokkelaars zich zullen reorganiseren in een nieuwe smokkelorganisatie. Door te leren uit vroegere fouten kan die zich nog meer professionaliseren als criminele organisatie. Om het volledig smokkelnetwerk te ontmantelen moeten op internationaal niveau de smokkelleiders, de financiers en alle vertakkingen van het netwerk aangepakt worden en moeten de betrokkenen gearresteerd worden.

Er bestaan verschillende voorbeelden van initiatieven ter verbetering van de internationale samenwerking. Op EU-niveau bestaan er Joint Investigation Teams (JIT).²⁵⁹ Hun optreden is gebaseerd op de Overeenkomst betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie.²⁶⁰ Voorwaarde is wel dat de landen

een gemeenschappelijk belang hebben in de dossiers. Concreet werken de politiediensten dan samen op elkaars grondgebied. Rogatoire commissies zijn niet nodig: één telefoontje volstaat om de nodige informatie te krijgen. Het dossier wordt ook dubbel opge maakt.

Een goede internationale samenwerking én een uitgebreid financieel onderzoek zijn de meest effectieve manieren om de smokkelnetwerken te treffen en financieel droog te leggen.

259 Een JIT is een samenwerkingsverband tussen de bevoegde autoriteiten van twee of meer lidstaten om strafrechtelijk onderzoek te voeren naar strafbare feiten waarbij er banden zijn met verdachten in meerdere lidstaten. Onder leiding van één lidstaat zal een JIT het opsporingsonderzoek instellen en uitvoeren. Het wettelijk kader daarbij wordt gevormd door de wet- en regelgeving van het land waarin het team opereert. Na afronding van het opsporingsonderzoek wordt de zaak aangebracht bij de vervolgende instantie van de meest gereede lidstaat. In België worden de modaliteiten van gemeenschappelijke onderzoeksteams vastgelegd in hoofdstuk 3 van de wet van 9 december 2004 betreffende de internationale politieke verstrekking van gegevens van persoonlijke aard en informatie met gerechtelijke finaliteit, de wederzijdse internationale rechtshulp in strafzaken en tot wijziging van artikel 90ter van het Wetboek van strafvordering (BS, 24.12.2004).

260 Akte van de Raad van 29 mei 2000 tot vaststelling, overeenkomstig artikel 34 van het Verdrag betreffende de Europese Unie, van de Overeenkomst betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, P. B., C197 van 12.7.2000, C 197 en kaderbesluit 2002/465/JBZ van de Raad van 13 juni 2002 inzake gemeenschappelijke onderzoeksteams, PB, L 162 van 20.06.2002, p. 1.

Verschillende Belgische dossiers waren gebaseerd op een JIT-overeenkomst. Zo voerden de Belgische, Franse en Britse autoriteiten in het smokkeldossier Splinter²⁶¹ een JIT-onderzoek naar een Koerdische smokkelorganisatie die opereerde vanuit een smokkelkamp in Noord-Frankrijk. Een JIT-onderzoek was ook het geval in een Gents dossier²⁶² over een Albanees-Tsjechische mensensmokkelbende die Albanezen naar het Verenigd Koninkrijk smokkelde. Er werden 28 mannen en vrouwen vervolgd. Het strafdossier werd opgesteld aan de hand van het strafonderzoek gevoerd in België, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en Tsjechië.

Toch maken in de praktijk sommige magistraten nog steeds te weinig gebruik van de mogelijkheid om Joint Investigation Teams (JIT) op te zetten. Meestal wordt de voorkeur gegeven aan een snelle (lokale) afhandeling van de zaken waarbij het netwerk niet altijd volledig wordt ontmanteld.

1.4. | Financieel onderzoek en internationale ketenaanpak

Smokkelnetwerken worden gerund door criminele ondernemers die hun business organiseren en leiden zoals een multinational. Een goede internationale samenwerking én een uitgebreid financieel onderzoek zijn de meest effectieve manieren om de smokkelnetwerken te treffen en financieel droog te leggen. Zo'n aanpak past in een internationale ketenaanpak waarbij alle schakels hun rol moeten spelen. Indien een schakel ontbreekt of faalt, dan breekt de ketting. De smokkelleiders verblijven dikwijls in het Verenigd Koninkrijk – de bestemming van de meeste smokkelactiviteiten – waar ze hun criminele opbrengsten investeren in firma's zoals carwashes of horecabedrijven. Een andere strategie van de smokkelaars is dat ze hun criminele opbrengsten veilig overdragen en onderbrengen in hun thuisland.²⁶³

261 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, deel 3, hoofdstuk 2, punt 2.5.

262 Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 2 januari 2017, G28m k. Zie MYRIA, Jaarrapport 2017 Mensenhandel en mensensmokkel *Online*, deel 3, hoofdstuk 3, punt 3, p. 131.

263 MYRIA, Jaarrapport mensenhandel en mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden*, deel 2, hoofdstuk 3, punt 2.4, p. 98.

In dossiers stellen we vast dat de Belgische autoriteiten goed samenwerken met de geldtransferagentschappen die na formele vragen met een mandaat steeds hun volledige medewerking verlenen aan de Belgische justitie.²⁶⁴ Indien de betalingen op een andere naam gebeuren dan kan de politie die identificeren via de analyse van de uitgewisselde berichten.²⁶⁵ Dergelijke financiële gegevens kunnen een opsporingsmiddel zijn om bepaalde verantwoordelijken van die organisaties te traceren. In een concreet dossier slaagde de politie erin op basis van onderzoek en tapmaatregelen verschillende financiële transacties te linken aan een smokkelorganisatie.²⁶⁶ Veel financiële transacties verliepen van en naar Nederland via geldtransferagentschappen door middel van identiteitsdocumenten van andere personen. De identiteiten van die personen werden via gsm-berichten doorgegeven aan een vrouw in Nederland die als financieel verantwoordelijke een sleutelrol speelde.²⁶⁷

Soms stellen we vast dat ook de financiële vertrouwenspersonen die de betalingen tussen de smokkelaars en hun 'klanten' regelen, in de bestemmingslanden gevestigd zijn. Dat is in de praktijk dikwijls het Verenigd Koninkrijk. De betalingen worden geregeld via *hawala*.²⁶⁸ Daarbij stelt een garantieggever op het thuisfront zich borg bij een hawalabankier in het land van bestemming die de betaling uitvoert.²⁶⁹ Dergelijke hawalabankiers kunnen soms tijdens een smokkelonderzoek via de telefoontap in het Verenigd Koninkrijk getraceerd worden wat de mogelijkheden en het belang van een af luistermaatregel onderstreept. Nochtans stellen we soms in een dossier vast dat uiteindelijk niet altijd vervolgd wordt wat een gemiste kans is.²⁷⁰ In het smokkeldossier Delocation²⁷¹ verklaarde een smokkelaar in zijn verhoor dat de Syrische smokkelorganisator een economisch imperium had uitgebouwd met verschillende restaurants en carwash in het Verenigd Koninkrijk. Een goede internationale samenwerking vormt hier de vereiste schakel om het smokkelnetwerk financieel droog te leggen.

Het is belangrijk dat in het kader van een internationale samenwerking de noodzakelijke financiële inbeslagnames in een bestemmingsland zoals het Verenigd Koninkrijk gevraagd en uitgevoerd worden. Sommige magistraten zijn niet altijd geneigd om deze internationale procedures toe te passen omwille van de tijdsdruk. Maar ze zijn noodzakelijk voor de financiële drooglegging en ontmanteling van het smokkelnetwerk omdat de smokkelleiders hun criminele opbrengsten investeren in het Verenigd Koninkrijk als bestemmingsland waar ze zelf ook verblijven en van waaruit ze hun smokkelbusiness organiseren. Om het businessmodel van de smokkelaars te doorbreken moeten al hun criminele vermogens afgenomen worden. Op die wijze kunnen de smokkelaars getroffen worden op de plaats waar het hun het meeste pijn doet: in hun portemonnee.

2. Smokkelstatuut

De telefonische gegevens van de smokkelslachtoffers zijn vaak cruciaal om een smokkelonderzoek te kunnen opstarten. Een humane aanpak van de smokkelslachtoffers bij een interceptie is daarbij noodzakelijk. Op die manier zijn slachtoffers meer geneigd om hun mobiele telefoon vrijwillig door de politie te laten controleren en geven ze zo nodig de toegangscodes. Ze kunnen de telefoonnummers van smokkelaars aanduiden of bijkomende info geven over berichten.

Een humane slachtofferbenadering bij smokkelintercepties kan een belangrijke meerwaarde zijn voor het onderzoek.

Bij mensensmokkel in verzwarende omstandigheden moet het slachtoffer het aanbod krijgen om in het kader van het slachtofferstatuut doorverwezen te worden naar een gespecialiseerd opvangcentrum. Dat vereist ook een sensibilisering van de politie en magistratuur voor de toepassing van het smokkelstatuut.

264 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, deel 3, hoofdstuk 2, punt 2.2.

265 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, deel 3, hoofdstuk 2, punt 2.1. en 2.3.

266 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, deel 3, hoofdstuk 2, punt 2.2.

267 *Ibid.*

268 Het *hawala*-systeem is een parallel banksysteem om geld over te maken van een land naar een ander, zonder sporen van de transactie na te laten. Het systeem is volledig anoniem.

269 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, deel 1, hoofdstuk 1, punt 2.

270 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, deel 3, hoofdstuk 2, punt 2.4 en hoofdstuk 3, punt 2.3.

271 MYRIA, Jaarrapport 2017 Mensenhandel en mensensmokkel *Online*, deel 3, hfst.2, punt 2.

2.1. | Belang van slachtofferverklaringen

In een Iraaks-Koerdisch dossier²⁷² verkreeg een smokkelslachtoffer het slachtofferstatuut nadat hij relevante informatie gaf over de telefonische contactgegevens van een smokkelaar. In het Albanese dossier dat in de dossieranalyse²⁷³ aan bod komt, kon op basis van enkele relevante foto's in het gsm-toestel van een Albanees smokkelslachtoffer de smokkelroute van België naar Nederland gereconstrueerd worden. Onderweg had het smokkelslachtoffer foto's genomen van de wegwijzers die zich boven de autosnelweg bevonden en hij was bereid zijn medewerking te verlenen om de opstapplaats te lokaliseren.

Dat toont aan dat de smokkelslachtoffers bereid zijn om verklaringen af te leggen die een bepalende rol kunnen spelen in het onderzoek. In sommige gevallen waren de slachtofferverklaringen zelfs de basis voor de start van een smokkelonderzoek. In een Koerdisch-Palestijns smokkelnetwerk²⁷⁴ trof de scheepvaartpolitie van Zeebrugge drie smokkelslachtoffers aan in een vrachtwagen. Een van de smokkelslachtoffers legde relevante verklaringen af over de rol van de smokkelaars in het laatste gedeelte van de smokkelroute en overhandigde ook de gsm die de smokkelaar hem gegeven had om hem te contacteren tijdens de smokkeltrip. Die informatie leidde tot de start van een succesvol smokkelonderzoek met een veroordeling van de smokkelaars. Ook het Koerdisch dossier Delocation²⁷⁵ werd mede opgestart op basis van de slachtofferverklaringen van een Iraans gezin dat via een anonieme tussenpersoon de gespecialiseerde cel mensenhandel van de lokale politie van Schaarbeek hadden gecontacteerd. De politie contacteerde de referentiemagistraat nadat de vader van het gezin zijn gsm had overhandigd en kort zijn relaas deed. De magistraat stemde in met de toekenning van het smokkelslachtofferstatuut aan het gezin. Het gezin verklaarde dat het zevenmaal gesmokkeld was en toonde de Facebook-profielen van de smokkelleiders die in het Verenigd Koninkrijk verbleven. Uiteindelijk resulteerde dat in de ontmanteling van een groot internationaal smokkelnetwerk.

2.2. | Medewerking smokkelslachtoffers

In smokkelonderzoeken is de medewerking van de smokkelslachtoffers een belangrijke meerwaarde. De attitude van de eerstelijnsactoren ten aanzien van smokkelslachtoffers speelt hier een cruciale rol. Het spreekt dus voor zich dat de smokkelslachtoffers steeds op een empathische manier moeten benaderd worden.

De politiediensten mogen de smokkelslachtoffers niet beschouwen als illegale personen die zo snel mogelijk van het Belgische grondgebied moeten verwijderd worden maar juist als mensen die een belangrijke informatiebron zijn in de strijd tegen de mensensmokkelaars. Wanneer aan politiemensen de keuze wordt gegeven om ofwel een smokkelaar te arresteren die later met succes veroordeeld wordt, ofwel enkele gesmokkelden te interceperen voor een mogelijke verwijdering van het grondgebied, dan geven ze onmiddellijk de prioriteit aan de arrestatie van de smokkelaar. Dat smokkelslachtoffers al verschillende malen werden geïntercepteerd is dus niet relevant en leidt tot ergernis en demotivatie bij sommige politiemensen en een negatieve attitude tegenover smokkelslachtoffers. Ook bij de smokkelslachtoffers kunnen deze herhaalde smokkelpogingen een bron zijn van ergernis en een reden om het vertrouwen in hun smokkelaar te verliezen. Zo kunnen ze sneller geneigd zijn om verklaringen af te leggen. Dergelijke situaties moeten door de eerstelijnsactoren dus in de eerste plaats als een mogelijke opportuniteit voor medewerking van een smokkelslachtoffer beschouwd worden.

Dat vereist bij de eerstelijnsactoren en sommige beleidsmakers een heuse paradigmaverschuiving in hun aanpak waarbij de focus komt te liggen op een positieve attitude ten aanzien van de smokkelslachtoffers. Het is contraproductief om een zogenaamde 'jacht op illegalen' te houden en zo de smokkelmarkt aan de vraagzijde (smokkelklanten) te willen verstoren.

272 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden*, deel 2 hfst.2, punt 2.3.

273 Zie dit deel, hoofdstuk 2, punt 2.

274 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, deel 3 hoofdstuk 2, punt 2.1.

275 MYRIA, Jaarrapport 2017 Mensenhandel en mensensmokkel *Online*, deel 3, hfst.2, punt 2.

2.3. | Vertrouwen wekken

De sleutel voor de medewerking van de smokkel-slachtoffers ligt bij het wekken van vertrouwen. De smokkelintercepties gebeuren vooral tijdens de nacht zodat de smokkel-slachtoffers na hun administratieve aanhouding geboeid in de celwagens worden overgebracht naar de lokalen van de politie waar ze in de kelder achter de tralies van de doorgangscellen moeten overnachten. Dat is niet bevorderlijk om het vertrouwen te wekken met het oog op het afleggen van relevante verklaringen.

Hiervoor moeten wel de noodzakelijke condities gecreëerd worden. Tijdens de smokkelintercepties moeten naast de politie ook sociale werkers en tolken aanwezig zijn. Die moeten duidelijk herkenbaar zijn zodat de smokkel-slachtoffers ze onmiddellijk kunnen onderscheiden van de politie waar ze wantrouwiger tegenover staan. De sociale werkers kunnen samen met de tolken praten met de smokkel-slachtoffers en nagaan welke smokkel-slachtoffers in aanmerking kunnen komen voor het smokkelstatuut. Bij de smokkel-slachtoffers moet dan volop ingezet worden om hun vertrouwen te winnen. Na de toestemming van de smokkelmagistraat kunnen ze dan onmiddellijk overgebracht worden naar de gespecialiseerde slachtoffercentra waar ze onder begeleiding opgevangen worden.

Het is belangrijk dat die sociale werkers de nodige aandacht hebben voor bepaalde smokkel-slachtoffers die omwille van hun ervaringen met hun smokkelaar gemakkelijker bereid zijn om mee te werken. Zo zijn er smokkel-slachtoffers die in een dwangsituatie gezeten hebben of een conflict hebben met hun smokkelaar. Na hun detectie nemen ze zelf het initiatief om verklaringen af te leggen. In de rechtspraak komt een smokkeldossier aan bod waarbij na de interceptie de transmigrant de politieagente zelf moest aanklappen om zijn smokkelaar te kunnen aanklagen.²⁷⁶ Het is essentieel dat dergelijke smokkel-slachtoffers onmiddellijk als slachtoffer kunnen geïdentificeerd worden en doorverwezen worden naar de gespecialiseerde slachtoffercentra in het kader van het slachtofferstatuut. In andere gevallen zijn er smokkel-slachtoffers die onder bedreiging van een wapen gedwongen werden om in een koelwagen te stappen. Die slachtoffers hebben hun loyaliteitsband met de smokkelaars al lang verbroken en tonen gemakkelijker interesse om verklaringen af te leggen.

2.4. | Loyaliteit met de smokkelaar verbreken

Bij de smokkelinterceptie worden de slachtoffers soms samen met de smokkelaar gearresteerd en enkele uren samen opgesloten. De smokkel-slachtoffers hebben een loyaliteitsband met of zitten zelf in een afhankelijkheidspositie ten aanzien van die smokkelaar omdat ze nog hopen op een nieuwe kans om naar het Verenigd Koninkrijk gesmokkeld te worden. Op die wijze krijgt de smokkelaar dan alle tijd en de opportuniteit om invloed of druk uit te oefenen op de slachtoffers. Hij kan hen instructies geven dat ze niets over zijn rol mogen verklaren of uitleg geven over de info van hun smartphones. Hier stelt zich dan het probleem dat er weinig kans bestaat dat de smokkel-slachtoffers nog enige relevante verklaringen afleggen.

In sommige gevallen slaagde de smokkelaar erin zelfs de politie bij een smokkelinterceptie te manipuleren. Zo bleek uit het Koerdisch smokkeldossier Celebration²⁷⁷, dat bij een interceptie van clandestiene migranten, waaronder een niet-begeleide minderjarige vreemdeling, er maar één Engelssprekende bleek te zijn die zich als woordvoerder ontpopte en als tussenfiguur fungeerde met de politie.

Hij gaf hun het relaas van de feiten en op basis van zijn tussenkomsten weigerden de meesten hun vingerafdrukken te geven. Opvallend was dat er een smokkel-slachtoffer toch zijn vingerafdrukken gaf en hierop aangesproken werd door de groep en de Engelssprekende bemiddelaar. Achteraf bleek deze Engelssprekende betrokkene verder in het onderzoek de smokkelaar zelf geweest te zijn. Hieruit moet geconcludeerd worden dat alle gecommuniceerde info van deze smokkelinterceptie gemanipuleerd werd door de smokkelaar. Waarschijnlijk was minstens het smokkel-slachtoffer dat zich gedistantieerd had van de smokkelaar, bereid geweest om relevante verklaringen af te leggen.

Het is cruciaal dat bij de eerste vaststellingen van een smokkelinterceptie de politie op haar hoede is voor de aanwezigheid van de smokkelaar tussen de geïntercepteerde personen. Zo kan negatieve beïnvloeding voorkomen worden en kan het vertrouwen van de smokkel-slachtoffers gewonnen worden zodat ze verklaringen afleggen en in het smokkelstatuut stappen.

²⁷⁶ Zie deel 3, hoofdstuk 4, punt 3; Corr. Brugge, 21 juni 2017.

²⁷⁷ Corr. Brussel Nederlandstalig, 6 oktober 2016, 60° k. (niet gepubliceerd).

2.5. | Weinig smokkelslachtoffers in het smokkelstatuut

We moeten vaststellen dat slechts weinig smokkelslachtoffers in het smokkelstatuut stappen. Verschillende factoren kunnen hierin een rol spelen. Een uitgebreide studie zou kunnen leiden tot een betere toepassing van het smokkelstatuut. We halen hieronder enkele factoren aan die we zelf konden vaststellen.

Het is een interactie van factoren op het vlak van de leefwereld van de smokkelslachtoffers en de condities van het smokkelbestrijdingsapparaat.

De smokkelslachtoffers zitten in een afhankelijkheidspositie ten aanzien van de smokkelaars. Indien ze vrijgelaten worden met een bevel om het grondgebied te verlaten (BGV), willen ze hun kans behouden voor een nieuwe smokkelpoging naar het Verenigd Koninkrijk. Soms worden zij en hun familie in het herkomstland ook bedreigd door de smokkelaars. In de telefoontap kan vastgesteld worden dat de smokkelaars omwille van financiële redenen hun klanten stimuleren om naar het Verenigd Koninkrijk gesmokkeld te worden omdat ze het meeste geld slechts bij een succesvolle aankomst ontvangen. De smokkelaars verspreiden ook bepaalde migratiemythes die foutief zijn. Zo denken verschillende smokkelslachtoffers ten onrechte dat het Verenigd Koninkrijk de Dublinakkoorden niet toepast.

Daarnaast hebben de smokkelslachtoffers ook familie of kennissen in het Verenigd Koninkrijk waar ze zich ook aangetrokken voelen door de eigen etnische gemeenschappen die er gevestigd zijn. Sommigen spreken reeds Engels en verwachten dat mensen zonder papieren er gemakkelijk illegaal werk kunnen vinden. Ze beseffen echter niet dat ze in een uitbuitingssituatie kunnen verzeild geraken. Ze vermoeden ook dat er minder identiteitscontroles zijn in het Verenigd Koninkrijk.

Verschillende elementen leiden ertoe dat het vertrouwen van de smokkelslachtoffers niet altijd kan gewonnen worden: de attitude van de eerstelijnsactoren, een onvoldoende sensibilisering van politie en magistratuur, de wijze waarop de smokkelslachtoffers soms samen met de smokkelaar opgesloten worden na hun interceptie, het gebrek aan tolken en sociale werkers om het vertrouwen van de smokkelslachtoffers te winnen...

3. Nabehandeling smokkelinterceptie structureel anders organiseren

Bij een smokkelinterceptie is de administratieve behandeling van de gesmokkelde personen zeer tijdrovend voor de politie. Voor een kleine smokkelgroep neemt dat reeds verschillende uren in beslag en meestal gebeurt dat 's nachts zodat ze in de cellen moeten overnachten. Daarbij bestaat het risico dat er door de tijdsdruk geen uitlezingen van gsm-toestellen of smartphones van de smokkelslachtoffers gedaan worden.

Wat de minderjarigen betreft worden er bij de smokkelintercepties dikwijls geen fiches voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen opgesteld. Ook wordt de identiteit van die minderjarigen vaak verkeerd vastgesteld door politiemensen die hiervoor niet opgeleid zijn. De minderjarigen worden soms 's nachts net zoals de meerderjarigen opgesloten in de doorgangscellen van de politie. De volgende ochtend worden ze door een andere politieploeg overgebracht naar de cel MINTEH (minderjarigen) van de Dienst Vreemdelingenzaken waar ze na hun nachtelijke opsluiting eerder een negatieve attitude vertonen, geen vertrouwen hebben en dan ook geen interesse meer vertonen om opgevangen te worden. De minderjarigen belanden op straat met als resultaat dat eerstelijnsactoren soms een verdwijningsfiche krijgen over een persoon die ze zelf net aan de deur hebben moeten zetten.

Dat betekent dat een werkgroep over mensensmokkel zou moeten nadenken over alternatieven waarop de nabehandeling na een smokkelinterceptie op een andere wijze zou kunnen georganiseerd worden. Een van de opties zou de oprichting kunnen zijn van een regionaal oriëntatiecentrum waar de geïntercepteerde personen naartoe gebracht worden en waar de smokkelaars onmiddellijk van de smokkelslachtoffers gescheiden worden. Een testcase zou West-Vlaanderen kunnen zijn omdat daar veel smokkelintercepties plaatsvinden. Het probleem stelt zich wel dat geen enkele burgemeester staat te springen om een dergelijk centrum in zijn gemeente te huisvesten. Daarnaast is er de kostprijs om deze capaciteit permanent te voorzien.

In zo'n oriëntatiecentrum kunnen naast leden van de federale gerechtelijke politie verschillende antennes opgenomen worden van diverse diensten die een rol

spelen bij de identificatie en opvang van de gesmokkelde personen. Hun samenwerking ter plaatse kan tot een belangrijke interactie tussen deze diensten leiden. Concreet zouden deze antennes kunnen bestaan uit medewerkers van Bureau C en de Cel MINTEH van de Dienst Vreemdelingenzaken, de Dienst Voogdij, tolken en sociale werkers van Fedasil of van de gespecialiseerde centra mensenhandel. Hier kan ook een contactpunt voor de smokkelmagistraat geregeld worden. Op die manier kan meer tijd geïnvesteerd worden in de smokkelsslachtoffers zodat de sociale werkers stapsgewijs hun vertrouwen trachten te winnen en hen relevante verklaringen laten afleggen in het kader van het smokkelstatuut. En de minderjarigen kunnen na hun identificatieprocedures door de bevoegde medewerkers uit de antennes van hieruit rechtstreeks naar een gepast opvangcentrum gebracht worden waar ze voor hun eigen bescherming de aangepaste begeleiding krijgen.

4. Sensibiliseren, expertise opbouwen en beter overleggen

Er bestaat veel smokkelexpertise bij de politie en magistratuur in Vlaanderen en Brussel. Al meer dan twintig jaar opereren de smokkelnetwerken langs de autosnelweg E40 richting Belgische kust: van de autosnelwegparkings van Leuven tot die in Jabbeke aan de kust. De laatste jaren gebeurt dat ook via de autosnelweg vanuit Antwerpen. Hierdoor hebben de politiediensten en de magistratuur in deze regio's de nodige expertise opgebouwd. Ze hebben ook een aangepaste attitude kunnen ontwikkelen waarbij ze automatisch een vluchtende auto als een mogelijk smokkeltransport met mensen benaderen.

De smokkelnetwerken zijn professionele criminele organisaties die leren uit hun fouten en zich aanpassen aan de evoluerende context. Zo beseffen de smokkelaars ondertussen dat ze meer risico lopen om opgepakt te worden op de traditionele smokkelroute langs de E40 omdat de eerstelijnsactoren en magistratuur in deze regio's daar expertise hebben opgebouwd. Hierdoor wordt er een verschuiving van de smokkelroute naar Wallonië vastgesteld waar weinig ervaring en dus ook geen expertise is op het vlak van smokkelbestrijding. Dat bleek ook uit het dramatische smokkeldossier Mawda waar een kind door een politiekogel gedood werd. De desbetreffende politiedienst besepte totaal niet dat ze met die bestelwagen

een smokkeltransport aan het achtervolgen was en de magistraat van wacht heeft in deze situatie ook niet het smokkelstatuut toegepast.

Naar alle verwachtingen zullen de smokkelnetwerken in de toekomst meer opereren in Wallonië. Er moet dus dringend zowel bij de politie als de magistratuur in Wallonië een voortgezette vorming over smokkelbestrijding gegeven worden om toekomstige smokkeldrama's in de mate van het mogelijke te vermijden. Daarnaast moeten de eerstelijnsdiensten en magistratuur uit alle regio's van België betrokken worden in overlegplatformen zoals het bestaande E40-overleg. Op die manier kunnen de bestaande *best practices* en jurisprudentie onderling beter uitgewisseld worden en kan de expertise in Wallonië sneller uitgebouwd worden.

Naar alle verwachtingen zullen de smokkelnetwerken in de toekomst meer opereren in Wallonië.

Daarnaast kan vastgesteld worden dat het smokkelstatuut te weinig toegepast wordt. Sommige lokale politiediensten zijn nog altijd niet voldoende op de hoogte van het bestaan van het smokkelstatuut. De lokale en federale politiediensten en de magistratuur moeten dus meer gesensibiliseerd worden over het toepassen van het smokkelstatuut en de juiste aanpak om het vertrouwen te winnen van de smokkelsslachtoffers. Een belangrijke troef is hier de multidisciplinaire samenwerking met onder meer de gespecialiseerde opvangcentra voor slachtoffers van mensenhandel: die moet geïntensifieerd worden.

5. Openbare ordehandhaving

In het maatschappelijk belang verzekert de politie de openbare orde en dat moet op een humane wijze. In sommige gevallen kan dat nodig zijn in het kader van overlastbestrijding en ontrading onder meer bij het ontstaan van smokkelkampen. Toch mag openbare ordehandhaving nooit de plaats innemen van een aanpak van smokkelbestrijding. Daarvoor is het zelfs inefficiënt. Een beleid dat in het kader van de ordehandhaving louter gericht zou zijn op de verstoring van de smokkelmarkt is contraproductief voor de strafrechtelijke aanpak van smokkelaars.

Het heeft geen zin om in het kader van de smokkelbestrijding een actieplan te lanceren voor de controles en

het opsporen van gesmokkelde personen op het openbare vervoer en transitplaatsen. De gesmokkelde personen maken wel gebruik van de openbare transitplaatsen en het openbare vervoer maar dat levert onvoldoende bewijselementen op voor een strafrechtelijk onderzoek tegen de smokkelaars. In de smokkeldossiers kan vastgesteld worden dat de smokkelaars instructies geven aan de gesmokkelde personen welke treinen en bussen ze moeten nemen om naar een afspraakpunt in de directe omgeving van een autostradeparking of naar een transitplaats zoals het Maximiliaanpark te komen.²⁷⁸ Die gegevens van hun smartphones kunnen alleen als strafrechtelijk bewijsmateriaal gebruikt worden als er een verband kan gelegd worden met een smokkelinterceptie waarbij een feit van een betrapping op heterdaad werd vastgesteld. Soms werden ook reeds bij dergelijke controleacties smokkelaars administratief aangehouden en terug vrijgelaten met een bevel om het grondgebied te verlaten. Pas later bleek uit het gerechtelijk dossier dat de geïntercepteerde een smokkelaar was.

Dergelijke controleacties in treinen en transitplaatsen creëren bij de smokkelslachtoffers ook een sfeer van intimidatie wat eens te meer contraproductief is voor de smokkelbestrijding. Hun loyaliteitsgevoel met de smokkelaars wordt zo immers versterkt zodat het moeilijker wordt hun vertrouwen te winnen. De geweldpleging van sommige politieagenten tegenover smokkelslachtoffers is hiervoor ook zeer negatief. De recherchecapaciteit van de politie is ook beperkt en moet zo efficiënt mogelijk ingezet worden.

²⁷⁸ Jaarrapport 2016 *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, deel 3 hfst.2, punt 2.2.b, p. 105.

Hoofdstuk 4

Overzicht van rechtspraak 2017-begin 2018

1. Tendensen

In dit hoofdstuk geeft Myria een overzicht van de relevante rechtspraak uit 2017 en begin 2018 in dossiers van mensenhandel en mensensmokkel.²⁷⁹ Dit jaar is het overzicht gebaseerd op dossiers waarin Myria zich burgerlijke partij heeft gesteld, op de beslissingen die we hebben ontvangen van de gespecialiseerde opvangcentra voor slachtoffers van mensenhandel en op beslissingen die ons zijn meegedeeld door magistraten en sociaal inspecteurs. Myria geeft ook toelichting bij een uitspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

Myria heeft kennis genomen van 65 beslissingen van gerechtelijke autoriteiten. Hieronder overloopt Myria de meest interessante beslissingen, met name 41 beslissingen met betrekking tot 39 dossiers in verschillende rechtsgebieden van het land:

- In 11 zaken, die 13 beslissingen betroffen (waarvan 5 in beroep), ging het om feiten van seksuele uitbuiting. Het ging om uitspraken in het rechtsgebied van de hoven van beroep van Antwerpen (afdeling Antwerpen), Brussel (Franstalig en Nederlandstalig), Gent (West-Vlaanderen (Brugge)), Luik (hof van beroep van Luik) en Bergen (Charleroi, hof van beroep van Bergen).

Op het vlak van **seksuele uitbuiting** zien we zoals vorig jaar een toename van het aantal minderjarige slachtoffers, vooral uit Nigeria. Opvallend is dat er in een van deze zaken, een straf van 14 jaar en de verbeurdverklaring van de vitrines werd uitgesproken. Nieuw is de Chinese privé-prostitutie. In twee grote dossiers die in het vorige

verslag aan bod zijn gekomen, werd een uitspraak gedaan in beroep: bij één daarvan ging het om Thaise escortes met een belangrijk internationaal luik. Bij het andere om een gezamenlijk Frans-Belgisch onderzoeksteam (JIT).

- Bij 21 beslissingen (waarvan zes in beroep en daarvan een van de Arbeidsrechtbank) ging het om dossiers van economische uitbuiting. De uitspraken hadden betrekking op sterk uiteenlopende sectoren en worden per activiteitssector toegelicht (bouw, horeca, nachtwinkels, landbouw, kippenkwekerij, transport, maneges-paardenfokkerij, naaiatelier en huishoudelijk werk). Het ging hier om beslissingen binnen het rechtsgebied van volgende hoven van beroep: Antwerpen (Antwerpen (afdeling Antwerpen, Turnhout en Mechelen)), Brussel (Franstalig), Gent (Oost-Vlaanderen (Gent, Dendermonde)), West-Vlaanderen (Brugge, Ieper), Luik (Namen, Luik, Luxemburg (afdeling Neufchateau)).

Ook bij de **economische uitbuiting** waren er minderjarige slachtoffers, o.a. in een nachtwinkel en in verschillende zaken van huishoudelijk werk. Ook in een dossier van een traiteur werd een vonnis uitgesproken. De Arbeidsrechtbank van Brussel heeft een zaak van huishoudelijk werk heropend, waarin een diplomaat en zijn echtgenote, die vroeger in Brussel op post waren, waren betrokken. Een vrijpraak voor mensenhandel in de transportsector werd in beroep bevestigd.

Om tot het besluit te komen dat er sprake is van arbeidsvoorwaarden in strijd met de menselijke waardigheid die een bestanddeel zijn van mensenhandel, hebben de rechters rekening gehouden met volgende elementen: arbeidsvoorwaarden en -omgeving (buitensporige werkuren, belachelijk loon en geen rustdagen), huisvesting in slechte omstandigheden, onder diverse voorwendsels loon inhouden en afhankelijkheid t.o.v. de werkgever (zoals het afnemen van het paspoort).

²⁷⁹ Deze beslissingen worden gepubliceerd op de website van Myria: www.myria.be.

Opvallend is ook dat de reactie van een werkgever tegenover een arbeidsongeval in beroep anders werd geïnterpreteerd dan in eerste aanleg.

- 1 beslissing had te maken met **de uitbuiting van de bedelarij** en werd in Brussel bij verstek uitgesproken.
- Bij 6 beslissingen ging het om zaken van mensen-smokkel, deze werden uitgesproken in het rechtsgebied van de hoven van beroep van Brussel (Nederlandstalig), Gent (Oost-Vlaanderen (Gent, Dendermonde) en West-Vlaanderen (Brugge)) en Luik (afdeling Luik).

Op het vlak van **mensensmokkel** stellen we tal van ontwikkelingen vast binnen de actieve netwerken: Syrische, Chinese en Eritrese netwerken. We wijzen in het bijzonder op een uitspraak in het Franstalige landsgedeelte (Luik).

2. Mensenhandel

2.1. | Europees Hof voor de Rechten van de Mens, arrest V.C. tegen Italië, 1 februari 2018

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens deed uitspraak in een interessant arrest in een prostitutiezaak van een minderjarige die op het ogenblik van de feiten vijftien jaar oud was.²⁸⁰ Dit jonge alcohol- en drugsverslaafde meisje was het slachtoffer van een kinderprostitutienetwerk en van een groepsverkrachting. Betrokkene beklagde er zich over dat de Italiaanse overheden niet alle nodige beschermingsmaatregelen hadden getroffen.

Het Hof oordeelde dat het geweld dat het meisje had moeten ondergaan binnen het toepassingsgebied van artikel 3 van het EVRM viel (verbod op onmenselijke en vernederende behandelingen) en een inbreuk vormde op haar recht op eerbiediging van haar lichamelijke integriteit, zoals gewaarborgd door artikel 8 van het

EVRM (recht op eerbiediging van het privéleven en van het familie- en gezinsleven).

Het Hof was van oordeel dat de autoriteiten niet alle nodige maatregelen hadden genomen om het geweld waaraan het meisje was blootgesteld, te voorkomen en haar lichamelijke integriteit te beschermen. De nationale overheden waren zich bewust van de kwetsbare situatie van de minderjarige en van het reële en onmiddellijke risico dat zij liep. De autoriteiten waren immers op de hoogte van het afwijkende gedrag van de minderjarige, die was aangetroffen in het bezit van alcohol en drugs. De procureur bij de Jeugdrechtbank was van deze situatie op de hoogte gebracht. En ook de ouders van de minderjarige hadden de autoriteiten regelmatig over de noodsituatie waarin hun dochter verkeerde geïnformeerd. Zij hadden bovendien met bewijsstukken gewezen op het risico dat hun dochter liep om in een prostitutienetwerk terecht te komen. De strafrechtbanken hebben snel gehandeld, de jeugdrechtbanken en de sociale diensten daarentegen hebben op korte termijn geen enkele beschermingsmaatregel genomen, hoewel zij wisten dat het meisje kwetsbaar was en dat er een procedure met betrekking tot haar seksuele uitbuiting hangende was en er een onderzoek naar groepsverkrachting liep. Bijgevolg hebben de autoriteiten nooit de risico's die het jonge meisje liep ingeschat.

Het Hof oordeelde dat er sprake was van een schending van de artikelen 3 en 8 van het EVRM.

2.2. | Seksuele uitbuiting

2.2.1. | Nigeriaanse netwerken

Net als in het vorige overzicht van de rechtspraak hadden verschillende beslissingen betrekking op Nigeriaanse netwerken die ook minderjarigen uitbuitten.

Slachtoffer dat asiel in Frankrijk had aangevraagd

Deze zaak, gevonnist door de **correctionele rechtbank van Antwerpen op 21 maart 2017**²⁸¹ betreft twee Nigeriaanse beklagden. Zij werden bij verstek veroordeeld voor het misdrijf mensensmokkel. Eveneens werd de eerste beklagde bij verstek veroordeeld voor mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting van

280 EHRM, 1 februari 2018 (verzoekschrift nr. 54227/14). Voor meer details in deze zaak, cfr. <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22fulltext%22%3A%22V.C.%20contre%20Italie%22%22documentcollectionid%22%3A%22GRANDCHAMBER%22%22CHAMBER%22%22itemid%22%3A%22001-180487%22%7D>.

281 Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 21 maart 2017, AC5 kamer (verstek).

een persoon met de verzwarende omstandigheden dat het misdrijf werd gepleegd in vereniging, door misbruik te maken van haar kwetsbare toestand en de hantering van dwang.

De zaak kwam aan het licht toen het Nigeriaanse slachtoffer zelf klacht indiende. In juni 2015 was ze vanuit Nigeria naar Europa gesmokkeld voor een bedrag van 35.000 euro. De smokkel werd vanuit Nigeria georganiseerd door de schoonbroer van de eerste beklagde. Op haar finale bestemming zou ze moeten werken bij een zogenaamde 'madam' om op die manier dit bedrag te kunnen afbetalen.

Voorafgaand aan de smokkel vond er in Nigeria een voodoo-ritueel plaats, waarbij ze zich diende te ontkleden en een wit gewaad moest dragen. Daarna begon de levensgevaarlijke reis die haar van Nigeria naar Europa bracht. Ze verbleef enkele weken op verschillende plaatsen in Italië om vervolgens een asielaanvraag in te dienen in Frankrijk en daarna door te reizen naar België.

Twee weken na haar aankomst in Antwerpen diende ze van haar 'madam' in een café te werken. Daar moest ze de klanten aanspreken en hen overtuigen om met haar seks te hebben om zo haar schulden te kunnen afbetalen. Hiervoor was haar opgedragen om 100 euro per uur te vragen. Het slachtoffer werkte steeds van 16u tot sluitingstijd en moest daarna op straat tippelen. Indien ze de nacht doorbracht met een klant, mocht ze van haar 'madam' niet meer slapen en werd ze verplicht om onmiddellijk het eten te beginnen klaar maken in de ochtend. Dit moeten ze leveren aan twee winkels, waar ze moest vertellen dat haar 'madam' haar tante was. Wanneer het slachtoffer te weinig geld binnen bracht, stond haar een scheldtirade te wachten.

Uit het onderzoek bleek dat de verklaringen van het slachtoffer klopten met het retroactieve telefonieonderzoek dat werd gevoerd aan de hand van zendmastbepaling. Uit bevraging van verschillende *moneytransmitters* bleek dat de tweede beklagde drie geldtransfers had verricht naar de man waarbij het slachtoffer in Italië verbleef. Ook had het slachtoffer opgenomen (telefoon) gesprekken verzameld op een usb-stick. Verder hadden de verschillende getuigenverklaringen een sterke bewijswaarde.

De eerste beklagde werd bijgevolg bij verstek veroordeeld tot vijftig maanden gevangenisstraf en een geldboete van 1.000 euro. De tweede beklagde werd bij verstek veroordeeld tot dertig maanden gevangenisstraf en een geldboete van 1.000 euro. Samen met het vonnis werd ook de onmiddellijke aanhouding van beide veroordeelden bevolen.

Escortebureau Afrikaanse vrouwen

Een zaak die in Turnhout²⁸² is behandeld en in een vorig verslag²⁸³ aan bod is gekomen, betreft jonge, vaak minderjarige Afrikaanse meisjes die met valse papieren zijn overgekomen om vervolgens via online advertenties als escortes uitgebuit te worden. Het escortebureau werd gerund door een Nigeriaanse vrouw samen met haar Belgische partner en een derde, Nigeriaanse beklagde. De Belgische partner stond in voor de foto's op de website, het transport van de jonge vrouwen en het inzamelen van het geld.

In een **arrest van het hof van beroep van Antwerpen werd op 31 mei 2017**²⁸⁴ deze zaak herbekeken.

Het was enkel de tweede Belgische beklagde die beroep aantekende tegen het eerder gewezen vonnis. Het hof bevestigde dat hij samen met zijn vriendin zich in een machtspositie bevond ten opzichte van de Nigeriaanse slachtoffers. Hij exploiteerde mee de prostitutie van de slachtoffers. Samen met zijn vriendin controleerde hij op een dusdanige wijze het doen en laten van de slachtoffers dat zij niet steeds meer in staat waren in alle zelfstandigheid beslissingen te nemen en dat zo hun integriteit op ernstige wijze werd aangetast.

Echter werd de straf door het hof verminderd, in plaats van dertig maanden gevangenisstraf kreeg hij twee jaar gevangenisstraf. De geldboetes werden bevestigd.

Minderjarige slachtoffers

Door de **correctionele rechtbank van Brugge, werd op 20 september 2017**²⁸⁵ een vonnis uitgesproken tegen acht Nigeriaanse beklagden die terecht stonden voor mensenhandel omwille van seksuele uitbuiting met de omstandigheid misbruik te maken van de kwetsbare toestand van de slachtoffers, dwang te gebruiken, het leven van de slachtoffers in gevaar te brengen, deel uit te maken van een criminele organisatie en een gewoonte te maken van de betrokken activiteit. Ze maakten met dat misdrijf tientallen Nigeriaanse slachtoffers. Onder de slachtoffers bevond zich ook een minderjarige. Drie slachtoffers, waaronder het minderjarig slachtoffer, stelden zich burgerlijke partij en ook de opvangcentra PAG-ASA en Payoke dienden een burgerlijke partijstelling in.

282 Corr. Antwerpen, afdeling Turnhout, 9 december 2015, k. TC1.

283 Jaarrapport mensenhandel en mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, deel 3, hoofdstuk 4, punt 2.2., p. 137.

284 Antwerpen, 31 mei 2017, 14de kamer.

285 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 20 september 2017, 17de kamer (definitief).

De feiten kwamen aan het licht door een onderzoek van de lokale politie te Oostende. Er werd door hen een afspraak gemaakt als reactie op een advertentie. Uit het onderzoek (o.a. telefoontaps, observaties en verklaringen) bleek al snel dat het om een georganiseerde organisatie ging, verschillende meisjes werden in de prostitutie gedwongen en dienden minstens 40% van hun inkomsten af te staan aan de eerste beklagde. Daarnaast dienden bepaalde meisjes ook nog een percentage van het restbedrag af te staan aan de overige beklagden. Sommige van de slachtoffers moesten daar bovenop ook nog de huur van het appartement betalen. Eveneens moesten de meisjes steeds beschikbaar zijn en werd hen door de beklagden opgelegd welke seksuele handelingen ze moesten uitvoeren. Eén slachtoffer werd ook verplicht een abortus uit te voeren. De meisjes werden bedreigd met voodooopraktijken (o.a. dat ze jaren ongesteld zouden blijven als ze de beklagden zouden durven verklikken).

Verschillende meisjes verklaarden ook dat de eerste beklagde vaak fysiek geweld en psychische dwang gebruikte tegen hen. Dit ging van hardhandig optreden tot een poging tot verkrachting tot het weigeren nog werk te verschaffen indien hij niet exact bekwam wat hij wou. Ook de andere beklagden dreigden de slachtoffers af indien er niet zou worden betaald.

Een van de beklagden was eerst zelf het slachtoffer van mensenhandel door dezelfde organisatie. Dit is een gekend fenomeen binnen het Nigeriaans prostitutie-milieu, namelijk prostituees die na enige tijd een relatie aangaan met hun pooier en zich zodoende opwerken om op hun beurt andere vrouwen voor hen te laten werken als prostituee.

Er werden huiszoekingen gedaan, er vond een nazicht plaats van verschillende financiële transacties en uitlezingen van gsm's. Bij verschillende beklagden werden zeer verregaande kinderpornofilmpjes aangetroffen op hun gsm.

Volgens de rechtbank bleek duidelijk uit het volledige strafdossier dat het een internationaal bijzonder goed georganiseerd netwerk betrof dat jonge meisjes vanuit Nigeria naar België heeft gesmokkeld met het oog op hun exploitatie in de prostitutie. Waarbij er duidelijk misbruik werd gemaakt van de kwetsbare toestand van deze meisjes.

Enkele beklagden werden ook aangeklaagd voor het smokkelen van Nigeriaanse vrouwen vanuit Nigeria over Italië naar België om hen vervolgens seksueel uit te buiten in de prostitutie en escort business. Ook bij de smokkel werden de vrouwen onderworpen aan voodoo-rituelen, er diende schaam- en hoofdhaar en een slipje afgegeven

te worden. Een van de slachtoffers kwam in een woning in Libië terecht en werd daar gebruikt als seksslaaf. Een ander slachtoffer was nog minderjarig op het moment van de feiten.

De acht beklagden werden allemaal veroordeeld tot gevangenisstraffen die liggen tussen de achttien maanden met uitstel en negen jaar effectief dit samen met geldboetes met uitstel tussen 3 x 8.000 euro en 16 x 8.000 euro.²⁸⁶ Er werden verschillende overtuigingsstukken en sommen die schommelden tussen 360 euro en 407.020 euro verbeurdverklaard per beklagde.

Aan de drie burgerlijke partijen werden morele schadevergoedingen toegekend van 6.500 euro tot 12.000 euro. Ook de opvangcentra PAG-ASA en Payoke, aan hen werd elk 2.500 euro toegekend.

Een andere zaak werd gevonnist door de **Nederlandstalige correctionele rechtbank Brussel op 23 januari 2018**.²⁸⁷

Een van de slachtoffers was bij het begin van de feiten zelfs jonger dan zestien jaar. Twee Nigeriaanse beklagden stonden terecht voor mensenhandel met als doel de uitbuiting van prostitutie en de exploitatie van ontucht of prostitutie. Eén slachtoffer stelde zich burgerlijke partij.

Beide Nigeriaanse slachtoffers vertrokken vanuit Nigeria naar Europa met het idee dat ze gerekruteerd werden om in België een opleiding te volgen en te komen werken. Het enige waar ze zelf voor moesten instaan waren de reiskosten die in totaal 21.800 euro zouden bedragen. Voor het vertrek dienden de meisjes naar een voodooschrijn te gaan waar ze beloofden aan de voodooopriester om de beklagde af te betalen, dat ze niet zouden gaan lopen en de beklagde niet zouden over dragen aan de politie. Tijdens de ceremonie werd er hoofdhaar alsook schaamhaar en vingernagels weggenomen bij de meisjes. Daarna werd er in hun vinger geprikt om bloed af te nemen. Vervolgens dienden de meisjes zich te wassen met voodoowater om daarna een witte broek en beha aan te doen.

Uit het onderzoek bleek dat de meisjes sterk onder de indruk waren van deze voodooopraktijken en dat de beklagden hierop inzetten om op deze wijze de meisjes te motiveren om beter hun best te doen. De meisjes moesten zich namelijk prostitueren om hun reiskosten te betalen. Verder werden de slachtoffers ook fysiek mishandeld wanneer ze met lege handen thuiskwamen.

²⁸⁶ Volgens artikel 433^{quinquies}, §4, Strafwetboek moet de boete worden vermenigvuldigd met het aantal slachtoffers.

²⁸⁷ Corr. Brussel Nederlandstalig, 23 januari 2018, 60me kamer (definitief).

Tijdens tapgesprekken werd vastgesteld dat de beklaagden en hun zus zich vaak druk maakten omtrent de betaling van de schulden. Deze gesprekken gingen bijna uitsluitend over de uitbuiting van de twee meisjes, over hun ongehoorzaamheid en over het feit dat de meisjes niet voldoende opgebracht hadden.

De rechtbank achtte de feiten van mensenhandel bewezen ten opzichte van de twee beklaagden en legde de nadruk op de verzwarende omstandigheden. Zo weerhield de rechtbank de verzwarende omstandigheden van misbruik van de kwetsbare toestand van de slachtoffers, dat de betrokken activiteit een gewoonte was en de minderjarigheid van een van de slachtoffers. Verder werd ook benadrukt dat het gebruik van dwang, omwille van de valse voorwendsels, de voodoo-rituelen en het fysieke geweld sterk aanwezig was. Ook het misdrijf exploitatie van prostitutie werd bewezen geacht door de rechtbank.

Beide beklaagden werden veroordeeld tot een gevangenisstraf van zes jaar en een geldboete van 2 x 6.000 euro.

Een van de slachtoffers stelde zich burgerlijke partij en kreeg een materiële schadevergoeding toegekend van 2.110 euro en een morele schadevergoeding van 5.000 euro.

Een derde zaak betreft vijf Nigeriaanse beklaagden die terechtstonden op **16 juni 2017 voor de correctionele rechtbank van Antwerpen**.²⁸⁸ De tweede en derde beklaagde werden beschuldigd van mensensmokkel. De eerste, de tweede, de vierde en de vijfde beklaagde stonden terecht voor mensenhandel. Eveneens waren er tenlasteleggingen van verkrachting en het deel uitmaken van een criminele organisatie. Mede inzake waren twee uitbaters van een inrichting en een eigenaar van een pand. Eén minderjarig slachtoffer stelde zich burgerlijke partij.

De feiten kwamen aan het licht door een politieactie die werd opgezet tegen verdoken en verborgen prostitutie. Via een geadverteerd oproepnummer op een website regelde een politieman een afspraak met een dame. Toen de dame de deur opende, maakte de politieman zich kenbaar. Bij het doorzoeken van de woning, stelde de politie vast dat er zich in de woning een peeskamer bevond. Bij het ophalen van de persoonlijke spullen van de dame, werd nog een ander slachtoffer aangetroffen, alsook een van de beklaagden die een gsm uit elkaar aan het halen was.

De slachtoffers zijn allemaal afkomstig uit Nigeria, bepaalde onder hen werden via de beklaagden het land in gesmokkeld. Een van de slachtoffers vertelde dat er aan

haar beloofd was om als kinderoppas te zullen kunnen werken in België. Er werden voodoo-praktijken toegepast voor de aanvang van de reis, waarbij op het lichaam van een van de slachtoffers met een scheermesje inkervingen werden aangebracht. Een ander slachtoffer kreeg water mee dat haar leven positief zou beïnvloeden. Deze voodoo-praktijken werden meermaals als chantagemiddel gebruikt ten opzichte van de slachtoffers om hen te intimideren. Aan de slachtoffers werden er tijdens hun tocht naar België voortdurend richtlijnen gegeven.

De slachtoffers waren verplicht om zich te prostitueren. Onder de slachtoffers bevonden zich ook drie minderjarigen. Het geld dat ze verdienden, moesten ze afstaan aan de beklaagden. Twee slachtoffers werden door de tweede beklaagde verkracht, een van hen was op dat ogenblik nog minderjarig. Er vonden verschillende huiszoekingen plaats waarbij de politie onder andere tablets en gsm-toestellen aantrof met foto's, contactlijsten en berichten die de verklaringen van de slachtoffers bevestigden. Verder vond er ook een uitgebreid telefoononderzoek plaats.

Onder de beklaagden bevonden zich onder andere twee taxichauffeurs, echter achtte de rechtbank de tenlastelegging mensenhandel ten opzichte van hen niet bewezen. Dit aangezien het niet duidelijk was hoe frequent deze beklaagden de slachtoffers vervoerd hadden en of ze wel degelijk wisten dat het om slachtoffers van mensenhandel ging.

De rechtbank besloot voor de overige drie beklaagden dat ze deel uitmaakten van een internationaal vertakte criminele organisatie die in Nigeria meisjes en vrouwen ronselden om hen naar België over te brengen en hen vervolgens in de prostitutie tewerk te stellen. De slachtoffers waren financieel volledig afhankelijk van de beklaagden en waren niet in het bezit van een geldig verblijfsdocument. Bijgevolg bevonden de slachtoffers zich in een kwetsbare toestand, waar de beklaagden misbruik van hebben gemaakt.

De eerste beklaagde werd veroordeeld tot een hoofd-gevangenisstraf van zes jaar en een geldboete van 2 x 6.000 euro. De tweede beklaagde werd veroordeeld tot een hoofdgevangenisstraf van zeven jaar en een geldboete van 3 x 6.000 euro. Tenslotte, kreeg de derde beklaagde een hoofdgevangenisstraf van dertig maanden en een geldboete van 2 x 6.000 euro met uitstel. Het Openbare Ministerie vorderde ook een sluiting van de inrichting waar de feiten zich afspeelden. De rechtbank oordeelde echter dat er onvoldoende basis was voor een sluiting. Verschillende goederen werden verbeurdverklaard. Voor de eerste en tweede beklaagde werd telkens nog een bedrag van 4.000 euro verbeurdverklaard.

288 Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 16 juni 2017, AC5 kamer.

Eén minderjarig slachtoffer stelde zich via haar voogd ad hoc burgerlijke partij en vroeg een materiële en morele schadevergoeding van 2.500 euro. Deze vordering werd toegewezen.

Dit vonnis werd aangevochten voor het **hof van beroep van Antwerpen op 8 februari 2018**.²⁸⁹ De straf van de eerste veroordeelde werd gereduceerd van zes jaar hoofdgevangenisstraf naar vijf jaar. De straf van de tweede veroordeelde werd bevestigd.

Zware straffen en verbeurdverklaring van de vitrines

In een vonnis dat op **31 mei 2018 voor de Nederlandstalige correctionele rechtbank van Brussel**²⁹⁰ werd gevelde, stonden elf beklaagden, waaronder personen van Nigeriaanse, Haïtiaanse, Togolese, Belgische en Turkse nationaliteit, terecht voor onder andere het misdrijf mensenhandel te hebben gepleegd met als doel uitbuiting van prostitutie of andere vormen van seksuele uitbuiting. Dit onder de verzwarende omstandigheden dat dit misdrijf gepleegd werd ten opzichte van een minderjarige, door misbruik te maken van de kwetsbare toestand waarin de persoon zich bevindt, het gebruik van dwang, het leven van het slachtoffer opzettelijk of door grove nalatigheid in gevaar te brengen en door van de betrokken activiteit een gewoonte te maken. Verder stonden ook verschillende beklaagden terecht voor het ter beschikking stellen van kamers met het oog op prostitutie en het betrokken zijn bij een criminele organisatie. Het ging over een sterk georganiseerd Nigeriaans netwerk. Myria stelde zich burgerlijke partij in dit dossier.

De Federale Gerechtelijke Politie van Brussel vernam dat in het Afrikaanse prostitutiemilieu een zeer gekende Nigeriaanse prostituee met de roepnaam Mama L. (eerste beklaagde) een vijftiental jonge Nigeriaanse meisjes in de prostitutie zou exploiteren, waaronder vermoedelijk ook minderjarigen. Dit zou al enkele jaren aan de gang zijn. Eveneens zou zij officieus nog een aantal *carrées* beheren waar ze in eigen persoon een regeling trof met de eigenaars ervan. Daarnaast vernamen ze ook dat zij verschillende meisjes seksueel uitbuitte als *Yemeshe-meisjes*.²⁹¹ De organisatie was dus enerzijds bezig met de overbrenging van jonge meisjes uit Nigeria met het oog op hun seksuele uitbuiting en anderzijds met de exploitatie

van de prostitutie van vele jonge meisjes in het Brussels prostitutiekwartier.

De meerderheid van de meisjes rekruteerde de eerste beklaagde in Nigeria, met behulp van haar daar verblijvende broer. Dit vaak onder valse beloftes zoals het beloven van studies. Op deze manier werden de slachtoffers vanuit Nigeria via de Libiërouten naar Italië gesmokkeld. In Italië verbleven ze in vluchtelingenkampen. Vanuit Italië werden de meisjes naar België overgebracht door een man die ze per auto ging ophalen. Eerst dienden ze echter via het asielcentrum in het Franse Lille te passeren dit ten einde een asielprocedure op te starten en op die manier een tijdelijke bescherming te genieten tegen een eventuele uitwijzing naar hun thuisland.

Uit verschillende verklaringen van de slachtoffers bleek dat ze reeds in Nigeria een voodoo-ritueel ondergingen waar ze moesten zweren dat ze niet zouden vluchten en de totale reissom zouden terugbetalen aan de eerste beklaagde, zo'n 35.000 euro. Een van de slachtoffers was nog minderjarig, zij mocht onder geen beding haar werkelijke leeftijd aan iemand medelen. Eénmaal de slachtoffers aangekomen waren in Brussel werden ze direct overgebracht naar hun werkplaats en werden ze gedwongen om zich te prostitueren. Indien ze weigerden, werden ze fysiek mishandeld. De eerste beklaagde passeerde dagelijks langs de woning van de meisjes om het geld op te pikken en controleerde steeds of ze niets te verbergen hadden.

Het onderzoek betrof ook verschillende getuigenverklaringen waarin duidelijk werd dat de eerste beklaagde enorm veel druk uitoefende op de meisjes. Eveneens werden hun familieleden in Nigeria bedreigd door haar entourage. Er was bijgevolg sprake van gewelddadigheid ten opzichte van de meisjes en gebruik van psychologische dwang. De tweede beklaagde fungeerde dan weer als *black taxi* chauffeur.

De afduisterprocedures die werden gevolgd door de politie bevestigden hetgeen hierboven wordt vermeld. De eerste beklaagde pakte met verregaande represailles uit indien een meisje vluchtte en op die manier haar schuld niet afloste. Zo bleek dat de moeder van het minderjarige slachtoffer werd opgesloten en zwaar werd aangepakt. Later werd via dit slachtoffer vernomen dat haar broer op mysterieuze wijze om het leven is gekomen.²⁹²

Bij de beoordeling door de rechtbank bleek dat de eerste beklaagde een leidende rol had in een zeer goed georganiseerde criminele organisatie. Volgende elementen deden

²⁸⁹ Antwerpen, 8 februari 2018 (niet beschikbaar).

²⁹⁰ Corr. Brussel Nederlandstalig, 31 mei 2018, 60de kamer (beroep vastgelegd op 10 oktober 2018).

²⁹¹ Een bekende modus operandi in het Nigeriaanse prostitutiemilieu. Een meisje dat geen vaste prostitutieplaats heeft, krijgt de mogelijkheid van een "contractuele prostituee" om zich te prostitueren achter haar vitrine. Als tegenprestatie moet het meisje 50 % van haar prostitutie-inkomsten afstaan aan de contractuele prostituee.

²⁹² Zie hierover de focus: deel 2; hoofdstuk 2, punt 2.2.

de rechtbank tot dit besluit komen: de internationale context, het groot aantal slachtoffers, de samenwerking van verschillende personen, het voortdurende onderling overleg om de reisroute van de meisjes te organiseren en prostitutieactiviteiten te regelen, het frequent wisselen van oproepnummers, het gebruik van codetaal en het aanmanen tot zwijgen tijdens de verschillende gesprekken. Alle beklaagden werden schuldig bevonden van verschillende tenlasteleggingen met uitzondering van één beklaagde die werd vrijgesproken. Alle verzwarende omstandigheden die werden vernoemd bij de tenlastelegging mensenhandel werden bijgevolg aangenomen.

Bij de straftoemeting werd enkel rekening gehouden met de geïdentificeerde slachtoffers om zo een dubbele telling te vermijden.

De eerste beklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van veertien jaar en een boete van 240.000 euro (dertig geïdentificeerde slachtoffers). De tweede tot en met zevende beklaagde kregen straffen tussen de veertig maanden en acht jaar gevangenisstraf samen met een boete van 8.000 tot 128.000 euro. De overige drie beklaagden die eigenaars waren van de *carrées* werden elk veroordeeld tot een gevangenisstraf van twee jaar met uitzet gedurende vijf jaar en een boete van 4.000 euro.

Ten opzichte van de eerste beklaagde werd een som van 624.250 euro verbeurdverklaard alsook haar auto die ze gebruikte om zich naar het prostitutiekwartier te begeven in het kader van haar criminele activiteiten. Ten opzichte van de andere beklaagden werden sommen tussen de 1.880 euro en 63.100 euro verbeurdverklaard. Eveneens vond er in dit dossier een verbeurdverklaring plaats van drie panden, echter kon er bij elk pand slechts een klein gedeelte van het pand worden verbeurdverklaard (de zogenaamde *carrées* of peeskamers), aangezien enkel dit deel van het pand werd verhuurd met het oog op prostitutie met de bedoeling een abnormaal profijt te realiseren.

Myria die zich burgerlijke partij stelde in dit dossier kreeg een morele en materiële schadevergoeding toegekend van 500 euro.

2.2.2. | Chinese privé-prostitutie

In deze zaak die voor de **correctionele rechtbank van Brugge kwam op 17 mei 2017**²⁹³ stonden een Chinese beklaagde en een Belgische beklaagde terecht

voor mensenhandel met het oog op de uitbuiting van prostitutie. Verder waren er ook tenlasteleggingen betreffende een poging tot verkrachting, aanranding van de eerbaarheid en een gevangenhouding. Eveneens werden hen ook sociaalrechtelijke inbreuken ten laste gelegd. De slachtoffers hadden allemaal de Chinese nationaliteit. Een van de slachtoffers stelde zich burgerlijke partij.

De feiten kwamen aan het licht toen de lokale politie verdere onderzoeksverrichtingen uitvoerde naar aanleiding van informatie die hen aangeleverd werd. Zo bleek dat er aan privé-prostitutie werd gedaan door verschillende niet-geïdentificeerde Aziatische dames op twee adressen aan de kust. Deze appartementen werden bij twee immobiliënkantoren gehuurd door de eerste beklaagde, telkens met als opgegeven reden dat ze deze appartementen huurde voor familieleden die op bezoek kwamen vanuit China. Het vermoeden bestond evenwel dat de beklaagden zich bezighielden met het plaatsen van mogelijks illegale Chinese dames in een prostitutienetwerk. De politie kreeg eveneens kennis van advertenties op het internet in verband met privé-escortes.

Na telefonie- en buurtonderzoek, waaruit een komen en gaan van mannen bleek, werden de twee beklaagden ondervraagd. De eerste beklaagde beriep zich op haar zwijgrecht. De tweede beklaagde deelde spontaan mee dat hij zijn echtgenote al een tijdje vroeg om te stoppen 'met die illegalen en die prostitutie', maar dat ze niet naar hem wou luisteren, dat hij haar gewaarschuwd had dat er sowieso problemen van zouden komen en dat ze voor vijf illegale Chinese vrouwen zorgde. Hij bevestigde later dat hij eveneens een advertentie had helpen ontwerpen en dat hij enkel voor praktische zaken in het appartement kwam.

Uit de verhoren van vier slachtoffers werd de politie niets wijzer. Er werd verklaard dat ze naar België waren gekomen om een geschikte partner te vinden om eventueel te trouwen, dat hun verblijf maar van korte duur was, dat er geen mannen in het appartement kwamen en dat ze zeker niet hadden meegedaan aan seks tegen betaling. Wanneer het over hun paspoort ging, verklaarden ze dat deze op een andere plaats in België lag.

Tijdens een latere huiszoeking bij beklaagden, werden alle vier de Chinese paspoorten teruggevonden. Ook werd een boardingpass teruggevonden van een van de slachtoffers waaruit duidelijk bleek dat ze hier al veel langer verbleef dan meegedeeld tijdens haar verklaring. Verder trof men ook een notitieboekje aan met 215 oproepnummers in.

Eén maand na de eerste verhoren, nam PAG-ASA telefonisch contact op met de lokale politie om aangifte te doen wegens feiten van poging tot verkrachting,

²⁹³ Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 17 mei 2017, 17de kamer (beroep).

wederrechtelijke vrijheidsberoving en aanranding van de eerbaarheid ten laste van de beide beklaagden.

Een van de slachtoffers slachtoffer bracht bijgevolg een tweede relaas, waar ze de feiten helemaal anders vertelde ten opzichte van de eerste keer. In China was ze in contact gekomen met een persoon die haar naar Europa kon brengen om te werken in massagesalons, hiervoor diende ze 10.000 euro te betalen. Deze persoon dreigde haar te vermoorden indien ze dit niet zou betalen. Eenmaal de kust bereikt, werd haar meegedeeld dat ze zich zou moeten prostitueren en de eerste beklaagde stelde voor dat de tweede beklaagde haar eens zou tonen wat ze zou moeten doen. Toen het slachtoffer dit weigerde, werd ze in een kamer getrokken en over haar hele lichaam betast, het slachtoffer weigerde om verder te gaan en hield de tweede beklaagde op deze manier af. Ze kon ontsnappen en sloot zich op in een andere kamer. Dagen later werd ze overgebracht naar een ander appartement waar de overige meisjes zich prostitueerden. Zij diende op twee stoelen te slapen omdat ze weigerde zich te prostitueren.

Beklaagden ontkenden deze aantijgingen. Ook werd de eerste beklaagde geconfronteerd met het telefonieonderzoek dat aan het licht bracht dat ze eveneens in Dubai dames aanbood en prijzen besprak met mannen. Ze benadrukte dat ze enkel vrienden wou helpen en dat dit geenszins mensenhandel uitmaakte. Er volgde een bankonderzoek bij de financiële instellingen en de moneytransmitters in België en bij de huiszoeking werden de aangetroffen gsm's en computers uitgelezen.

De rechtbank oordeelde dat beide beklaagden zich wel degelijk schuldig maakten aan het misdrijf mensenhandel in de zin van seksuele exploitatie van de Chinese vrouwen door misbruik te maken van hun precaire verblijfsrechtelijke en sociale situatie. De eerste beklaagde organiseerde via haar contacten in haar thuisland en Dubai duidelijk de overkomst van de Chinese onderdanen naar België. Ze had de dames volledig in haar macht door hen hun paspoorten afhandig te maken, mede hierdoor hadden de vier dames in hun eerste verhoor hun verhaal verzonnen. Dat de tweede beklaagde zijn rol minimaliseert, mist volgens de rechtbank alle geloofwaardigheid. Zo werden er onder andere op een van de gsm's verschillende berichten aangetroffen die duidelijk de organisatie van prostitutie betroffen, waarvan het taalniveau van het Nederlands dat van de eerste beklaagde oversteeg. De tweede beklaagde wordt dus wel degelijk als mededader beschouwt.

Voor de tenlastelegging betreffende poging tot verkrachting, aanranding van de eerbaarheid en gevangenhouding sprak de rechtbank de twee beklaagden vrij. Dit aangezien de verklaringen van het slachtoffer

niet ondersteund worden door objectieve elementen. De sociaalrechtelijke inbreuken werden wel bewezen geacht.

De eerste beklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van drie jaar en een geldboete van 4 x 6.000 euro, deze laatste met uitstel. De tweede beklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van achttien maanden en een geldboete van 4 x 6.000 euro, beiden met uitstel. De rechtbank verklaarde verschillende overtuigingsstukken verbeurd en sprak ook een verbeurdverklaring uit ten belope van 5.260 euro.

Aan het slachtoffer dat zich burgerlijke partij stelde werd een gemengde materiele en morele schadevergoeding van 10.000 euro toegekend.

2.2.3. | Loverboytechniek

In een zaak die op **22 maart 2018 is behandeld door de Franstalige correctionele rechtbank van Brussel**²⁹⁴ werd een Albanese beklaagde vervolgd voor mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting, aanwerving en uitbuiting van de prostitutie van een jonge Albanese vrouw, en voor verboden wapendracht (een springmes). In Albanië had hij een zeer arme jonge vrouw leren kennen. Hij versierde haar en beloofde haar een beter leven. Hij liet haar weten dat al verschillende vrouwen zich voor hem hadden geprostitueerd. Toen ze weigerde zich te prostitueren, begon hij haar te slaan en onder druk te zetten. Uiteindelijk stemde ze ermee in, op voorwaarde dat hij haar zou helpen met haar kinderen en dat de opbrengsten naar haar vader in Albanië zouden worden gestuurd. Ze reisden via Turkije en Duitsland naar België, waar ze zich in een zaak begon te prostitueren. Ze leefden in verschillende hotels. Toen ze op een dag niet wilde werken, sloeg en bedreigde hij haar en haar familie door met een mes te zwaaien. Hij hield haar voortdurend onder controle, via telefoon of via WhatsApp. Geen enkele van de uitgevoerde geldtransfers is bij de familie van het slachtoffer terechtgekomen.

Elementen uit het dossier (getuigenverhoor, zoller, telefoontaps) staaften de verklaringen van het slachtoffer.

De rechtbank achtte alle tenlasteleggingen bewezen. De beklaagde werd veroordeeld tot 4 jaar gevangenisstraf en een boete van 6.000 euro. De rechtbank sprak de verbeurdverklaring per equivalent uit van 13.050 euro, waarvan 655 euro in beslag werd genomen, wat overeenkomt met de winsten uit de prostitutie van

²⁹⁴ Corr. Brussel Franstalig, 22 maart 2018, 47ste k. (definitief).

het slachtoffer. Het slachtoffer kreeg 15.000 euro *ex aequo et bono* toegewezen, als morele en materiële schadevergoeding. In toepassing van artikel 43bis van het Strafwetboek kende de rechtbank haar ook de aan de beklaagde verbeurdverklaarde sommen toe. Het opvangcentrum dat het slachtoffer had begeleid en dat zich burgerlijke partij had gesteld, kreeg 1 euro toegewezen.

Een andere zaak die **op 21 september 2017 door de correctionele rechtbank van Charleroi**²⁹⁵ werd behandeld betrof een Bulgaarse beklaagde recidivist, die jonge vrouwen uitbuitte door ze emotioneel aan zich te binden. Hij werd vervolgd voor mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting, aanwerving en uitbuiting van de prostitutie van vijf jonge Bulgaarse vrouwen. Bovendien werd hij ook vervolgd voor willekeurige detentie van een van die jonge vrouwen.

De rechtbank veroordeelde hem voor alle tenlasteleggingen, behalve voor de willekeurige detentie. De beklaagde ronselde de jonge vrouwen in Roemenië, bood hen onderdak, bracht ze naar hun plaats van prostitutie in Charleroi en ging hun opbrengsten ophalen. Hij maakte tevens gebruik van geweld en bedreigingen. De rechtbank baseerde zich op telefoontaps, observaties en informatie van de Bulgaarse overheden. De rechtbank erkende ook een aantal verzwarende omstandigheden (misbruik van een kwetsbare situatie, gebruik van geweld of bedreigingen, activiteit met een gebruikelijk karakter), behalve die van vereniging.

Wat de tenlastelegging willekeurige detentie betrof, meende de rechtbank dat de zware psychologische impact van de beklaagde niet volstond als bewijs voor deze tenlastelegging.

De rechtbank veroordeelde de beklaagde tot een gevangenisstraf van zes jaar en een boete van 40.000 euro. Hij sprak tevens de bijzondere verbeurdverklaring uit van de som van 26.400 euro als vermogensrechtelijke voordelen die hij rechtstreeks uit de misdrijven had gehaald.

In beroep heeft het **hof van beroep van Bergen**²⁹⁶ in een arrest van 12 januari 2018, de in eerste aanleg uitgesproken veroordeling bevestigd. Het hof heeft de gevangenisstraf wel verzwaaard van zes naar acht jaar. Wat de tenlasteleggingen betreft wees het hof erop dat de beklaagde controle over zijn slachtoffers verwierf door ze emotioneel aan zich te binden en ze op die manier in

de prostitutie te dwingen. Hij hield ze vervolgens onder controle door ze bij hem thuis onderdak te verschaffen, door ze constant in de gaten te houden o.a. via telefoon en door er tegenover hen een aanwijzende en dreigende houding op na te houden. Bovendien kon het hof op basis van de manier waarop elk van de vijf slachtoffers in België tot prostitutie werden aangezet, opmaken dat zij geen andere echte en reële keuze hadden dan zich naar het gedrag van de verdachte te schikken namelijk door hun emotionele en economische afhankelijkheid en hun sociale en administratieve situatie.

2.2.4. | Thaise escorts

In beroep kwam een zaak van mensenhandel en -smokkel van jonge Thaise vrouwen voor, met een goed geolied en georganiseerd systeem, die ruim aan bod is gekomen in het vorige verslag.²⁹⁷ De jonge vrouwen die in een moeilijke familiale en/of financiële situatie zaten werden in Thailand gerekruteerd. Ze wisten dat ze zich zouden moeten prostitueren. Hun reisschulden moesten ze terugbetalen door zich te prostitueren via online advertenties.

In eerste aanleg werden vier beklaagden (twee Thaise vrouwen, een Pakistaan en een Roemeen) veroordeeld voor verschillende tenlasteleggingen. De drie eerste voor mensenhandel en mensensmokkel, aanwerving en uitbuiting van de prostitutie van verschillende jonge Thaise vrouwen en om reclame te hebben verspreid voor een aanbod van diensten van seksuele aard (publicatie van advertenties op een website van seksuele aard onder de rubriek "escorts en massages"). De Pakistaanse en ook de Roemeense beklaagde werden voor diezelfde tenlasteleggingen (behalve voor smokkel en reclame) vervolgd maar dan ten opzichte van de twee Roemeense jonge meisjes.

Vier Thaise slachtoffers hadden zich burgerlijke partij gesteld.

In een vonnis van 16 november 2016²⁹⁸, dat uiterst gedetailleerd was gemotiveerd, had de correctionele rechtbank van Luik de beklaagden in eerste aanleg voor alle tenlasteleggingen veroordeeld.

Twee veroordeelden tekenden beroep aan. De hoofdbeklaagde tegen de straf- en burgerrechtelijke

²⁹⁵ Corr. Henegouwen, afdeling Charleroi, 21 september 2017, 10de k. (beroep).
²⁹⁶ Bergen, 12 januari 2018, 4de k.

²⁹⁷ Myria, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2017, Online, deel 3, hoofdstuk 3, punt 2.2.3., pp. 104-106.

²⁹⁸ Corr. Luik, afdeling Luik, 16 november 2016, 19de k.

bepalingen van het vonnis, en de Pakistaanse veroordeelde tegen de strafmaat. Het Openbaar Ministerie volgde dit hoger beroep en stelde zich vragen bij de manier waarop de eerste rechters de verbeurdverklaringen hadden berekend.

In een **arrest van 1 juni 2017 heeft het hof van beroep van Luik**²⁹⁹ de schuld van de hoofdbeklaagde bevestigd, vooral dan op basis van de nauwkeurige en eensluidende verklaringen van de slachtoffers, de gedeeltelijke bekentenissen van een van de veroordeelden, de contacten die beide veroordeelden via een berichtendienst onderhiielden en de uitgevoerde geldstortingen.

Het hof herleidde evenwel de gevangenisstraffen van zes naar vijf jaar, waarvan een deel met uitstel voor de Pakistaanse veroordeelde.

Het hof bevestigde ook de in eerste aanleg uitgesproken burgerrechtelijke veroordelingen, net als de door de eerste rechters gemaakte berekeningen en de toekenning van het verbeurdverklaarde bedrag aan de burgerlijke partij, maar dan wel naar het aandeel van hun respectievelijke schuldvorderingen.

2.2.5. | Gemeenschappelijke onderzoeksteams (JIT)

Een zaak waarin een Frans-Belgisch team samen een onderzoek heeft gevoerd naar feiten van uitbuiting van ontucht in het kader van mensenhandel, en dat in het vorige verslag aan bod is gekomen³⁰⁰, is in beroep behandeld. Tijdens controles van prostitutiesalons te Luik in de loop van 2008 richtten de politiediensten hun aandacht op salons waarvan de eigenaar een Fransman was. Na overleg met hun Franse collega's bleek dat er tegen die persoon een onderzoek liep wegens het aanzetten van ontucht met verzwarende elementen. In België werd een onderzoeksrechter aangesteld en er werd een gemeenschappelijk team opgericht. Tussen 2008 en 2013 werden tal van onderzoeksopdrachten uitgevoerd (onderzoeksdaden online, telefoontaps, observaties, huiszoekingen en vermogensonderzoek).

In die zaak werden in eerste aanleg vijftien beklaagden vervolgd. Twaalf daarvan, onder wie de hoofdbeklaagde en heel wat vrouwelijke beklaagden, werden vervolgd voor

mensenhandel ten opzichte van talrijke Roemeense jonge meisjes en ook wegens het wetens en willens betrokken geweest te zijn bij een criminele organisatie.

Alle beklaagden, behalve één, werden ook vervolgd voor het houden van een huis van ontucht. De meesten waren ook de uitbaatsters van de zaken waarin de meisjes zich prostitueerden.

De meeste beklaagden werden ook aanzetting tot ontucht en uitbuiting van de prostitutie ten laste gelegd.

Twee zaakvoersters van een prostitutiesalon tekenden beroep aan. In een vonnis van 14 september 2016³⁰¹ had de correctionele rechtbank van Luik ze in eerste aanleg veroordeeld voor mensenhandel, het houden van een huis van ontucht en aanzetting tot en uitbuiting van de prostitutie, echter werden ze voor de tenlastelegging betrokkenheid bij een criminele organisatie vrijgesproken.

In een **arrest van 12 september 2017**³⁰² **zou het hof van beroep van Luik** de veroordeling van beide beklaagden bevestigen. Voor een van hen meende het hof dat de schuld is aangetoond op basis van verschillende elementen: de eensluidende verklaringen van de slachtoffers; de rekrutering in Roemenië van jonge meisjes die in een moeilijke familiale en/of financiële situatie zaten door de beklaagde en de hoofdveroordeelde (niet in beroep); het ontvangen, onderbrengen en bewaken van die jonge meisjes binnen prostitutiezaken waarvan het beheer aan verschillende personen was toevertrouwd, onder wie de beklaagde; de introductie in de prostitutie en de adviezen die de beklaagde heeft gegeven; de relatie van ondergeschiktheid van de jonge meisjes tegenover de beklaagde-hoofdveroordeelde en de zaakvoersters (onder wie de beklaagde); de door die laatste uitbetaalde vergoeding afkomstig uit de opbrengsten van de prostitutie-activiteit voor de beheersdiensten aan verschillende personen, onder wie de beklaagde en de gedeeltelijke bekentenissen van de beklaagde.

De beklaagde wees overigens op de onoverkomelijke dwaling van haar kant, een argument waar het hof geen rekening mee hield. Het hof meende dat beklaagde zich niet kan rechtvaardigen door een onoverkomelijke dwaling in te roepen louter door het feit dat zij slecht geïnformeerd zou geweest zijn omwille van een vroegere houding van de administratie en de politiediensten.

Het hof hield er voor de andere beklaagde een gelijkaardige motivatie op na. Ook zij had een onoverkomelijke

²⁹⁹ Luik, 1 juni 2017, 18de k.

³⁰⁰ Myria, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2017, *Online*, deel 3, hoofdstuk 3, punt 2.2.6., pp. 108-110.

³⁰¹ Corr. Luik, afdeling Luik, 14 september 2016, 19de k.

³⁰² Luik, 12 september 2017, 18ste k.

dwaling ingeroepen. In dit verband merkte het hof op dat de loutere vaststelling dat de verdachte zich bleef prostitueren terwijl zij een van de zaken runde, niet volstond om een onoverkomelijke fout van haar kant te rechtvaardigen. Zij toonde namelijk niet aan de nodige voorzorgsmaatregelen te hebben genomen om voldoende en uitvoerig geïnformeerd te zijn geweest.

Wat de twee beklaagden betreft heeft het hof evenwel de gewone opschorting uitgesproken.

2.3. | Economische uitbuiting

2.3.1. | Bouw

In verschillende dossiers in deze sector zijn rechterlijke uitspraken gevallen.³⁰³

Een eerste dossier waarin de **correctionele rechtbank van Neufchâteau op 20 april 2017**³⁰⁴ een uitspraak heeft gedaan, betrof een beklagde, die werd vervolgd voor de uitbuiting van vier arbeiders, waarvan er één zich burgerlijke partij heeft gesteld, op verschillende werven in België waar Chinese restaurants werden gebouwd. De beklagde wordt vervolgd voor mensenhandel en mensensmokkel, hulpverlening bij illegaal verblijf en voor verschillende inbreuken op het sociaal strafrecht.

Het dossier ging aan het rollen na vermoedens van zwartwerk in een leegstaand gebouw. Tijdens een controle op deze werf werden verschillende personen aangetroffen, onder wie drie werknemers, die over geen enkele werkuitrusting beschikten en die ter plaatse op de werf, op matrassen op de grond sliepen. Er was enkel een klein verwarmingstoestel voorzien voor een immense hangar, een noodkeuken en een douche die met recyclingmateriaal in elkaar was gestoken. Aangezien de eerste uitleg van twee van de drie werknemers uitbuiting deed vermoeden, werden ze naar een gespecialiseerd

opvangcentrum overgebracht. Tijdens een verhoor dat correct verliep, vertelden ze hun parcours. Ze hadden veel geld aan een smokkelaar betaald en waren zo illegaal in België beland. Ze hadden al regelmatig werken op verschillende werven voor de beklagde verricht. Ze deden dit al jaren en steeds in erbarmelijke omstandigheden. Zo waren ze op de werf zelf gehuisvest, of ze pendelden vanuit redelijk onbewoonbare appartementen. Hun werkuren waren zeer zwaar (9 à 10 uur per dag, 6 dagen op 7), het loon dat ze ontvingen lag de helft lager dan het in België gewaarborgde minimumloon en ze werden bovendien niet altijd betaald. Als ze hun loon al kregen, was het steeds handje contantje, zonder ontvangstbewijs.

De verklaringen van de werknemers werden gestaafd door andere verhoren en objectieve elementen uit het dossier. Diezelfde beklagde was overigens ook betrokken in twee andere dossiers in andere gerechtelijke arrondissementen, waarbij de modus operandi ongeveer dezelfde was.

De rechtbank veroordeelde de beklagde bij verstek voor alle tenlasteleggingen tot een gevangenisstraf van één jaar, een geldboete van 24.000 euro en tot het storten aan de burgerlijke partij van 1 euro provisionele schadevergoeding.

Een ander dossier dat op **2 oktober 2017 door de correctionele rechtbank van Luik**³⁰⁵ werd behandeld, betrof twee beklaagden, broer en zus, die werden vervolgd voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting en voor diverse tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht. Hen werd ten laste gelegd dat ze twee Roemeense werknemers, die zich burgerlijke partij stelden, aan het werk hadden gezet in omstandigheden in strijd met de menselijke waardigheid (abnormaal lage lonen, onhygiënische huisvesting, abnormaal lange arbeidstijden, werknemers waren afhankelijk van hulp van buitenaf voor voedsel en geen medische zorg bij arbeidsongevallen).

Na een telefoontje van bureaus die een koppel werkende Roemenen hadden aangegeven, die in ellendige omstandigheden in een gebouw in Hoei waren gehuisvest, kwam de politie ter plaatse en maakten ze een fotoreportage. De twee werknemers werden verhoord. Ze stelden dat ze vele uren per dag werkten, dat ze niet betaald werden, dat ze al maanden op de werf woonden, dat slechts één kamer verwarmd werd door een gasconvectoren, dat er een toilet was dat aanvankelijk niet functioneerde. De beklaagden hielden eveneens hun identiteitsdocumenten bij. Na hun verhoor zijn

303 Naast de beslissingen die hierna worden aangehaald, dient ook de beslissing genomen in beroep door het hof van beroep van Antwerpen op 26 april 2018 vernoemd te worden. In eerste aanleg werd deze zaak beslist door de correctionele rechtbank van Turnhout op 22 april 2015. Deze zaak werd vermeld in het jaarrapport mensenhandel en mensensmokkel van Myria in 2015, *Schakels verbinden*, p. 116-117. Het beroep werd ingediend door twee slachtoffers die zich burgerlijke partij hadden gesteld en waaraan enkel een morele schadevergoeding was toegekend. Het hof kende aan een van de twee toch een materiële schadevergoeding toe. Het andere slachtoffer had enkel het bedrag van de morele schadevergoeding aangevochten, echter hervormde het hof het vonnis op dit vlak niet.

304 Corr. Luxemburg, afdeling Neufchâteau, 20 april 2017, 14de k. (bij verstek).

305 Corr. Luik, afdeling Luik, 2 oktober 2017, 18de k. (definitief).

de werknemers opgevangen door een gespecialiseerd opvangcentrum voor slachtoffers van mensenhandel.

Een van de werknemers werkte voor de ouders van de beklaagde in Roemenië. De beklaagde zou hem naar België hebben gebracht, waar hij zonder te zijn betaald, in zijn huis heeft gewerkt. Daarna zou hij met zijn echtgenote in het huis van de vrouwelijke beklaagde hebben gewerkt.

De rechtbank gaf de beklaagde het voordeel van de twijfel en sprak hem vrij voor alle tenlasteleggingen. Uit het strafdossier viel immers niet op te maken of de werknemer bij hem had gewerkt. In zijn huis was geen enkele huiszoeking of vaststelling uitgevoerd. Voorts was ook zijn rol bij de renovatie van het huis in Hoei niet aangetoond. De verklaringen van de slachtoffers op dat punt waren tegenstrijdig en op basis van de enige objectieve elementen uit het onderzoek kon zijn betrokkenheid niet worden aangetoond.

De rechtbank veroordeelde de vrouwelijke beklaagde wel voor alle tenlasteleggingen tegen haar. De rechtbank wees erop dat ook al moesten de verklaringen van de slachtoffers worden gerelativeerd (met name wat de exacte staat van het huis vóór de werken en wat de omvang van de uitgevoerde werken betrof), het toch vast stond dat de woning onbewoonbaar was en dat deze in strijd was met de menselijke waardigheid om er maandenlang in te wonen. Bovendien stond het beloofde loon van 1.000 euro of 1.500 euro voor de werken niet in verhouding tot het geleverde werk, wat ook in strijd was met de menselijke waardigheid.

De rechtbank veroordeelde de vrouwelijke beklaagde tot twaalf maanden gevangenisstraf met uitstel en gelastte bovendien de verbeurdverklaring van het gebouw en de verbeurdverklaring per equivalent van de som van bijna 24.000 euro in hoofde van die beklaagde. Ze werd verder nog veroordeeld tot de uitbetaling aan beide partijen van een provisionele som van 10.120 euro voor de materiële schade en van de definitieve som van 1.250 euro voor de morele schade.

De verbeurdverklaarde sommen werden prioritair aan de burgerlijke partijen toegewezen.

In nog een andere zaak die op **21 maart 2018 voor de correctionele rechtbank van Brugge**³⁰⁶ kwam stond één beklaagde met de Belgische nationaliteit, terecht voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting

van één Ghanees slachtoffer en voor sociaalrechtelijke inbreuken ten opzichte van drie slachtoffers.

De politie werd opgeroepen voor een man die helemaal overstuur was en om hulp vroeg. De man praatte heel gebrekkig Engels en vertelde dat hij bij iemand in de auto had gezeten die hem wilde doden. Hij voerde een denkbeeldig gesprek met de beklaagde en hij vertelde dat hij bij deze beklaagde in de bouwsector werkte. Deze beklaagde was gelinkt aan een immo bedrijf, waartegen er reeds langere tijd een onderzoek liep. Uit verder onderzoek bleek dat de beklaagde het slachtoffer onderdak en eten gaf in ruil voor zijn prestaties (verven opruimen, schilderen, ...). Hij had zijn papieren aan de beklaagde moeten afgeven en beschikte dus niet over verblijfsdocumenten. Naderhand werd het slachtoffer overgebracht naar PAG-ASA, waar hij in paniek raakte, smeekte niet te worden vermoord en stellende dat hij niet gedeporteerd wilde worden naar Afrika.

Bij uitlezing van de gsm van het slachtoffer werden er verschillende sms-berichten teruggevonden waaruit bleek dat de beklaagde en het slachtoffer vaak contact hadden over de taken die zouden moeten worden uitgevoerd en de slaapplek van het slachtoffer. Het slachtoffer verklaarde dat de beklaagde hem overtuigd had om voor hem te werken met het voorwendsel hem te helpen zijn papieren in orde te brengen. Er waren bovendien twee getuigenissen die dit verhaal grotendeels bevestigden.

Aangezien de beklaagde alle feiten betwiste, diende de rechtbank te oordelen of er voldoende bewijs was om de beklaagde te veroordelen. De rechtbank benadrukte dat dit wel degelijk het geval was omwille van de vaststellingen van de verbalisanten, het geloofwaardige verhaal van het slachtoffer, de objectieve resultaten van de gsm-uitlezing en de verklaringen van de getuigen. Op basis van het voorgaande besloot de rechtbank dat de tewerkstelling van het slachtoffer wel degelijk plaats vond in omstandigheden in strijd met de menselijke waardigheid en dat er voor het slachtoffer, omwille van zijn zeer precare verblijfsrechtelijk en sociale situatie, geen andere en reële optie was dan zich de eenzijdige opgedrongen arbeids- en leefomstandigheden te laten wel gevallen.

De beklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van dertig maanden en een geldboete van 6.000 euro. Op burgerlijk vlak werd aan het slachtoffer een morele schadevergoeding toegekend van 7.500 euro.

³⁰⁶ Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 21 maart 2018, 17de kamer (beroep).

Klusjesman

In een zaak die op **26 juni 2017** door de **Franstalige correctionele rechtbank van Brussel**³⁰⁷ werd behandeld, stond een Belgische beklaagde en zaakvoerder, en zijn vennootschap, terecht voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting van een Tunesische werknemer, die zich burgerlijke partij had gesteld. Samen met een andere beklaagde, en medezaakvoerder, werd hij ook vervolgd voor tal van inbreuken op het sociaal strafrecht.

De vennootschap, waarvan de hoofdbeklaagde zaakvoerder is, renoveert en verhuurt appartementen, o.a. onder de vorm van aparthotels. Deze beklaagde was rechtens of feitelijk altijd al de bedrijfsleider geweest. Tijdens de periodes waarin hij tijdelijk niet kon werken, stelde hij dan andere zaakvoerders aan. De andere beklaagde, en tijdelijke medezaakvoerder, heeft *de facto* nooit beslissingsbevoegdheid gehad. De rechtbank sprak hem daarom ook vrij voor alle tenlasteleggingen.

Het dossier is aan het rollen gegaan na een controle van de sociale inspectie in de lokalen van de vennootschap, nadat ze "informatie" had ontvangen. De werknemer was er aanwezig en de inspecteurs stelden vast hoe verloederd de woning wel was (ruimte gebruikt als werkplaats en loods, bank gebruikt als bed, geen waterkraan of toilet, geen keuken, vochtige woning, verouderde en gevaarlijke elektrische installatie).

De werknemer legde uit dat hij als klusjesman werkte in de aparthotels die de hoofdbeklaagde verhuurt (insecticiden verspreiden, bagages dragen of meubels verplaatsen), dat hij er al één jaar woonde en dat hij naar het openbaar zwembad moest gaan om zich te wassen.

De beklaagde stelde dat hij de werknemer, die verblijfstitel noch arbeidskaart had, had leren kennen op een moment waarop hij zelf in hetzelfde gebouw en in dezelfde precaire omstandigheden leefde, dat hij hem had voorgesteld gratis in een leegstaand kantoor te gaan wonen waarin hij zelf had gewoond.

De rechtbank stelde vast dat de leefomgeving ongeschikt was als woning. Bovendien werd de werknemer, die beschikbaar moest zijn zodra hem een dienst werd aangevraagd, niet betaald. Slechts af en toe ontving hij 100 euro. Geleidelijk aan moest hij steeds meer (onderhouds) werken uitvoeren.

De rechtbank veroordeelde de hoofdbeklaagde en zijn vennootschap daarom voor de tenlastelegging mensenhandel. Het stond immers vast dat hij de werknemer had blootgesteld aan werkomstandigheden die in strijd waren met de menselijke waardigheid, door hem op een onbewoonbare plaats te huisvesten en hem om diensten te vragen die niet in overeenstemming met de wettelijke barema's werden uitbetaald, zonder rekening te houden met de veiligheid of hygiëne op het werk, zonder sociale bescherming, zonder werkuren, en door van hem te verwachten dat hij beschikbaar zou zijn telkens van hem een dienst werd gevraagd. De rechtbank veroordeelde de beklaagde en zijn vennootschap ook voor de tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht.

De rechtbank veroordeelde de hoofdbeklaagde tot 20 maanden gevangenisstraf met uitstel en een boete van 6.000 euro. De vennootschap kreeg een boete van 12.000 euro opgelegd. De rechtbank gelastte bovendien de heropening van de debatten op een latere zitting om uitspraak te doen over de burgerlijke vordering (van de werknemer en van het centrum dat hem heeft opgevangen), aangezien de beklaagden geen conclusies hadden neergelegd over de burgerlijke vorderingen.

Misbruik van de detacheringsprocedure

De correctionele rechtbank van Dendermonde sprak op 20 oktober 2017³⁰⁸ een vonnis uit in een zaak rond misbruik van de detacheringsprocedure. In Bulgarije werden er door de beklaagden verschillende bouwbedrijven opgezet. Daar oefenden de bedrijven amper activiteiten uit, behalve het aanwerven van personeel om ze vervolgens te detacheren. De drie beklaagden betroffen een Bulgaar, een Belg en een BVBA. De tenlastelegging betrof verschillende sociaalrechtelijke inbreuken en mensenhandel met het oogpunt personen aan het werk te zetten in strijd met de menselijke waardigheid met de omstandigheden van misbruik van gezag, de bijzondere kwetsbare positie van de persoon en het gebruik van dwang. Twee Bulgaarse slachtoffers stelden zich burgerlijke partij.

De uitbuiting kwam aan het licht toen de politie celacties hield op verschillende werven. Op dat moment bleek dat verschillende werknemers niet over Limosadocumenten beschikten. Dit was onder meer een van de inbreuken die gepleegd werden tegen de sociaalrechtelijke wetgeving.

Uit het onderzoek en uit de verklaringen van de tewerkgestelde Bulgaren bleek dat er weinig tot geen kennis was over het moederbedrijf in Bulgarije, dat ze

307 Corr. Brussel Franstalig, 26 juni 2017, 89me k. (beroep).

308 Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Dendermonde, 20 oktober 2017 (beroep).

nooit gewerkt hebben in Bulgarije zelf, maar expliciet gerekruteerd werden om in België te komen werken, dat er vaak geen contracten waren en dat er zo'n 8 à 10u per dag gewerkt werd (zes dagen in de week) en hen een loon beloofd werd van 200 à 250 euro per maand.

Na deze celacties dienden ook twee slachtoffers zelf klacht in tegen hun werkgevers. Daarbij verklaarde een slachtoffer dat er volgens hem geen activiteiten waren in Bulgarije, enkel het aanwerven van personeel om te detacheren. Verder woonden ze in woningen die zich allemaal in slechte staat bevonden. Het was de bedoeling dat ze deze zelf zouden opknappen. Uit deze verklaringen bleek dat het loon van de werknemers nooit uitbetaald werd en er steeds beloofd werd dat dit later, éénmaal terug in Bulgarije, zou gebeuren. De slachtoffers verklaarden verder dat er bij het in de hoogte werken zelfs nooit veiligheidsmaatregelen werden genomen.

Door de Bulgaarse inspectie werd vastgesteld dat de firma geen activiteiten had in Bulgarije. Bijgevolg bleek uit het strafdossier dat geen van de werknemers onderworpen was aan de Bulgaarse sociale zekerheid.

De rechtbank veroordeelde beide beklaagden tot een hoofdgevangenisstraf van één jaar (bij de eerste beklaagde met uitstel) en een geldboete van 7 x 6.000 euro.

Twee slachtoffers stelden zich burgerlijke partij, aan hen werd elk een schadevergoeding toegekend van 4.125 euro, opgedeeld in 3.125 euro materiële schade en 1.000 euro morele schade.

In een andere zaak die voor de **correctionele rechtbank van Mechelen werd behandeld op 22 maart 2018**³⁰⁹ stonden vier beklaagden, waaronder twee Belgen, een Nederlander en een Hongaar, terecht voor verschillende inbreuken: mensenhandel met het oog op arbeidsuitbuiting (via een systeem van frauduleuze detacheringen), mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting en huisjesmelkerij (abnormaal profijt te realiseren door een onroerend goed ter beschikking te stellen in omstandigheden die in strijd zijn met de menselijke waardigheid) en het wetens en willens betrokken geweest zijn bij een criminele organisatie. Het betroffen voornamelijk Roemeense en Hongaarse slachtoffers. Myria stelde zich burgerlijke partij in dit dossier.

De bal ging aan het rollen toen er een verkeerscontrole plaatsvond. De inzittende van een voertuig waren een

testrit aan het maken met het oog op de aankoop ervan. In de wagen zaten personen van Roemeense nationaliteit, aangezien ze geen identiteitskaart bij hadden, stelde de politie voor om mee te gaan naar hun verblijfsadres waar er nog meer personen van Roemeense nationaliteit werden aangetroffen. Ze bleken allemaal tewerkgesteld te zijn via detachering voor een firma die zich bezighoudt met afbraak- en grondwerken.

Het pand waar de slachtoffers verbleven gaf langs de buitenkant een verloederde indruk en ook aan de binnenkant was het in een vergevorderde staat van verval. Er waren overal schimmels en vochtvlekken en het plafond vertoonde verzakkingen. Wanneer de slachtoffers melding maakten over de staat waarin hun huis zich bevond, kwam er geen reactie op. Elk moesten ze driemaandelijks 200 euro per persoon betalen voor hun verblijf, dit bedrag werd rechtstreeks afgehouden van hun loon. Ook in een tweede pand was er sprake van dezelfde omstandigheden. Daar verklaarden de slachtoffers dat ze geen huur dienden te betalen, maar dat hen wel een degelijk pand beloofd werd.

Het dossier is zeer lijk, zo werden er onder andere rogatoire opdrachten ondernomen naar Hongarije en Roemenië, vonden er confrontaties en tapgesprekken plaats en werden de beklaagden meermaals verhoord. Uit het onderzoek bleek dat de werknemers niet werden ingeschreven bij de Hongaarse firma's die hen zouden detacheren. Een van de arbeiders had een ongeval (hij maakte een val en brak hierbij zijn polsen, neus en liep snijwonden op) en pas na vier uur bracht men hem naar de boerderij van beklaagde en na nog eens twee uur werd hij naar de dokter gebracht. Ook een andere arbeider geraakte gewond bij het laden van een tractor en moest gewoon verder werken. De arbeiders waren niet verzekerd.

Verder werden er dames tewerkgesteld in een zogenaamde champagnebar, daar werden er ook seksuele handelingen gesteld. Hier werd eveneens het systeem van detachering toegepast en werden de dames op geen enkel moment aangegeven als werknemer bij de gedetacheerde firma's. Een van de meisjes verklaarde 10 euro per uur te verdienen en als er klanten waren kreeg ze eveneens een percentage van het drankverbruik van de klanten. Ze werkte van 20u tot 6u en ze voelde zich misbruikt omdat men haar dingen wijsgemaakt had die niet klopten.

De rechtbank oordeelde dat alle tenlasteleggingen bewezen waren behalve het bestaan van een criminele organisatie. Eveneens benadrukte de rechtbank dat het geen afbreuk deed aan de strafbaarheid van de feiten dat sommige arbeiders hun werkomstandigheden als normaal beschouwden of hierover hun beklag niet deden of aangaven dat ze 12 uur per dag werkten om zoveel

309 Corr. Antwerpen, afdeling Mechelen, 22 maart 2018, MC1 kamer (definitief).

mogelijk geld te verdienen. De bestanddelen van het misdrijf dienen immers beoordeeld te worden in het licht van de Belgische wettelijke bepalingen.

Bij het bepalen van de strafmaat diende de rechtbank rekening te houden met de overschrijding van de redelijke termijn, waardoor er een aangepaste vermindering nodig was van de strafmaat van elke beklaagde. De beklaagden werden veroordeeld tot straffen van een effectieve gevangenisstraf van één jaar en een geldboete van 5.500 euro tot een effectieve gevangenisstraf van drie jaar en een geldboete van 27.500 euro. Verder sprak de rechtbank een bijzondere verbeurdverklaring uit van bedragen tussen de 340 euro en 3.895 euro en vermogensvoordelen van bedragen tussen 5.000 euro en 20.000 euro.

Myria die zich burgerlijke partij stelde in dit dossier kreeg een schadevergoeding toegekend van 1 euro.

2.3.2. | Horeca³¹⁰

In een zaak die **op 22 november 2017 door de correctionele rechtbank van Namen**³¹¹ werd behandeld, werd een Indische beklaagde vervolgd voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting van drie landgenoten in zijn restaurant. Deze drie werknemers stelden zich burgerlijke partij. Een van hen was op het ogenblik van de feiten minderjarig (zestien jaar). De beklaagde werd tevens vervolgd voor mensensmokkel en diverse inbreuken op het sociaal strafrecht (o.a. niet-betaling van het loon, het niet aangeven van de prestaties bij de RSZ en geen verzekering tegen arbeidsongevallen). Samen met de andere beklaagde werd hij ook vervolgd voor hulpverlening bij illegaal verblijf, hij had namelijk acht Indiërs gehuisvest.

Het restaurant werd drie keer na elkaar door de sociale inspectie gecontroleerd (in 2012 en twee keer in 2015). Tijdens de eerste controle zetten twee personen het op een lopen, duidelijk op bevel van de beklaagde. Het ging om twee van de drie werknemers die zich burgerlijke partij hadden gesteld, en die tijdens de volgende controles ook in de keuken aanwezig waren. De derde werknemer (minderjarig op het ogenblik van de eerste controle) bediende de klanten. De families van beide werknemers

(onder wie de minderjarige) woonden in de kelder van het restaurant.

De rechtbank achtte alle tenlasteleggingen bewezen. Wat de mensenhandel betrof, was er volgens het hof wel degelijk sprake van een schending van de menselijke waardigheid: de betaalde lonen waren onfatsoenlijk (500 euro per maand om 6 dagen op 7 en 15 uur per dag te werken en de minderjarige kreeg 10 euro per maand betaald), de woning van de werknemers en hun gezinnen was onbewoonbaar (in een gevaarlijke kelder), als eten kregen ze de restjes die de klanten op hun bord hadden laten liggen en de paspoorten van de burgerlijke partijen zaten verborgen in een schoorsteenschacht. De rechtbank wees er ook op dat het niet van belang was dat de verdachte en zijn familie vroeger zelf ook in de lokalen gewoond hadden, dan wel of de woning aanvaardbaar was gezien de levensomstandigheden van de burgerlijke partijen in hun land van herkomst.

De beklaagde werd veroordeeld tot achttien maanden gevangenis met uitstel en een boete van 54.000 euro met uitstel voor de helft. De andere beklaagde werd veroordeeld tot vier maanden gevangenis met uitstel.

De rechtbank kende de twee werknemers een morele schadevergoeding van 5.000 euro en een materiële schadevergoeding toe. Die laatste kwam overeen met het verschil tussen het nettoloon dat had moeten worden gestort en het nettoloon van 500 euro dat effectief werd gestort, zijnde 37.763,73 euro.

De derde werknemer werkte elke dag in het restaurant toen hij nog minderjarig was en woonde bij de beklaagden thuis. Daarna verhuisde hij met zijn familie naar de kelder van het restaurant. Zijn werkregeling was toen afgestemd op zijn schooluren. Tijdens de weekends werkte hij als barman en als opdiener in de zaal. Wanneer er tijdens de week in het restaurant veel volk was, werkte hij ook soms tijdens de week. Hij moest ook het tafellinnen van het restaurant tot bij de strijkster brengen. Aanvankelijk werkte hij 38 uur per week, daarna 19 uur vanaf het ogenblik waarop hijzelf en zijn familie in de kelderverdieping van het restaurant zijn ingetrokken. Als vergoeding voor deze taken kreeg hij amper 10 euro/maand. De rechtbank raamde zijn morele schade op 5.000 euro en zijn materiële schade op 33.318,53 euro, op basis van wat hij had moeten ontvangen en wat hij effectief heeft ontvangen.

Traiteuractiviteiten

Bij een zaak die in Luik werd behandeld ging het om een traiteuractiviteit. Een beklaagde en zijn vennootschap werden vervolgd voor mensenhandel met het oog op de economische uitbuiting van een Marokkaanse

310 Naast de beslissingen die hierna worden aangehaald, dient ook de beslissing van het hof van beroep van Gent van 11 oktober 2017 vermeld te worden. De beslissing in eerste aanleg werd genomen door de correctionele rechtbank van Brugge op 4 mei 2016 en werd vermeld in het vorige jaarverslag (Jaarrapport mensenhandel en mensensmokkel 2017, *Online*, p. 119-120). De straffen werden verminderd en ook de bedragen van de schadevergoeding werden herleid.

311 Corr. Namen, afdeling Namen, 22 november 2017, 12^e kamer (beroep).

werkneemster, die zich burgerlijke partij stelde, en voor tal van tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht. Samen met een derde beklagde werden ze ook vervolgd voor mensenhandel tegenover vijf andere werkneemsters, waarvan vier zich burgerlijke partij stelden. De eerste beklagde werd er tevens van beschuldigd ten onrechte een leefloon te hebben ontvangen, door een onjuiste of onvolledige verklaring te hebben afgelegd; ook kreeg hij uitkeringen van de ziekenbond terwijl hij gewoon bleef doorwerken en organiseerde hij tijdens die periode huwelijken.

De beklagde werkte als traiteur en organiseerde regelmatig traditionele familiefeesten zoals huwelijken of besnijdenissen. Om deze activiteit te omkaderen had hij een vennootschap opgericht.

In het **vonnis van 27 maart 2017 veroordeelde de correctionele rechtbank van Luik**³¹² de hoofdbeklaagde voor alle tenlasteleggingen. Op het gebied van mensenhandel hield de rechtbank rekening met de volgende elementen: het personeel was tewerkgesteld zonder inachtneming van een aantal basisregels inzake aangifte en tewerkstelling van werknemers; de lonen waren zeer laag in verhouding tot het grote aantal opeenvolgende uren dat werknemers moesten werken (100 euro per huwelijk, soms zelfs maar 50 tot 80 euro om soms 10 uur na elkaar te werken); administratief precaire situatie; belofte van regularisatie; duidelijk gebrek aan respect voor de werknemers; geen verzekering voor arbeidsongevallen en inhouding van bepaalde identiteitsdocumenten.

De rechtbank benadrukte dat de verklaringen van de werknemers over de hoogte van het aangeboden loon en de duur van hun arbeidsprestaties wel degelijk klopten.

De rechtbank veroordeelde de andere beklagde ook voor de tenlastelegging mensenhandel, maar dan alleen ten aanzien van drie werknemers. Hij was betrokken bij de rekrutering van verschillende werknemers en hij was alomtegenwoordig. Bovendien was hij op de hoogte van de omstandigheden waarin die personen tewerkgesteld zouden worden.

De vennootschap daarentegen werd door de rechtbank vrijgesproken van de tenlasteleggingen tegen haar. Volgens de rechtbank kon die door een gebrek aan onderscheidingsvermogen de haar ten laste gelegde inbreuken niet op een geïnformeerde wijze plegen. De activiteiten waren immers zodanig georganiseerd dat de hoofdbeklaagde de zaak voor eigen winstbejag runde en

dat de rechtspersoon zich niet kon verzetten tegen het plegen van de feiten.

Door de overschrijding van de redelijke termijn beperkte de rechtbank de straffen. De hoofdbeklaagde werd veroordeeld tot achttien maanden gevangenisstraf met uitstel voor het deel dat de voorlopige hechtenis overschreed en tot een boete van 27.500 euro met uitstel voor de helft.

De andere beklagde werd veroordeeld tot zes maanden gevangenisstraf (met volledig uitstel) en een geldboete van 5.500 euro met uitstel voor de helft.

De rechtbank kende de burgerlijke partijen materiële schadevergoedingen toe tussen de 1.776,24 en 10.138,24 euro, een morele schadevergoeding van 500 euro (voor één slachtoffer) en een van 2.000 euro (voor het andere slachtoffer).

2.3.3. | Nachtwinkels

De **correctionele rechtbank van Ieper heeft op 8 januari 2018**³¹³ een grote zaak behandeld rond nachtwinkels en schijnhuwelijken. Twee dossiers werden samengevoegd. De beklagden, waaronder vier Pakistanen, een Fransman, een Belg en drie vennootschappen, hadden verschillende ondernemingen opgericht waar de slachtoffers tewerkgesteld waren. Echter gebeurde dit onder het statuut van zelfstandige en is er dus sprake van schijnzelfstandigheid. De beklagden werden veroordeeld voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting, maar ook voor andere tenlasteleggingen waaronder witwas misdrijven, valsheid in geschriften, verduistering van activa, poging tot schijnhuwelijk, poging tot schijnwettelijke samenwoning, het bestaan van en het aandeel van de beklagden in een criminele organisatie, verschillende sociaalrechtelijke inbreuken en mensenmokkel. Zes slachtoffers stelden zich burgerlijke partij, waaronder één Indische, vier Pakistanen en één Pool, ook de curator van een onderneming en Myria waren burgerlijke partij.

De eerste beklagde bevond zich bovendien in staat van wettelijke herhaling, door een arrest van het hof van beroep van Gent³¹⁴ werd hij reeds veroordeeld tot een gevangenisstraf van achttien maanden en een geldboete van 5.500 euro wegens mensenhandel door misbruik te

312 Corr. Luik, afdeling Luik, 27 maart 2017, 18^e kamer (beroep).

313 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Ieper, 8 januari 2018, 19de k. (beroep vastgelegd op 10 oktober 2018).

314 Gent, 26 maart 2010.

maken van de bijzonder kwetsbare positie waarin het slachtoffer verkeert en het sluiten van een schijnhuwelijk.

De zaak kwam aan het licht door een aanvankelijk proces-verbaal inzake witwaspraktijken. Uit een daaropvolgend onderzoek bleek dat de eerste beklagde zich bezighield met zich te verrijken onder andere door de organisatie van schijnhuwelijken. De context waarbinnen het strafonderzoek aanving was er een van vermoedde schijnrelaties waarmee verblijfsrechtelijke voordelen werden beoogd, vermoedde schijnstatuten in vennootschappen en in dit kader begane valsheden in geschriften.

Tijdens het patrimoniumonderzoek werden bij de betrokken natuurlijke personen en rechtspersonen een minimum van 288.765 euro en 15.890 USD aan transacties van verdachte cashgelden vastgesteld. Dit betrof onder andere het versturen van cashgelden via *moneytransmitters*, het storten van substantiële cashgelden op bankrekeningen enzovoort.

Eenmaal het onderzoek vorderde, legden meer en meer slachtoffers verklaringen af. Zo verklaarde een dame dat ze van maandag tot zaterdag in een van de winkels van de beklagde werkte en dit van 17u tot 2u, om vervolgens op zondag te werken van 12u tot 24u. Ze verdiende hier slechts 700 euro per maand. Verder was het de afspraak dat de beklagde de sociale bijdragen voor zijn rekening zou nemen, echter ontving het slachtoffer aanmaningen van de sociale kas wegens het uitblijven van een betaling van die bijdragen.

Een ander slachtoffer verklaarde dat hij zich uitgebuit voelde en had gevraagd om te mogen werken als werknemer, echter mocht dit niet van de beklagde. Hij klaagde ook over het feit dat hij met zijn gezin in één kamer woonde met slechts een oppervlakte van 6m op 3,5m. Daar diende hij te wonen, leven, slapen en eten met zijn vrouw en hun kindje van nog maar 2,5 jaar oud. Er was ook een kleine douche en een toilet aanwezig.

Wat de voorstellen tot schijnhuwelijk betrof, stelde de beklagde voor aan het potentiële slachtoffer dat hij zou zorgen dat hij legaal in België zou kunnen blijven wanneer hij een schijnhuwelijk zou aangaan. Het feit dat de man reeds gehuwd was, vormde geen enkel probleem. Hieraan hing een prijskaartje van zo'n 7.000 à 8.000 euro.

Dat er door de beklagden veel druk werd uitgeoefend op hun slachtoffers, bleek ook tijdens de verhoren van de slachtoffers. Zo werd er bij een kruising op het politiebureau van de beklagde en een slachtoffer in de moedertaal geroepen aan welk verhaal het slachtoffer

zich moest houden en kwam voornamelijk de zevende beklagde heel erg agressief over tijdens het verhoor.

De schijnzelfstandigheid kwam naar boven door de verklaringen van het slachtoffer dat werkte als verkoper in een van de winkels. Hij werkte er zes dagen per week en had 10% van de aandelen. Voor deze aandelen had hij niet moeten betalen, echter had hij het aandelenboek niet en diende hij alle verdiensten af te geven.

De rechtbank oordeelde dat de rechter niet gebonden is door de kwalificatie die de partijen in de overeenkomst hebben gegeven, tenminste niet wanneer de uitvoering ervan totaal niet beantwoordt aan de essentiële aard ervan. De rechter kan dan herkwalificeren. *In casu* bleek dat de zogenaamde zelfstandige vennoten in werkelijkheid niks meer leverden dan hun louter uitvoerende arbeid. Dit onder de juridische mogelijkheid van gezag, leiding en toezicht, staande tegenover een ontstaan recht op loon. Zo volgden ze dus de voorwaarden van een arbeidsovereenkomst.

Echter maakt schijnzelfstandigheid op zich nog geen economische uitbuiting in de zin van mensenhandel uit. Daartoe zijn omstandigheden strijdig met de menselijke waardigheid vereist. De rechtbank omschreef omstandigheden in strijd met de menselijke waardigheid als alles wat betrekking heeft op de essentie van de menselijke natuur. Zo besloot de rechtbank dat het aantasten van de menselijke waardigheid dus het verlagen van de menselijke kwaliteit van een persoon of groep mensen is en dat dit neer komt op het neerhalen van wat de menselijke natuur karakteriseert, namelijk het lichamelijke en geestelijke vermogen.

Onder het begrip lichamelijk vermogen dient te worden begrepen het zich vrij bewegen, het in zijn noden kunnen voorzien, zich verzorgen en andere, m.a.w. de fysieke capaciteit om op vrije en gelijke wijze in zijn essentiële noden te voorzien. Onder het begrip geestelijk vermogen dient te worden begrepen het gelijke intellectueel en sociaal mobiliseerbaar vermogen binnen een maatschappij.

Dit in acht genomen oordeelde de rechtbank dat de schijnzelfstandigen wel degelijk werden tewerkgesteld in omstandigheden strijdig met de menselijke waardigheid, dit onder meer door het feit dat ze geen enkel recht op sociale zekerheid uitbouwden, dat er geen bescherming was bij arbeidsongevallen, dat de schijnzelfstandigen grovelijk onderbetaald werden, er sprake was van bedreigingen, de schijnzelfstandigen verkeerden in een sociaal en/of verblijfsrechtelijke precarie situatie. De slachtoffers waren bijgevolg volledig afhankelijk van

de grillen van de beklaagden, ze werden gehuisvest in erbarmelijke omstandigheden en klopten vaak ontzettend veel uren.

Ook werden de drie verzwarende omstandigheden, misbruik van de kwetsbare situatie, gewoonte van de praktijk en criminele organisatie, weerhouden.

De beklaagden werden veroordeeld tot straffen die varieerden van een gevangenisstraf van één jaar en een geldboete van 24.000 euro beide met uitstel tot een gevangenisstraf van vier jaar en geldboete van 176.000 euro. De vennootschappen werden veroordeeld tot een geldboete van 600 euro tot 612.000 euro. Verschillende onroerende goederen, 60.000 euro uit witwaspraktijken en in beslag genomen gelden in de winkels werden allemaal verbeurdverklaard. Eveneens werd de sluiting van de BVBA's bevolen.

Aan de burgerlijke partijen werden schadevergoedingen toegekend. Voor Myria betrof dit een bedrag van 2.500 euro materiele en morele schadevergoeding. Aan de curator, 1 euro. Aan de slachtoffers werden er respectievelijke bedragen toegekend van 750 euro, 25.000 euro, 5.000 euro, 1.500 euro, 1 euro (2 slachtoffers).

2.3.4. | Tuinbouw

Een zaak van economische uitbuiting in de tuinbouw werd behandeld door de correctionele rechtbank van Mechelen³¹⁵ en kwam reeds aan bod in het vorige jaarrapport.³¹⁶ **Het hof van beroep van Antwerpen behandelde de zaak opnieuw in beroep op 9 november 2017.**³¹⁷ Myria was burgerlijke partij in dit dossier.

In eerste aanleg werden de twee beklaagden, met Belgische nationaliteit, veroordeeld voor het uitbuiten van twintig personen van Roemeense origine in hun tuinbouwbedrijf. De slachtoffers moesten werken in mensonwaardige omstandigheden. Zo vonden er onder andere voortdurend scheldpartijen plaats wanneer het werk niet snel genoeg gebeurde, was het verboden om te drinken buiten de toegestane pauzes en werden de slachtoffers vaak brutaal behandeld. De rechtbank veroordeelde beide beklaagden tot een gevangenisstraf van achttien maanden en een geldboete van 120.000 euro, beide met uitstel.

³¹⁵ Corr. Antwerpen, afdeling Mechelen, 10 februari 2017.

³¹⁶ MYRIA, Jaarverslag mensenhandel en mensensmokkel 2017, *Online*, deel 3, hoofdstuk 3, punt 2.3.3., p. 120.

³¹⁷ Antwerpen, 9 november 2017, 19de kamer.

Het hof oordeelde dat het aspect 'werving' inhoudt dat men aangesteld wordt in een betrekking. Daarmee bevestigt het hof de redenering van de rechter in eerste aanleg. Het hof legt uit dat het feit dat de werknemers jaarlijks zelf kwamen vragen aan de beklagde om opnieuw te komen werken als plukker en de beklaagden zelf geen initiatief namen om mensen te ronselen in Roemenië, geen afbreuk doet aan de interpretatie van het begrip. Het hof benadrukt eveneens dat toestemming niet van belang is wanneer de tewerkstelling in strijd met de menselijke waardigheden gebeurt. Hierdoor is het hof van mening dat de tenlastelegging wat betreft mensenhandel in hoofde van alle werknemers bewezen is, ongeacht of ze al dan niet instemden om onder deze omstandigheden te werken.

De straffen van de beklaagden werden door het hof hervormd. De eerste beklagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van achttien maanden en een geldboete van 234.000 euro. De tweede beklagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van vijftien maanden en een geldboete van 234.000 euro. Beide straffen werden uitgesproken met uitstel. De verbeurdverklaring werd door het hof bevestigd, wat voor elk van beiden 8.403,62 euro betrof. De symbolische schadevergoeding van 1 euro die aan Myria werd toegewezen in eerste aanleg werd eveneens bevestigd.

2.3.5. | Kippenkwekerij

In een zaak die behandeld werd voor **de correctionele rechtbank van Turnhout op 20 december 2017**³¹⁸ achtte de rechtbank de tenlastelegging mensenhandel met het oog mensen aan het werk te zetten in omstandigheden in strijd met de menselijke waardigheid bewezen. Dit ten opzichte van de zeven beklaagden, hieronder bevonden zich één Belg, vier Bulgaren en twee vennootschappen, voor feiten tussen 31 december 2004 en 1 juli 2012. Verder werden er veroordelingen uitgesproken voor verschillende sociaalrechtelijke inbreuken en het verhuren van kamers die niet voldeden aan de vereisten. Eén slachtoffer en Myria stelden zich burgerlijke partij in deze zaak.

Deze zaak kwam aan het licht door een multidisciplinaire controle die plaatsvond in de Belgische kippenkwekerijen. Deze kippenkwekerij stelde een veertigtal Bulgaren tewerk. Vaak gebeurde dit op illegale wijze, echter hadden de zaakvoerders ook verschillende constructies uitgebouwd waaronder statuten van schijnzelfstandigheid en fictieve detachering voorkwamen. Door middel van

³¹⁸ Corr. Antwerpen, afdeling Turnhout, 20 december 2017, TC1 kamer (beroep).

vennootschappen trachtten ze de schijn van legitimiteit op te wekken.

De personen die tewerkgesteld waren als zelfstandige, waren als vennoot ingeschreven in een van de Belgische vennootschappen waarvan de eerste beklaagde later de initiatiefnemer bleek te zijn. Ze wisten meestal in welke vennootschap zij vennoot waren, maar wisten niet waar de maatschappelijke zetel gevestigd was, wat het maatschappelijk doel was en/of hoeveel aandelen zij in de vennootschap hadden. Er werden door de beklaagden fictieve detachingsformulieren gebruikt. De arbeiders spraken meestal geen of slechts zeer gebrekkig Nederlands, hiervan werd misbruik gemaakt.

De hoofdbeklaagde hield tijdens het onderzoek voet bij stuk door te beweren dat hij het slachtoffer was van de omstandigheid dat er geen adequate reglementering bestaat voor de activiteit van het kippenpakken en dat hij aldus gedwongen zou zijn geweest om inbreuken tegen de sociale wetgeving te begaan. Hij benadrukte dat het wel degelijk over illegale tewerkstelling ging, die de sociale wetgeving schendt, maar dat dit niet betekent dat er sprake is van uitbuiting.

Verder bleek uit het dossier dat de hoofdbeklaagde en/of zijn familieleden specifiek mensen van Bulgaarse origine aanzocht om voor hem of een van zijn firma's in België te komen werken. De arbeiders, die zelf instonden voor de huur, werden gehuisvest in een woning die later door de wooninspectie onbewoonbaar werd verklaard. Ze waren dikwijls ofwel illegaal tewerkgesteld, ofwel (fictief) gedetacheerd vanuit Bulgarije ofwel werkzaam als schijnzelfstandige.

De verklaringen over de vergoedingen, die door de verschillende slachtoffers werden afgelegd, bleken tegenstrijdigheden te bevatten. Er was een groep die zich strikt aan het verhaal hield dat ze 12 euro per uur verdienden en ze ongeveer 17 uur per week werkten. Ander verklaarden dat het om 10 euro per uur ging en dat ze vaak niet werden uitbetaald omdat er geen geld meer was. De rechtbank oordeelde bijgevolg dat er duidelijk sprake was van onderlinge afspraken. Een externe kippenkweker verklaarde dat de arbeiders naar zijn weten zo'n 6 euro per uur verdienden. Uit documenten die bij de beklaagden werden aangetroffen tijdens de huiszoeking, kan worden afgeleid dat de arbeiders veel meer arbeidsuren moesten presteren dan zijzelf aangaven. De arbeid op zich betrof vrij zware fysieke arbeid die niet zonder gevaren was, door de alomtegenwoordige ammoniakgeur van de kippen die vaak 's nachts moest worden uitgevoerd.

Bij de straftoemeting werd er door de rechtbank rekening gehouden met het feit dat de arbeiders zichzelf niet

zagen als slachtoffer en dit omwille van hun precare leefomstandigheden in hun eigen land en de culturele affiniteit die ze ermee hebben. Een ander element is de oneerlijke concurrentie die plaatsvond, aangezien het bedrijf van de hoofdbeklaagde steeds de goedkoopste kon zijn. De rechtbank stelde vast in het licht van de straftoemeting dat er sprake was van een beperkte overschrijding van de redelijke termijn wat betreft de procedure.

De hoofdbeklaagde werd veroordeeld tot een hoofdgevangenisstraf van vijf jaar (met gedeeltelijk uitstel) en een geldboete van 110.000 euro. De overige beklaagden werden veroordeeld tot gevangenisstraffen van achttien maanden tot drie jaar, met uitstel en een geldboete van 5.500 euro tot 13.750 euro. De bedrijven werden veroordeeld tot een boete van 11.000 en 13.750 euro. Er werden sommen van 50.849,95 tot en met 1.423.798,73 euro verbeurdverklaard.

Myria kreeg een symbolische schadevergoeding van 1 euro. Eén slachtoffer stelde zich burgerlijke partij en aan hem werd 200 euro toegekend.

2.3.6. | Transport

Een grootschalig fraudedossier in de transportsector, dat in een vorig verslag aan bod is gekomen³¹⁹, werd behandeld door het **hof van beroep van Luik op 14 december 2017**.³²⁰ Bij dit dossier waren niet minder dan 19 beklaagden betrokken (waarvan 6 vennootschappen), die een hele reeks inbreuken ten laste werden gelegd (valsheid in geschrifte, inbreuken op de sociale wetgeving en bedrieglijke onderwerping). De twee hoofdbeklaagden werden vervolgd als hoofd van een criminele organisatie, de andere natuurlijke personen en twee vennootschappen, om er deel van te hebben uitgemaakt. Vier beklaagden (onder wie de twee hoofdbeklaagden) werden bovendien vervolgd voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting van drie werknemers, van wie er twee zich burgerlijke partij hadden gesteld. Ook de RSZ en de Unie van Professionele Transporteurs en Logistieke ondernemers hadden zich, net als Myria burgerlijke partij gesteld. In beroep zou een van die beide werknemers die zich burgerlijke partij hadden gesteld, niet verschijnen.

Het dossier is aan het rollen gegaan na een klacht bij de politie van een Turkse vrachtwagenchauffeur die illegaal

319 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, deel 3, hoofdstuk 4, punt 2.3.3., pp. 148-149.

320 Luik, 14 december 2017, 6ste k.

in België verbleef en die net door zijn werkgever, die een vennootschap naar Bulgaars recht was, was ontslagen. Hij ging er echter van uit dat hij voor een vennootschap naar Belgisch recht werkte. Hij had immers nooit in Bulgarije gewerkt en had zelfs nooit transporten van of naar Bulgarije uitgevoerd. Op basis van het onderzoek kon worden aangetoond dat zeer gerespecteerde Belgische transportbedrijven, transportactiviteiten aan andere bedrijven naar Belgisch recht hadden uitbesteed. Het is in dat stadium dat de namen opdoken van de verschillende in dit dossier vervolgde vennootschappen. Een aantal van die Belgische bedrijven ging zelf activiteiten uitbesteden aan vennootschappen die onder buitenlands recht vallen (Bulgaars of Slowaaks). Die oefenden evenwel geen enkele activiteit uit en dienden de facto enkel als scherm voor de activiteiten van de Belgische bedrijven, die wel degelijk reëel waren.

Het hof zou de veroordelingen in eerste aanleg van de correctionele rechtbank van Luik³²¹ grotendeels bevestigen, voor de tenlasteleggingen valsheid in geschrifte, inbreuken op de sociale wetgeving en de bedrieglijke onderwerping. Het hof zou ook de in eerste aanleg uitgesproken vrijspraken voor de tenlastelegging van mensenhandel bevestigen. Volgens het hof ging het wel degelijk om inbreuken op het sociaal strafrecht maar volstond dit nog niet om als mensenhandel te kunnen worden bestempeld, aangezien de arbeidsomstandigheden niet in strijd waren met de menselijke waardigheid.

In tegenstelling tot de rechtbank zou het hof de beklaagden vrijspreken voor de tenlastelegging van deelname aan een criminele organisatie, waarvoor ze in eerste aanleg waren veroordeeld, aangezien volgens het hof niet was aangetoond dat de beklaagden bewust en geïnformeerd aan de activiteiten van zo'n organisatie hadden deelgenomen.

Het hof bevestigde ook de in eerste aanleg uitgesproken vrijspraken tegenover de rechtspersonen.

2.3.7. | Maneges

De correctionele rechtbank van Antwerpen sprak op 13 juni 2017³²² een vonnis uit in een zaak die mensenhandel betrof op een manege/paardenfokkerij. De beklaagden, beiden van Belgische nationaliteit, werden vervolgd voor mensenhandel en inbreuken op

de naleving van sociale wetgeving. Het slachtoffer stelde zich burgerlijke partij.

Het slachtoffer diende zelf een klacht in lastens de eerste beklaagde voor uitbuiting en misbruik te hebben gemaakt van zijn precare situatie en hem te hebben laten werken in mensonwaardige arbeids- en levensomstandigheden en ook nog verschuldigd loon te hebben achtergehouden. Het slachtoffer verbleef onwettig in België en kon via een kennis starten met werken bij de eerste beklaagde. Hij diende in te staan voor de verzorging en onderhoud van de dieren en diende ook allerlei klusjes uit te voeren zoals het poetsen van de stallen. Verder moest hij ook de paarden berijden en verbleef hij op het terrein in een stacaravan zonder afdoende sanitair en verwarming en diende hij permanent ter beschikking te blijven.

Uit het onderzoek bleek dat het slachtoffer in onaanvaardbare en mensonwaardige arbeids- en levensomstandigheden werd tewerkgesteld. Zo werkte het slachtoffer meer dan 40 uur per week, zonder enige compensatie hiervoor te krijgen. Hij kreeg 500 euro per maand en moest permanent beschikbaar zijn. Verder had hij geen recht op vakantie en vakantiegeld en was er geen arbeidsovereenkomstenverzekering. De caravan waarin het slachtoffer woonde voldeed niet aan de elementaire vereisten van veiligheid, gezondheid en bewoonbaarheid. Het slachtoffer diende zelf te douchen bij de buurvrouw en mocht later tegen betaling douchen bij de beklaagden.

Het slachtoffer werkte duidelijk in ondergeschikt verband met gezag van de eerste beklaagde en ook de tweede beklaagde werkte actief mee aan de uitbuiting waardoor ook aan haar een economisch voordeel toekwam.

De rechtbank oordeelde dat er sprake was van ernstige arbeidsexploitatie en uitbuiting van het slachtoffer. De twee beklaagden werden bijgevolg veroordeeld voor mensenhandel. De eerste beklaagde werd eveneens voor de sociaalrechtelijke inbreuken veroordeeld. Zo werd hij veroordeeld tot een hoofdgevangenisstraf van zes maanden en een geldboete van 1.500 euro. De tweede beklaagde werd veroordeeld tot een hoofdgevangenisstraf van zes maanden en een geldboete van 1.000 euro, dit beiden met uitstel. Verder werd aan de eerste beklaagde ook een exploitatieverbod en een bedrijfssluiting opgelegd voor een periode van drie jaar.

Het slachtoffer stelde zich burgerlijke partij. De eerste beklaagde werd veroordeeld tot betaling van het achterstallige loon, wat 48.540,16 euro betrof, een provisionele vergoeding van 1 euro voor de medische kosten en een morele schadevergoeding van 750 euro. Ook de tweede beklaagde werd veroordeeld aan het slachtoffer 250 euro morele schadevergoeding te betalen.

³²¹ Corr. Luik, afdeling Luik, 25 april 2016, 18de k.

³²² Corr. Antwerpen, 13 juni 2017, ACI kamer.

In een andere zaak die **op 20 maart 2018 door het hof van beroep van Brussel**³²³ werd behandeld, zijn twee beklaagden, een vrouw en haar partner, vervolgd voor mensenhandel. Zij werden ervan beschuldigd een illegaal verblijvende Braziliaanse werknemer in hun manege aan het werk te hebben gezet. Verder werden hen inbreuken op het sociaal strafrecht, gepleegd tegenover deze werknemer en een tweede Braziliaanse collega, ten laste gelegd. In een vonnis van 4 november 2015 had de rechtbank van eerste aanleg in Waals-Brabant³²⁴ de beklaagde en haar partner veroordeeld voor mensenhandel op grond van volgende elementen: een loon dat niet in verhouding stond tot de geleverde diensten (650 tot 750 euro per maand om 12 tot 14 uren per dag te werken) en de wijze waarop het door de werknemer geleden arbeidsongeval is afgehandeld (met name het ontslag dat daarna volgde). Wat diezelfde werknemer betreft, had de rechtbank de beklaagde tevens veroordeeld voor de inbreuken op het sociaal strafrecht. Voor de tenlasteleggingen waarvan de tweede werknemer het slachtoffer was, werd hij evenwel vrijgesproken. De rechtbank had de beklaagde ook vrijgesproken voor alle tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht, aangezien hij niet de werkgever van de werknemers was.

Het hof van beroep bevestigt de veroordeling van de vrouwelijke beklaagde voor de inbreuken op het sociaal strafrecht en ook de in eerste aanleg uitgesproken vrijspraken. In tegenstelling tot de rechtbank spreekt het hof de beide beklaagden vrij voor de tenlastelegging mensenhandel. De werknemer, die zich burgerlijke partij had gesteld, beschikte in het huis van de familie over een kamer met een doucheruimte en een toilet. De werknemer kon zich vrij in het huis bewegen en had toegang tot de keuken en de koelkast. 's Avonds deelde hij samen met hen tafel en voedsel. Bij het uit te voeren werk ging het om taken die de beklaagden zelf deden tijdens de periodes waarin er geen wedstrijden waren (zoals het schoonmaken van de stallen en het voeren van de paarden). Hij zou maximaal 12 uur per dag hebben gewerkt, net zoveel dus als de beklaagde.

Net als de eerste rechter was het hof van oordeel dat de arbeidsomstandigheden van de Braziliaanse werknemer (zwartwerk, illegaal verblijf, zonder sociale zekerheid en tegen een loon dat niet in verhouding stond tot de geleverde arbeid) relevant waren voor de economische uitbuiting van deze werknemer en een van de elementen was om te oordelen dat het ging om omstandigheden die mogelijk in strijd waren met de menselijke waardigheid. De huisvestingsomstandigheden waren wel goed en het hof stelde bovendien ook vast dat de versie van de

feiten van de beklaagden over de afhandeling van het arbeidsongeval, door de elementen uit het dossier werden bevestigd. Zo werd onmiddellijk een ambulance gebeld en werd de werknemer in het ziekenhuis verzorgd. Hij is daarop terug naar de paardenfokkerij gekeerd, waar hij als toeschouwer een *concours hippique* heeft bijgewoond en er ook heeft overnacht. Volgens het hof was aangetoond dat de beklaagde de ambulancekosten heeft betaald en uit niets bleek dat de beklaagden andere facturen voorgelegd hebben gekregen, dan die voor de zorgen die aan de burgerlijke partij zijn verstrekt. Uit het dossier bleek overigens ook dat tussen de beklaagde en de werknemer was overeengekomen dat zijn werk er na het concours zou op zitten. Het hof was van oordeel dat, zelfs indien het ongeval waarvan de werknemer het slachtoffer was niet door een arbeidsongevallenverzekering was gedekt - omdat de beklaagde er geen had afgesloten - de beklaagden toch zijn tussengekomen om de burgerlijke partij te helpen, het nodige hebben gedaan om hem te laten verzorgen en de aangerekende kosten hebben betaald.

2.3.8. | Naaiatelier

In de zaak die **op 7 maart 2018 voor de correctionele rechtbank van Gent**³²⁵ kwam, stonden twee Belgische beklaagden terecht voor verschillende sociaalrechtelijke inbreuken en mensenhandel met als doel het verrichten van werk of het verlenen van diensten. Dit in de hoedanigheid van zaakvoerder en feitelijke medezaakvoerder van een vennootschap die een retouchewinkel betrof. Drie slachtoffers stelden zich eveneens burgerlijke partij.

De zaak kwam aan het licht toen verschillende slachtoffers via hun raadsman aangifte deden bij de arbeidsauditeur van feiten van schijnzelfstandigheid waarvan zij het slachtoffer zouden geworden zijn. Uit het onderzoek, dat gevoerd werd op vraag van de arbeidsauditeur door de sociale inspectie, bleek dat verschillende slachtoffers niet beter wisten dan dat zij zouden werken onder het statuut van werknemer voor de vennootschap. Anderen wisten dan weer wel dat ze als zelfstandigen werden aangenomen, maar hadden geen idee wat dit betekende. Door de sociale inspectie werden vijf verschillende criteria overlopen in het onderzoek naar de arbeidsrelatiewet ten opzichte van elk slachtoffer: de wil van de partijen, de vrijheid van organisatie van de werktijd, de vrijheid van organisatie van het werk, de mogelijkheid om een hiërarchische controle uit te voeren en andere elementen die wijzen op het statuut van werknemer.

323 Brussel Franstalig, 20 maart 2018, 11ste k.

324 Corr. Waals-Brabant, 4 november 2015 (niet gepubliceerd).

325 Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 7 maart 2018, G29w kamer (beroep).

De werknemers dienden kledij te vervaardigen, repareren, retoucheren, wassen en dergelijke en kregen daarvoor een loon uitbetaald van 1.250 euro per maand. Ze diende zes dagen, soms zeven dagen per week te werken van 8u tot 18u en soms ook van 17u tot 24u. Er werd niet toegestaan naar huis te gaan vooraleer het werk af was. Ze kregen echter steeds hetzelfde loon uitbetaald, de laatste maanden werden zij evenwel niet langer betaald. Allen hadden ze geen contact met klanten, geen volmacht op de bankrekening of een aandeel in de winst. Zo vermeed de werkgever de betaling van de sociale zekerheidsbijdragen. Het vermogensvoordeel dat berekend werd door de sociale inspectiedienst kwam neer op een bedrag van 347.137,02 euro, samengesteld uit 150.584,74 euro verschuldigde sociale zekerheidsbijdragen en 196.552,28 euro belastbaar loon. Uiteindelijk werd dit bedrag herleid naar 322.331,32 euro.

De rechtbank oordeelde dat de beklaagden moesten worden vrijgesproken van mensenhandel dit hoewel ze meent dat er duidelijk sprake is van een laag loon en dat er in de drukke periodes veel overuren dienden gepresteerd te worden, het echter niet is aangetoond dat de werknemers in omstandigheden die in strijd zijn met de menselijke waardigheid werkten. Volgens de rechtbank leverde het onderzoek te weinig objectieve, feitelijke elementen op om met de vereiste zekerheid tot het besluit te komen dat er sprake was van mensenhandel. De beklaagden werden wel veroordeeld voor de overige tenlasteleggingen tot een gevangenisstraf van één jaar en een geldboete van 600 euro x 8 werknemers. Daarbovenop werd een bijzondere verbeurdverklaring uitgesproken van 100.000 euro voor elk van de twee veroordeelden.

2.3.9. | Huishoudelijk werk

Verschillende interessante uitspraken waren er in de sector van het huishoudelijk werk. Opvallend is dat het meestal om minderjarige slachtoffers ging.

a) Gewoonterechtelijk huwelijk

Bij een eerste zaak die **op 7 februari 2017 door de correctionele rechtbank van Antwerpen** werd behandeld ging het om een gewoonterechtelijk huwelijk.³²⁶ In dit dossier werd een koppel ex-Joegoslaven vervolgd voor verschillende tenlasteleggingen ten opzichte van een minderjarig Macedonisch meisje, dat *de facto* hun schoondochter was: verkrachting met geweld van een minderjarige die toen jonger was dan 14 jaar, aanzetten

tot ontucht van diezelfde minderjarige, mensenhandel met het oog op economische uitbuiting.

Het echtpaar werd ook samen met hun zoon vervolgd voor onmenselijke behandeling, namelijk het Macedonische meisje te hebben meegevoerd met het oog op een gewoonterechtelijk huwelijk met hun zoon volgens de Roma-traditie. Zo werd haar elke vorm van onderwijs, individuele vrijheid of persoonlijke ontwikkeling ontnomen, waardoor ze enkel mocht schoonmaken en ze sociaal geïsoleerd is geraakt. De drie werden ook vervolgd voor aanranding van de eerbaarheid ten opzichte van deze minderjarige, die toen nog geen 16 jaar was.

De zoon werd ook vervolgd voor poging tot moord, bedreigingen, vrijwillige slagen en verwondingen ten opzichte van het jonge meisje (zijn toekomstige vrouw), voor poging tot mensenhandel met het oog op economische uitbuiting en voor aanranding van de eerbaarheid tegenover een ander jong meisje, dat ook minderjarig was.

Samen met zijn moeder werd hij ook vervolgd voor het niet-verlenen van hulp aan personen in nood ten opzichte van de jonge Macedonische.

Via hun voogd hebben beide jonge meisjes zich burgerlijke partij gesteld.

Het dossier is aan het rollen gegaan toen de zus van de jonge man (de eerste beklaagde) de lokale politie had gebeld om tussen te komen voor feiten van slagen en verwondingen met een mes ten opzichte van een jong meisje. Ter plaatse trof de politie in een kamer de minderjarige aan, die geen Nederlands sprak en ernstige letsels had opgelopen. Onmiddellijk werd er een dokter bijgehaald. Alle betrokkenen werden daarna verschillende keren verhoord. Daarna bleek dat de messteken er gekomen waren na een woedeaanval van de jonge man, toen hij van het jonge meisje vernam dat ze hem met de vader van die laatste (de derde beklaagde) bedroog. In het verleden hadden ze al vaak ruzie gemaakt omdat de jonge man een ander liefde zou hebben gehad, dat hij van Duitsland naar België had laten komen (het andere slachtoffer waarvan sprake).

Het jonge meisje bleek al drie jaar bij haar schoonfamilie te wonen. Zij was op 12-jarige leeftijd volgens de Roma-traditie met de verdachte getrouwd, met toestemming van haar vader en van de ouders van de beklaagde. Ze hadden volledige geslachtsgemeenschap en ze had al twee miskramen gehad. Ze wilde niet dat de beklaagde in de gevangenis belandde, maar ze wilde ook niet met hem trouwen omdat ze bang voor hem was. Ze ging nooit

³²⁶ Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 7 februari 2017, k. ACS.

naar school en moest alle huishoudelijke taken doen (behalve koken). Zij werd herhaaldelijk misbruikt door haar schoonvader, de vader van de beklaagde, de derde beklaagde.

De rechtbank herkwalficeerde de tenlastelegging poging tot moord in vrijwillige slagen en verwondingen voor de jonge man, de eerste beklaagde en veroordeelde hem ook voor bedreigingen, het niet-verlenen van hulp aan personen in nood en vrijwillige slagen en verwondingen.

Op basis van de vaststellingen van de verbalisanten en van de verschillende verklaringen veroordeelde de rechtbank de schoonouders voor mensenhandel: het jonge meisje werd naar België gebracht om er aan hun zoon te worden uitgehuwelijkt, vervolgens moest ze huishoudelijk werk verrichten in plaats van naar school te gaan en deel te nemen aan activiteiten die binnen de normale ontwikkeling van een jong meisje van haar leeftijd kaderen. De rechtbank wees er in dit verband op dat dit werk binnen omstandigheden in strijd met de menselijke waardigheid werd verricht en dat het feit dat ze zich niet over haar lot had beklagd irrelevant was, net zo min als de context waarbinnen de feiten zich hebben afgespeeld.

De schoonouders werden daarentegen vrijgesproken van de tenlastelegging aanranding van de eerbaarheid, de jonge man werd er wel voor veroordeeld.

De rechtbank sprak de schoonouders ook vrij voor de tenlastelegging verkrachting maar veroordeelde hen wel voor aanzetting tot ontucht. Hij oordeelde bovendien dat niet was voldaan aan de bestanddelen van de tenlastelegging onmenselijke behandeling en sprak daarom zowel de schoonouders als de jonge man daarvoor vrij.

Door een gebrek aan overtuigende en objectieve elementen heeft de rechtbank de jonge man ook vrijgesproken voor de tenlastelegging poging tot mensenhandel ten opzichte van het andere jonge meisje en voor aanranding van de eerbaarheid ten opzichte van datzelfde jonge meisje.

De rechtbank veroordeelde de jonge man voor poging tot moord (geherkwalficeerd in vrijwillige slagen en verwondingen), bedreigingen en het niet-verlenen van hulp aan personen in nood tot een gevangenisstraf van vijftien maanden en een boete van 600 euro en voor de aanranding van de eerbaarheid en de slagen en verwondingen tot een gevangenisstraf van twee jaar. De beklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van vier jaar, evenwel gekoppeld aan een probatie-uitstel en een boete van 600 euro.

De rechtbank veroordeelde de derde beklaagde tot een gevangenisstraf van 30 maanden, ook gekoppeld aan een probatie-uitstel en een boete van 600 euro.

De rechtbank veroordeelde de jonge man tot betaling aan het jonge Macedonische meisje van een schadevergoeding van 10.000 euro en de twee andere beklaagden elk tot betaling aan het meisje van een schadevergoeding van 2.500 euro.

De burgerlijke partijstelling van het andere slachtoffer daarentegen werd als niet-gegrond verklaard, aangezien de beklaagde voor de desbetreffende tenlasteleggingen werd vrijgesproken.

b) Werk bij particulieren

Beide andere zaken zijn behandeld door de correctionele rechtbank van Brussel.

Het eerste dossier betreft een Congolese beklaagde en werd op **24 november 2017** door de **Franstalige correctionele rechtbank** behandeld.³²⁷ De beklaagde werd vervolgd voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting en tal van tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht ten opzichte van een jong Congolees meisje dat ten tijde van de feiten minderjarig was (12 jaar aan het begin van de feiten), zij woonde bij haar in en zou daar uitgebuit zijn. Ze werd tevens vervolgd voor feiten van geweld op het werk, illegale tewerkstelling van een kind en vrijwillige slagen en verwondingen.

In april 2014 werd om tussenkomst van de politiediensten gevraagd voor een minderjarige die zich op straat in moeilijkheden bevond. Ter plaatse troffen ze een huilend 15-jarig Congolees meisjes aan, in gezelschap van een vriendin. Het jonge meisje, dat op de vlucht was, stelde in te wonen bij de beklaagde, aan wie haar vader haar drie jaar daarvoor had toevertrouwd. Een verblijfstitel had ze niet. De beklaagde verdacht haar van hekserij en gedroeg zich om die reden al een maand gewelddadig tegenover haar. Diezelfde ochtend was ze verplicht geweest om op het balkon te gaan staan, terwijl het buiten koud was. De politie heeft haar naar het ziekenhuis gebracht, waar een arts verschillende kneuzingen vaststelde. Ook op de foto's die de politiediensten van het jonge meisje namen, waren duidelijke sporen van geweld te zien. Zes maanden later werd ze uitgebreider verhoord in het kader van een verhoor dat op video werd vastgelegd. Ze werd ondergebracht in het centrum Esperanto.

³²⁷ Corr. Brussel Franstalig, 24 november 2017, 59ste k. (definitief).

Ze verklaarde naar België te zijn gekomen om haar school af te maken, nadat ze in Congo lager onderwijs had gevolgd. Sinds haar aankomst woonde ze bij de beklaagde, een vriendin van haar vader. Haar vader is hier drie weken gebleven en vervolgens naar Congo teruggekeerd. Ze ging naar dezelfde school (secundair onderwijs) als de jongste van de vier kinderen van de beklaagde, die in het lager onderwijs zat. Ze moest zich met het huishouden bezighouden, het kind wassen, eten geven en naar school brengen. Daarom had ze tijdens de examens geen tijd om te studeren en was ze steeds te laat op school. Als ze niet gehoorzaamde, werd de beklaagde agressief en gaf ze haar klappen. Ze sliep op een matras op de grond, in dezelfde kamer als de beklaagde en haar jongste dochter.

De beklaagde legde uit dat ze, gezien haar familiale situatie, niet in staat was om te werken en van het OCMW leefde. Bij zijn vertrek had de vader van het jonge meisje beloofd dat hij zou terugkeren met het nodige geld om de inschrijving van zijn dochter in een internaat te betalen maar die belofte was hij niet nagekomen. Ze verklaarde dat het jonge meisje nooit kookte maar dat ze, net zoals de andere kinderen, meehielp in het huishouden.

De rechtbank sprak de beklaagde vrij voor de tenlastelegging mensenhandel. Het materiële element (het jonge meisje gedurende drie jaar bij haar thuis in ontvangst nemen) was dan wel aangetoond, volgens de rechtbank bestond er daarentegen twijfel omtrent de finaliteit van de uitbuiting. De tewerkstelling was bewezen. Het jonge meisje moest voor de jongste dochter van de beklaagde zorgen binnen proporties die niet langer normaal waren. De dochter kampte immers met een ernstig probleem van bloedarmoede, wat bijzondere zorgen vereiste. De beklaagde onttrok zich dan ook van de taken die met de opvoeding van haar dochter te maken hadden, om die naar het jonge meisje door te schuiven. Bovendien bleek dat het jonge meisje zware huishoudelijke taken moest verrichten, wat ook door een getuigenis werd bevestigd.

De rechtbank was daarentegen van oordeel dat er twijfel bestond over de omstandigheden in strijd met de menselijke waardigheid: de huisvesting gebeurde in omstandigheden die in overeenstemming waren met de middelen van de beklaagde, gezien haar jonge leeftijd leek het niet abnormaal dat de beklaagde het paspoort van het jonge meisje bijhield, en het onzekere verblijf van het meisje heeft noch haar sociale leven, noch haar medische begeleiding vergemakkelijkt.

De rechtbank veroordeelde haar wel voor de tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht, voor illegale tewerkstelling van een kind en voor vrijwillige slagen en verwondingen. Voor geweld op het werk werd ze evenwel vrijgesproken.

De beklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van één jaar met uitstel en tot de betaling aan het jonge meisje, dat zich burgerlijke partij had gesteld, van een morele schadevergoeding van 2.000 euro en een materiële schadevergoeding van 38.414 euro.

Het tweede dossier betreft een Roemeens koppel en werd op **22 maart 2018** door de **Franstalige correctionele rechtbank** behandeld.³²⁸ Het koppel werd vervolgd voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting en verschillende inbreuken op het sociaal strafrecht. Hen werd ten laste gelegd opeenvolgend twee Roemeense als huishoudelijk werksters te hebben uitgebuit. De eerste was ten tijde van de feiten minderjarig (15 jaar) en werd vijf jaar uitgebuit. De tweede, die een lichte verstandelijke beperking had, was meerderjarig en is enkele maanden uitgebuit. Die laatste had zich burgerlijke partij gesteld.

De beklaagde werkte in de bouw, terwijl zijn echtgenote op verschillende plaatsen het huishouden deed.

De rechtbank veroordeelde hen voor alle tenlasteleggingen. Wat de mensenhandel betrof, was er volgens de rechtbank wel degelijk sprake van ontvangst met het oog op tewerkstelling in omstandigheden in strijd met de menselijke waardigheid. De beklaagden hebben de twee slachtoffers bij hen thuis ontvangen. Het eerste slachtoffer was bovendien op 15-jarige leeftijd in België aangekomen, een leeftijd waarop ze minstens gedeeltelijk schoolplichtig was. Er werden echter geen stappen ondernomen om haar in België te kunnen inschrijven, noch om haar naar een school te sturen. Het slachtoffer hield zich met de jonge kinderen bezig en hielp de beklaagde om bij anderen het huishouden te doen. Ze stond om 7 uur op om de kinderen aan te kleden en naar school te brengen. Daarna keerde ze terug naar huis om het huishouden te doen, om vervolgens samen met de beklaagde elders te gaan helpen. 's Avonds ging ze de kinderen afhalen op school en stak ze ze in bed. Het andere slachtoffer, dat hetzelfde uurrooster had, bevestigde die dagindeling. Nooit is ze betaald geweest, terwijl haar 150 of 250 euro was beloofd. Al snel mocht ze geen contact meer met haar familie onderhouden, ze werd door de beklaagde beledigd en ze kon zich niet vrij bewegen. Haar identiteitskaart kreeg ze niet. Ze deelde een bed met een van de kinderen en ze mocht zich maar twee keer per week douchen, terwijl het gezin zich dagelijks waste.

De verklaringen van de slachtoffers waren eensluidend.

Aangezien de redelijke termijn was verstreken, heeft de rechtbank de straffen beperkt. De beklaagden worden

³²⁸ Corr. Brussel Franstalig, 22 maart 2018, 59ste k. (beroep).

veroordeeld tot een gevangenisstraf van één jaar met uitstel en een boete van 6.000 euro met uitstel.

De rechtbank veroordeelde de beklaagden tot betaling aan de burgerlijke partij van een provisionele schadevergoeding van 600 euro op een schade geraamd op 1482,57 euro en van een materiële schadevergoeding van 1.000 euro.

c) Voormalig diplomaat

Een zaak omtrent een diplomaat tenslotte werd **op 4 september 2017 door het arbeidshof van Brussel**³²⁹ behandeld. Deze zaak is aan bod gekomen in een vorig verslag.³³⁰

Een werkneemster had haar vroegere werkgevers, een intussen gescheiden Marokkaans koppel, gedagvaard om hen te veroordelen tot betaling van een schadevergoeding voor een bedrag gelijk aan haar achterstallige loon en van een som begroot op 2.500 euro *ex aequo et bono* als vergoeding voor de schade die ze had geleden door het misdrijf mensenhandel.

Ten tijde van de feiten was de echtgenoot viceconsul bij de Marokkaanse ambassade te Brussel. Via de zuster van de echtgenote was de werkneemster in Marokko gevraagd om voor de kinderen van het koppel (onder wie één autistisch kind) te komen zorgen, voor een aangekondigd loon van 150 euro per maand. Eerst had ze een speciaal paspoort gekregen. Ze leefde in het gezin waar ze instond voor de kinderen, het huishouden, het eten klaarmaken, de was en de strijk. Haar werkgever had in België de eerste stappen gezet via het Belgische protocol, om voor haar een bijzonder verblijfsdocument te regelen. Dit werd geweigerd omdat viceconsuls niet voor dat soort privileges in aanmerking komen. De werkneemster had vervolgens een aanvraag voor een verblijfsvergunning ingediend, wat haar werd geweigerd (geen uitzonderlijke omstandigheden die rechtvaardigen dat dit verzoek in België wordt ingediend). Daarop had ze een klacht ingediend bij de sociale inspectie, om haar arbeidsomstandigheden aan te klagen en het statuut van slachtoffer van mensenhandel aan te vragen. Dit statuut werd haar toegekend, ondanks de seponering van het dossier omwille van de immuniteit waarover haar werkgever beschikte.

Voor de rechtbank en het arbeidshof hadden haar werkgevers de immuniteit van rechtsmacht ingeroepen. Terwijl de arbeidsrechtbank de exceptie van onbevoegdheid had verworpen, heeft het arbeidshof zich in een gedetailleerde motivering onbevoegd verklaard om de vordering van de werkneemster tegen haar voormalige werkgever te onderzoeken. Het hof meende daarentegen wel dat de ex-echtgenote van de consul geen enkele immuniteit van rechtsmacht had.

Aanvankelijk zou het hof vaststellen dat de immuniteit van rechtsmacht van de werkgever als consulaire ambtenaar beperkt was tot de binnen de uitoefening van de consulaire functies gestelde handelingen.³³¹ De hier ten laste gelegde daden zijn evenwel binnen het kader van het privéleven gesteld. Het Verdrag van Wenen inzake consulaire betrekkingen kent bovendien geen immuniteit van rechtsmacht toe aan de familieleden van consulaire ambtenaren. Het hof stelde dus vast dat de werkgevers in dit verband over geen enkele immuniteit van rechtsmacht beschikten.

In een volgende fase was het hof van oordeel dat de werkgever op basis van het Verdrag van Wenen inzake consulaire betrekkingen van 24 april 1963 als diplomaat immuniteit van rechtsmacht geniet. Tijdens zijn opdracht in België was hij een diplomatiek ambtenaar. Deze immuniteit geldt zowel voor daden die binnen het kader van zijn opdracht, als voor die die binnen het kader van het privéleven worden gesteld.³³² Wanneer de diplomaat aan het einde van zijn opdracht de ontvangende staat verlaat, geldt de immuniteit van rechtsmacht enkel nog binnen het kader van zijn diplomatieke functies. Hij kon op dat ogenblik dus voor de Belgische rechter worden gedaagd voor feiten die verband hielden met de tewerkstelling van de werkneemster, hetgeen de werkneemster niet heeft gedaan, terwijl haar vordering nog niet was verjaard. Ze heeft hem immers voor de rechter gedaagd, op een ogenblik dat hij nog een immuniteit van rechtsmacht genoot. Het hof hield er een ander standpunt op na dan de arbeidsrechtbank. De rechtbank meende immers dat men van het ogenblik van het vonnis moet uitgaan om te bepalen of een gedagvaarde persoon al dan niet de immuniteit van rechtsmacht geniet. Het hof was het daar niet mee eens en stelde dat deze immuniteit niet enkel verbiedt om de persoon die deze immuniteit geniet te

³²⁹ Arbeidshof van Brussel, 4 september 2017.

³³⁰ Myria, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, deel 3, hoofdstuk 4, put 2.3.11., p. 157. De Franstalige Arbeidsrechtbank van Brussel heeft zich daar op 18 juni 2015 over uitgesproken.

³³¹ Krachtens artikel 43 van het Verdrag van Wenen inzake consulaire betrekkingen van 24 april 1963.

³³² Behoudens drie uitzonderingen die in dit geval niet relevant zijn. Bovendien is het artikel 38.1 van het Verdrag van Wenen, dat de immuniteit beperkt tot de officiële handelingen verricht in de uitoefening van zijn diplomatieke functies wanneer een diplomatiek ambtenaar onderdaan is van de ontvangende staat, of er duurzaam verblijf houdt, niet van toepassing. De viceconsul had immers de Marokkaanse nationaliteit en hield ook geen duurzaam verblijf in België.

berechten maar bovendien ook om burgerrechtelijke vervolging in te stellen en te bevelen.

De werkneemster meende bovendien dat de immuniteit van rechtsmacht haar recht op toegang tot de rechter had geschonden. Het hof wees er evenwel op dat de werkneemster niet had aangetoond dat de door haar voormalige werkgever ingeroepen immuniteit haar recht op toegang tot een rechter onevenredig en in strijd met artikel 6 van het Europees Verdrag inzake de Rechten van de Mens had beperkt. Het hof kende haar voormalige werkgever bijgevolg het voordeel van de immuniteit van rechtsmacht toe en verklaarde zich onbevoegd om kennis te nemen van de vordering tegen hem.

Wat de ex-echtgenote van de diplomaat betreft, wees het hof erop dat de familieleden van de diplomaat enkel immuniteit van rechtsmacht genieten als ze deel uitmaken van zijn huishouden. Het koppel was echter gescheiden waardoor de ex-echtgenote op het ogenblik van de dagvaarding niet langer deel uitmaakte van het huishouden.

Het hof meende dat de ex-echtgenote de werkneemster moest vergoeden voor de schade die ze had geleden door de niet-uitbetaling van het loon en dat ze haar een schadevergoeding van 2.500 euro verschuldigd was voor de morele schade die ze als gevolg van de mensenhandel had geleden.

Volgens het hof konden zowel de diplomaat als zijn ex-echtgenote als werkgevers worden beschouwd. Het verschuldigde loon was overigens niet betaald. Het hof achtte de mensenhandel ook bewezen: de werkneemster werd door het echtpaar aangeworven, gehuisvest en opgevangen om haar aan het werk te zetten in omstandigheden die in strijd waren met de menselijke waardigheid: ongeveer 90 uur per week tegen een loon van 150 euro per maand, geen sociale dekking en geen enkele private levensruimte (zij moest op de kinderkamer slapen en hen op elk moment van de nacht op hun wenken bedienen). Het hof wees er ook op dat het niet vereist is dat de betrokkene ook nog het slachtoffer was van geweld, vrijheidsberoving of andere mishandelingen opdat het misdrijf tot stand zou komen.

Aangezien het loon niet was betaald gelastte het hof evenwel de heropening van de debatten over het bedrag van de schadeloosstelling. Het hof veroordeelde bovendien de ex-echtgenoot om zich voor zijn ex-echtgenote borg te stellen voor de helft van de tegen haar uitgesproken veroordelingen.

2.4. | Uitbuiting van bedelarij

In een zaak die voor de **Nederlandstalige correctionele rechtbank van Brussel kwam op 29 juni 2017**³³³ werd de Roemeense beklaagde bij verstek veroordeeld voor mensenhandel met als doel de uitbuiting van de bedelarij.

Deze feiten kwamen aan het licht doordat een politiepatrouille een verwarde vrouw die bovendien ernstige beperkingen had aan haar benen en voeten tegenkwam in een café te Aalst. De vrouw werd ondergebracht in een hulpopvang maar was er een dag later alweer gevlucht. Die dag werd ze opnieuw aangetroffen door de politie. Ze bleek afkomstig te zijn uit Roemenië en daar geen ouders meer te hebben.

De vrouw haar onderbenen waren volledig misvormd en ze had twee klompvoeten. Verder kwam ze heel onverzorgd over en leek ze een mentale beperking te hebben. De beklaagde, die haar oom zou zijn geweest, heeft haar meegenomen van Roemenië naar België. Ze moest voor hem geld vragen aan de mensen en hem het geld geven. Uit een later audiovisueel verhoor bleek dat ze ook meerdere malen verkracht werd.

De rechtbank oordeelde dat de feiten zeer ernstig waren, aangezien er misbruik werd gemaakt van een zeer kwetsbaar persoon op een verderfelijke manier. De beklaagde werd bijgevolg bij verstek veroordeeld tot een gevangenisstraf van veertig maanden en een geldboete van 3.000 euro. Eveneens werd zijn onmiddellijke aanhouding bevolen.

³³³ Corr. Brussel Nederlandstalig, 29 juni 2017, 60ste kamer (verstek).

3. Mensensmokkel

Tal van uitspraken inzake mensensmokkel hebben betrekking op minderjarige slachtoffers.

Smokkel via de haven van Zeebrugge

In een vonnis dat op **21 juni 2017 werd gewezen door de correctionele rechtbank van Brugge**³³⁴ werden drie beklaagden van Algerijnse nationaliteit veroordeeld tot het misdrijf mensensmokkel. Het minderjarige slachtoffer stelde zich burgerlijke partij.

Door de politie werd opgemerkt dat er sinds een tijdje meer en meer Noord-Afrikaanse vluchtelingen naar Zeebrugge kwamen en dat er bijgevolg nu ook Algerijnen actief waren als mensensmokkelaars. Bij een politiecontrole greep een minderjarige transmigrant met de Irakese nationaliteit een politieagent bij de arm en gaf te kennen dat hij al veel geld verloren had aan een smokelaar, meer bepaald 1.200 euro en dat deze smokelaar volgens hem ook werd opgepakt bij deze actie. Verder verklaarde het slachtoffer slagen te hebben gekregen van die smokelaar (tweede beklagde). Deze letsels werden vastgesteld door een dokter.

Het slachtoffer verklaarde dat hij de tweede beklagde had leren kennen in Ankara waar er mensen werden verzameld die naar het Verenigd Koninkrijk wilden gaan. Toen betaalde hij zo'n 200 dollar. Via Roemenië kwam hij naar Charleroi, waar ze in groepen van minder dan tien personen werden ingedeeld om vervolgens via Brussel en Knokke in Zeebrugge terecht te komen. In Brussel sliep het slachtoffer bij de broer van de tweede beklagde en kreeg daar stokslagen.

Tijdens een tweede onderzoek naar mensensmokkel in de haven van Zeebrugge, bleken de andere beklaagden linken te hebben met de tweede beklagde. De onderzoeken werden bijgevolg samengevoegd. Het slachtoffer werd nog meerdere malen verhoord. Zijn verklaringen waren coherent en hij gaf zelfs een meer gedetailleerde omschrijving van het huis waar hij was ondergebracht. Hij herkende ook de andere beklaagden en duidde hen aan op foto, zij hadden hem begeleid van Brussel naar Zeebrugge. Een confrontatie met de beklaagden vond niet plaats omdat het slachtoffer vreesde voor zijn veiligheid. De rechtbank oordeelde dat het slachtoffer tijdens zijn diverse verhoren steeds zijn versie van het verhaal heeft geconcretiseerd en daarbij was er geen sprake

van wezenlijke tegenstrijdigheden of aggravers in zijn verhaal.

De beklaagden ontkenden iets met de mensensmokkel te maken gehad te hebben. Een van de beklaagden herkende zelfs zijn stem op de tapgesprekken, maar bleef alle linken met mensensmokkel ontkennen.

De rechtbank oordeelde dat duidelijk bleek dat de beklaagden die onwettig in het land verblijven, het in Zeebrugge ontstane vacuüm inzake mensensmokkel invulden en zich schuldig maakten aan de mensensmokkel van het slachtoffer, die op het moment van de feiten nog minderjarig was en ingevolge zijn precaire administratieve toestand de facto geen andere keuze had dan zich het misbruik te laten welgevalen, daarenboven ook de omstandigheden dat aan het slachtoffer stokslagen werden toegediend en hem zijn vrijheid om te gaan en staan waar hij wou werd ontnomen. Ten slotte besloot de rechtbank dat dit een daad van deelneming aan de bedrijvigheid van een vereniging uitmaakte.

De drie beklaagden werden veroordeeld tot een gevangenisstraf van drie jaar en een geldboete van 6.000 euro, deels met uitstel. Voor materiële en morele schade werd aan het slachtoffer een schadevergoeding van 2.500 euro toegekend.

Syrische smokkelnetwerk

Twee dossiers inzake Syrische netwerken zijn te Gent en Dendermonde behandeld.

Voor de **correctionele rechtbank van Gent stonden op 16 oktober 2017**³³⁵ twaalf beklaagden, voornamelijk van Syrische afkomst, terecht voor verschillende tenlasteleggingen waaronder het leiden of het lid zijn van een criminele organisatie en mensensmokkel met de verzwarende omstandigheden van het misbruik maken van de kwetsbare situatie waarin personen verkeren, de minderjarigheid van een slachtoffer, de omstandigheid dat de activiteit een gewoonte wordt en de omstandigheid van deelneming aan een criminele organisatie. Myria stelde zich burgerlijke partij in deze zaak.

Uit politionele informatie bleek dat eerste beklagde zich samen met zijn broer, vierde beklagde, zou bezighouden met georganiseerde mensensmokkel van personen van meestal Syrische nationaliteit. Er zou gebruik gemaakt worden van een route van Turkije over Kreta naar België. Verder zouden er steeds valse of

334 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 21 juni 2017, 17de kamer (definitief).

335 Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 16 oktober 2017, G28m kamer. Het dossier is definitief afgesloten wat Myria betreft.

vervalste identiteitsdocumenten worden gebruikt. Op grond daarvan werd een onderzoek gevoerd naar de moneytransmitters.

In het verdere onderzoek, waaronder huiszoekingen, chatgesprekken en retrocontroles, bleek dat er aan de eerste beklaagde sommen werden betaald om de oversteek naar België te kunnen maken (van 1.500 euro tot 4.500 euro) en dat slachtoffers vaak schrik hadden van de beklaagde. Bij een uitlezing van de iPhone van de eerste beklaagde werden er heel wat chatgesprekken gevonden die lijken te handelen over mensensmokkel en ook foto's van identiteitsdocumenten en pasfoto's. Uit de chatgesprekken bleek dat er vaak werd gevraagd om een gelijke te vinden op de foto's en werd er codetaal gebruikt.

Ook bij andere politiediensten stond de eerste beklaagde bekend. Hij bleek contacten te onderhouden met personen die zouden gekend zijn als Syriëstrijders of als kandidaat-Syriëstrijders. Zo bleek dat er sprake was van een organisatie die actief was in mensensmokkel. De klanten zouden geronseld worden in Syrië door de tweede beklaagde en zijn broer, de derde beklaagde zou samen met de eerste beklaagde uit België opereren. De twaalfde beklaagde die een ex-vriendin was van de eerste beklaagde verklaarde dat ze vaak verbleven in Kreta, in het huis van de tiende beklaagde en daar zouden er volgens haar eigenaardige dingen gebeuren. Zo maakte een persoon gebruik van de papieren van de eerste beklaagde om verder te reizen en moest ze ook geld voor hem bewaren. Met de eerste beklaagde ging ze ook naar Parijs, waar ze onbekenden hebben vervoerd. In de verklaringen van de beklaagden kwam vaak naar voor dat ze enkel hun vrienden hielpen en dat ze voor niets betaald werden. De onderzoeksrechter verstuurde internationale rechtshulpverzoeken naar Frankrijk, Griekenland en Zweden. Dit voor onderzoek naar een specifieke beklaagde, onderzoek naar een *safe-house* en om twee beweerde slachtoffers te kunnen verhoren.

Bij de bespreking van de schuldvraag stond de rechtbank wat langer stil bij het begrip criminele organisatie, aangezien alle twaalf beklaagden werden vervolgd voor het deelnemen hieraan en dat de eerste beklaagde hierin een leidend persoon is geweest. Uit artikel 324bis, eerste lid SW volgen er drie constitutieve bestanddelen nl. een gestructureerde vereniging van meer dan twee personen die duurt in de tijd, een vereniging met als oogmerk het in onderling overleg plegen van misdaden en wanbedrijven die strafbaar zijn met een gevangenisstraf van drie jaar of een zwaardere straf en om een direct of indirect vermogensvoordelen te verkrijgen. Dit in acht genomen heeft het strafonderzoek volgens de rechtbank onvoldoende aangetoond dat de handelingen van al de

verschillende beklaagden in dit dossier op deze wijze kunnen worden uitgelegd.

Voor de rechtbank stond het vast dat de eerste beklaagde zich bezighield met het smokkelen van vluchtelingen uit zijn thuisland Syrië en hij daarbij vaak hulp vroeg van vrienden. Daarbovenop werd er gebruik gemaakt van look-a-like documenten. Er werden door de eerste beklaagde financiële vergoedingen gevraagd en bepaalde beklaagden deelden hierin mee. De beweerde slachtoffers zijn allemaal te situeren als vrienden van de eerste beklaagde of minstens kennissen of familie van vrienden en beschikken dus voornamelijk over de Syrische nationaliteit. De moeder van de eerste beklaagde werd niet via een veilig transport overgebracht, maar op een rubberboot. Tenslotte besloot de rechtbank dat uit de feitelijke vaststellingen van de inhoud van de chatgesprekken bleek dat de feiten een stuk verder gaan dan het louter tegen betaling helpen van vrienden en kennissen.

De rechtbank oordeelde enerzijds dat de feiten dienen gekaderd te worden als het illegaal verlenen van hulp door de eerste beklaagde, waarbij hij steeds verder is beginnen gaan en ook financiële tussenkomsten heeft gevraagd. De hulp die hij zelf daarbij heeft gekregen van bepaalde van de beklaagden is niet van die aard om te kunnen spreken van een organisatie die is opgericht om welbepaalde daden van mensensmokkel uit te voeren, maar is eerder van een **fragmentarische aard** en naargelang de specifieke vraag die de eerste beklaagde kreeg, beroep werd gedaan op vrienden of kennissen, van wie hij dacht of hoopte dat zij hem konden helpen. Anderzijds bleek uit de chatberichten van de eerste beklaagde met de tweede, de zesde en de negende beklaagde dat hun onderlinge activiteiten wel degelijk een **gestructureerde vorm** aangenomen hebben die op bestendige wijze er op gericht was personen/gezinnen tegen betaling naar het Westen te smokkelen en dit in strijd met de wetgeving. Bij het organiseren van deze transporten handelden de eerste, tweede, zesde en negende beklaagden binnen het kader van een criminele organisatie, waarbij er een georganiseerde structuur bestond met internationale vertakkingen en waarbij de taakverdeling duidelijk was. Daarop besloot de rechtbank elke beklaagde individueel te beoordelen wat betrof het lid zijn van een criminele organisatie. Deze tenlastelegging werd weerhouden voor vier beklaagden.

De rechtbank veroordeelde zes van de twaalf beklaagden voor de verschillende tenlasteleggingen, zes beklaagden werden aldus volledig vrijgesproken. De straffen die werden uitgesproken gingen van vier maanden hoofdgevangenisstraf tot dertig maanden hoofdgevangenisstraf en een geldboete van 54.000 euro, dit met uitstel.

Aan Myria werd een schadevergoeding toegekend van 1 euro.

De zaak die op **3 november 2017 voor de correctionele rechtbank van Dendermonde**³³⁶ kwam, werd door de Federale Gerechtelijke Politie omschreven als een smokkel die aan een enorm hoge frequentie plaats vond en een enorm groot aantal slachtoffers had. De politie had dit nog nooit eerder vastgesteld in België. De beklaagden hadden voornamelijk de Syrische en Egyptische nationaliteit, al waren er onder hen ook twee Belgen, twee Marokkanen en een Libanees. Ze werden vervolgd voor mensensmokkel met verschillende verzwarende omstandigheden. De slachtoffers waren afkomstig uit Syrië, Eritrea, Soedan, Ethiopië en Afghanistan. Myria was burgerlijke partij in dit dossier.

De federale wegpollitie stelde vast dat er op een E40 parking smokkelactiviteiten plaatsvonden. Ze kregen eveneens een oproep van een vrachtwagenbestuurder over het feit dat er zich transmigranten in de trailer zouden bevinden. Op dat moment werden er drie mensen ontdekt. Sommige van hen hadden reeds eerder pogingen ondernomen om naar het Verenigd Koninkrijk te geraken. Na verschillende meldingen besloot de Federale Gerechtelijke Politie dat er wel degelijk een dadergroep gebruik maakte van de parking in Wetteren om transmigranten naar het Verenigd Koninkrijk te smokkelen. Het zendmastverkeer werd opgevraagd en geanalyseerd. Vervolgens werden de nummers van verdachten afgeluisterd en werden er ook negen observaties uitgevoerd. Uit de verschillende tapgesprekken bleek dat de smokkelaars dreigden met geweld t.a.v. de slachtoffers en hun familie, bij niet betaling door de slachtoffers. Er werden zelfs slagen toegediend met een moersleutel. Ook jonge kinderen werden gesmokkeld. De drijfveer van de smokkelaars was duidelijk geldgewin. Eveneens werd er gebruik gemaakt van koeltransporten. Uit een van de gesprekken die werden afgeluisterd bleek dat een slachtoffer contact opnam met de smokkelaar om hen te bevrijden omdat ze aan het stikken waren en de smokkelaars geen enkel initiatief boden om hulp te bieden. De richtprijzen voor de smokkel varieerde van 1.000 Britse pond à 3.000 Britse pond, gelieerd aan de nationaliteit en de samenstelling van het gezin. De smokkelaars sloten een resultaatsverbintenis af waarbij elke klant in het Verenigd Koninkrijk geraakt. Het geld diende steeds eerst in pand gelegd te worden. Het centrum van de operaties zou in de jungle van Calais gelegen geweest zijn.

In totaal vonden er op 154 verschillend nachten smokkelactiviteiten plaats, of samen 1.994 individuele

smokkelfeiten. De smokkel was een groepsgebeuren met een wisselende samenstelling. Per beklaagde werd bekeken aan hoeveel van deze feiten hij heeft meegedaan. Dit varieerde van 38 smokkelfeiten tot en met alle 1.994 smokkelfeiten.

Uit de verklaringen bleek dat bepaalde beklaagden alle betrokkenheid ontkenden en beweerden zelf het slachtoffer te zijn, terwijl anderen bekenden actief te zijn als smokkelaar met het doel om veel geld te verdienen. Sommige onder hen bleken ook reeds actief geweest te zijn in Frankrijk. Verschillende van de beklaagden evolueerden van klant naar smokkelaar. Verder bleek dat er ook een georganiseerd transport had plaats gevonden (dit is met medeweten van de chauffeur), voor zo'n transport werd 6.500 Britse pond gevraagd.

De rechtbank oordeelde dat alle verzwarende omstandigheden van mensensmokkel die door het Openbaar Ministerie werden gevorderd, werden gepleegd door alle beklaagden. Het betrof de minderjarigheid van verschillende slachtoffers, misbruik van de bijzondere kwetsbare situatie van de slachtoffers, er werd direct of indirect gebruik gemaakt van listige kunstgrepen, geweld, bedreigingen of enige vorm van dwang, of door ontvoering, machtsmisbruik of bedrog, het leven van het slachtoffer werd opzettelijk of door grove nalatigheid in gevaar gebracht, van de betrokken activiteit werd een gewoonte gemaakt en het betrof een daad van deelneming aan de hoofd- of bijkomende bedrijvigheid van een vereniging.

Elke beklaagde had een specifieke rol in het systeem, als ronselaar, waarborger, parkingchef, uitvoerder, begeleider of chauffeur met een gezamenlijk doel: zoveel mogelijk transmigranten aan boord van een vrachtwagen smokkelen om zo geld te kunnen verdienen. De rechtbank meende dat de geldstromen fenomenaal moeten geweest zijn en minimaal moeten worden begroot op 594.000 euro, maar hoogstwaarschijnlijk was het een veelvoud hiervan. Er werden 495 slachtoffers geïdentificeerd waarvan 93 minderjarigen.

De rechtbank veroordeelde de 25 beklaagden met strenge straffen nl. van drie jaar hoofdgevangenisstraf met uitstel en 288.000 euro boete tot tien jaar hoofdgevangenisstraf effectief en een boete van 11.964.000 euro. Er werd een totale soms van 594.000 euro verbeurdverklaard. Veertien veroordeelden tekenden beroep aan tegen dit vonnis.

Myria, kreeg een schadevergoeding van 5.000 euro toegekend.

³³⁶ Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Dendermonde, 3 november 2017, Vakantiekamer (beroep vastgesteld op 17 september 2018).

Multicrimineel Chinees netwerk

Voor de **Nederlandstalige correctionele rechtbank van Brussel stonden op 12 januari 2018**³³⁷ acht beklaagden met de Chinese nationaliteit terecht voor verschillende tenlasteleggingen. Dit betrof onder andere mensenhandel met als doel de uitbuiting van prostitutie, mensensmokkel, afpersing, poging tot afpersing, leider van een vereniging van misdadigers, actieve omkoping, drugsbezit, beslissingen in criminele organisatie, valsheid en bedrieglijk opzet valse stukken, witwassen, deelneming aan een criminele organisatie en onwettig verblijf. Eén slachtoffer en PAG-ASA stelden zich burgerlijke partij bij deze zaak.

De rechtbank oordeelde dat er niet voldoende bewijs was voor de tenlasteleggingen van mensenhandel, poging tot afpersing en deelneming aan een criminele organisatie. De overige tenlasteleggingen werden gegrond verklaard, echter niet steeds voor alle beklaagden. Twee beklaagden werden volledig vrijgesproken.

De tenlastelegging betreffende mensenhandel betrof een minderjarig Chinees meisje van 15 jaar. Echter werd deze enkel gebaseerd op een gesprek tussen beklaagden en besloot de rechtbank dat dit te weinig bewijswaarde betrof.

Vanaf begin 2015 gaven een aantal feiten aanleiding voor het opstarten van een onderzoek naar een smokkelnetwerk waarbij personen van Chinese en Tibetaanse nationaliteit in onwettig verblijf werden gesmokkeld vanuit China via een aantal Europese landen naar België. In januari 2015 werd door de douane-inspectiediensten een DHL-pakketzending met twee authentieke Chinese paspoorten aangetroffen. Deze zending werd verstuurd naar de eerste beklaagde. Daarna meldde zich een slachtoffer aan van mensensmokkel en boden verschillende Chinezen zich in de gemeente aan met een valse identiteitskaart. Uit verder onderzoek bleek dat de slachtoffers naar België werden gesmokkeld en hiervoor aanzienlijke vergoedingen dienden te betalen. Eenmaal de slachtoffers in België waren, werden ze ingezet als personeel in restaurants, illegale voedselateliers, massagesalons, de bouwsector of als oppas, dit meestal om de schulden af te betalen. De slachtoffers werden zowel fysiek als verbaal bedreigd. De bendeleden hielden de slachtoffers volledig onder controle.

De rechtbank oordeelde dat er geen sprake was van een criminele organisatie, aangezien er niet kon worden aangetoond dat er sprake is van de vereiste bestendigheid en complexere vorm van organisatie die

bij een criminele organisatie wordt beoogd. Uit onderzoek bleek namelijk dat er geen vaste rolverdeling was of vaste afspraken, de beklaagden kenden elkaar in functie van de omstandigheden en wanneer dit hen schikte, werkten ze samen om de misdrijven te plegen.

Bij de beoordeling van de verzwarende omstandigheden bij mensensmokkel werd de kwetsbare positie van de slachtoffers weerhouden. De rechtbank nam de verzwarende omstandigheid van criminele organisatie niet aan, wel herkwalficeerde ze dit naar vereniging van misdadigers. Dit aangezien er duidelijk onderlinge banden waren tussen de betrokken beklaagden met het oog op het plegen van het misdrijf mensensmokkel.

Het misdrijf mensensmokkel werd bewezen geacht door de rechtbank omwille van de gedetailleerde, coherente en consistente wijze van het genuanceerde verhaal van een van de slachtoffers. Het slachtoffer bezorgde de politiediensten ook een kopie van het document dat hem door de eerste beklaagde werd bezorgd inzake zijn verblijf in België en een kopie van de vervalste identiteitskaart. Eveneens bezorgde het slachtoffer een lijst van telefoonnummers die allemaal toebehoorden aan de eerste beklaagde. Het slachtoffer verklaarde dat hij 1.000 euro aan de eerste beklaagde betaalde om hem aan werk en een verblijfplaats te helpen, vervolgens nog eens 5.000 euro voor papieren om in België te kunnen verblijven (dit betrof een vervalst document) en daarna nog eens 5.000 euro voor een identiteitskaart, wat ook een vervalsing betrof.

Een ander slachtoffer diende aan de eerst beklaagde een bedrag over te maken zodanig dat hij tussenkwam om haar aan te melden bij een gespecialiseerd opvangcentrum voor slachtoffers van mensenhandel. Voor het bedrag van 500 euro en 16.000 RMB (Renminbi (officiële munt van China)), werd dit door de eerste beklaagde geregeld samen met onder andere een arbeidscontract, een getuigschrift van onderwijs en aanbevelingsbrieven.

Een derde slachtoffer verklaarde op een gedetailleerde, coherente en consistente wijze hoe hij een bedrag van 21.000 euro heeft betaald aan de eerste beklaagde voor een Roemeense identiteitskaart die later vals bleek te zijn.

De rechtbank achtte het ook bewezen dat de eerste en de vijfde beklaagde identiteitskaarten verhuurden om zo een grotere winst te maken. Dit werd bevestigd op basis van telefonieonderzoek en observaties. Verder waren eerste beklaagde en zevende beklaagde betrokken bij het verhuren van kamers waar de gesmokkelde personen werden ondergebracht.

³³⁷ Corr. Brussel Nederlandstalig, 12 januari 2018, 46me kamer (definitief).

De rechtbank nam alle verzwarende omstandigheden aan voor de eerste beklaagde nl. kwetsbare toestand, gewoonte en vereniging van misdadigers. Voor de andere twee werd de gewoonte niet bewezen geacht.

De andere beklaagden werden vrijgesproken voor het misdrijf mensensmokkel, echter werden deze wel veroordeeld voor andere tenlasteleggingen. Enkel de vierde en de achtste beklaagde werden volledig vrijgesproken.

In hoofde van twee beklaagden werd het misdrijf witwassen bewezen. Uit het strafdossier bleek dat de eerste beklaagde meer inkomsten genoten had dan diegene die hij heeft aangegeven. Ook werd er nog een bedrag verzonden via geldverzendingskantoren en vond men na analyse van de rekeningen dat er drie overschrijvingen naar China hadden plaats gevonden. De eerste beklaagde legde tegenstrijdige verklaringen af met betrekking tot de afkomst van deze bedragen. Ook bij de tweede beklaagde vonden er verdachte transacties plaats die de rechtbank kwalificeerde als witwaspraktijken.

De eerste beklaagde, die de leidende figuur was bij de mensensmokkel, werd veroordeeld tot vier jaar gevangenisstraf en een geldboete van 54.000 euro. De vijfde en zevende beklaagden werden veroordeeld tot achttien maanden gevangenisstraf en een geldboete tussen de 6.000 en 30.000 euro, dit beiden met uitstel. De overige beklaagden kregen straffen van zes à elf maanden gevangenisstraf, 100 uur werkstraf en een geldboete van 600 euro. Er werd ten opzichte van de eerste beklaagde een som van 75.585,07 euro en de tweede beklaagde een som van 28.964 euro verbeurdverklaard.

Aan PAG-ASA werd een burgerlijke schadevergoeding toegekend van 500 euro. Aan een slachtoffer die zich burgerlijke partij stelde werd een materiële schadevergoeding van 13.000 euro toegekend en een morele schadevergoeding van 500 euro. De rechtbank oordeelde dat de inbeslaggenomen sommen in het voordeel van de laatste burgerlijke partij moesten worden vrijgegeven.

Iraaks netwerk

In deze zaak die voor de **Nederlandstalige correctionele rechtbank van Brussel kwam op 6 februari 2018**³³⁸ stonden vier Iraakse beklaagden terecht voor georganiseerde mensenmokkel. Eén Afghaans slachtoffer en PAG-ASA stelden zich burgerlijke partij.

Deze mensensmokkel kwam aan het licht toen de politie op een avond een achtervolging inzette op een bestelwagen die een stuk aan het spookrijden was, daarna keerde de wagen om op de autostrade en zigzagde over de weg. Tijdens de achtervolging trachtte de bestuurder verschillende politievoertuigen van de weg te rijden. De aanrijdingen konden telkens nipt worden ontweken. Daarna verloor de bestuurder de controle over de bestelwagen, werd het voertuig in de lucht geslingerd en ging het verschillende malen over kop en kwam uiteindelijk op zijn flank terecht in de berm. In het voertuig bleken zestien personen te hebben gezeten, deze dienden allen voor verzorging naar het ziekenhuis te worden overgebracht. Onder hen waren er dertien zwaargewonden en drie lichtgewonden. Twee kinderen waren in levensgevaar. Het betrof een familie uit Irak, een koppel uit Irak, vier Afghanen, een minderjarige jonge man uit Irak en een onbekende persoon. Het waren allemaal transmigranten die op doortocht waren richting het Verenigd Koninkrijk.

Onmiddellijk waren er aanwijzingen dat het ging om een transport uitgevoerd door vier mensensmokkelaars, waarbij twaalf personen werden overgebracht van het kamp in Duinkerken naar België om zo in een vrachtwagen richting het Verenigd Koninkrijk te gaan. In het voertuig werd eveneens het nodige materiaal gevonden om laaddeuren van de vrachtwagen open te breken.

Na verschillende verhoren werd duidelijk wie welke rol speelde bij het transport. De slachtoffers verklaarden dat ze naar het Verenigd Koninkrijk wilden reizen. Een van de slachtoffers verklaarde dat hij hiervoor 2.000 euro had betaald. Een ander slachtoffer verklaarde zo'n 8.000 à 9.000 dollar per persoon betaald te hebben. Verschillende slachtoffers hadden reeds een poging of pogingen ondernomen om het Verenigd Koninkrijk te bereiken. Een van de slachtoffers was op het moment van de feiten nog minderjarig, wat voor een verzwarende omstandigheid zorgt. Het voertuig bleek onderweg al eens gestopt te zijn om een aantal mensen in vrachtwagens te steken. Er waren echter geen geschikte vrachtwagens meer over. Zodat de overige personen opnieuw vertrokken met de bestelwagen. De slachtoffers hun verklaringen waren eenduidig over wie de smokkelaars waren en welke betrokkenheid ze hadden bij de mensensmokkel.

De beklaagden verklaarden bij hun aanhouding niets met de mensensmokkel te maken te hebben en zelf slachtoffer te zijn van mensensmokkel. Verder beriepen ze zich op hun zwijgrecht. Uit het onderzoek bleek dat de eerste beklaagde een hulpje was van de smokkelaars. Hij moest onder andere kijken of de vrachtwagens toegankelijk waren of niet. De tweede beklaagde begeleidde de

³³⁸ Corr. Brussel Nederlandstalig, 6 februari 2018, 51ste kamer (beroep).

personen in het bos en hielp ze mee instappen in de vrachtwagens en controleerde deze ook. De derde beklaagde bleek de chauffeur van de bestelwagen te zijn geweest. Hij ontkende dit met klem. Tijdens de verhoren nam hij een zeer arrogante houding aan en bleek ook dat hij Frans en Engels sprak. De vierde beklaagde werd gekenmerkt als de topsmokkelaar, de verantwoordelijke. De andere mensensmokkelaars moesten verantwoording afleggen aan hem. Het onderzoek bestond eveneens uit een telefonieonderzoek en een DNA-analyse, hiermee werden de hoofdharen die gevonden waren in een pruik die gedragen geweest zou zijn door de bestuurder vergeleken met de referentieprofielen van de verdachten. Dit staaft bevestigde dat de derde beklaagde wel degelijk de chauffeur was.

De rechtbank oordeelde dat de tenlastelegging van mensensmokkel gegrond was en nam verschillende verzwarende omstandigheden in rekening nl. de minderjarigheid van drie slachtoffers, misbruik van de kwetsbare toestand, deelname aan criminele organisatie en dat van de betrokken activiteit een gewoonte werd gemaakt. Ook andere tenlasteleggingen werden bewezen geacht waaronder de kwaadwillige belemmering van het verkeer door de derde beklaagde.

Aangezien de beklaagden verschillende rollen hadden, werden er ook verschillende straffen uitgesproken. De eerste beklaagde, die een beperktere rol speelde in de mensensmokkel, kreeg een gevangenisstraf van veertig maanden en een geldboete van 11 x 8.000 euro. De tweede beklaagde die werd gezien als een uitvoerder van de taken en zich met gemak leende voor het plegen van de feiten kreeg een gevangenisstraf van vier jaar en een geldboete van 11 x 8.000 euro. De derde beklaagde die duidelijk een sturende rol had en eveneens een verpletterende verantwoordelijkheid had voor het zwaar verkeersongeval werd veroordeeld tot zes jaar gevangenisstraf en een geldboete van 11 x 8.000 euro. De vierde beklaagde die eveneens gezien werd als een uitvoerder van de taken werd veroordeeld tot vier jaar gevangenisstraf en een geldboete van 11 x 8.000 euro. De laatste drie beklaagden werden voor een andere tenlastelegging veroordeeld tot nog eens drie maanden gevangenisstraf.

Op burgerlijk gebied kreeg PAG-ASA een morele en materiële schadevergoeding toegekend van 1.000 euro. Een slachtoffer stelde zich ook burgerlijke partij, aan hem werd 5.000 euro morele en materiële schadevergoeding toegekend uit hoofde van alle beklaagden. Daarbovenop werd hem eveneens een bedrag van 4.475 euro morele en materiële schadevergoeding toegekend ingevolge verwondingen en hospitalisatie en een bedrag van 1.000

euro morele en materiële schadevergoeding ingevolge revalidatie in hoofde van de derde beklaagde.

Eritrese smokkel

Bij een dossier dat **op 30 januari 2018 door de correctionele rechtbank van Luik**³³⁹ werd behandeld gaat het om twee beklaagden, een man en een vrouw, die werden vervolgd voor mensensmokkel waarvan 16 vreemdelingen, hoofdzakelijk Eritreeërs (en ook enkele Soedanezen) het slachtoffer waren, met de verzwarende omstandigheden bendevoorming en illegaal verblijf.

Het dossier is geopend door de Federale Gerechtelijke Politie van Luik, die sinds verschillende maanden een toestroom van migranten op de autosnelwegparking van Bettincourt (Borgworm) had vastgesteld. Deze migranten namen in kleine groepjes de trein vanuit Brussel-Noord richting Borgworm en gingen vervolgens te voet tot aan de bewuste parking, om na betaling van een geldsom, op een vrachtwagen richting het Verenigd Koninkrijk te stappen. Tijdens de maand mei 2017 voerde de politie controles uit en op 24 juli 2017 hield FEDASIL een informatie-operatie, waarbij de migranten een folder overhandigd kregen, om hen af te raden zich naar de parking te begeven. Op 25 juli 2017 organiseerde de federale politie een grootschalige operatie rond het station van Borgworm en op de parking van Bettincourt. Tijdens die operatie werden 16 personen die hier illegaal verbleven (zonder geldig document) en twee met een in het buitenland uitgereikte verblijfstitel (de beklaagden) op de autosnelwegparking, aan het station van Borgworm of op de weg tussen beide opgepakt. Een van die personen, een dame die als beklaagde werd geïdentificeerd, werd in gezelschap van een andere persoon in het station van Borgworm opgepakt. Ze was van Eritrese afkomst maar als vluchteling erkend in Griekenland. Ze werd aangetroffen met een stapel bankbiljetten en een smartphone met een abonnement bij een Griekse telecomoperator op zak. De andere beklaagde, die tevens in Griekenland als vluchteling was erkend, werd op de parking van Bettincourt opgepakt, terwijl hij zich samen met vijf andere migranten, in de oplegger van een vrachtwagen bevond. Hij had een smartphone, 336 euro en een treinticket Brussel-Borgworm op zak.

De vrouwelijke beklaagde werd verschillende keren door de politie verhoord en één keer door de onderzoeksrechter. Regelmatig wijzigde ze haar verklaringen.

De politie voerde onderzoek bij Western Union en de beelden van de bewakingscamera's aan het Noordstation

³³⁹ Corr. Luik, afdeling Luik, 30 januari 2018.

werden geanalyseerd. Ook gsm's van beide beklaagden en van een migrante zouden worden geanalyseerd.

De rechtbank veroordeelde enkel de vrouwelijke beklaagde voor de tenlastelegging mensensmokkel en wees erop dat het begrip "bijdragen" om de transit mogelijk te maken, o.a. betrekking had op situaties zoals het betalen van de reiskosten, het reserveren van de vervoersbewijzen... Aanvankelijk was het niet de bedoeling om het slachtoffer uit te buiten, maar enkel om het overschrijden of illegaal of onrechtmatig verblijf van een niet EU-onderdaan via of op het grondgebied van een EU-lidstaat mogelijk te maken. Het morele element vereist een bijzonder opzet en heeft betrekking op de wil om zich ten koste van het slachtoffer of zijn familie te verrijken. De rechtbank was op basis van volgende elementen van oordeel dat de vrouwelijke verdachte dader/medeplichtige van mensensmokkel was: een verklaring van een van de migrantenvrouwen, die de verdachte als contactpersoon had aangewezen en aan wie het geld moest worden overhandigd vooraleer ze in de vrachtwagens stapten; grote geldbedragen in kleine coupures die op de beklaagde werden teruggevonden (3.615 euro); erkenning door de beklaagde tijdens haar verhoren dat dit geld afkomstig was van de slachtoffers (het gevraagde bedrag varieerde van 600 tot 1.000 euro per persoon); tegenstrijdige, evoluerende en soms weinig geloofwaardige uitleg van de beklaagde op verschillende punten.

De rechtbank veroordeelde de beklaagde ook voor de verzwarende omstandigheden misbruik van een kwetsbare situatie en bendeforming (de beklaagde handelde immers niet alleen en elk van de mededaders, ook al zijn ze niet geïdentificeerd, hadden een welbepaalde rol). Ze werd wel vrijgesproken voor de verzwarende omstandigheid dat de feiten ten opzichte van een minderjarige zijn gepleegd, omdat de rechtbank oordeelde dat dit onvoldoende door elementen uit het dossier was aangetoond. Deze minderjarige is niet verhoord en in het dossier zat geen enkel identiteitsdocument en/of geboorteakte, of ander stuk waaruit de geboortedatum en dus de minderjarigheid ontegensprekelijk is gebleken. De rechtbank sprak de beklaagde ook vrij van de omstandigheid gewoonte van de activiteit.

De rechtbank sprak daarentegen wel de andere beklaagde (niet verschenen) vrij van de tenlastelegging mensensmokkel (en bijgevolg ook bendeforming) en gaf hem het voordeel van de twijfel: hij betwistte de tenlastelegging mensenhandel; hij werd ook niet door de politie verhoord en slechts zeer kort door de onderzoeksrechter; noch de andere beklaagde, noch iemand anders heeft hem aangewezen als

betrokkene bij deze feiten; uit de telefoontaps en bewakingscamerabeelden is niets relevants gebleken.

De rechtbank sprak de beide beklaagden ook vrij voor de tenlastelegging illegaal verblijf, aangezien ze beide over een in Griekenland uitgereikte verblijfstitel en over een reisdocument waarmee ze zich binnen de Schengenruimte mochten verplaatsen, beschikten.

De beklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van drie jaar (met uitstel van vijf jaar voor de uitvoering van de helft van de gevangenisstraf) en tot een boete van 128.000 euro (met uitstel van drie jaar voor de uitvoering van de helft van de geldboete).

Deel 4

Statistieken

Na de gegevens inzake mensenhandel, gaat Myria dieper in op de gegevens inzake mensensmokkel. Daarbij focussen we onder meer op de aanhoudingscijfers in het kader van transmigratie. Die cijfers komen van de zes mogelijke actoren in een dossier van mensenhandel of mensensmokkel in België: de politie, de ECOSOC-cellen van de inspectiedienst van de RSZ, het College van Procureurs-generaal (vervolgingen door de parketten), de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ), de gespecialiseerde slachtoffercentra PAG-ASA, Payoke en Sürüya, en de Dienst voor het Strafrechtelijk beleid van de FOD Justitie (veroordelingen).

Inleiding

In dit deel van het verslag komen een reeks kerncijfers aan bod die Myria heeft ontvangen van de zes actoren die mogelijk een rol spelen in strafzaken rond mensenhandel of mensensmokkel in België. Eerst behandelen we mensenhandel, vervolgens mensensmokkel waarbij we focussen op de administratieve aanhoudingen in het kader van transmigratie.

De zes actoren waarvan we cijfers ontvangen zijn:

- de politie, met informatie uit de Algemene Nationale Gegevensbank (ANG);
- de inspectiedienst van de RSZ, ECOSOC-cellen;
- het College van Procureurs-generaal met informatie over de vervolgingen die door de parketten zijn ingesteld;
- de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ);
- PAG-ASA, Payoke en Sürya, de gespecialiseerde slachtoffercentra;
- de Dienst voor het Strafrechtelijk beleid van de FOD Justitie, met informatie over veroordelingen.

De cijfers van de verschillende actoren zijn onderling niet geharmoniseerd. Ze volstaan dus niet als basis om het beleid te evalueren of om strategische analyses te ondersteunen. Dat beperkt ook aanzienlijk de mate waarin verslag kan worden uitgebracht bij de Europese instellingen. Myria werkt dagelijks met de verschillende actoren samen om de best mogelijke cijfers te verzamelen.

Waarschuwing

- De cijfers in dit verslag zijn geen weergave van de werkelijke omvang van het fenomeen mensenhandel en -smokkel, maar alleen van de feiten en slachtoffers die door de autoriteiten zijn gedetecteerd. Over niet-gedetecteerde feiten en slachtoffers bestaan momenteel geen schattingen.
- Deze cijfers en hun evolutie geven vooral informatie over het overheidsoptreden ter bestrijding van mensenhandel en mensensmokkel eerder dan over die fenomenen zelf.

De beschikbare cijfers over mensenhandel en mensensmokkel tonen maar het topje van de ijsberg. De reële omvang van het fenomeen is niet bekend.

1. Mensenhandel

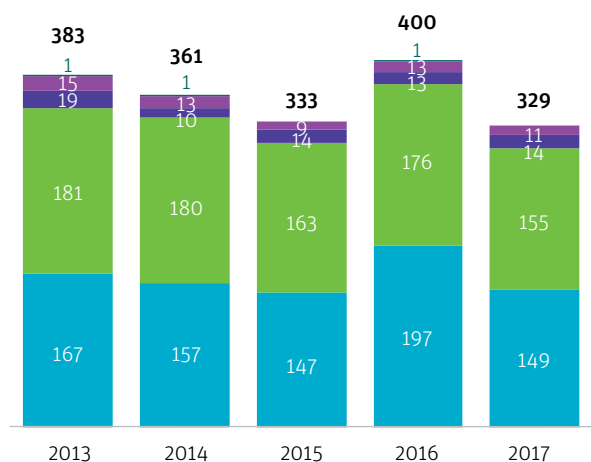
Inbreuken mensenhandel (gegevens van de politie)

Methodologische wijziging

De cijfers in dit verslag zijn anders samengesteld dan in onze vorige verslagen. Na overleg met de politie en om doelgerichter de aanvankelijke processen-verbaal inzake mensenhandel en -smokkel in beeld te brengen, is beslist om alleen de cijfers met betrekking tot "feiten" op te nemen en niet langer die met betrekking tot "fenomenen". De cijfers uit de vorige verslagen hadden soms niet rechtstreeks met de materie te maken. Zo werd

"uitbuiting van ontucht" bijvoorbeeld meegenomen in de vaststellingen rond seksuele uitbuiting. In dit verslag worden dus minder cijfers voorgesteld dan in de vorige verslagen. De methodologische wijziging maakt dat de door de politie geregistreerde cijfers in dezelfde orde van grootheden liggen als de strafzaken die bij het parket aanhangig werden gemaakt.

■ Orgaanhandel
 ■ Gedwongen misdrijf/misdaad
 ■ Uitbuiting van de bedelarij
 ■ Economische uitbuiting
 ■ Seksuele uitbuiting
Totaal

In 2017:

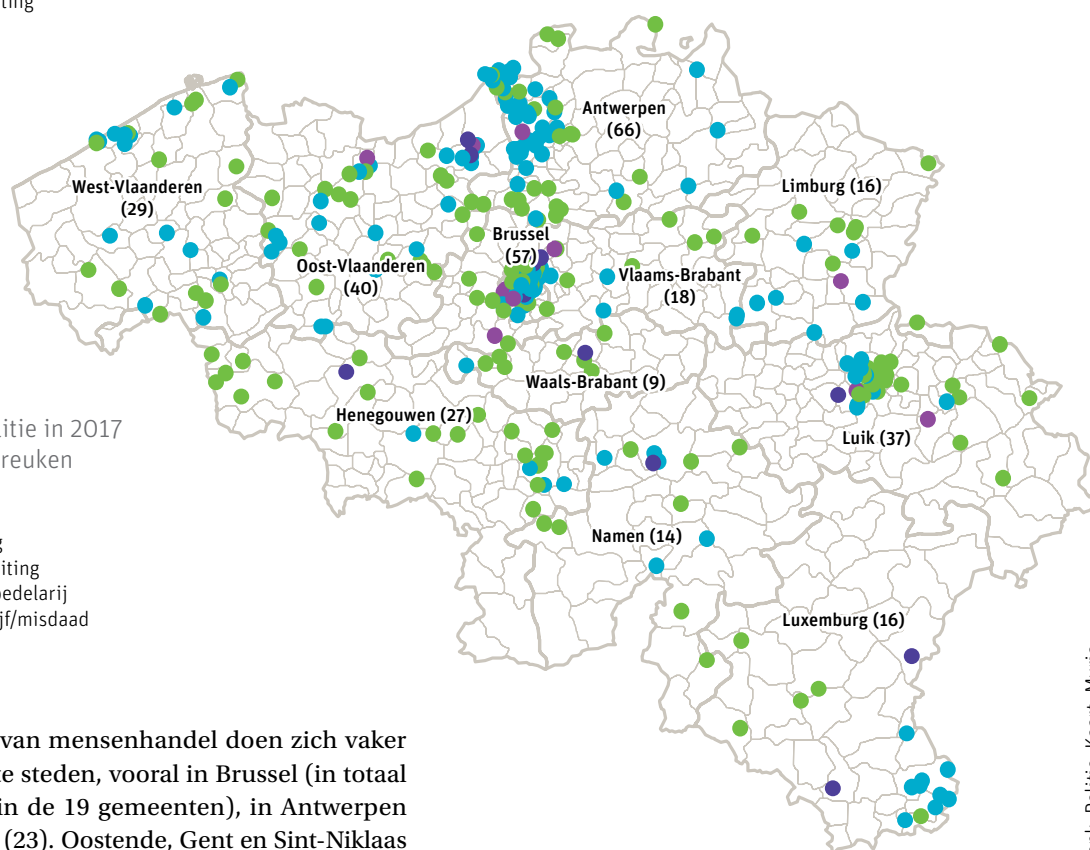
- De politie heeft in totaal 329 inbreuken van mensenhandel geregistreerd: 149 met het oog op seksuele uitbuiting, 155 met het oog op economische uitbuiting, 14 met het oog op uitbuiting van de bedelarij en 11 met betrekking tot gedwongen misdrijven of misdaden. In 2017 waren er geen slachtoffers van mensenhandel met het oog op orgaanhandel.

Op basis van de nieuwe methodologie stellen we tussen 2016 en 2017 het volgende vast:

- Een globale daling van het aantal door de politie geregistreerde inbreuken mensenhandel (-18%). De inbreuken voor seksuele uitbuiting zijn sterker gedaald (-24%) dan die voor economische uitbuiting (-12%).

Aantal door de politie in 2017 geregistreerde inbreuken mensenhandel

● Seksuele uitbuiting
 ● Economische uitbuiting
 ● Uitbuiting van de bedelarij
 ● Gedwongen misdrijf/misdaad

In 2017:

- De inbreuken van mensenhandel doen zich vaker voor in de grote steden, vooral in Brussel (in totaal 57 inbreuken in de 19 gemeenten), in Antwerpen (38) en in Luik (23). Oostende, Gent en Sint-Niklaas staan op de vijfde plaats met elk 9 inbreuken. In Brussel en Antwerpen hebben de meeste inbreuken betrekking op seksuele uitbuiting (63% in Brussel en 84% in Antwerpen), terwijl de meeste inbreuken in Luik betrekking hebben op economische uitbuiting (70%).
- Opvallend is dat de inbreuken van seksuele uitbuiting zich hoofdzakelijk in de provincie Antwerpen en in Brussel voordoen. Beide steden zijn goed voor meer dan de helft van de inbreuken die op nationaal niveau

en voor dat type uitbuiting worden geregistreerd. De inbreuken van economische uitbuiting werden dan weer het vaakst geregistreerd in de provincies Antwerpen, Luik en Henegouwen. De inbreuken van uitbuiting van de bedelarij werden het vaakst geregistreerd in Brussel (5 van de 14 inbreuken).

Processen-verbaal van de inspectiedienst van de RSZ, ECOSOC-cellen

De ECOSOC-cellen van de inspectiedienst van de RSZ hebben in 2017:

- **39** processen-verbaal opgesteld betreffende **65** werknemers;
- **48** werknemers gedetecteerd als vermoedelijk slachtoffer van mensenhandel.

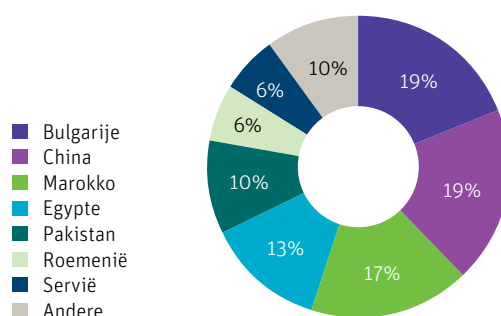
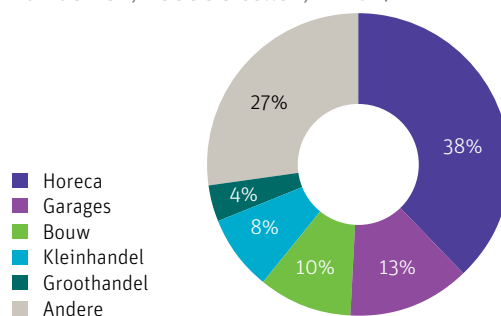
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Processen-verbaal	33	38	29	37	58	32	39
Aantal werkrachten	46	123	69	48	425	52	65

Merk op: In 2015 werden uitzonderlijk meer processen-verbaal opgemaakt in de transportsector voor situaties van sociale dumping gerelateerd aan mensenhandel.

Deze gegevens zijn afkomstig van de statistische analyse van de processen-verbaal: enerzijds de aan de Procureur des Konings en/of de arbeidsauditeur verzonden pro justitia's, anderzijds de gerechtelijke verslagen gericht aan de arbeidsauditeur, de procureur of de onderzoeksrechter wanneer het onderzoek door die laatste is gelast.

Economische sectoren en werknemers gedetecteerd als vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel door de inspectiedienst van de RSZ, ECOSOC-cellen, in 2017

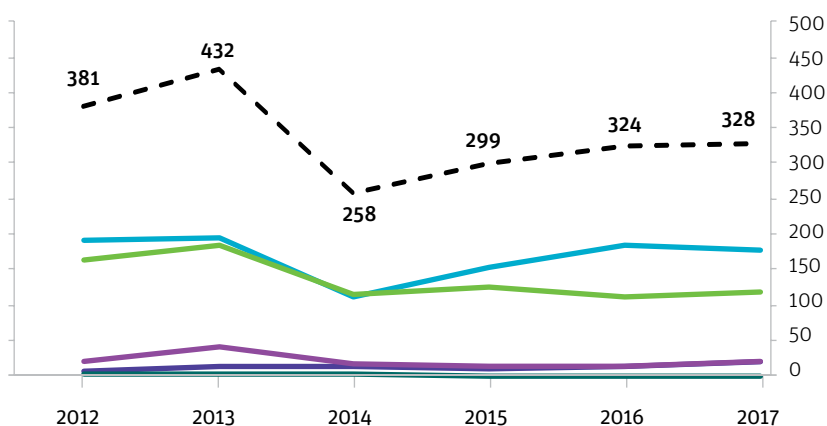
Economische sectoren en nationaliteiten van werknemers gedetecteerd als vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel door de inspectiedienst van de RSZ, ECOSOC-cellen, in 2017

	Horeca	Garages	Bouw	Kleinhandel	Groothandel	Schoonmaak-activiteiten	Andere	Totaal
Bulgarije							9	9
China	8						1	9
Marokko	3	1			2		2	8
Egypte	6							6
Pakistan		4		1				5
Roemenië			1	1		1		3
Servië			3					3
Ivoorkust				1				1
Afghanistan				1				1
Nederland		1						1
Slovakije			1					1
Togo	1							1
Totaal	18	6	5	4	2	1	12	48

Strafzaken voor mensenhandel bij de parketten

- **328** strafzaken zijn in 2017 bij de parketten binnengekomen wegens mensenhandel.
- Dat cijfer is stabiel tegenover 2016.
- 54% van die strafzaken hadden betrekking op seksuele uitbuiting en 35% op economische uitbuiting. Uitbuiting van de bedelarij was goed voor 5%, gedwongen misdrijven of misdaden ook voor 5%.
- Het ressort Antwerpen kreeg in 2017 de meeste strafzaken inzake mensenhandel te verwerken (82), gevolgd door Gent (76), Brussel (75), Luik (73), Bergen (21) en het federaal parket (1).

Een **nieuwe strafzaak** wordt geopend op basis van een aanvankelijk proces-verbaal (op basis van een navolgend pv wordt geen nieuwe strafzaak geopend). Een nieuwe strafzaak kan ook worden geopend op basis van een klacht of een burgerlijke partijstelling.

Seksuele uitbuiting	190	196	111	151	184	176
Economische uitbuiting	164	184	115	124	112	116
Uitbuiting van de bedelarij	7	12	14	10	14	18
Gedwongen misdrijf/misdaad	18	39	17	14	14	18
Orgaanhandel	2	1	1	0	0	0
Totaal	381	432	258	299	324	328

Methodologische opmerkingen

- Dit zijn de gegevens uit de Databank van het College van Procureurs-generaal zoals vastgesteld op 8 januari 2018.
- Ze bevatten het aantal strafzaken die in de loop van 2017 bij de correctionele parketten (ook het federaal parket) zijn binnengekomen.
- Ze beperken zich tot inbreuken die door meerderjarigen zijn gepleegd en hebben geen betrekking op strafzaken die door de arbeidsauditeur zijn behandeld. Ook met de strafzaken die door het parket van Eupen zijn behandeld is geen rekening gehouden (bij gebrek aan vertaling van het systeem in het Duits).
- Er bestaat een risico op dubbele telling van de strafzaken die voor beschikking naar een ander arrondissement worden doorverwezen of wanneer ze naar een andere afdeling van hetzelfde gerechtelijk arrondissement worden verwezen.
- In elke strafzaak kunnen één of meer beklagden betrokken zijn.

Mensenhandel succesvol vervolgen is vaak moeilijk

In 2017 bij de parketten binnengekomen strafzaken, die op 8 januari 2018 waren geseponeerd

	Geseponeerde strafzaken	Totaal	Geseponeerde strafzaken
Seksuele uitbuiting	43	176	24%
Economische uitbuiting	19	116	16%
Uitbuiting van de bedelarij	10	18	56%
Gedwongen misdrijf/misdaad	8	18	44%
Totaal	80	328	24%

- **24%** van de strafzaken die in 2017 bij de parketten zijn binnengekomen, waren op 8 januari 2018 geseponeerd.
- Het aantal geseponeerde strafzaken is bijzonder hoog in het geval van uitbuiting van de bedelarij (56%) en van onder dwang gepleegde misdrijven of misdaden (44%).
- 39% van alle seponeringen is het gevolg van onvoldoende bewijslast, 24% van het feit dat de dader onbekend is en 15% van een "andere prioriteit".

Ressort : omschrijving van de territoriale bevoegdheid van één jurisdictie. België is verdeeld in vijf grote gerechtelijke ressorten met elk een hof van beroep. Dat is bevoegd voor verschillende gerechtelijke arrondissementen.

- Antwerpen → Antwerpen en Limburg
- Brussel → Brussel en Halle-Vilvoorde, Leuven en Waals-Brabant
- Gent → West-Vlaanderen en Oost-Vlaanderen
- Luik → Luik, Eupen, Namen en Luxemburg
- Bergen → Henegouwen

Ressort van Antwerpen

- Meeste strafzaken geopend voor seksuele uitbuiting (61%).
- Globaal stabiel tegenover 2016 maar stijging van het aantal strafzaken voor economische uitbuiting en lichte daling van het aantal strafzaken voor seksuele uitbuiting.

Ressort van Brussel

- Meeste strafzaken voor seksuele uitbuiting (55%) maar daling ervan tegenover 2016.
- Globale daling tegenover 2016.
- Stijging van het aantal strafzaken voor uitbuiting van de bedelarij en onder dwang gepleegde misdrijven of misdaden.

Ressort van Gent

- Meeste strafzaken voor seksuele uitbuiting (63%).
- Globale daling die te maken heeft met de sterke daling van het aantal strafzaken voor economische uitbuiting.
- Lichte stijging van het aantal strafzaken voor seksuele uitbuiting en daling van de strafzaken voor gedwongen misdrijven of misdaden.

Ressort van Luik

- Meeste strafzaken voor economische uitbuiting (45%).
- Zeer sterke stijging van het aantal binnen het ressort van Luik aanhangig gemaakte strafzaken voor mensenhandel (29 in 2016, 73 in 2017). Het aantal binnen dit ressort aanhangig gemaakte strafzaken voor eender welk type uitbuiting is tussen 2016 en 2017 soms meer dan verdubbeld.

Ressort van Bergen

- Meeste strafzaken voor economische uitbuiting (57%).
- Aantal strafzaken veel geringer dan binnen andere ressorten.
- Globaal stabiel tegenover 2016 maar lichte stijging van het aantal strafzaken voor economische uitbuiting en lichte daling van het aantal strafzaken voor seksuele uitbuiting.

Federaal parket

- Eén strafzaak in 2017 voor economische uitbuiting.
- Dat cijfer is stabiel tegenover 2016.

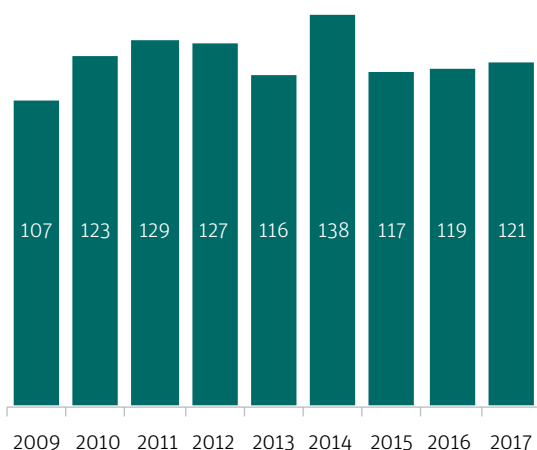

Nomenclatuur van de inbreuken

Seksuele uitbuiting	37L	art. 433 ^{quinq} ies § 1 1°SW
Economische uitbuiting	55D	art. 433 ^{quinq} ies § 1 3°SW
Uitbuiting van de bedelarij	29E	art. 433 ^{quinq} ies § 1 2°SW
Gedwongen misdrijf/misdaad	55F	art. 433 ^{quinq} ies § 1 5°SW
Orgaanhandel	55E	art. 433 ^{quinq} ies § 1 4°SW

Slachtoffers van mensenhandel die in de procedure zijn gestapt (gegevens Dienst Vreemdelingenzaken)

2017:

- **121 slachtoffers** van mensenhandel zijn in de procedure gestapt (**stabiel** tegenover 2016).
- 36% van die slachtoffers zijn **Nigeriaans**: 42 slachtoffers van seksuele uitbuiting, 2 van economische uitbuiting. Daarna volgen de slachtoffers met de **Marokkaanse** nationaliteit (15 van economische uitbuiting en 2 van seksuele uitbuiting) en die met de **Hongaarse** nationaliteit, met 10 voor economische en 2 voor seksuele uitbuiting.

Vijf minderjarigen zijn in 2017 in de slachtofferprocedure gestapt:

- 4 niet-begeleide minderjarige slachtoffers van economische uitbuiting
- 1 niet-begeleid slachtoffer van seksuele uitbuiting

Hongarije

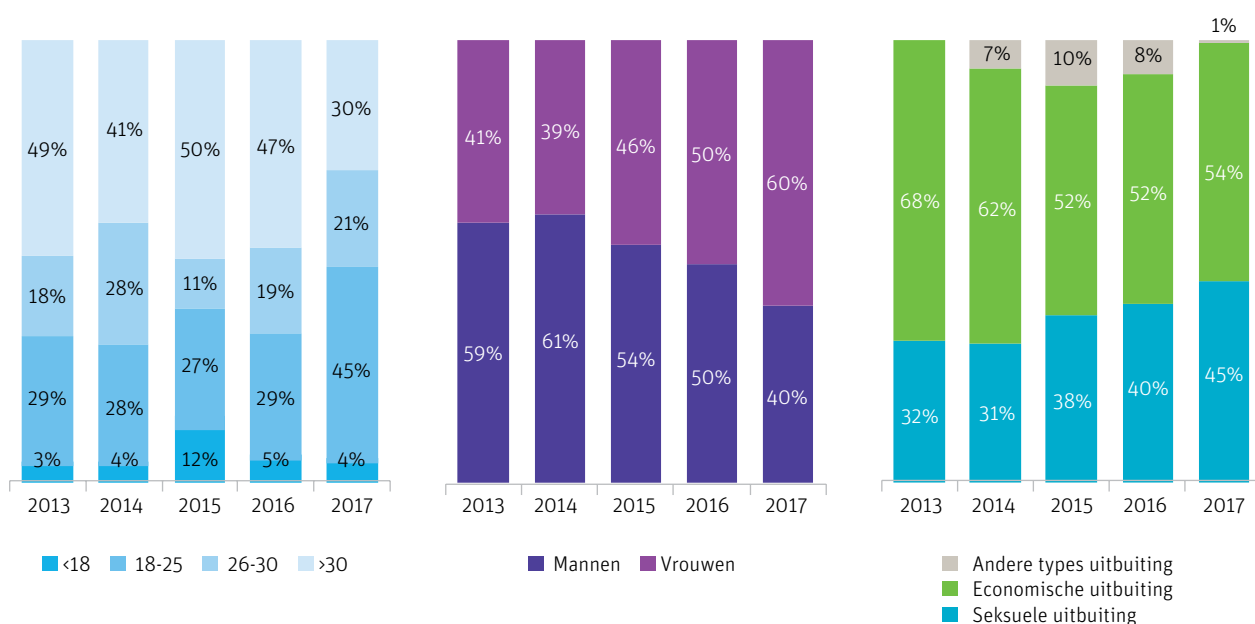

Roemenië

Roemenië

	Seksuele uitbuiting	Economische uitbuiting	Andere	Totaal
Nigeria	42	2		44
Marokko	2	15		17
Hongarije	2	10		12
Egypte		6		6
Kameroen		4		4
India		4		4
Roemenië	1	3		4
China		3		3
Pakistan		3		3
Albanië	2			2
Ivoorkust		2		2
Ghana		2		2
Portugal		2		2
Senegal		2		2
Bangladesh		1		1
Bosnië-Herz.			1	1
Bulgarije	1			1
Burkina Faso		1		1
Italië		1		1
Kosovo		1		1
Polen		1		1
Tsjechië	1			1
Sierra Leone	1			1
Suriname	1			1
Thailand	1			1
Togo		1		1
Tunesië		1		1
Onbepaald	1			1
Totaal	55	65	1	121

De categorie **Andere types uitbuiting** heeft betrekking op gevallen waarvoor het type uitbuiting op het ogenblik van de eerste aanvraag van documenten nog niet duidelijk is bepaald.

Evolutie van het profiel van de slachtoffers voor de periode 2013-2017:

- De in 2017 in de procedure gestapte slachtoffers zijn gemiddeld jonger dan die van de afgelopen jaren (70% zijn jonger dan 30 jaar).
- Stijging van het aantal slachtoffers van seksuele uitbuiting (32% in 2013 en 45% in 2017).
- Stijging van het aantal vrouwen.
- Het aantal slachtoffers van seksuele uitbuiting daalt van 68% in 2013 naar 54% in 2017.

Leeftijd	Seksuele uitbuiting					Economische uitbuiting					Andere types uitbuiting					Totaal				
	2013	2014	2015	2016	2017	2013	2014	2015	2016	2017	2013	2014	2015	2016	2017	2013	2014	2015	2016	2017
<18	4	1	5	4	1	0	1	3	2	4	0	3	6	0	0	4	5	14	6	5
18-25	15	19	22	23	40	19	18	9	9	13	0	1	1	2	1	34	38	32	34	54
26-30	8	12	7	7	12	13	26	6	13	14	0	0	0	3	0	21	38	13	23	26
>30	10	11	10	14	2	47	41	43	38	34	0	5	5	4	0	57	57	58	56	36
Totaal	37	43	44	48	55	79	86	61	62	65	0	9	12	9	1	116	138	117	119	121
Mannen	1	5	2	0	1	67	74	52	51	47	0	5	9	8	0	68	84	63	59	48
Vrouwen	36	38	42	48	54	12	12	9	11	18	0	4	3	1	1	48	54	54	60	73

Type uitbuiting	Nationaliteit	M				Totaal M	V				Totaal V	Totaal
		<18	18-25	26-30	≥30		<18	18-25	26-30	≥30		
Economische uitbuiting	Marokko			3	7	10		1	2	2	5	15
	Hongarije		2			2	3	4		1	8	10
	Egypte			2	4	6						6
	Kameroen		1		2	3				1	1	4
	India			1	3	4						4
	China			1	1	2				1	1	3
	Pakistan		1	1	1	3						3
	Roemenië	1			1	2				1	1	3
	Ivoorkust		2			2						2
	Ghana			2		2						2
	Nigeria				1	1			1		1	2
	Portugal				2	2						2
	Senegal				2	2						2
	Bangladesh				1	1						1
	Burkina Faso			1		1						1
	Italië		1			1						1
	Kosovo		1			1						1
	Polen				1	1						1
	Togo				1	1						1
	Tunesië									1	1	1
	Subtotaal	1	8	11	27	47	3	5	3	7	18	65
Seksuele uitbuiting	Nigeria			1		1		30	10	1	41	42
	Albanië							2			2	2
	Hongarije							1		1	2	2
	Marokko							1	1		2	2
	Bulgarije							1			1	1
	Tsjechië							1			1	1
	Roemenië						1				1	1
	Sierra Leone							1			1	1
	Suriname							1			1	1
	Thailand							1			1	1
	Onbepaald							1			1	1
	Subtotaal			1		1	1	40	11	2	54	55
Andere	Bosnië-Herz.							1			1	1
	Subtotaal							1			1	1
Totaal		1	8	12	27	48	4	46	14	9	73	121

Documenten uitgereikt door de Dienst Vreemdelingenzaken aan de slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel

		2012	2013	2014	2015	2016	2017
BGV 45 dagen		36	30	33	17	10	3
Bijlage 15							20
Attest van immatriculatie (AI)		143	117	139	115	119	112
Verlenging AI		12	15	11	23	27	31
Mensenhandel	Tijdelijk BIVR (Kaart A)	106	100	85	90	84	97
	Verlenging Kaart A	441	461	450	426	421	383
	Onbeperkt BIVR (Kaart B)	35	46	33	6	49	50
Humanitair	Tijdelijk BIVR (Kaart A)	4	2	2	29	3	
	Verlenging Kaart A	51	31	31	36	20	29
	Onbeperkt BIVR (Kaart B)	11	26	22	36	21	23
Bijlage 13 (BGV)		7	11	14	2	2	4
Totaal		846	839	820	780	756	752

Bij de cijfers die hier aan bod komen gaat het zowel om **mensenhandel** als om **mensensmokkel**.

De **752** beslissingen inzake uitreiking of verlenging van een verblijfsvergunning betreffen nieuwe slachtoffers uit 2017 maar ook die van de voorgaande jaren, die in een fase van het slachtofferstatuut zitten en tegenover wie eerder al één of meer beslissingen zijn genomen.

We stellen een daling vast van het totaal aantal documenten die aan slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel zijn uitgereikt (846 in 2012, 752 in 2017).

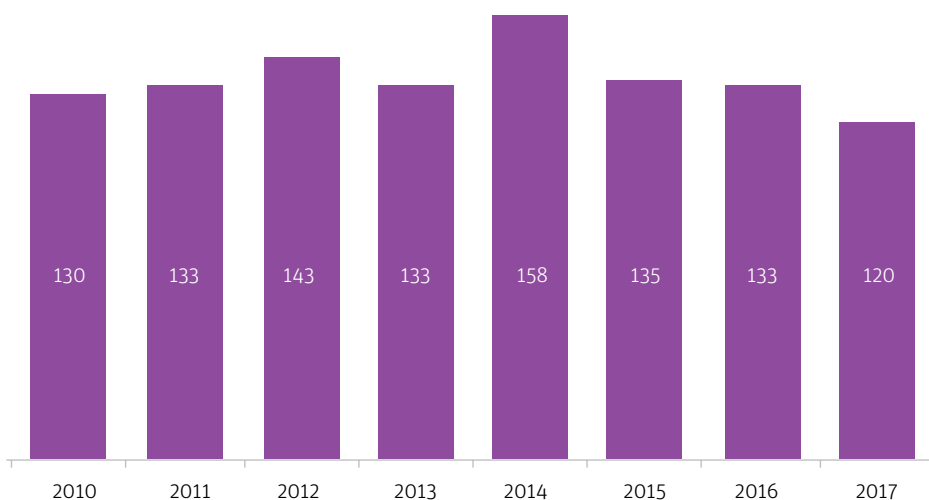

Een bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister (BIVR), van tijdelijke of verlengde aard, geldt altijd voor een periode van zes maanden. Normaliter krijgen de slachtoffers er twee per jaar zolang ze in het statuut zitten.

		Mannen			Vrouwen		
		<18	≥18	Totaal	<18	≥18	Totaal
BGV 45 dagen						3	3
Bijlage 15			12	12		8	20
Attest van immatriculatie (AI)		1	48	49	2	61	112
Verlenging AI			4	4		27	31
Mensenhandel	Tijdelijk BIVR (Kaart A)	1	41	42	2	53	97
	Verlenging Kaart A	3	244	247	5	131	383
	Onbeperkt BIVR (Kaart B)		26	26		24	50
Humanitair	Tijdelijk BIVR (Kaart A)						
	Verlenging Kaart A	1	14	15		14	29
	Onbeperkt BIVR (Kaart B)		13	13		10	23
Bijlage 13 (BGV)						4	4
Totaal		6	402	408	9	335	752

Nieuw opgestarte begeleidingen van slachtoffers van mensenhandel

120 slachtoffers van mensenhandel hebben in 2017 een begeleiding opgestart in een gespecialiseerd opvangcentrum

- Daling met 10% tegenover 2016.
- 35% van die slachtoffers heeft de Nigeriaanse nationaliteit. Daarna volgen de Marokkaanse (14%) en Hongaarse (6%) slachtoffers.
- Onder die slachtoffers tellen we **61 slachtoffers van economische uitbuiting** en **59 slachtoffers van seksuele uitbuiting**. In 2017 waren er geen nieuwe begeleidingen van slachtoffers van de uitbuiting van de bedelarij, gedwongen misdrijven of misdaden, en orgaanhandel.

De gegevens over de nieuwe begeleidingen leveren geen inzicht in de volledige begeleidingsactiviteit en opvangcapaciteit van de gespecialiseerde opvangcentra

- De indicator van de duurtijd van de begeleiding komt hier immers niet aan bod. De cijfers van de Dienst Vreemdelingenzaken inzake de verlenging van de documenten in het kader van de procedure voor mensenhandel zijn daar wel een mogelijke indicator van.

► Zie Documenten uitgereikt door de Dienst Vreemdelingenzaken aan de slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel.

- De meldingen van personen voor wie geen enkele begeleiding is opgestart komen hier evenmin aan bod.

► Voor meer informatie verwijzen we u graag door naar de jaarverslagen van de centra PAG-ASA, Payoke et Sürya.

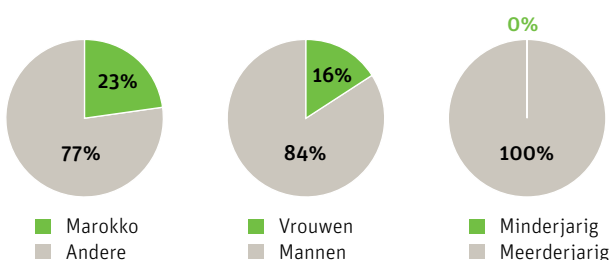
Nationaliteit	Totaal
Nigeria	42
Marokko	17
Hongarije	7
Egypte	6
India	5
Roemenië	5
Albanië	4
China	4
Pakistan	3
België	3
Kameroen	3
Ghana	2
Senegal	2
Tsjechië	2
Tunesië	2
Duitsland	1
Bangladesh	1
Bosnië	1
Bulgarije	1
Burkina Faso	1
Ivoorkust	1
Guinee-Bissau	1
Italië	1
Portugal	1
Sierra Leone	1
Suriname	1
Thailand	1
Togo	1
Totaal	120

Nationaliteit	Economische uitbuiting				Totaal
	Vrouwen		Mannen		
	<18	≥18	<18	≥18	
Marokko		4		10	14
Egypte				6	6
Hongarije		3		2	5
India		1		4	5
Roemenië				4	4
China		1		3	4
Pakistan				3	3
Kameroen				3	3
Nigeria				2	2
Ghana				2	2
Senegal				2	2
Tunisië		1		1	2
Albanië				1	1
Duisland				1	1
Bangladesh				1	1
Burkina Faso				1	1
Ivoorkust				1	1
Guinee-Bissau				1	1
Italië				1	1
Portugal				1	1
Togo				1	1
Totaal	0	10	0	51	61

Er is sprake van **begeleiding** zodra de eerste fase (reflectieperiode) wordt opgestart en dus onmiddellijk nadat het bevel om het grondgebied te verlaten is uitgevaardigd of zodra een *Bijlage 15* is uitgevaardigd (sinds 20 mei 2017).

Nationaliteit	Seksuele uitbuiting				Totaal
	Vrouwen		Mannen		
	<18	≥18	<18	≥18	
Nigeria	3	37			40
Marokko		3			3
Albanië		3			3
België		3			3
Hongarije		2			2
Tsjechië		2			2
Roemenië	1				1
Bosnië		1			1
Bulgarije		1			1
Sierra Leone		1			1
Suriname		1			1
Thailand		1			1
Totaal	4	55	0	0	59

Onder de slachtoffers van **economische uitbuiting** voor wie in 2017 een begeleiding is opgestart bij de gespecialiseerde opvangcentra:

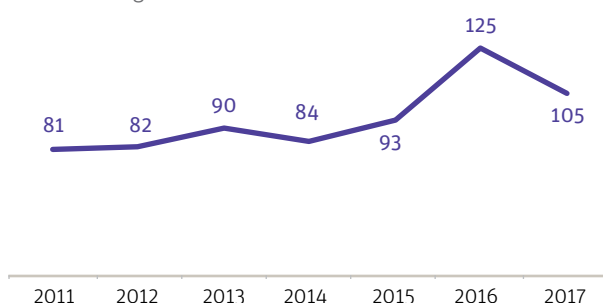
- heeft 23% de Marokkaanse nationaliteit. Daarna volgen de Egyptenaren, de Hongaren en de Indiërs;
- zijn de vrouwen in de minderheid (16%);
- zijn er geen minderjarige slachtoffers.

Onder de slachtoffers van **seksuele uitbuiting** voor wie in 2017 een begeleiding is opgestart bij de gespecialiseerde opvangcentra:

- heeft 68% de Nigeriaanse nationaliteit;
- gaat het uitsluitend om vrouwen (100%);
- tellen we 4 minderjarigen: 3 Nigeriaanse en 1 Roemeense.

Veroordelingen voor mensenhandel (gegevens van Justitie)

Veroordelingen

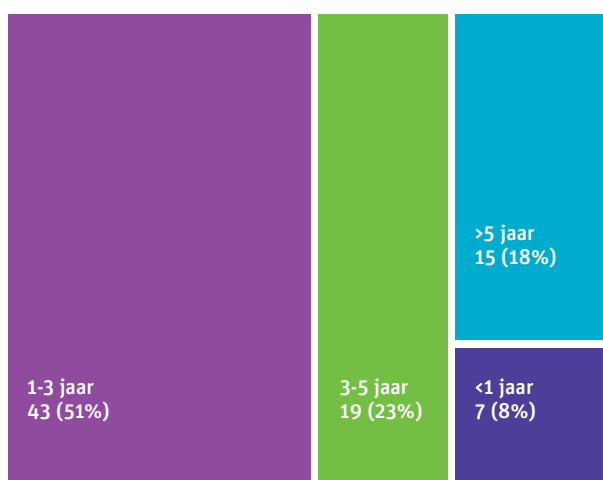

Elke **veroordeling** heeft betrekking op één veroordeelde (veroordelingen zijn niet hetzelfde als vonnissen, één vonnis kan uit verschillende veroordelingen bestaan).

1 veroordeling = 1 persoon

De **straffen** komen overeen met de beslissingen van de veroordelingen. Voor één veroordeling kunnen tegelijk verschillende straffen worden uitgesproken (gevangenis, boete, enz.). Een categorie hoeft daarom de andere niet uit te sluiten (op een aantal uitzonderingen na) en het totaal aantal straffen is dus hoger dan het totaal aantal veroordelingen.

Duur van de uitgesproken gevangenisstraffen

■ <1 jaar ■ 1-3 jaar ■ 3-5 jaar ■ >5 jaar

2017:

- **105** veroordelingen zijn uitgesproken.
- Die veroordelingen hebben geleid tot 293 beslissingen over de strafmaat, waarvan 89 met uitstel. Bij die beslissingen ging het om 97 boetes, 84 gevangenisstraffen, 72 ontzettingen uit de rechten, 35 verbeurdverklaringen, 3 schorsingen en 2 werkstraffen.
- Bij de meeste in 2017 uitgesproken gevangenisstraffen ging het om straffen van 1 tot 3 jaar (51%) waarvan de helft met uitstel.

Straffen	Beslissingen	Met uitstel (volledig of gedeeltelijk)
Boete	97	48
Gevangenisstraf	84	41
Ontzetting uit rechten	72	
Verbeurdverklaring	35	
Schorsing	3	
Werkstraf	2	
Totaal	293	89

Methodologische opmerkingen

- Deze cijfers hebben betrekking op het aantal definitieve veroordelingen waartegen dus geen beroep meer kan worden aangetekend.
- De databank bevat geen informatie over het type uitbuiting voor alle veroordelingen. Slechts 30% van de informatie is beschikbaar volgens het type uitbuiting (volgens die informatie zijn minstens 24 daders betrokken bij feiten van economische uitbuiting, 17 bij feiten van seksuele uitbuiting en 3 bij feiten van uitbuiting van de bedelarij).
- De gegevensextractie dateert van maart 2018.

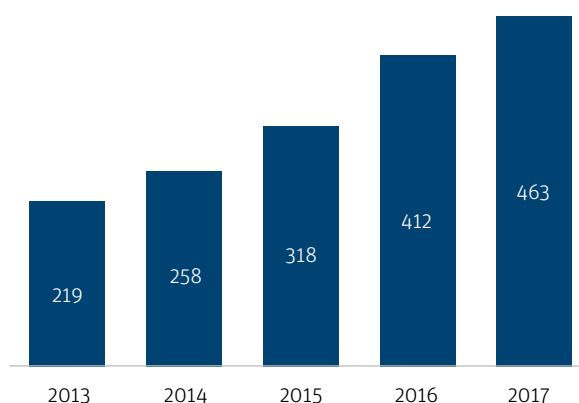
2. Mensensmokkel

De inbreuken mensensmokkel (gegevens van de politie)

Methodologische wijziging

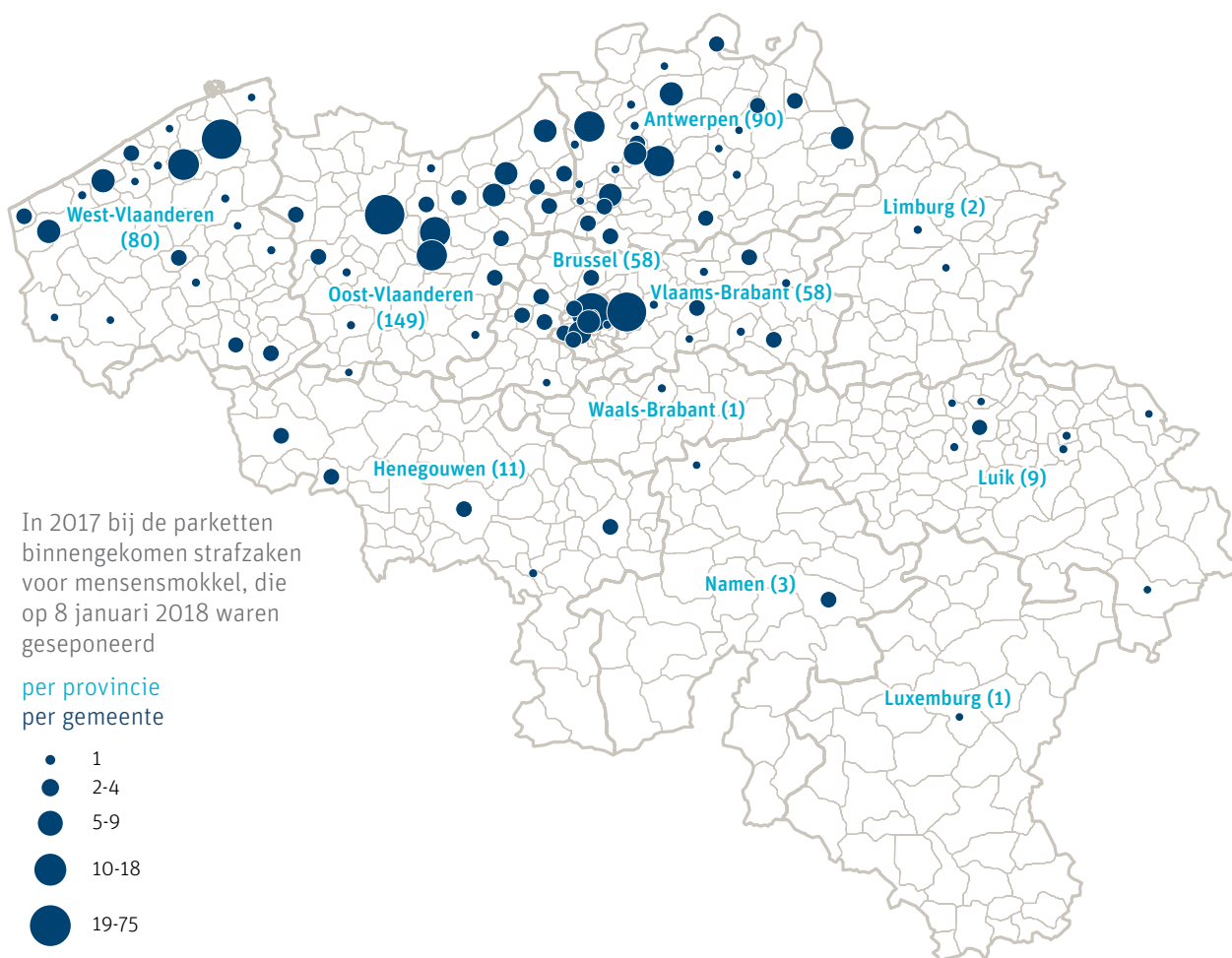
De gegevens hebben alleen betrekking op inbreuken voor mensensmokkel in de strikte betekenis. In tegenstelling tot onze vorige verslagen, worden die niet opgeteld bij de inbreuken voor hulpverlening bij illegale binnenkomst of bij irregulier verblijf.

Tussen 2013 en 2017 is het aantal door de politie geregistreerde inbreuken voor mensensmokkel verdubbeld: van 219 in 2013 naar 463 in 2017.

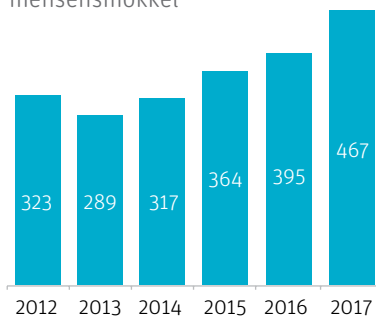
In 2017:

- 75% van de inbreuken voor mensensmokkel is in Vlaanderen geregistreerd, 19% in Brussel (incl. luchthaven van Zaventem) en 5% in Wallonië.
- Op gemeentelijk vlak is Gent koploper (75 inbreuken), voor Brussel-Stad (37), de luchthaven van Zaventem (32), Brugge (31) en Wetteren (18).

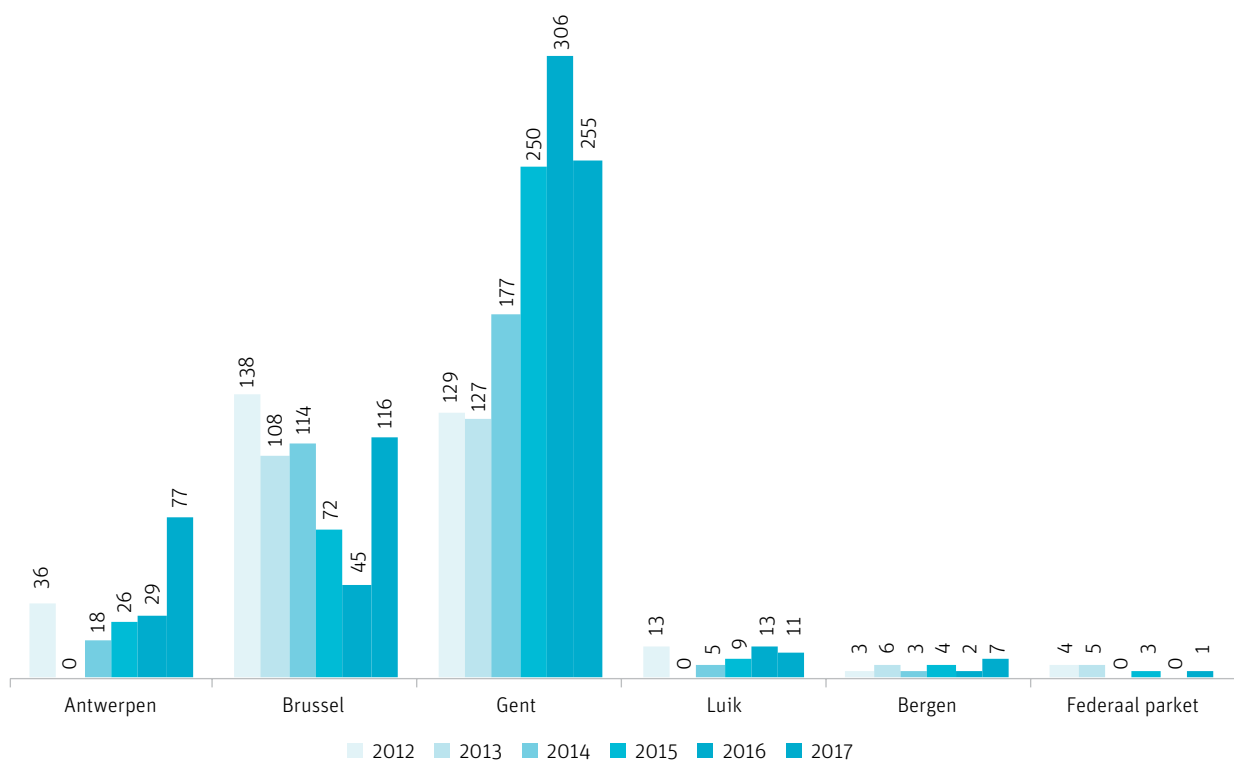

Bij de parketten aanhangig gemaakte zaken voor mensensmokkel

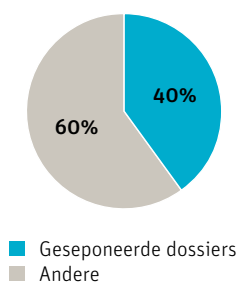
Totaal aantal bij de parketten aanhangig gemaakte strafzaken voor mensensmokkel

- **467** strafzaken die bij de parketten in 2017 zijn binnengekomen betreffen mensensmokkel.
- Continue stijging sinds 2013.
- Meer dan de helft van de in 2017 bij de parketten binnengekomen strafzaken vallen onder het ressort Gent (55%)(Oost- en West-Vlaanderen). Daarna volgen de ressorten Brussel (25%), Antwerpen (17%), Luik (2%), Bergen (1,5%) en het federaal parket (0,2%).
- Stijging van het aantal strafzaken in de ressorten van Brussel en Antwerpen maar daling in dat van Gent.
- Het aantal binnengekomen strafzaken in het ressort van Bergen blijft weinig op nationaal niveau maar is toch fel gestegen: 2 in 2016 tegenover 7 in 2017 (goed voor 3,5 keer zoveel).

In 2017 bij de parketten binnengekomen strafzaken voor mensensmokkel, die op 8 januari 2018 waren geseponneerd

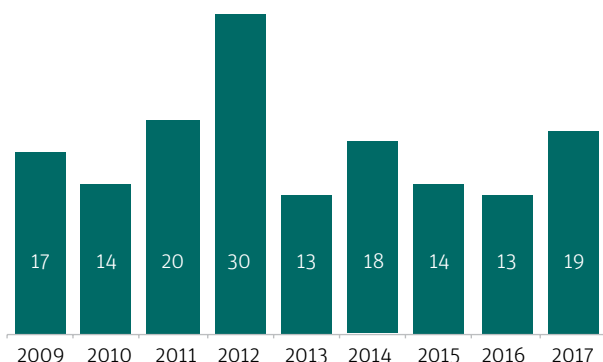

Op de 467 in 2017 bij de parketten binnengekomen strafzaken voor mensensmokkel waren er 188 geseponneerd op 8 januari 2018: 71 omwille van opportuniteitsredenen en 117 om technische redenen (waarvan 73 voor onbekende dader(s) en 39 wegens onvoldoende bewijzen).

Mensensmokkel:

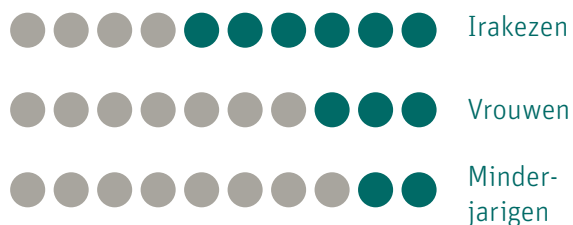
- Art. 77bis, 77ter, 77quater en 77quinquies van de vreemdelingenwet.
- Nomenclatuurcode 55G

Slachtoffers van mensensmokkel die in de procedure zijn gestapt (gegevens Dienst Vreemdelingenzaken)

Vier minderjarigen zijn in 2017 in de slachtofferprocedure gestapt voor een vorm van mensensmokkel onder verzwarende omstandigheden:

- 3 begeleide Irakezen
- 1 niet-begeleide minderjarige Albanees

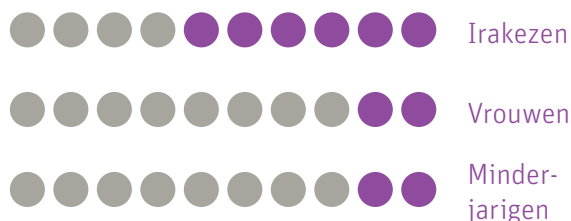
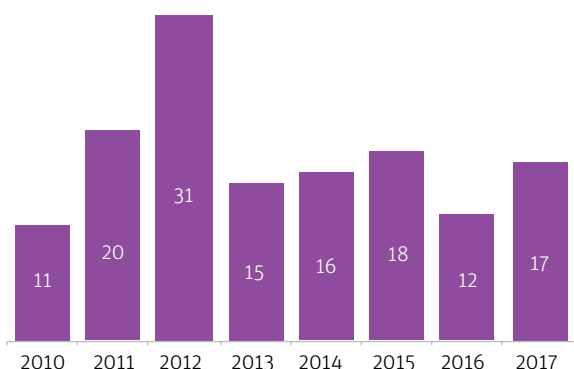
Van de 19 personen die in 2017 in de procedure van slachtoffers van mensensmokkel stapten:

- hebben **12** slachtoffers de Irakese nationaliteit (6 op 10);
- is een meerderheid mannelijk (zo'n 7 slachtoffers op 10 zijn mannen;
- zijn er **4 minderjarig** (2 op 10).

Nationaliteit	Mannen				Totaal mannen	Vrouwen				Totaal vrouwen	Totaal
	<18	18-25	26-30	≥30		<18	18-25	26-30	≥30		
Irak	2	1	3	2	8	1		1	2	4	12
Albanië	1	2			3						3
Afghanistan		2			2						2
Kameroen								1		1	1
Nigeria							1			1	1
Totaal	3	5	3	2	13	1	1	2	2	6	19

Bron: DVZ

Nieuwe door de gespecialiseerde centra opgestarte begeleidingen van slachtoffers van mensensmokkel

Nationaliteit	Vrouwen		Mannen		Totaal
	<18	≥18	<18	≥18	
Irak		2	3	5	10
Albanië			1	2	3
Afghanistan				1	1
Iran				1	1
Kameroen		1			1
China		1			1
Totaal		4	4	9	17

Vier minderjarige slachtoffers van mensensmokkel onder verzwarende omstandigheden hebben in 2017 een begeleiding opgestart in een gespecialiseerd opvangcentrum :

- 3 begeleide Irakezen
- 1 niet-begeleide minderjarige Albanees

2017:

- 17 slachtoffers van een zwaardere vorm van mensensmokkel hebben in een gespecialiseerd opvangcentrum een nieuwe begeleiding opgestart.
- Stijging tegenover 2016.
- Meerderheid van mannen (ongeveer 8 slachtoffers op 10).
- Groot aantal Irakezen (ongeveer 6 slachtoffers op 10).
- 4 minderjarige jongens: 3 Irakezen en 1 Albanees.

Voor meer informatie over de nieuwe begeleidingen door de gespecialiseerde opvangcentra, zie 'Nieuwe door de gespecialiseerde centra opgestarte begeleidingen van slachtoffers van mensenhandel' supra in dit hoofdstuk.

BrO:n: Gespecialiseerde opvangcentra, berekeningen: Myria

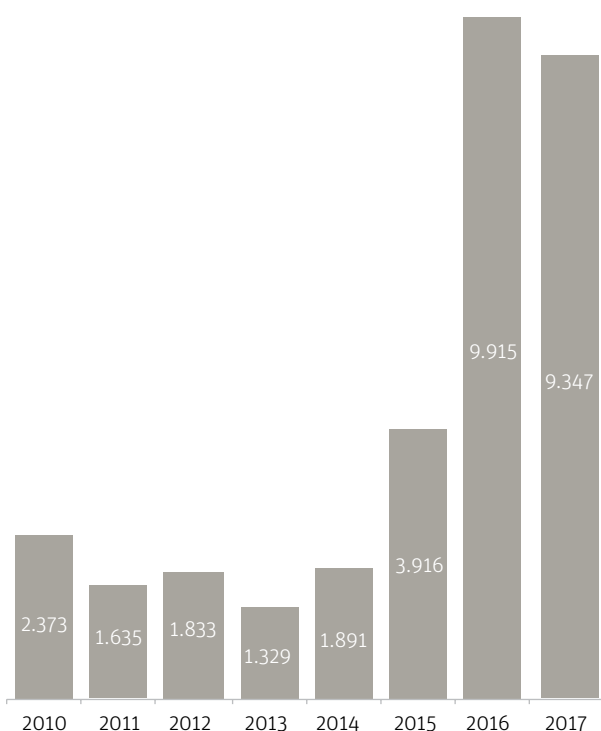
Veroordelingen voor mensensmokkel (gegevens van Justitie)

Door de modernisering van de informaticasystemen van de parketten en de rechtbanken en het strafregister moeten de verschillende diensten de programma's voor de productie van statistieken upgraden of zelfs herschrijven.

Daardoor waren de statistieken van de veroordelingen voor mensensmokkel in 2017 nog niet beschikbaar bij het afsluiten van de redactie van dit verslag.

Focus: Transmigratie

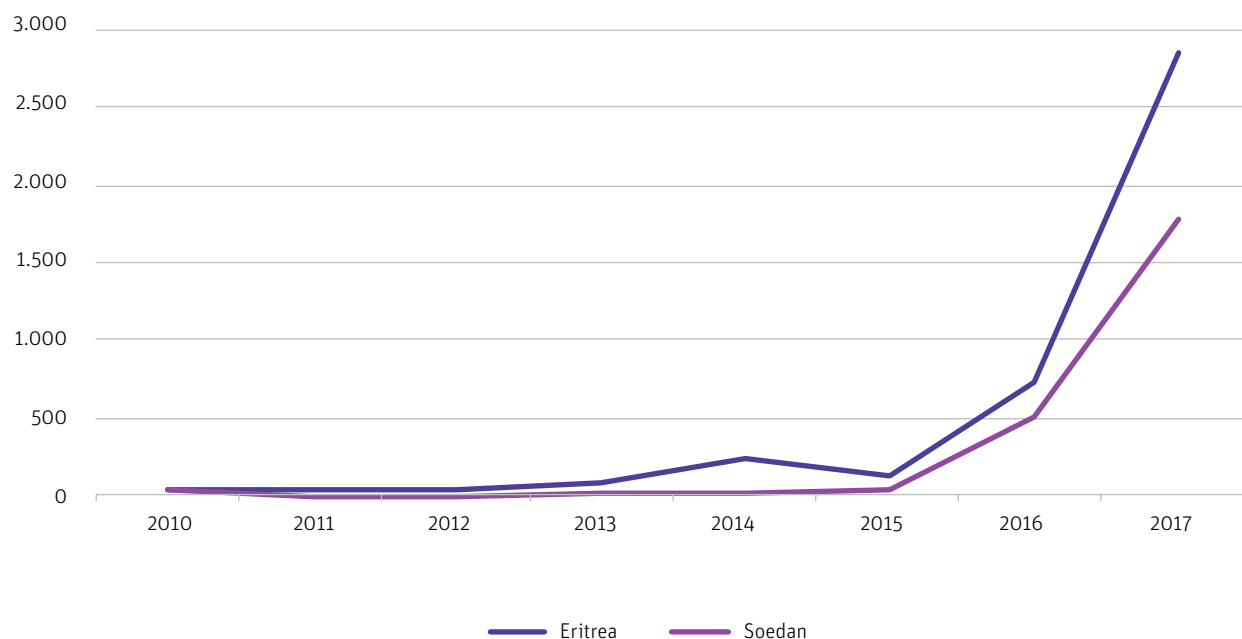
Aantal administratieve aanhoudingen in België in het kader van transmigratie

- In 2017 waren in België **9.347** administratieve aanhoudingen in het kader van transmigratie. Let wel: éénzelfde persoon kan meermaals per jaar worden aangehouden, wat de analyse van het fenomeen bemoeilijkt.
- Opvallend is de sterke stijging van het aantal aanhoudingen tot in 2016 en de lichte daling tussen 2016 en 2017 (-6%).
- Tussen 2016 en 2017 is het aantal aanhoudingen van Eritreeërs in dat verband vervierdubbeld en dat van de Soedanezen verdriedubbeld. Deze beide nationaliteiten waren in 2017 koplopers.
- Ook voor de Ethiopiërs neemt het aantal aanhoudingen fors toe (x6). In mindere mate stellen we ook een stijging vast voor de Libiërs (x2) en de Marokkanen (x1,4).
- Terwijl ze in 2016 nog koploper waren, stellen we in 2017 10x minder aanhoudingen van Iraniërs vast. Ook wat de Syriërs en Afghanen betreft, stellen we een halvering van het aantal aanhoudingen vast. Opvallend is ook de niet onaanzienlijke daling voor de Irakezen.

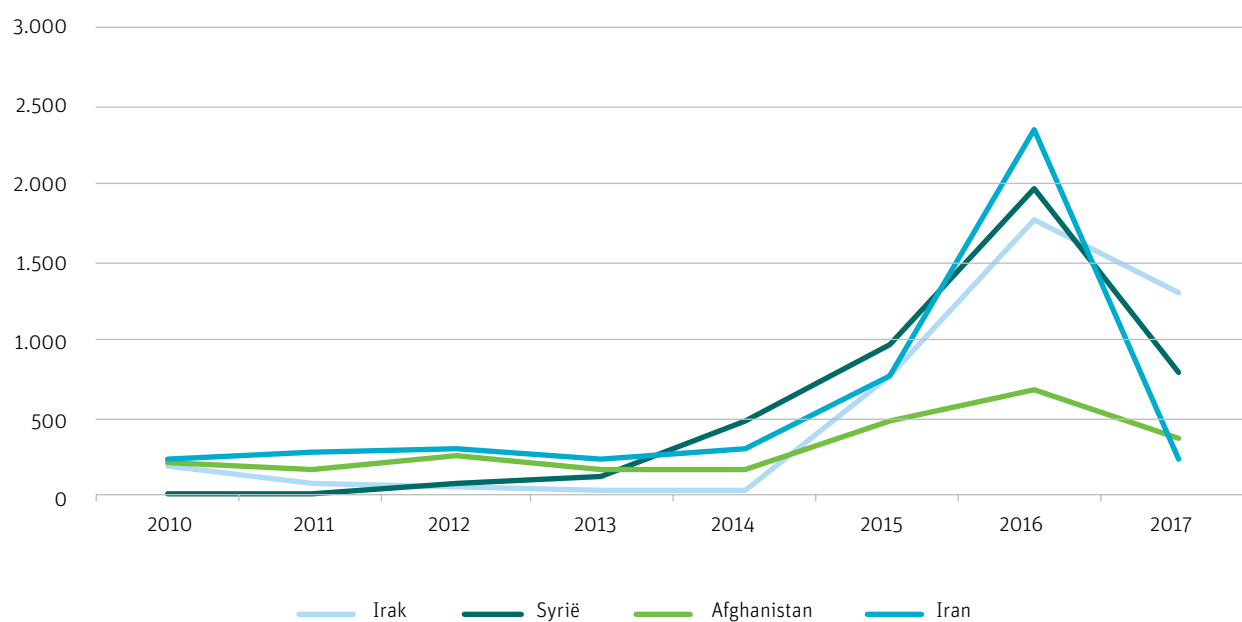
Aantal administratieve aanhoudingen in België in het kader van transmigratie per nationaliteit

Nationaliteit	2016	2017	Evolutie 2016-2017	
Eritrea	727	2.847	↗	x 4
Soedan	508	1.770	↗	x 3
Irak	1.758	1.305	↘	x 0,7
Syrië	1.960	789	↘	x 0,4
Afghanistan	681	367	↘	x 0,5
India	488	333	↘	x 0,7
Libië	129	303	↗	x 2
Algerije	281	270		x 1
Marokko	170	237	↗	x 1,4
Iran	2.354	234	↘	x 0,1
Albanië	205	223	↗	x 1,1
Ethiopië	24	137	↗	x 6
Egypte	108	81	↘	x 0,8
Onbepaald	39	71	↗	x 1,8
Pakistan	137	68	↘	x 0,5
Palestina	84	61	↘	x 0,7
Vietnam	82	51	↘	x 0,6
Tunesië	60	45	↘	x 0,8
Somalië	33	44	↗	x 1,3
Koeweit	19	25	↗	x 1,3
Libanon	4	16	↗	x 4
Turkije	13	15	↗	x 1,2
Tsjaad	2	13	↗	x 7
Kosovo	8	11	↗	x 1,4
Jemen	3	10	↗	x 3,3
China	10	8	↘	x 0,8
Oekraïne	4	7	↗	x 1,8
Mauritanië	0	4	↗	
DR Congo	8	2	↘	x 0,3
Bangladesh	10	0	↘	
Liberia	3	0	↘	
Angola	1	0	↘	
Armenië	1	0	↘	
Nepal	1	0	↘	
Totaal	9.915	9.347	↘	x 0,9

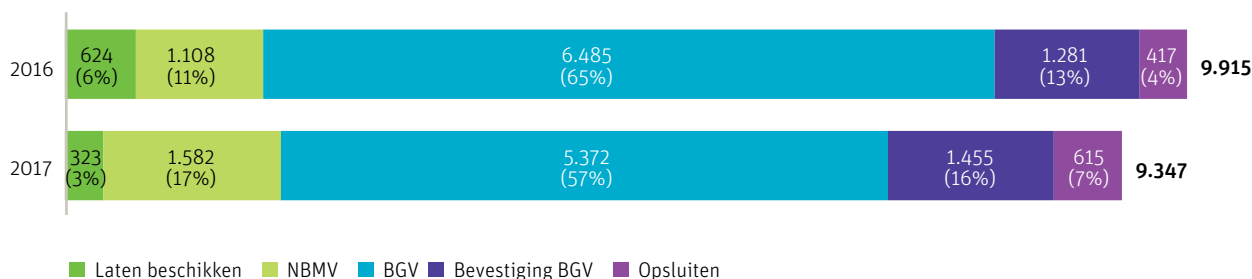

Twee tendensen tekenen zich af:

- Een sterke stijging van het aantal aanhoudingen in het kader van transmigratie van personen afkomstig uit Afrika: Eritreeërs en Soedanezen en in mindere mate ook Libiërs, Marokkanen, Ethiopiërs, Somaliërs, enz.
- Na een sterke stijging tot in 2016, stellen we een aanzienlijke daling vast in het geval van de nationaliteiten afkomstig uit Azië (Irakezen, Syriërs, Afghanen, Iraniërs, enz.).

Gevolg dat aan de administratieve aanhoudingen in het kader van transmigratie wordt gegeven

Tussen 2016 en 2017 stellen we het volgende vast:

- een halvering van het aantal 'laten beschikken';
- een stijging van het aantal personen dat zich niet-begeleide minderjarige vreemdeling verklaart;
- een stijging van het aantal opgesloten personen.

De gevolgen van een administratieve aanhouding in het kader van transmigratie verschilt tussen nationaliteiten onderling.

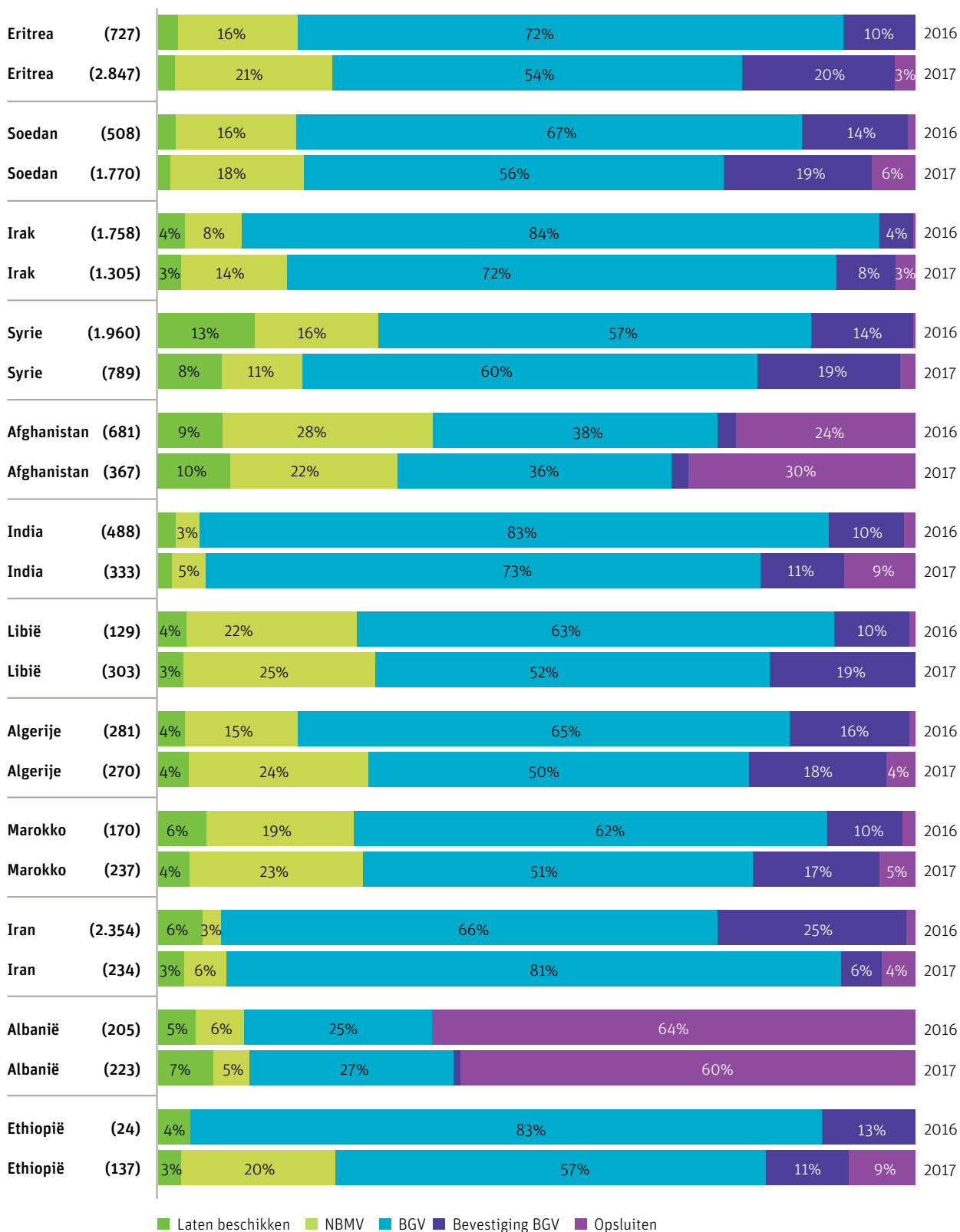
- In 2017 leidden gemiddeld 17% van de aanhoudingen tot een signalement van niet-begeleide minderjarige vreemdeling bij de Dienst Voogdij. Toch is het percentage meer dan 20% voor sommige nationaliteiten zoals de Libische, Algerijnse, Marokkaanse, Afghaanse, Eritrese, Ethiopische en Somalische nationaliteit. Het aantal personen dat verklaart niet-begeleide minderjarige vreemdeling te zijn ligt, bijzonder hoog bij de Vietnamezen (51%).

- We stellen een hoger percentage personen dat worden opgesloten vast bij de Afghanen (30%) en Albanezen (60%).
- Tussen 2016 en 2017 stellen we een stijging vast van het aantal opgesloten personen voor bijna alle nationaliteiten (behalve voor de Libiërs en Albanezen).

Zelfverklaarde NBMV			Evolutie 2016-2017	
Nationaliteiten	2016	2017		
Eritrea	116	592	↗	x 5
Soedan	81	311	↗	x 4
Irak	133	185	↗	x 1,4
Syrië	323	84	↘	x 0,3
Afghanistan	189	81	↘	x 0,4
Libië	29	77	↗	x 3
Algerije	42	64	↗	x 2
Marokko	33	54	↗	x 2
Ethiopië	0	28	↗	NA
Vietnam	28	26	↘	x 0,9
Andere	134	80	↘	x 0,6
Totaal	1.108	1.582	↗	x 1,4

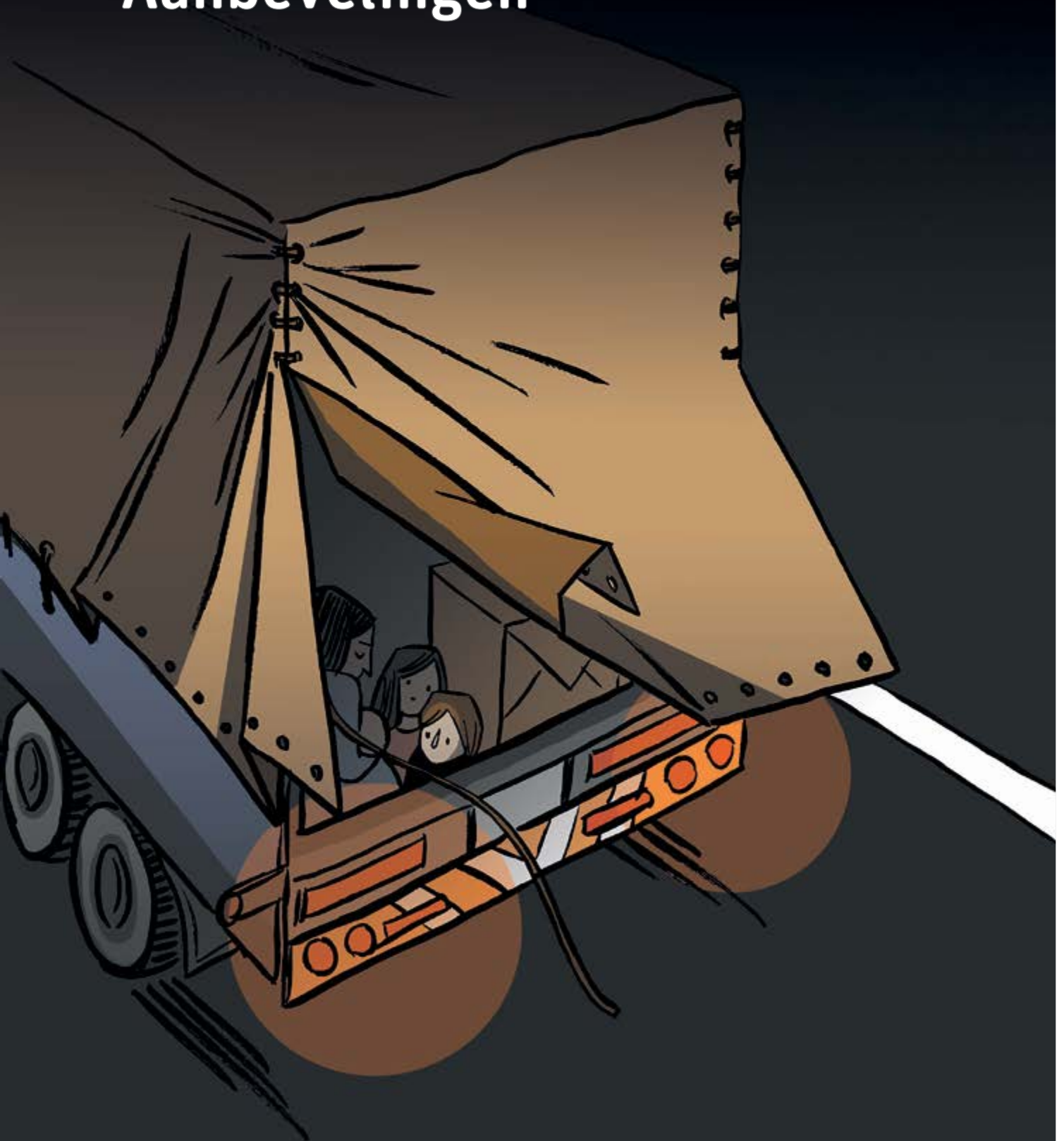
- **Laten beschikken:** personen voor wie de Dienst Vreemdelingenzaken na aanhouding beslist geen administratieve maatregel te treffen en ze laat beschikken.
- **NBMV:** personen die hebben verklaard niet-begeleide minderjarigen te zijn en die bij de Dienst Voogdij gemeld zijn.
- **BGV:** personen die het Bevel om het Grondgebied te Verlaten krijgen maar dat nog niet in handen hebben (of er geen meer kregen), of dat wel in handen hebben maar waarbij talrijke elementen het uitreiken van een nieuw BGV rechtvaardigen.
- **Bevestiging BGV:** personen die minstens één BGV hebben gekregen dat niet is uitgevoerd, waarvan de termijn om het grondgebied te verlaten is verstreken, dat minder dan één jaar daarvoor is uitgereikt en waarbij sindsdien geen enkel nieuw element werd vastgesteld.
- **Opsluiting:** personen die na hun administratieve aanhouding in detentie worden geplaatst met het oog op een verwijdering.

Percentage van het gevolg dat wordt gegeven aan de administratieve aanhoudingen in het kader van transmigratie volgens de nationaliteit (top 12 van de nationaliteiten in 2017)

Deel 5

Aanbevelingen

1. Mensenhandel: minderjarige slachtoffers beter opsporen en beschermen

1.1. | De opleidingen over minderjarige slachtoffers van mensenhandel voor eerstelijnsactoren, magistraten, voogden en de jeugdhulpsector voortzetten, versterken en diversifiëren

Een van de eerste problemen is het opsporen en identificeren van minderjarigen die vermoedelijk het slachtoffer zijn van mensenhandel, zodat ze van een passende bescherming kunnen krijgen. Daarom is het zo belangrijk dat eerstelijnsactoren (politieagenten, voogden en diensten voor jeugdbijstand ...) de nodige opleidingen krijgen.

Het blijkt immers dat de terreinactoren, ondanks de opleidingen, niet goed weten wat ze moeten doen wanneer ze te maken krijgen met een niet-begeleide minderjarige vreemdeling die vermoedelijk slachtoffer is van mensenhandel. En behalve zij die dagelijks op het fenomeen werken, slagen ook heel wat professionals er niet in de indicatoren van mensenhandel te herkennen. Bovendien kennen ze ook amper het verschil tussen mensenhandel en mensensmokkel. Ook het voogdijsysteem en het slachtofferstatuut zijn doorgaans onvoldoende bekend.

Als het om een niet-begeleide minderjarige vreemdeling gaat moet dit via een standaard signalementfiche bij de Dienst Voogdij of de Dienst Vreemdelingenzaken worden gemeld. Daarin is een specifieke rubriek opgenomen waarin staat of de minderjarige een vermoedelijk slachtoffer is van mensenhandel (of smokkel). In de praktijk wordt deze fiche – onder meer door een gebrek aan personeel – niet altijd ingevuld, waardoor de minderjarige ook niet geseind staat bij de Dienst Voogdij. Bovendien wordt het vak ‘Mensenhandel/mensensmokkel’ soms anders ingevuld, al naargelang de eerstelijnsactoren en de eigen interpretatie van de situatie door de persoon die de fiche invult.

Het lijkt dus essentieel de inspanningen op het vlak van opleiding voort te zetten en de Dienst Voogdij nog

beter te wijzen op de verplichte melding via het vak ‘Mensenhandel/mensensmokkel’ op de standaard signalementfiche, ook in geval van twijfel.

1.2. | De opvang verbeteren van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen die vermoedelijk het slachtoffer zijn van mensenhandel door het opvangcentrum Esperanto officieel te erkennen als gespecialiseerd opvangcentrum en een gelijkwaardige structuur op te richten in Vlaanderen

Het centrum Esperanto is op een geheim adres in Wallonië gevestigd en is een schoolvoorbeeld van een goede praktijk op het vlak van beveiligde opvang van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen die vermoedelijk het slachtoffer zijn van mensenhandel. Het multidisciplinaire en multiculturele team van dit kleinschalige centrum biedt jongeren een geïndividualiseerde en veilige omkadering aan. Zo zijn er specifieke veiligheidsmaatregelen voorzien (geheim adres, begeleide uitstappen tijdens de eerste maand, geen gsm toegelaten *intra muros*...). Op die manier wordt het aantal jongeren dat wegloopt beperkt. Esperanto heeft ook met succes jongeren opgevangen die in koelwagens waren onderschept.

Esperanto wordt echter niet officieel erkend als gespecialiseerd centrum voor minderjarige slachtoffers van mensenhandel, wat in de praktijk voor nogal wat problemen zorgt en kan indruisen tegen het belang van het kind. Omdat het centrum onbekend is bij bepaalde actoren op het terrein, zal het niet altijd worden gecontacteerd bij intercepties van een minderjarige die vermoedelijk het slachtoffer is van mensenhandel. Een officiële erkenning zou het risico verkleinen dat een minderjarig mogelijk slachtoffer wordt doorverwezen naar diensten die niet geschikt zijn voor zijn situatie. Het is ook belangrijk de tussenkomsten te beperken in het belang van de begunstigten. De begeleiding van een minderjarige is helemaal anders dan die van volwassenen. Een veilige omgeving is het allerbelangrijkste voor een kind. Te veel partijen zorgt voor bijkomende stress en brengen een goed begrip van zijn situatie in het gedrang. Een officiële erkenning als gespecialiseerd centrum maakt niet alleen een rechtstreeks contact mogelijk met de verschillende instanties zodat het slachtoffer globaal genomen ook beter wordt opgevangen, maar is ook beter in het kader van de verblijfsprocedure. De begeleidingsduur door Esperanto zou zo ook erkend worden, ook al kiest de jongere in eerste

instantie voor een andere verblijfsprocedure, of als hij niet in staat is tot snelle verklaringen of als de gerechtelijke procedure om een of andere reden niet kan worden afgerond. Esperanto beschikt ten slotte over een bijzondere expertise met minderjarige vermoedelijke slachtoffers en de samenwerking met de eerstelijnsactoren. Die expertise zou moeten erkend worden als actor in de strijd tegen mensenhandel. Het zou Esperanto ook een actieve rol geven in de strijd tegen mensenhandel en de mogelijkheid om met de andere terreinactoren ervaringen en expertise uit te wisselen. Myria beveelt de Interdepartementale Coördinatiecel ter bestrijding van de mensensmokkel en de mensenhandel dan ook aan de nodige initiatieven in die richting te nemen (bijvoorbeeld de aanpassing van relevante KB's).

In Vlaanderen bestaat er trouwens nog altijd geen gelijkaardig centrum, ondanks de initiatieven en aanbevelingen in die zin, met name vanwege het Comité voor de Rechten van het Kind van de Verenigde Naties. Centra zoals Minor-Ndako bieden immers niet dezelfde waarborgen op het vlak van veiligheid. Myria raadt dus aan de bestaande initiatieven te ondersteunen, om ook in Vlaanderen een centrum zoals Esperanto op te richten.

1.3. | Het slachtofferstatuut aanpassen voor minderjarigen en een kindvriendelijk instrument ontwikkelen om minderjarigen te informeren over de procedure voor slachtoffers van mensenhandel

Slechts heel weinig minderjarigen maken gebruik van de verblijfsprocedure als slachtoffer van mensenhandel. In 2015 hebben slechts 14 minderjarige vreemdelingen die het slachtoffer zijn van mensenhandel (op 117 nieuwe slachtoffers) een verblijfstitel van de DVZ in het kader van deze procedure ontvangen. In 2016 waren ze met 6 op 119 slachtoffers.³⁴⁰ Een van de belangrijkste redenen daarvoor is dat de procedure afhankelijk is van de samenwerking met justitie, waaraan bovendien strikte vereisten zijn gekoppeld. Minderjarigen hebben schrik en vrezen voor represailles tegen hen of hun familie die in het land van herkomst is achtergebleven. Anderen willen wel meewerken maar kunnen niet voldoende elementen geven om hun uitbouter te identificeren. Nog anderen kiezen ervoor onmiddellijk terug te keren. Uit loyaliteit

zal een minderjarige die door zijn familie wordt uitgebuit, vaak ook geen klacht tegen die familie durven indienen.

Juiste informatie in een voor de vreemde minderjarige begrijpbare taal is dus essentieel, zowel over zijn rechten, als over de mogelijkheden en beperkingen van de mensenhandelprocedure. Hij moet immers met kennis van zaken kunnen beslissen om al dan niet verklaringen af te leggen. Zo kan het nuttig zijn een kindvriendelijk informatie-instrument te ontwikkelen. Het is bovendien in het belang van de minderjarige dat de personen die hem hebben uitgebuit, worden vervolgd. De mensenhandelprocedure zou daarom minstens op een flexibele manier moeten kunnen worden toegepast.

Zowel het VN-Comité voor de Rechten van het Kind als – recenter – GRETA (de onafhankelijke Expertengroep van de Raad van Europa belast met de evaluatie van de toepassing van het Verdrag inzake de bestrijding van mensenhandel door de landen die partij zijn) hebben België aanbevolen om kinderen die het slachtoffer zijn van mensenhandel een verblijfsvergunning toe te kennen, zonder hen te verplichten samen te werken met het gerecht. In zijn laatste evaluatieverslag over België van november 2017 heeft ook GRETA de Belgische overheden aangeraden "aanvullende maatregelen te nemen om te waarborgen dat kinderen die het slachtoffer zijn van mensenhandel een verblijfsvergunning krijgen, met volledige inachtneming van artikel 14(2) van het Verdrag".

De Interdepartementale Cel zou een onafhankelijke expertengroep moeten installeren die zich buigt over de problematiek van de minderjarige slachtoffers van mensenhandel. Concreet zou die kunnen onderzoeken wat de problemen zijn op het vlak van de detectie, het slachtofferstatuut en de opvang van minderjarige slachtoffers van mensenhandel en welke maatregelen zich opdringen. De werkgroep zou daarbij een werkbaar systeem kunnen ontwikkelen voor minderjarige slachtoffers van mensenhandel dat in staat is om een grote instroom van deze slachtoffers te detecteren en op te vangen en dat voldoet aan de internationale verplichtingen. De werkgroep zou ook het statuut van 'objectief slachtofferschap', dat aan minderjarige vermoedelijke slachtoffers wordt toegekend, en de modaliteiten ervan moeten behandelen.³⁴¹ Zo zou het statuut moeten kunnen worden toegekend, zonder de verplichting een verklaring voor de politie af te leggen of een klacht in te dienen.

³⁴⁰ Het ging niet enkel om niet-begeleide minderjarige vreemdelingen maar soms ook om kinderen van volwassen slachtoffers.

³⁴¹ Zie hierboven deel 2, hoofdstuk 1, punt 2.4.3 en punt 2.5.

1.4. | Bijzondere aandacht voor de specifieke situatie van minderjarige Nigeriaanse slachtoffers

- 1.4.1. | De verschillende politiediensten en magistraten sensibiliseren over de specifieke kwetsbare positie van de minderjarige Nigeriaanse meisjes. Meestal is er slecht één kans om ze als slachtoffer te detecteren. Ze worden door hun pooiers verplicht zich uit te geven als meerderjarigen. De politiediensten sensibiliseren dat ze de meerderjarigheid van die meisjes in vraag kunnen stellen en ze kunnen aanmelden aan de Dienst Voogdij als niet-begeleide minderjarige vreemdelingen.

Bij minderjarige Nigeriaanse meisjes is vooral de detectie van de slachtoffers een probleem. Dat uit zich op verschillende manieren. De minderjarige meisjes worden door hun pooier verplicht om zich als meerderjarigen uit te geven en soms asiel aan te vragen zodat ze 'legaal' aan het werk kunnen gezet worden. De Dienst Voogdij wordt pas gecontacteerd wanneer de politie zeker is dat het meisje minderjarig is. Maar veel Nigeriaanse meisjes hebben geen geboorteakte of identiteitsdocumenten en weten zelfs niet altijd wanneer ze geboren zijn. De politie baseert zich dan op hun verklaringen waarin ze beweren meerderjarig te zijn.

Daarnaast is het belangrijk om te weten dat er slechts één interventiekans is om een Nigeriaans slachtoffer uit de handen van haar madam en het prostitutienetwerk te redden. De Nigeriaanse netwerken opereren internationaal en verplaatsen hun slachtoffers naar Spanje of Zweden wanneer ze in het vizier van de politie komen. Bij een negatieve tussenkomst verdwijnt het slachtoffer dan ook meestal. Bij de opvang van die slachtoffers moet er daarom ook rekening mee gehouden worden dat ze niet terug in de handen vallen van het Nigeriaans prostitutienetwerk.

- 1.4.2. | Een vertrouwensrelatie opbouwen met Nigeriaanse slachtoffers om zo de voodoobezwingen te doorbreken, onder meer door voormalige Nigeriaanse slachtoffers in te zetten (in een outreach-team)

De gespecialiseerde mensenhandel-cel van de federale gerechtelijke politie van Brussel heeft expertise opgebouwd om het vertrouwen te winnen van slachtoffers en de voodoobezwingen te doorbreken. Zo schakelen ze bij de detectie van een Nigeriaans slachtoffer een voormalig Nigeriaans slachtoffer in als tolk. Als ervaringsdeskundige weet die hoe ze de slachtoffers moet benaderen en met welke problemen en persoonlijke dilemma's ze geconfronteerd worden. Ze kan met de meisjes over voodoo spreken en tonen dat het op haar geen impact heeft gehad. Het is belangrijk dat de meisjes ook onmiddellijk merken dat de politie op de hoogte is van de voodooopraktijken en de impact ervan.

De tweede fase speelt zich af wanneer Nigeriaanse slachtoffers aangemeld zijn bij een gespecialiseerd centrum. Dat biedt de gelegenheid hen te laten samenzitten met Nigeriaanse ex-slachtoffers die voodoo overwonnen hebben en zelf proactief Nigeriaanse slachtoffers kunnen opsporen. Ze vervullen een voorbeeldfunctie en krijgen vaak het vertrouwen van de slachtoffers.

Daarnaast zouden gespecialiseerde teams van sociale werkers als een soort *outreach*-team ook kunnen meegaan met de politie tijdens de controles van de *carrées* waar verschillende minderjarige meisjes uitgebuit worden om de slachtoffers met empathie te benaderen en te overtuigen. Uiteraard moet die werking dan ook gesubsidieerd worden.

- 1.4.3. | Een taskforce installeren die zich buigt over de problemen rond de zeer kwetsbare positie van Nigeriaanse minderjarige slachtoffers van mensenhandel.

Een werkgroep zou moeten onderzoeken wat de problemen zijn bij de detectie, doorverwijzing naar het slachtofferstatuut en opvangstructuren voor minderjarige Nigeriaanse slachtoffers en welke oplossingen mogelijk zijn. Het onderzoeksveld van die werkgroep kan eventueel zelfs verruimd worden tot andere minderjarige slachtoffergroepen. Het is wel noodzakelijk dat in deze werkgroep voldoende experts zitten die op het terrein actief zijn.

1.5. | De lokale politiediensten van belangrijke steden zoals Brussel moeten het slachtofferstatuut mensenhandel beter toepassen en bij de interceptie van een mogelijk slachtoffer van mensenhandel de gespecialiseerde mensenhandelcel contacteren voor een verdere afhandeling. Daarvoor hebben de gespecialiseerde mensenhandelcellen extra recherchecapaciteit nodig. De lokale overheden moeten ook over het slachtofferstatuut mensenhandel gesensibiliseerd worden.

Vaak worden de controles uitgevoerd door lokale politieagenten die geen of nauwelijks expertise hebben in mensenhandel en het slachtofferstatuut mensenhandel niet kennen. Ze hebben dikwijls de attitude om mensen zonder papieren te viseren om ze te laten overbrengen naar een gesloten centrum voor repatriëring of een BGV te laten afleveren. Het is uitgerekend bij Nigeriaanse slachtoffers die geen identiteitsdocumenten hebben dat de agenten geen vragen over hun leeftijd stellen. Tegelijk worden de madammen en hun handlangers bij de controle niet verontrust omdat zij wel (valse) identiteitsdocumenten hebben.

De lokale politie moet de richtlijn over het slachtofferstatuut mensenhandel toepassen en mogelijke slachtoffers van mensenhandel die geen verblijfsdocumenten hebben niet beschouwen als mensen zonder papieren die zo snel mogelijk uit het land moeten gezet worden. De eenheden van de lokale politie die de prostitutiebuurt controleren, moeten bij het aantreffen van een mogelijk slachtoffer van mensenhandel onmiddellijk de gespecialiseerde mensenhandelcel van de (lokale) politie verwittigen voor een verdere afhandeling. Dat betekent dat die gespecialiseerde cellen over voldoende middelen moeten beschikken. In de praktijk blijkt echter dat agenten die het korps verlaten niet altijd vervangen worden. Expertise over mensenhandel is absoluut noodzakelijk bij de detectie van de slachtoffers. Dat geldt zeker bij de Nigeriaanse slachtoffers die onder de invloed staan van vooedbezweringen.

De lokale overheden moeten hun opdrachten vaak vervullen met beperkte middelen. Dat ontheft hen niet van hun verantwoordelijkheid. Daarnaast moeten de lokale besturen van steden en gemeenten doortastend geïnformeerd worden dat volgens de bestaande regelgeving mogelijke slachtoffers van mensenhandel naar

de gespecialiseerde opvangcentra moeten doorverwezen worden en niet mogen behandeld worden als mensen zonder papieren in het kader van een irregulier verblijf. Ook al is mensenhandel een federale materie, de lokale besturen mogen het niet alleen benaderen als overlastbestrijding.

2. Mensensmokkel: het businessmodel van de mensensmokkelaars doorbreken

2.1. | Bij de bestrijding van mensensmokkel focussen op de strafrechtelijke aanpak van de smokkelaars, niet op de strijd tegen de smokkelslachtoffers. Daarvoor heeft de politie voldoende recherchecapaciteit nodig.

Het Belgisch model is gebaseerd op een strafrechtelijke benadering van mensensmokkel waarbij de focus ligt op de strijd tegen de smokkelaars en niet tegen de gesmokkelde personen. Daarbij is het essentieel om het internationaal smokkelnetwerk financieel droog te leggen en te ontmantelen. Daarnaast gebruiken justitie en politie sociale media en internet ook als onderzoeksmethode bij hun speurwerk. Zo'n aanpak doorbreekt het businessmodel van de smokkelaars.

Het instrumentarium voor een succesvolle bestrijding van mensensmokkel is voorhanden. Dat model mag niet ontregeld worden door verkeerde politieke beleidskeuzes die louter gericht zouden zijn op de versterking van de smokkelmarkt door een strijd te gaan voeren tegen transmigranten in het kader van een zogenaamde 'jacht op illegalen'. Een loutere overlastbestrijding in het kader van ordehandhaving mag dus zeker niet in de plaats komen van de smokkelbestrijding, wat zelfs contraproductief zou zijn voor de strafrechtelijke aanpak van de mensensmokkel. De politiediensten mogen de smokkelslachtoffers niet beschouwen als personen in irregulier verblijf die zo snel mogelijk van het Belgische grondgebied moeten verwijderd worden maar juist als mensen die een belangrijke informatiebron zijn in de strijd tegen de mensensmokkelaars.

Bij een strafrechtelijke aanpak van mensensmokkel moet de focus gelegd worden op het verzamelen van bewijsmateriaal tegen de smokkelaars. Gerichte politiecontroles op plaatsen waar de smokkelaars op heterdaad kunnen betrapt worden leveren daarbij het meeste op. Hiervoor is het noodzakelijk dat bij de politie bij smokkelintercepties voldoende researchcapaciteit krijgt om de mobiele telefoons uit te lezen. Die bevatten immers cruciale gegevens over telefonie en sociale media. Dikwijls is dat niet het geval omdat de politie op hetzelfde moment ook nog beschikbaar moest zijn voor andere interventies.

2.2. | De smokkelnetwerken financieel droogleggen via een internationale ketenaanpak

Smokkelnetwerken worden gerund door criminele ondernemers die hun business organiseren en leiden zoals een multinational. Een goede internationale samenwerking én een uitgebreid financieel onderzoek zijn de meest effectieve manieren om de smokkelnetwerken te treffen en financieel droog te leggen. Zo'n aanpak past in een internationale ketenaanpak waarbij alle schakels hun rol moeten spelen. Indien een schakel ontbreekt of faalt, dan breekt de ketting. De smokkelleiders verblijven dikwijls in het Verenigd Koninkrijk als land van bestemming waar ze hun criminele opbrengsten investeren in firma's zoals carwash of horeca. Een andere strategie van de smokkelaars is dat ze hun criminele opbrengsten veilig overdragen en onderbrengen in hun thuislanden.

Het is belangrijk dat in het kader van een internationale samenwerking de noodzakelijke financiële inbeslagnames in het Verenigd Koninkrijk als bestemmingsland gevraagd en uitgevoerd worden. Sommige magistraten zijn niet altijd geneigd om deze internationale procedures toe te passen omwille van de tijdsdruk. Maar dit is noodzakelijk voor de financiële drooglegging en ontmanteling van het smokkelnetwerk. Om het businessmodel van de smokkelaars te doorbreken moeten al hun criminele vermogens afgenomen worden.

2.3. | Een werkgroep mensensmokkel oprichten om het systeem en in het bijzonder de toepassing van het smokkelstatuut te verbeteren. Slachtofferverklaringen kunnen een cruciale rol spelen in het onderzoek. Hiervoor moeten wel de noodzakelijke condities gecreëerd worden om het vertrouwen te wekken van de smokkel-slachtoffers zodat ze bereid zijn tot samenwerken.

Het Belgisch model is zeker nog vatbaar voor verbetering, vooral op het niveau van de implementatie door de eerstelijnsactoren en de magistratuur. Hiervoor zou een werkgroep mensensmokkel moeten opgericht worden om maatregelen uit te werken die het smokkelbestrijdingsapparaat op het terrein kunnen verbeteren zonder de fundamenten van het systeem te ontregelen noch door de voorwaarden van het smokkelstatuut te verstrengen of te versoepelen.

Op het vlak van het smokkelapparaat kunnen verschillende problemen vastgesteld worden waardoor het vertrouwen van de smokkel-slachtoffers niet altijd kan gewonnen worden. Dat kan zich stellen op het vlak van de attitude van de eerstelijnsactoren, een onvoldoende sensibilisering van politie en magistratuur, de wijze waarop de smokkel-slachtoffers soms samen met de smokkelaar opgesloten worden na hun interceptie, het gebrek aan tolken en sociale werkers om het vertrouwen van de smokkel-slachtoffers te winnen.

Een humane slachtofferbenadering bij smokkelintercepties kan een belangrijke meerwaarde zijn voor het onderzoek. De telefonische gegevens van de smokkel-slachtoffers zijn cruciaal om een smokkelonderzoek te kunnen opstarten. Een humane aanpak van de smokkel-slachtoffers bij een interceptie is daarbij noodzakelijk. Op die manier zijn slachtoffers geneigd om hun mobiele telefoon vrijwillig door de politie te laten controleren en geven ze zo nodig de toegangscode. Ze kunnen de telefoonnummers van smokkelaars aanduiden, bijkomende info geven over berichten of verklaringen afleggen.

Bij mensensmokkel in verzwarende omstandigheden moet het slachtoffer het aanbod krijgen om in het kader van het slachtofferstatuut verklaringen af te leggen en doorverwezen te worden naar een gespecialiseerd opvangcentrum. De sleutel tot succes voor deze medewerking van de smokkel-slachtoffers is vertrouwen wekken. Er moet hierbij rekening gehouden worden

dat er dikwijls nog een loyaliteitsband bestaat met de smokkelaar. Het is cruciaal om bij een smokkelinterceptie de smokkelaar zo snel mogelijk van de smokkelslachtoffers te scheiden. Momenteel worden de smokkelslachtoffers soms samen met de smokkelaar gearresteerd en nadien gedurende enkele uren gezamenlijk opgesloten zodat die hun kan beïnvloeden. Tijdens de smokkelintercepties zouden naast de politie ook sociale werkers en tolken moeten aanwezig zijn. Die moeten duidelijk herkenbaar zijn zodat de smokkelslachtoffers een onmiddellijk onderscheid kunnen maken met de politie waar ze wantrouwer tegenover staan. De sociale werkers kunnen samen met de tolken praten met de smokkelslachtoffers en nagaan welke smokkelslachtoffers in aanmerking kunnen komen voor het smokkelstatuut. Hierbij kunnen deze sociale werkers reeds de nodige aandacht geven aan bepaalde smokkelslachtoffers die omwille van hun ervaringen met hun smokkelaar gemakkelijker bereid zijn om mee te werken. Zo zijn er smokkelslachtoffers die in een dwangsituatie gezeten hebben of een conflict hebben met hun smokkelaar en die na hun detectie zelf het initiatief willen nemen om verklaringen af te leggen. Bij die smokkelslachtoffers moet dan reeds volop ingezet worden om hun vertrouwen te winnen. Na de toestemming van de smokkelmagistraat zouden ze onmiddellijk overgebracht moeten worden naar de gespecialiseerde slachtoffercentra waar ze onder begeleiding opgevangen worden.

worden in de bestaande smokkeloverlegplatformen zoals het zogenaamde E40-overleg. Op die manier kunnen de bestaande *best practices* en jurisprudentie onderling beter uitgewisseld en kan de expertise in Wallonië sneller uitgebouwd worden.

Daarnaast kan vastgesteld worden dat het smokkelstatuut te weinig toegepast wordt. Sommige lokale politiediensten zijn nog altijd niet voldoende op de hoogte van het bestaan van het smokkelstatuut in verzwarende omstandigheden. De lokale en federale politiediensten en de magistratuur moeten dus meer gesensibiliseerd worden voor het toepassen van het smokkelstatuut en de juiste aanpak om het vertrouwen te winnen van de smokkelslachtoffers. Een belangrijke troef is hier de multidisciplinaire samenwerking met onder meer de gespecialiseerde opvangcentra voor slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel die moet geïntensifieerd worden.

2.4. | Sensibiliseren en expertise op het gebied van mensensmokkel opbouwen

Er bestaat veel smokkelexpertise bij de politie en magistratuur in Vlaanderen en Brussel. Al meer dan twintig jaar opereren de smokkelnetwerken langs de autosnelweg E40 richting Belgische kust. De smokkelnetwerken zijn professionele criminele organisaties die leren uit hun fouten en zich aanpassen aan de evoluerende contextuele factoren. De smokkelaars beseffen ondertussen dat ze meer risico lopen om opgepakt te worden op deze traditionele smokkelroute langs de E40 door de eerstelijnsactoren en magistratuur in deze regio's. Hierdoor wordt er een verschuiving van de smokkelroute naar Wallonië vastgesteld waar weinig ervaring is op het vlak van smokkelbestrijding zodat hier geen smokkelexpertise bestaat. Er moet dus dringend zowel bij de politie als de magistratuur in Wallonië een voortgezette vorming over smokkelbestrijding gegeven worden om toekomstige smokkeldrama's in de mate van het mogelijke te vermijden. Daarnaast moeten de eerstelijnsdiensten en magistratuur uit alle regio's van België betrokken

Bijlage: Aanbevelingen

MENSENHANDEL:

MINDERJARIGE SLACHTOFFERS BETER OPSPOREN EN BESCHERMEN

		Bestemmingen
2018/32	De opleidingen over minderjarige slachtoffers van mensenhandel voor eerstelijnsactoren, magistraten, voogden en de jeugdhulpsector voortzetten, versterken en diversifiëren	- Interdepartementale Coördinatieceel - Dienst Voogdij
2018/33	De opvang verbeteren van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen die vermoedelijk het slachtoffer zijn van mensenhandel door het opvangcentrum Esperanto officieel te erkennen als gespecialiseerd opvangcentrum en een gelijkwaardige structuur in Vlaanderen op te richten	Interdepartementale Coördinatieceel (politiek beleidsniveau)
2018/34	Het slachtofferstatuut aanpassen voor minderjarigen en een kindvriendelijk instrument ontwikkelen om minderjarigen en hun voogden te informeren over de procedure voor slachtoffers van mensenhandel	Interdepartementale Coördinatieceel
2018/35	De verschillende politiediensten en magistraten sensibiliseren over de specifieke kwetsbare positie van de minderjarige Nigeriaanse meisjes; de politiediensten sensibiliseren dat ze de meerderjarigheid van die meisjes in vraag kunnen stellen en ze kunnen aanmelden aan de Dienst Voogdij als niet-begeleide minderjarige vreemdelingen.	- Politie - Expertisenetwerk mensenhandel en mensensmokkel van de magistratuur - Interdepartementale Coördinatieceel
2018/36	Een vertrouwensrelatie opbouwen met Nigeriaanse slachtoffers om zo de voodoobezwerings te doorbreken, onder meer door voormalige Nigeriaanse slachtoffers in te zetten (in een outreach-team)	- Interdepartementale Coördinatieceel - Politie
2018/37	Een taskforce installeren die zich buigt over de problemen rond de zeer kwetsbare positie van Nigeriaanse minderjarige slachtoffers van mensenhandel	Interdepartementale Coördinatieceel
2018/38	Het slachtofferstatuut mensenhandel beter laten toepassen door de lokale politie en bij de interceptie van een mogelijk slachtoffer van mensenhandel de gespecialiseerde mensenhandelcel contacteren voor verdere afhandeling. Daarvoor hebben de gespecialiseerde mensenhandelcellen extra recherchecapaciteit nodig en moeten de lokale overheden gesensibiliseerd worden over het slachtofferstatuut mensenhandel.	- Lokale politiediensten van grote steden zoals Brussel - Lokale overheden van de grote steden

MENSENSMOKKEL:

HET BUSINESSMODEL VAN DE MENSENSMOKKELAARS DOORBREKEN

		Bestemmingen
2018/39	Focussen op de strafrechtelijke aanpak van de smokkelaars, niet op de strijd tegen de smokkelslachtoffers. Daarvoor heeft de politie voldoende recherchecapaciteit nodig.	- Interdepartementale Coördinatieceel - Federale politieke overheden (ministers van Binnenlandse Zaken en van Justitie) en lokale politieke overheden (gouverneurs en burgemeesters)
2018/40	De smokkelnetwerken financieel droogleggen via een internationale ketenaanpak	- Expertisenetwerk mensenhandel en mensensmokkel van de magistratuur - Federaal parket - Referentiemagistraat mensensmokkel
2018/41	Een werkgroep mensensmokkel oprichten om het systeem en in het bijzonder de toepassing van het smokkelstatuut te verbeteren.	Interdepartementale Coördinatieceel
2018/42	Sensibiliseren en expertise op het gebied van mensensmokkel opbouwen	- Expertisenetwerk mensenhandel en mensensmokkel van de magistratuur - Vormingsdiensten van de politie

COLOFON

*Jaarlijks evaluatieverslag, Onafhankelijk Nationaal Rapporteur Mensenhandel
Minderjarig, in hoogste nood
Brussel, oktober 2018*

Uitgever en auteur:

Myria
Koningsstraat 138, 1000 Brussel
T: 02 212 30 00
F: 02 212 30 30
myria@myria.be
www.myria.be

Redactie: Stef Janssens, Patricia Le Cocq, François De Smet, Nathalie Vanparys, Margot De Vuyst en Mary Welch met de steun van Koen Dewulf, Joke Swankaert, Tom Vanhoren en Tom Kenis

Herlezingen: de medewerkers van Myria

Externe bijdragen: Commissaris Franz-Manuel Vandeloock, Groepschef Mensenhandel van de Federale Gerechtelijke Politie Brussel; het team van Esperanto, opvangcentrum voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen die het slachtoffer zijn van mensenhandel

Coördinatie: Patricia Le Cocq

Vertaling: Alphavit

Grafisch ontwerp en opmaak: StudiOrama

Cover: Veerle Hildebrandt (www.hildebrandt.be)

Drukwerk: Bulckens

Verantwoordelijke uitgever: François De Smet

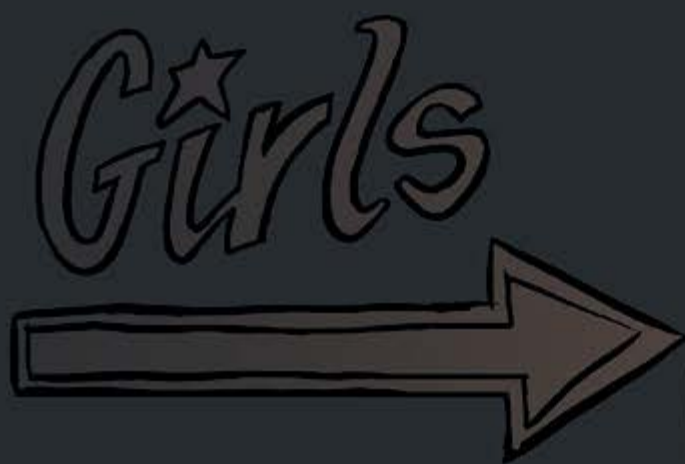
Met dank aan: Myria wil zijn partners danken om ons essentiële cijfergegevens voor dit rapport te bezorgen.

Ce rapport est aussi disponible en français. This report will be available in English.

Dit rapport is ook digitaal beschikbaar op de website van Myria: www.myria.be.

Myria juicht de verspreiding van kennis toe, maar dringt aan op respect voor de samenstellers en auteurs van alle bijdragen in deze publicatie. Gebruik van teksten en van de tabellen en figuren uit deze publicatie als informatiebron is enkel toegestaan met vermelding van de auteur en de bron. De gehele of gedeeltelijke reproductie, verkoop, publicatie, aanpassing van de teksten, foto's, tekeningen of andere auteursrechtelijk beschermde elementen in deze publicatie is niet toegelaten zonder de voorafgaande schriftelijke toelating van Myria. Neem contact op met Myria voor gebruik van het beeldmateriaal.

Deze publicatie is gedrukt op FSC-papier Mix Crédit CU-COC-812048.

Myria

Koningsstraat 138 • 1000 Brussel

T +32 (0)2 212 30 00

myria@myria.be

Myria, het Federaal Migratiecentrum, is een onafhankelijke openbare instelling. Het analyseert migratie, verdedigt de rechten van vreemdelingen en strijdt tegen mensenhandel en mensensmokkel. Myria komt op voor een overheidsbeleid dat steunt op feitenkennis en respect voor de mensenrechten.

Het doel van het jaarverslag *Mensenhandel en mensensmokkel* is een onafhankelijke evaluatie van de evolutie en de resultaten van de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel.

www.myria.be

[@MyriaBe](https://twitter.com/MyriaBe)

www.facebook.com/MyriaBe

Federaal Migratiecentrum